

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ІГНАТЬЄВА ЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.036

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ЗАСОБАМИ ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

011 – Освітні, педагогічні науки

01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Я. В. Ігнат'єва

Науковий керівник - **Марина Вікторівна Роганова**,
доктор педагогічних наук, професор

Харків – 2021

АНОТАЦІЯ

Ігнат'єва Я. В. Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 13.00.07 «Теорія і методика виховання» (011 – Освітні, педагогічні науки). – Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання; здійснено аналіз теоретико-методологічних засад процесу виховання студентської молоді та встановлено відповідні методи дослідження; розкрито наукову новизну; визначено практичне значення дослідження та представлено відомості про впровадження й апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні основи виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-кокурсної діяльності»* на основі цивілізаційно-антропологічного та культурологічного методологічних підходів розкрито сутність таких феноменів, як «культура», «музика», «естетика», «музично-естетична культура», визначено зміст і структуру музично-естетичної культури; здійснено історико-педагогічний аналіз проблеми взаємодії музичного й естетичного феноменів у вихованні особистості; розкрито культурно-виховний потенціал конкурсно-фестивальної діяльності; обґрунтовано та спроектовано структурно-змістову модель технології виховання музично-естетичної культури

майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва - це динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичної свідомості (почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів); наявності комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді, що проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності.

Структура музично-естетичної культури особистості визначена, з огляду на її розуміння як системного інтегративного явища, з виокремленням її структурних та функціональних компонентів: розуміння культури як стану, як процесу і як результату творчого освоєння особистістю музично-естетичних цінностей та набуття художньо-естетичного досвіду.

Компонентами музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва визначено *когнітивний, аксіологічний, діяльнісний*; її критеріями і відповідними показниками: *духовно-світоглядний* (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; ерудиція в галузі мистецтва); *емоційно-ціннісний* (система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта, розвинені естетичні почуття, наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах); *креативно-діяльнісний* (сформованість художньо-творчих здібностей, артистичних якостей, потреба у самореалізації, володіння виконавською майстерністю, активність у формах музично-естетичної діяльності - музичній творчості та виконавській діяльності).

На засадах цілісного, системного та комплексного підходів теоретично обґрунтовано та спроектовано структурно-змістову модель технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності, яка складається із

таких блоків: *цільового*, представленого загальною концепцією та метою, *теоретико-методологічного*, складниками якого є наукові підходи, завдання і принципи функціонування цілісної системи виховання музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва; *змістово-технологічного*, який визначив зміст, форми, методи, засоби та педагогічні умови формування музично-естетичної культури та *критеріально-результативного*, до складу якого увійшли компоненти, критерії, показники та рівні вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; здійснено моніторинг її ефективності.

У другому розділі ***«Експериментальна перевірка технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»*** проаналізовано стан музично-естетичного виховання студентів педагогічних закладів освіти, зокрема спеціалістів музичного напрямку; здійснено поетапне впровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-виховний процес педагогічних закладів освіти; проведено аналіз результатів дослідження.

На основі визначення й обговорення фахівцями, залученими до експериментального дослідження, сучасних вимог до професійної освіти вчителів музичного мистецтва була розроблена та обґрунтована технологія виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності. Технологія представлена як поетапний процес формування загально-художніх, мистецтвознавчих, професійних знань; емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів саморозвитку; розвитку музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду художньо-творчої діяльності, що проявляється в самореалізації у різних формах музично-естетичної активності і забезпечує ефективне музично-естетичне виховання майбутніх педагогів-музикантів.

Результатом науково-дослідної роботи стало впровадження в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти педагогічної технології, яка була

розроблена відповідно до вимог педагогічного експерименту та передбачала такі етапи: *мотиваційно-цільовий* (усвідомлення майбутніми вчителями музичного мистецтва значущості музичної освіти, набуття позитивної мотивації та стійкого інтересу до майбутньої професії), *організаційно-педагогічний* (оволодіння студентами мистецтвознавчими та професійними знаннями, що сприяють вихованню компонентів музично-естетичної культури в процесі навчальної, позааудиторної роботи, педагогічної практики з набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік), *виконавсько-творчий* (залучення студентів до участі у конкурсах (фестивалях) для максимального розкриття творчої індивідуальності виконавця, що передбачає власну інтерпретацію програмового матеріалу, втілення оригінального творчого задуму) та *рефлексивно-коригувальний* (аналіз рівнів сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури на основі рефлексії та індивідуальної самокорекції для подальшої самоосвіти та самовиховання). Дослідження проводилося у таких напрямках: оптимізація та використання виховного потенціалу навчальних дисциплін за умов гуманітаризації та гуманізації освітнього процесу; музично-естетична спрямованість позааудиторної роботи завдяки участі у фестивально-конкурсній діяльності; самовиховання та самовдосконалення майбутніх педагогів-музикантів у різних формах музично-естетичної активності.

Упроваджена технологія виховання музично-естетичної культури сприяла культурно-духовному розвитку та набуттю майбутніми педагогами-музикантами музично-естетичних знань, сформованих цінностей, художньо-творчого досвіду, що дозволило значно підвищити результативність музично-естетичного виховання майбутніх педагогів. Отримані дані засвідчують позитивні зрушення, що відбулися в експериментальній групі в процесі формульованого етапу експериментальної роботи.

Головна відмінність у показниках між експериментальною і контрольною групами полягає в тому, що у 27,5% студентів експериментальної групи виявлено високий рівень вихованості музично-естетичної культури за усіма критеріями.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

- *уперше обґрунтовано* технологію формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як поетапний процес формування загальнохудожніх, мистецтвознавчих, професійних знань, емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів саморозвитку, музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду музично-педагогічної та художньо-творчої діяльності, що проявляється в самореалізації у різних формах музично-естетичної активності;

- *розроблено* структурно-змістову модель виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, яка характеризується функціональною єдністю блоків: *цільового* (соціальне замовлення, мета, завдання), *теоретико-методологічного* (наукові підходи, завдання і принципи функціонування цілісної системи виховання музично-естетичної культури), *змістово-процесуального* (зміст, методи, форми, засоби, технології) й *критеріально-результативного* (компоненти, критерії, рівні, результат);

- *удосконалено* критерії, показники та рівні вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: духовно-світоглядний (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; ерудиція в галузі мистецтва); емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах); креативно-діяльнісний (сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; володіння виконавсько-інструментальною технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності);

– *уточнено* суть понять «музично-естетична культура», «професійно-педагогічна культура вчителя музичного мистецтва», «конкурсно-фестивальна діяльність»;

– подальшого розвитку набули методи, засоби й форми моніторингу якості естетичного виховання та музичної освіти майбутніх учителів мистецтва в контексті фестивально-конкурсної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в упровадженні авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика»; в експериментальній апробації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності; розробці методичних рекомендацій «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» та діагностичних методик для оцінювання рівнів вихованості музично-естетичної культури. Результати дослідження можуть бути використані викладачами музично-теоретичних та спеціальних дисциплін в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ЗВО та ЗФПО під час проведення лекцій, практичних занять, семінарів, педагогічної практики у ЗЗСО, а також у системі позааудиторної роботи зі студентами.

Ключові слова: культура, музика, музично-естетична культура, музично-естетичне виховання, структурно-змістова модель, педагогічна технологія, вчитель музичного мистецтва, фестивально-конкурсна діяльність.

Список публікацій за темою дисертаційної роботи

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ігнат'єва Я. В. Роль професійно-творчої діяльності в духовному розвитку майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / за ред. Г.П. Шевченко. Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 2 (77). С. 137-143.

2. Ігнат'єва Я. В. Фестивально-конкурсний рух в еволюції зарубіжного та українського музичного мистецтва. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / за ред. В. Ільницького. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2018. Вип. 20. Том 1. С. 142 – 146.

3. Ігнат'єва Я. В. Музично-естетична культура як складова професійної культури вчителя музичного мистецтва. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький. 2019. № 12 (56). Ч. 6. С. 69–73.

4. Ігнат'єва Я. В. Формування музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць*. Сєверодонецьк. 2019. Вип. 5 (92). С. 97–107.

5. Ігнат'єва Я. В. Фестивально-конкурсний рух як засіб виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса. 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 71-75.

Статті, опубліковані в закордонних виданнях

6. Ihnatieva Y. Stages of implementation of technology of education of music and aesthetic culture of future teachers of musical art in the course of competitive-festival activity. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. Praha: Publishing house Education and Science. 2021. № 1 (67). P. 80 – 84.

Публікації у збірниках тез

всеукраїнських та міжнародних конференцій:

7. Ігнат'єва Я. В. Фестиваль «Червона рута» як арена відтворення нових тенденцій у сучасному естрадно-вокальному виконавстві. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених 21–22 квітня 2016 р. Харків: ХДАК, 2016. С. 125–126.

8. Ігнат'єва Я. В. Роль фестивально-конкурсної діяльності у вихованні майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання сучасних педагогічних і психологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* 16 – 17 лютого 2018 р. Одеса. 2018. С. 82-85.

9. Ігнат'єва Я. В. Педагогічні умови формування музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: матер. Міжрегіон. наук.-практ. конф. 27-28 грудня 2019 р. Харків. 2019. С. 52-55.

10. Ігнат'єва Я. В. Естрадно-вокальне виконавство: генеза та еволюція. *Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації*: матер. регіон. наук.-практ. конф. 22 квітня 2020 р. Харків. 2020. С.98-103.

11. Ігнат'єва Я. В. Формування вокального фестивально-конкурсного репертуару. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. 25 – 26 грудня 2020 р. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2020. С. 153–155.

Навчально-методичні роботи,

які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Ігнат'єва Я. В. Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти: методичні рекомендації. Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2017. 36 с.

13. Ігнат'єва Я. В. Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика: робоча програма спецкурсу. Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. 2018. 21 с.

ANNOTATION

Ihnatieva Y.V. Educating the musical and aesthetic culture of future musical art teachers by means of festival-competitive activities. - Qualification scientific work on manuscript rights.

Thesis for the degree of doctor of philosophy in the specialty 13.00.07 "Theory and Methods of Education" (011 - Educational, pedagogical sciences). - Municipal establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Kharkov, 2021.

The dissertation work deals with **the issue of educating the musical and aesthetic culture of future musical art teachers by means of festival-competitive activities.**

In the *Introduction*, the relevance of the study is substantiated, the object, the subject, purpose, objectives are determined; the analysis of theoretical and methodological bases of the process of education of student youth is carried out and the corresponding research methods are established; scientific novelty is revealed; the practical significance of the research is determined and the information on the introduction and approbation of the main points of the dissertation is presented.

In the first chapter "*Theoretical and methodological foundations of music and aesthetic culture*" on the basis of civilization-anthropological and culturological methodological approaches the essence of such phenomena as "culture", "music", "aesthetics", "musical and aesthetic culture" is revealed, the content and the structure of musical and aesthetic culture is defined; the historical and pedagogical analysis of a problem of interaction of musical and aesthetic phenomena in the education of the person is carried out; the cultural and educational potential of the competition-festival activity is revealed; the structural-semantic model of technology of education of musical-aesthetic culture of future teachers of musical art by means of festival-competitive activity is substantiated and designed.

The musical and aesthetic culture of the future teacher of musical art is a dynamic integrative personal formation, which is manifested in the formation of musical and aesthetic knowledge, in the development of aesthetic consciousness (feelings, needs, interests, tastes, ideals); availability of a set of methodological knowledge on the musical and aesthetic education of children and youth, which is

manifested in the ability to apply them in future professional and pedagogical and artistic and aesthetic activities.

The structure of musical and aesthetic culture of the individual is determined based on its understanding as a systemic integrative phenomenon, with the separation of its structural and functional components: understanding of culture as a state, as a process and as a result of creative development of musical and aesthetic values and acquiring artistic and aesthetic experience.

The components of musical and aesthetic culture of future music art teachers are defined as *cognitive, axiological, activity*; its criteria and relevant indicators: *spiritual and ideological* (the formation of a system of theoretical and practical knowledge for musical and aesthetic activities; the development of figurative thinking, associative creative imagination; erudition in the field of art); *emotional and value* (system of value orientations of the teacher-musician, developed aesthetic feelings, the presence of musical and aesthetic preferences, expressed in certain aesthetic views, tastes, and needs); *creative activity* (formation of artistic and creative abilities, artistic qualities, the need for self-realization, mastery of performing skills, activity in the forms of musical and aesthetic activities of musical creativity and performing activities).

On the basis of holistic, systemic and complex approaches the structural-semantic model of technology of education of musical-aesthetic culture of future teachers of musical art by means of festival-competitive activity is theoretically substantiated and designed, the model consists of the following blocks: components of which are scientific approaches, tasks and principles of functioning the integral system of education of musical and aesthetic culture at future teachers of musical art; content-technological, which determined the content, forms, methods, means and pedagogical conditions of formation of musical-aesthetic culture and criterion-effective, which included components, criteria, indicators and levels of education of musical-aesthetic culture of future music teachers; its effectiveness was monitored.

In the second chapter "*Experimental verification of the technology of educating the musical and aesthetic culture of future musical art teachers by*

means of festival-competitive activities'', the analysis of the state of musical and aesthetic education of students in pedagogical educational institutions, including specialists of the musical direction, was carried out; the phased implementation of the technology of educating the musical and aesthetic culture of future musical art teachers to the educational process of pedagogical educational institutions was realized; the analysis of the results of the study was carried out.

Based on the definition and discussion by experts involved in the experimental study of modern requirements for the professional education of music art teachers, we have developed and substantiated the technology of education of musical and aesthetic culture of future music teachers by means of festival-competition activities. Technology is presented as a gradual process of formation of general artistic, art, professional knowledge; emotional and value orientations, motives of self-development; development of musical and aesthetic needs and abilities through the acquisition of experience in artistic and creative activities, which is manifested in self-realization in various forms of musical and aesthetic activity and provides effective musical and aesthetic education of future music teachers.

The result of research work was the introduction of the pedagogical technology into the educational process of pedagogical higher education institutions, which was developed in accordance with the requirements of pedagogical experiment and provided the following stages: *motivational-target* (future music teachers awareness of the importance of music education, future profession), *organizational and pedagogical* (mastering by students of art and professional knowledge that contribute to the education of components of musical and aesthetic culture in the process of educational, extracurricular work, pedagogical practice for students to acquire relevant methodological knowledge and performing techniques), *executive and creative* (involving students in participation in competitions (festivals) for the maximum disclosure of the creative individuality of the performer, which involves their own interpretation of the program material, the implementation of the original creative idea) and *reflexive-corrective* (analysis of the levels of formation and each of the components of musical and aesthetic culture based on reflection and individual

self-correction for further self-education and self-education). The research was conducted in the following areas: optimization and use of the educational potential of academic disciplines in terms of humanitarization and humanization of the educational process; musical and aesthetic orientation of extracurricular work due to participation in festival and competition activities; self-education and self-improvement of future music art teachers in various forms of musical and aesthetic activity.

The introduced technology of education of music and aesthetic culture contributed to the cultural and spiritual development and acquisition by future music art teachers and aesthetic knowledge, values, artistic and creative experience, which significantly increased the effectiveness of music and aesthetic education of future teachers. The obtained data testify to the positive changes that took place in the experimental group during the formative stage of the experimental work.

The main difference in the indicators between the experimental and control groups is that in 30.1% of the students of the experimental group, a high level of educational and aesthetic culture in all criteria was revealed.

Scientific novelty and theoretical significance of the study is that:

- for the first time it has been substantiated the technology of formation of musical and aesthetic culture of future musical art teachers art as a step-by-step process of formation of general artistic, art, professional knowledge, emotional and value orientations, motives of self-development, musical and aesthetic needs and abilities through gaining experience of musical and pedagogical and artistic activity manifested in self-realization in various forms of musical and aesthetic activity;

- a structural and content model of educating the musical and aesthetic culture of future musical art teachers was developed, which is characterized by the functional unity of blocks: target (social order, goal, task); content procedural, (content, methods, shapes, means, technology,) and criterion-effective (components, criteria, levels, result);

- criteria, indicators and levels of students of the musical and aesthetic culture of future musical art teachers have been improved: spiritual and ideological

(formation of a system of theoretical and practical knowledge for musical and aesthetic activities; the development of figurative thinking, associative creative imagination; erudition in the field of art); emotional-value (system of value orientations of the teacher-musician; developed aesthetic feelings, the presence of musical and aesthetic preferences, expressed in certain aesthetic views, tastes and needs); creative-activity (formed artistic and creative abilities, artistic qualities, need for self-realization; possession of executive-instrumental technique; activity in forms of musical and aesthetic activity (musical creativity and concert activity));

- the essence of the concepts of "musical and aesthetic culture", "professional and pedagogical culture of a music art teacher", "competitive and festival activity" has been clarified;

- methods, means and forms of monitoring the quality of aesthetic education and music education of future musical art teachers in the context of festival-competition activities have been further developed.

The practical significance of the obtained results lies in the introduction of the author's special course "Education of musical and aesthetic culture of future musical art teachers by means of festival-competition activities: theory and practice"; in experimental approbation of technology of education of musical and aesthetic culture of future musical art teachers art by means of festival-competitive activity; development of guidelines "Organization of festival-competition activity in pedagogical educational institutions", diagnostic methods for assessment of levels of education of musical and aesthetic culture. The results of the research will be used by teachers of music-theoretical and special disciplines in the process of professional training of future music art teachers in higher education institutions of different levels of accreditation during lectures, practical classes, seminars, pedagogical practice in general education institutions, as well as in the system of extracurricular work with students.

Key words: culture, music, musical-aesthetic culture, musical-aesthetic education, structural-content model, pedagogical technology, musical art teacher, festival-competition activity.

List of applicant's publications

Scientific papers in professional scientific publications of Ukraine

1. **Ihnatieva Ya. V.** (2017). Rol profesiino-tvorchoi diialnosti v dukhovnomu rozvytku maibutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*: zb. nauk. prats / za red. H. P. Shevchenko. Sievierodonetsk: vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2017. Vyp. 2 (77). C. 137-143. [in Ukrainian].
2. **Ihnatieva Ya. V.** (2018). Festyvalno-konkursnyi rukh v evoliutsii zarubizhnoho ta ukrainskoho muzychnoho mystetstva. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / za red. V. Ilnytskoho. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka». 2018. Vyp. 20. Tom 1. S. 142 – 146. [in Ukrainian].
3. **Ihnatieva Ya. V.** (2019). Muzychno-estetychna kultura yak skladova profesiinoi kultury vchytelia muzychnoho mystetstva. *Aktualni naukovy doslidzhennia v suchasnomu sviti*: zbirnyk naukovykh prats. Pereiaslav-Khmelnitskyi. 2019. № 12 (56). Ch. 6. S. 69–73. [in Ukrainian].
4. **Ihnatieva Ya. V.** (2019). Formuvannia muzychno-estetychnoi kultury maibutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*: zb. nauk. prats. Sievierodonetsk. 2019. Vyp. 5 (87). S. 79–90. [in Ukrainian].
5. **Ihnatieva Ya. V.** (2020). Festyvalno-konkursnyi rukh yak zasib vykhovannia muzychno-estetychnoi kultury maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva. *Innovatsiina pedahohika*: naukovyi zhurnal. Odesa. 2020. Vyp. 24. T. 1. C. 71-75. [in Ukrainian].

Scientific papers in foreign scientific publications

6. **Ihnatieva Y.** (2021). Stages of implementation of technology of education of music and aesthetic culture of future teachers of musical art in the course of competitive-festival activity. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*.

Praha: Publishing house Education and Science. 2021. № 1 (67). P. 80 – 84. [in English].

*Publications in the collections of thesis
in All Ukrainian and International conferences*

7. Ihnatieva Ya. V. (2016). Festyval «Chervona ruta» yak arena vidtvorennia novykh tendentsii u suchasnomu estradno-vokalnomu vykonavstvi. *Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia* : materialy Vseukr. nauk.-teor. konf. molodykh uchenykh 21–22 kvitnia 2016 r. Kharkiv: KhDAK, 2016. S. 125–126. [in Ukrainian].

8. Ihnatieva Ya. V. (2018). Rol festyvalno-konkursnoi diialnosti u vykhovanni maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva. *Aktualni pytannia suchasnykh pedahohichnykh i psykhologichnykh nauk*: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 16 – 17 liutoho 2018 r. Odesa. 2018. S. 82-85. [in Ukrainian].

9. Ihnatieva Ya. V. (2019). Pedahochni umovy formuvannia muzychno-estetychnoi kultury u maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva. *Psykhologhiia ta pedahohika: metodyka ta problemy praktychnoho zastosuvannia*: mater. Mizhrehion. nauk.-prakt. konf. 27-28 hrudnia 2019 r. Kharkiv. 2019. S. 52-55. [in Ukrainian].

10. Ihnatieva Ya. V. (2020). Estradno-vokalne vykonavstvo: heneza ta evoliutsiia. *Formuvannia tvorchoi osobystosti v systemi osvity y sotsialnomu seredovyshchi: suchasni vyklyky ta innovatsii*: mater. rehion. nauk.-prakt. konf. 22 kvitnia 2020 r. Kharkiv. 2020. S.98-103. [in Ukrainian].

11. Ihnatieva Ya. V. (2020). Formuvannia vokalnoho festyvalno-konkursnoho repertuaru. *Psykhologhiia ta pedahohika: metodyka ta problemy praktychnoho zastosuvannia*: zb. tez nauk. robit uchasnykiv mizhnar. nauk.-prakt. konf. 25 – 26 hrudnia 2020 r. Lviv: HO «Lvivska pedahohichna spilnota». 2020. S. 153–155. [in Ukrainian].

*Educational-methodical works,
which additionally reflect the scientific results of the dissertation*

12. Ihnatieva Ya. V. (2017). Orhanizatsiia festyvalno-konkursnoi diialnosti v pedahohichnykh zakladakh osvity: metodychni rekomendatsii. Kharkiv: Komunalnyi

zaklad «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady, 2017. 36 s.

13. Ihnatieva Ya. V. (2018). Vykhovannia muzychno-estetychnoi kultury maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva zasobamy festyvalno – konkursnoi diialnosti: teoriia i praktyka: robocha prohrama spetskursu. Kharkiv: Komunalnyi zaklad «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady. 2018. 21 s.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	20
ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ФЕСИТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	30
1.1. Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як психолого-педагогічна проблема.....	30
1.2. Сутність і структура музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.....	55
1.3. Фестивально-конкурсна діяльність - культуротворча і художня специфіка.....	79
1.4. Структурно-змістова модель технології виховання музично- естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.....	92
Висновки до першого розділу.....	125
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ФЕСИТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	128
2.1. Стан вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.....	128
2.2. Реалізація технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально- конкурсної діяльності.....	151
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	178
Висновки до другого розділу.....	197

ВИСНОВКИ	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	206
ДОДАТКИ	239

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ	– експериментальна група
КГ	– контрольна група
ЗВО	– заклад вищої освіти
ЗЗСО	– заклад загальної середньої освіти
ЗФПО	– заклад фахової передвищої освіти

ВСТУП

Актуальність проблеми становлення і розвитку духовної культури людини на початку третього тисячоліття зумовлена нагальною потребою суспільства мати своїми громадянами творчих, духовно-моральних, культурно розвинених особистостей. Зогляду на це особливо важливими стають завдання, пов'язані з формуванням загальної культури сучасних студентів і реалізацією інноваційних ідей виховання в педагогічній практиці. Особливо це стосується спеціалістів, діяльність яких пов'язана з культурою, мистецтвом.

На цьому аспекті наголошують сучасні науковці у сфері мистецької освіти та музичного виховання в Україні (Т. Гризоголова, І. Зязюн, Л. Коваль, Т. Кучай, Г. Масол, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Семашко, Т. Танько, В. Ульянова, Г. Шевченко, В. Шульгіна, О. Щолокова, В. Черкасов та інші), підкреслюючи важливість формування особистості через культуру, через залучення людини до культурних цінностей.

Соціальні дослідження останніх років виявили невтішні тенденції зниження рівня культури, зокрема естетичної, що характеризується недостатністю знань у художньо-естетичній сфері, обмеженням загальнокультурним світоглядом, нерозвиненими естетичними почуттями, відсутністю художньо-естетичних смаків, музично-естетичних потреб та цінностей. Причинами низького рівня сформованості музично-естетичної культури можна назвати падіння загального рівня культури в молодіжному середовищі; зростання антидуховних і антисоціальних явищ в суспільстві; відсутність систематичного, цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість з метою її культурно-духовного розвитку та неефективність технологій формування музично-естетичного виховання сучасної молоді. Таким чином, виникає необхідність розробки оновленої моделі музично-естетичного виховання майбутніх педагогів, яка б забезпечила професійний й особистісний розвиток вчителя музичного мистецтва, сформованості у нього музично-естетичної культури.

На сьогодні наукою напрацьовано значний потенціал, необхідний для вирішення окресленої проблеми:

– розроблено теоретичні основи музично-естетичного виховання дітей і молоді (В. Дряпіка, Л. Коваль, Т. Кучай, Л. Кондрацька, О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, Л. Хлебнікова); сучасної музичної освіти (О. Ростовський, Л. Масол, Т. Рейзенкінд, О. Щолокова, В.Черкасов);

– визначені особливості розвитку естетичної культури засобами мистецтва, розвитку художньої свідомості, естетичних почуттів, формування художнього смаку (О. Буров, В. Медушевський, Л. Масол, Н. Миропольська, Б. Неменський, О. Рудницька, Г. Шевченко та інші);

– розглянуті технології формування виконавської майстерності музиканта-інструменталіста (О. Андрейко, М. Давидов, О. Станко, І. Сташевська, І. Яценко та інші), виконавської культури вокаліста (Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, М. Єгоричева, А. Кисельов, І. Колодуб, М. Кондратюк та інші).

Незважаючи на те, що в теоретичних дослідженнях є ряд цікавих напрацювань, мусимо констатувати, що педагогічний і змістовно-методичний аспекти формування музично-естетичної культури у майбутніх вчителів музики залишаються недостатньо дослідженими, зокрема в контексті участі здобувачів освіти у фестивально-конкурсній діяльності, яка є особливою та дієвою формою позааудиторної роботи, що потребує не тільки достатнього рівня теоретичної та практичної музичної підготовки, але і особистого досвіду сприйняття музичного матеріалу та його індивідуальної інтерпретації, представлення учасника як індивідуальної творчої особистості, що є показником високого рівня музично-естетичної культури.

Підґрунтям для створення технології виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва слугували роботи як вітчизняних науковців: теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу (Є. Прозорова); професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-

педагогічної діяльності: теорія та методологія (Н. Овчаренко); теорія і методика вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на гедоністичних засадах (Л. Василенко); формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики (І. Дікун); формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи (В. Жуков); методика самопроекування фахового розвитку студентів магістратури в процесі музичного навчання в педагогічних університетах (О. Новська); педагогічна технологія розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах (Л. Пастущенко); формування педагогічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами духовної музики (Ю. Смаковський), так і зарубіжних: формування творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано (Хуа Вей); формування методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (Лі Ліцюань); методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання (Лі Жуйцін), формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки (Чжу Цзюньцяо).

Аналіз спеціальної музично-педагогічної літератури показав, що більшою мірою вивчені особливості професійної підготовки музиканта-виконавця, ніж вчителя музичного мистецтва, і практично відсутнє дослідження питань виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності, рівень якої є одним з ключових критеріїв оцінки готовності до музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності. Але, як свідчить аналіз фахової літератури, ця проблема є поки що недостатньо розробленою у вітчизняному науковому просторі. Водночас тенденції розвитку сучасних закладів вищої освіти, аналіз теоретичних напрацювань учених і власного досвіду викладацької та

виконавської діяльності надали можливість виявити *суперечності* стосовно досліджуваної проблеми.

Вищевикладене дозволяє говорити про наявність протиріч між:

– об'єктивною потребою суспільства і школи у висококваліфікованих фахівцях у галузі музичної культури, здатних до кваліфікованої музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності, і недостатнім рівнем сформованості їх музично-естетичної культури;

– значущістю музично-естетичного виховання у ЗВО як важливої складової професійної культури педагога-музиканта і недостатнім розробленням теоретичних і методичних засад цього процесу;

– необхідністю цілеспрямованого виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності та відсутністю необхідної для цього технології.

Отже, актуальність, виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичної дослідженості та практичної розробленості зазначеної проблеми зумовили вибір теми дисертації **«Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах розроблення наукової теми Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради («Реалізація системи фахової підготовки в умовах інноваційного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0117U007459).

Тему дослідження затверджено на засіданні кафедри педагогіки, психології та менеджменту (протокол № 4 від 18.10.2017 р.) та Вченій раді академії (протокол № 4 від 15.11.2017 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці технології виховання музично-естетичної

культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**.

1. Розглянути процес формування музично-естетичної культури особистості як психолого-педагогічну проблему.

2. Розкрити сутність і структуру поняття «музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва».

3. З'ясувати роль і місце фестивально-конкурсної діяльності в процесі формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

4. Теоретично обґрунтувати структурно-змістову модель та спроектувати технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

5. Експериментально перевірити технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Об'єктом дослідження є процес виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних ЗВО.

Предметом дослідження є технологія виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Відповідно до визначених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, узагальнення та систематизація психолого-педагогічної та культурологічної, мистецтвознавчої літератури з проблеми дослідження для визначення наукових підходів проектування процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у ЗВО та понятійно-категоріального апарату дослідження; аналіз нормативних та програмно-методичних документів для розроблення науково-методичного забезпечення та практичної реалізації процесу виховання музично-естетичної

культури майбутніх учителів музичного мистецтва; теоретичне моделювання освітнього процесу для з'ясування логіки дослідження, уточнення сутності та зв'язку ключових понять у розробці технології процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; *емпіричні* – опитування (інтерв'ю, бесіда, анкетування), спостереження, тестування, експертна самооцінка, стандартизовані та авторські модифіковані методики, аналіз власного досвіду естетичного виховання та музичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва для накопичення фактичного матеріалу з теми дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), порівняння експериментальних даних із метою перевірки ефективності розроблених змісту, форм і методів процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; *статистично-математичні* – аналіз та змістовна інтерпретація результатів дослідження із застосуванням критерію χ^2 узгодженості Пірсона) для порівняння розподілу об'єктів двох вибірок за рівнями визначених показників сформованості досліджуваного аспекту.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

– *уперше обґрунтовано* технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як поетапний процес формування загальнохудожніх, мистецтвознавчих, професійних знань, емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів саморозвитку, музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду музично-педагогічної та художньо-творчої діяльності, що проявляється в самореалізації у різних формах музично-естетичної активності;

– *розроблено* структурно-змістову модель виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, яка характеризується функціональною єдністю блоків: *цільового* (соціальне замовлення, мета, завдання), *теоретико-методологічного* (наукові підходи, завдання і принципи функціонування цілісної системи виховання музично-

естетичної культури), *змістово-технологічного* (зміст, методи, форми, засоби, технології) й *критеріально-результативного* (компоненти, критерії, рівні, результат);

– *удосконалено* критерії, показники та рівні вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: духовно-світоглядний (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; ерудиція в галузі мистецтва); емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах); креативно-діяльнісний (сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; володіння виконавсько-інструментальною технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності);

– *уточнено* суть понять «музично-естетична культура», «професійно-педагогічна культура вчителя музичного мистецтва», «конкурсно-фестивальна діяльність»;

– *подальшого розвитку набули* методи, засоби і форми моніторингу якості естетичного виховання та музичної освіти майбутніх учителів мистецтва в контексті фестивально-конкурсної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в упровадженні авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика»; в експериментальній апробації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності; розробці методичних рекомендацій «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти», діагностичних методик для оцінювання рівнів вихованості музично-естетичної культури. Результати дослідження зможуть використовувати викладачі музично-теоретичних та спеціальних дисциплін в

процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ЗВО та ЗФПО під час проведення лекцій, практичних занять, семінарів, педагогічної практики у ЗЗСО, викладачі музичних шкіл та шкіл естетичного виховання, а також у системі позааудиторної роботи зі студентами.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес:

- Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/66 від 26.01.2021р.);
- Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №01-28/130 від 01.02.2021р.);
- Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1818 від 31.12.2020 р.);
- Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка №38 від 27.01.2021);
- Харківської державної академії культури (довідка № 01-03-61 від 02.02.2021 р.)

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на науково-практичних і науково-методичних конференціях різного рівня:

- 3 міжнародних (Міжнародна науково-практична конференція *«Актуальні питання сучасних педагогічних і психологічних наук»* (м. Одеса, 16-17 лютого 2018 р.; Міжнародна наукова конференція *«Актуальні наукові дослідження у сучасному світі»* (м. Переяслав, 27 – 27 грудня 2019р.); Міжнародна науково-практична конференція *«Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування»* (м. Львів, 25 – 26 грудня 2020 р.);
- 1 всеукраїнській – Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених *«Культура та інформаційне суспільство XXI століття»* (м. Харків, 21–22 квітня 2016 року);

– 3 регіональних – Освітньо-культурний форум Дергачівського району «Освітньо-культурні паралелі в світі», (м. Дергачі, 30 серпня 2018р.); Міжрегіональна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (м. Харків, 27-28 грудня 2019 р.); Регіональна науково-практична конференція «Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації» (м. Харків, 22 квітня 2020 р.).

Основні результати дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 13 наукових публікаціях автора, з яких 6 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 5 публікацій у фахових наукових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 – у зарубіжному виданні), 5 – апробаційного характеру. Підготовлено 2 науково-методичні розробки.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (345 найменувань, з них 16 – іноземною мовою), додатків (7 на 63 сторінках).

Загальний обсяг дисертації становить 302 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 185 сторінках. Роботу ілюстровано 13 таблицями та 10 рисунками.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

1.1. Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як психолого-педагогічна проблема.

Актуальність проблеми становлення і розвитку культури людини на початку третього тисячоліття зумовлена нагальною потребою суспільства, щоб громадяни були творчі, духовно-моральні, культурно розвинені особистості, через що особливо важливими постають завдання, пов'язані з формуванням загальної культури сучасних студентів і реалізацією інноваційних ідей виховання в педагогічній практиці. Соціальні дослідження останніх років виявили невтішні тенденції зниження загального рівня культури, зокрема естетичної. На думку вчених, освіта багато в чому втратила основну складову своєї сутності, а саме: розвиток культурної, творчої особистості людини майбутнього, системи її ціннісних орієнтацій. Окрім цього, спостерігаються такі негативні явища, як наростання індивідуалізму, протиставлення себе іншим людям, прагматизм на тлі руйнування авторитетів і моральних ідеалів, посилення антидуховних і антисоціальних явищ.

Особливо це стосується спеціалістів, діяльність яких пов'язана з культурою, освітою, мистецтвом. Власний досвід роботи, аналіз педагогічних досліджень останніх років показав, що значна частина студентів має недостатні знання в художньо-естетичній сфері, що свідчить про обмежений загальнокультурний кругозір, слабо розвинені естетичні почуття та художньо-естетичний смак, несформовані музично-естетичні потреби, а також відсутність систематичного, цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість з метою її культурно-духовного розвитку та недостатня ефективність технологій, що використовуються при цьому.

У той же час позитивним явищем сучасності є той факт, що в нашому суспільстві почали визнавати індивідуальні цілі особистості, унікальність кожної людини, її право на творчість і особистісну стратегію розвитку. Тому закономірним постає завдання формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, яку необхідно розглядати з позиції системного підходу та пріоритетності педагогічного аспекту з урахуванням соціальних факторів.

Тож кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, висувають перед вищою музично-педагогічною освітою завдання, що дозволяють підготувати вчителя-музиканта з широким художнім світоглядом, гуманітарним обсягом знань, естетичними і ціннісними орієнтаціями у різних галузях мистецтва.

Таким чином, виникає необхідність розробки оновленої системи музично-естетичного виховання майбутніх педагогів, яка б забезпечила професійний та особистісний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, сформованості у нього музично-естетичної культури.

Для цього склалися певні передумови. Так, період першого десятиріччя XXI століття став для вітчизняної педагогічної науки особливо напруженим пошуком основоположних позицій, що визначають політику держави у сфері освіти. Підсилення ролі виховання, як провідної діяльності освітніх установ, закріплена нормативно-правовими документами: Законом України «Про освіту» [1]; Законом України «Про вищу освіту» [2], Законом України «Про культуру» [3]; Указом Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [4], Концепцією національно-патріотичного виховання [5]. Ці документи визначають доленосні для України положення розвитку педагогічної теорії і практики.

Як зазначає академік І. Бех, «основою життя, стрижнем культури будь-якої людини, що визначає її зрілість, завжди були духовність і моральність» [6].

У зв'язку з цим сучасний заклад вищої освіти набуває статусу культурного центру, в якому студентська молодь має можливість взаємодіяти з високою

культурою, заснованою на глибоких, фундаментальних соціокультурних традиціях. Тож виховання молоді є найважливішою функцією освіти в системі вищої школи, а викладач сучасного закладу вищої освіти повинен бути не тільки джерелом професійної інформації, а й посередником між студентом і культурою, здатним позитивно впливати на становлення і формування студентів не тільки як фахівців, але і як майбутньої інтелігенції української нації [7].

Практика підготовки фахівця останніх років показала недооцінку завдань загальнокультурного розвитку студентів. Забезпечення результативності виховання як цілісного, багатоаспектного процесу, що вимагає науково обґрунтованої організації взаємозв'язків усіх його компонентів, чинників, напрямків та методів, є предметом дослідження багатьох вчених України, які розв'язують актуальні проблеми виховання студентської молоді (Р. Абдулов [8], Н. Авер'янова [9], Т. Авксентьєва [10], Т. Антоненко [11, 12], В. Баранівський [13], О. Бартків [14], О. Безкоровайна [15], І. Бех [6], Л. Белова [17], Л. Бобко [18], В. Борисов [19], Г. Васянович [20], О. Вишневський [21], О. Горіна [22], Є. Зеленов [25], Г. Пономарьова [23], М. Роганова [24], Р. Сопівник [26], Г. Шевченко [7]).

Це вимагає від вищої педагогічної освіти «оновлення змісту всіх форм, методів і засобів виховання студентської молоді, що є основою для формування морально, психічно, фізично здорових членів суспільства – «професіоналів, громадян, патріотів, культурнорозвинених, морально вихованих, естетично налаштованих молодих реформаторів, які творчо сприймають і перетворюють навколишню дійсність відповідно до загальнолюдських цінностей» (Г. Пономарьова [23]). Адже, «однією з функцій вищої школи є передача молодому поколінню цінностей духовної культури» (М. Роганова [24]).

Сьогодні студентство займає особливе місце в соціальній структурі суспільства, вирізняючись високим рівнем прагнення до особистісно-професійного самоствердження, власними соціальними орієнтаціями (О.Безкоровайна [15]). Без великого перебільшення можна стверджувати, що

студентство є кращою частиною національної молоді і в недалекому майбутньому виступить визначальною силою соціально-політичного, економічного і культурного розвитку України (О. Горіна [22]).

Загальною тенденцією педагогічної думки впродовж останніх десятиліть ХХ - початку ХХІ століть є визнання виняткової ролі творчих якостей особистості, від формування яких значною мірою залежить майбутнє молодого покоління, визначається рівень його культури і професійної самореалізації. З огляду на це особливої значущості набуває «естетичне виховання дітей та молоді», мета якого полягає в тому, «щоб розвивати у студентів естетичне, тобто емоційно насичене і духовно піднесене ставлення до світу, породжувати потребу і здатність до естетично орієнтованої діяльності, а також формувати у них здатність і вміння передавати іншим свій естетичний досвід» (Г. Шевченко [7]).

Потреба в удосконаленні естетичного виховання студентів, на думку ряду авторів, які займаються цією проблемою (В. Бутенко [27], О. Дем'янчук [28], Р. Дзвінка [29], І. Зязюн [30], Г. Кутузова [32], Т. Кучай [39], С. Мельничук [33], М. Миропольська [30], О. Олексюк [34], В. Передерій [31], , О. Рудницька [36], О. Семашко [35], , Г. Шевченко [37, 38]), обумовлена низкою соціально-економічних і психолого-педагогічних причин, а саме: особливостями естетичного виховання студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти, пов'язаними із зниженням потреби студентів в естетичному розвитку в умовах нестабільності соціально-економічного становища в суспільстві – з одного боку; та з іншого - відносно високий рівень художніх інтересів студентів в сприйнятті прекрасного; створення умов для реалізації естетичних запитів і потреб молоді людини; надання студентам права формування індивідуальної траєкторії естетичної освіти; художньо-творча діяльність студентів, що розвиває емоційно-чуттєве відчуття, формує потребу в прекрасному, стимулює культурно-духовний розвиток студентів, їх активну естетичну діяльність (Г. Шевченко [37]).

Сучасний студент, майбутній професіонал, відчуває необхідність отримання та закріплення певного рівня духовної культури, це стосується як його загального рівня професійної підготовки, так і освоєння естетичних засад діяльності. Відносно «універсальності естетичних цінностей» можна зазначити: «здатність естетичного виховання охоплювати усі сфери людської свідомості і практичної діяльності робить його невід'ємною складовою інших форм виховної діяльності, саме через свою універсальність, здатність формувати духовний світ людини вцілому, розвивати її усебічно і гармонійно» (Г. Шевченко [38]).

Естетичне виховання розглядається як частина цілісного навчально-виховного процесу, який розвиває внутрішні сили студентів для естетичного освоєння дійсності і самовдосконалення, що в широкому розумінні з'являється як іманентна форма переходу із зовнішньої культури у внутрішній світ людської духовності як єдності істини, добра і краси (Д. Джола, А. Щербо [40]).

Накопичений вітчизняний досвід естетичного виховання засобами мистецтва дозволив виявити шляхи вирішення проблеми: естетичне виховання студентів розглядається в контексті гуманітарної, культурологічної освіти, яка передбачає освоєння сукупності культурних досягнень людського суспільства і включення їх в систему загальнолюдських цінностей [41].

У контексті дослідження зазначимо, що в наукових працях, присвячених питанням музично-естетичного виховання дітей та молоді, культура розглядається і як визначальний чинник творення і вдосконалення світу, і як інструмент самопізнання людини, що формує в ній особистість і сприяє становленню її загальної культури, що простежується в цілісній системі педагогічного процесу, і музично-естетичного виховання зокрема (Г. Падалка [42, с. 14]).

Проте в сучасних умовах, з метою формування професійної і духовної культури особистості, без аналізу багатого філософського та історико-педагогічного досвіду музично-естетичного виховання неможливо вдосконалення цього процесу. Адже саме естетичний і музичний досвід є

одним з провідних в поєднанні цілеспрямованого і цілісного формування гуманістичних почуттів поваги, розуміння багатств і цінностей світової культури, навчання культурі сприйняття музичного мистецтва в усьому його розмаїтті [42].

Ідеї музично-естетичного виховання людини розвивалися поступово і, як показує історико-філософський аналіз, це відбувалося з розвитком потреб соціального виховання і соціального впливу на молодше покоління. Від виховання «почуття прекрасного» до формування вміння «естетично оцінювати», з погляду якого людина розглядає явища соціального життя і будує свою соціальну діяльність; «від розуміння естетичної культури, як аристократичної риси, до естетичної свідомості як соціально значущої якості особистості, провідні концепції естетичного виховання стверджували його позиції в загальній системі виховання людини» [43].

Розглянемо категорії «естетичне виховання», «музичне мистецтво» у їх синтезі та розмаїтті в контексті гуманітарного знання, зокрема у філософсько-історичному та психолого-педагогічному аспектах. [44].

Музично-естетичне виховання та художньо-естетична освіта тісно пов'язані з естетикою (грец. «естезис» - відчуття, чуттєве сприйняття), наукою про красу. Естетика вивчає прекрасне та його роль в житті людини, і більше, ніж будь-яка інша наука, звернена до душі людини. Охоплюючи усі сфери діяльності людини, вона формує її здатність до сприйняття краси [43].

Виховання красою та через красу зумовлює емоційно-ціннісну орієнтацію особистості, розвиваючи її здатність до творчості, до створення «естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, у побуті, у вчинках, у поведінці, у мистецтві, що безумовно, сприяє вихованню естетичної культури людини» [43].

Ідеї естетичного виховання зародилися ще в Стародавній Греції. У цей період вони були пов'язані з міфологією та були тісно переплетені з життям людей. Так для навчання музики, співів, танців з'являються перші навчальні заклади, виховною метою яких було розвиток «душі людини»; визначальна роль у цьому належала мистецтву. Антична культура сприяла подальшому

розвитку естетичних ідей, зокрема, першим уявленням про зміст, форми музично-естетичного виховання, адже ідеалом виховання в цей період стає гармонійно розвинена людина. (Аристотель, Демокріт, Платон, Піфагор, Сократ).

Для багатьох цивілізацій минулого властиве прагнення до гармонійного розвитку особистості засобами *мистецтва*. В античному світі терміном «мистецтво» позначали всю сферу практичної та розумової діяльності людини, яка вимагала застосування майстерних навичок, навчання, вміння тощо.

Геракліт досить чітко сформулював основний принцип мистецтва, зокрема для живопису, музики і словесних мистецтв – це наслідування (мимесис). Його ідеї розвивав у подальшому Аристотель, який у своєму трактаті «Про мистецтво поезії» на прикладі словесних мистецтв описав феномен катарсису, як результату впливу на людину мистецтва, зокрема трагедії, розкриваючи унікальну властивість мистецтва (особливо музики) гармонізувати внутрішній світ особистості. Саме в античні часи значущою частиною виховання і освіти стає музичне виховання. Людина, яка отримувала виховання за допомогою «мусичного» виховання, тобто мистецтва, була «освіченою» людиною, що по-грецьки вважалося мусичною» [45, с. 6].

Так поступово зароджується музична естетика і музична теорія, що знайшла подальше відображення в філософії Піфагора та піфагорійців, які науково намагалися сформулювати акустичні закони музики як гармонію людини і природи. Цікавим є вчення піфагорійців про «небесну гармонію»: «за допомогою музичного інструменту, в звучанні якого фокусується небесна гармонія, можна налаштувати і душу людини на відповідний гармонійний лад; таким чином душа людини зцілюється, звільняється від афектів (гніву, жадання, страху, страждання), людина повертає свою початкову гармонійність» [45, с.16-17]. Для Платона справжнє мистецтво - це саме життя, проте методично влаштоване і науково організоване. Особливо цікавим в естетичних поглядах цього філософа було те, що він відносив музичне мистецтво виключно до психіки, визначаючи його як лікарський засіб, що відновлює спокій людини,

її любов і згоду. Це відбувається, на його думку, завдяки ритму, гармонії звуків. Так в період античної епохи простежується чіткий зв'язок музично-естетичного з моральним розвитком людини. Тому серед обов'язкових елементів в цей період в естетичному вихованні можна відзначити вивчення музики, співу, а також навчання грі на музичних інструментах. З цього приводу Аристотель зазначав, що «музичне мистецтво виконує пізнавальну, виховну функції, при цьому налає людині естетичне задоволення» [45, с. 15].

Визначаючи проблеми естетики, античні філософи вперше означили питання розвитку естетичної свідомості, природи мистецтва і його місця в житті суспільства, сутність творчого процесу, що стало основою для подальшого створення цілісної теорії естетичного та музичного виховання.

Визначальну роль музичного мистецтва в естетичному вихованні людини спостерігаємо також і у філософських теоріях Стародавнього Китаю та Індії, де музика пов'язувалася з мораллю, а також використовувалася як один з кращих, дієвих засобів перевиховання людей і навіть зміни звичаїв. Так, Конфуцій природу музики пов'язував із п'ятьма чеснотами людини: справедливості, шляхетності, передбачливості, людяності, щирості. Філософи Стародавньої Індії джерелом естетичних переживань вважали поезію, музику, танець, тому особливого значення в художньо-естетичному вихованні приділяли навчанню грі на музичних інструментах, співу і, безумовно, танцям.

У Давньому Римі продовжуються розвиватися філософські ідеї музично-естетичного виховання (Квінтіліан, Плутарх, Цицерон), в яких важливе місце займають розвиток природних здібностей людини, формування у неї почуття художнього слова, виразності мовлення, мовного ритму. Це пов'язано було, перш за все, з тим, що римляни на перший план у формуванні гармонійно розвиненої особистості вивели ідеї практичної корисності. Тому найбільш поширеним видом мистецтва у цей період стає ораторське мистецтво.

Отже, античні мислителі сформулювали найголовніші питання музичної естетики, зокрема: питання про розвиток естетичної свідомості, про сутність творчого процесу, про місце мистецтва в житті суспільства, його виховну роль,

що сприяло у подальшому розробці теорії і практики музично-естетичного виховання.

У часи Середньовіччя естетична думка розвивалась у нових історичних умовах, коли на розвиток культури суттєво вплинули нові феодальні відносини. Основні ідеї естетичного виховання, започатковані Аристотелем, були критично проаналізовані та творчо інтерпретовані Фомаю Аквінським (XIII століття). Він розвинув ідею розвитку естетичного почуття, у якому мистецтво наслідування є дієвим засобом його пізнання. На його думку, музика, за своєю специфічною природою, об'єднує естетичне, етичне та інтелектуальне виховання, адже є універсальним засобом. Тому у цю епоху в європейських університетах вже навчали семи вільних мистецтв, серед яких чільне місце посідала музика [46].

В епоху Відродження відбулися значні зміни в суспільному житті, пов'язані з формуванням гуманістичних поглядів. У період італійського Відродження відбувається переосмислення християнських уявлень про мистецтво, що було пов'язано із секуляризацією культури. Мистецтво поступово виокремлюється у спеціальний клас, головною метою якого є створення естетичних цінностей: сприйняття прекрасного, збудження емоційного враження, насолоди, естетичного досвіду. Це сприяє появі вчення про синтез мистецтв, адже на цій основі проявляється спільність таких його видів як поезія, література, живопис, музика, архітектура, скульптура.

Нові ідеали епохи Відродження визначили нову мету музично-естетичного виховання - всебічно розвинена особистість – гуманна, вільна, освічена. У відомих на той час педагогічних працях підкреслюються виховна роль мистецтва, зокрема свій розвиток отримали такі теорії: всебічного розвитку (В. де Фельтре), виховного впливу мистецтва (М. Падуанський), виховання і навчання художників (Альберті, Леонардо да Вінчі). Оволодіння мистецтвом стало в цей період складовою частиною освіти людини, центральним місцем в ній, крім живопису, літератури, архітектури, театру, стає музика [46], яка, на думку педагогів гуманістів (Пауло та Матео Верджіо,

Гуаріно, Піколомінти та інших), не просто розвага, а засіб створення гармонійного життя, а тому «достойна вільної людини» (О. Олексюк, [47, с. 38]).

Філософи Нового часу (Р. Декарт, Т. Гоббс, Спіноза), французькі матеріалісти (Дидро, Ламерті) сприяли виокремленню естетики як самостійної філософської науки, що дало можливість визначити головним завданням у пізнанні естетичної свідомості чуттєву сферу. Це дозволило здійснити описання почуттів, переживань, але на даному етапі розвитку науки саме естетичні почуття було дуже складно укласти у межі теорії (Девід Юм). Музично-естетичне виховання ще не відокремилося від утилітарного, практичного навчання. Це вже не було навчанням художника, а найчастіше професійної підготовки людини, що знайшло відображення в педагогіці того часу. Так Джон Локк вважав естетичне виховання доцільним для ділової людини, але на практиці це обмежувалося професійною потребою. Інші представники Просвітництва (Ж-Ж. Руссо, Д. Дидро, А. Баумгарген і ін.) важали, «що кожна людина може займатися будь-яким видом мистецтва, підкреслюючи роль естетичного виховання в служінні національному благу» [46].

Значний внесок у розвиток просвітницьких ідей музично-естетичного виховання зробив А. Шефтсбері, який вважав красу основою гармонії інтересів суспільного і індивідуального, органічно поєднуючи етику і естетику, наголошував що, «краса і добро ґрунтуються на моральному почутті», що повертає до античного поняття «калокагатія», підкреслюючи безкорисливий характер краси та єдність естетичного почуття з моральним вчинком» [47].

Представники німецької естетичної думки (Г. Лейбніц, І. Вінкельман) у своїх наукових пошуках розвинули основну естетичну ідею епохи Просвітництва: «мистецтво та естетичне виховання підносять людську природу до такої висоти, на якій всі вчинки стають вільними від примусу, перетворюються на звички і норми поведінки» [47]. Розглядаючи питання музично-естетичного виховання, І. Герbart, І. Г. Песталоцці, Ф. Фребель

пропонували включати до його змісту спів, малювання, художні образи великих людей, а також розвиток дитячої творчості. Так музичне-естетичне виховання і освіта в XVII-XVIII ст. стають складовою частиною розвитку особистості.

Філософи XIX ст. І. Кант, І. Фіхте, Ф. Гегель розвивали ідеї естетичного виховання, зокрема торкалися таких питань, як сутність культури та її роль у розвитку особистості; значення мистецтва у формуванні художніх здібностей людини. Головною метою естетичного виховання І. Кант вбачав створення культури душевних проявів, а мистецтво вважав однією з головних умов досягнення людиною свободи, волі, гармонії світу і природи. У цей період Ф. Шиллер вперше надав наукове обґрунтування поняттю «естетичне виховання», яке він розумів не тільки як формування здатності розуміти мистецтво, а як умова становлення цілісної людини, розвитку її культури. Наголошуючи на діалектиці морального й естетичного, Ф. Шилер визначає джерело активності мистецтва, відзначаючи також його лікувальну здатність. Як зазначає О. Олексюк, «Ф. Шиллер дійшов висновку, що гармонія в суспільстві можлива тільки в «естетичній державі», вирішальну роль в її створенні відіграє естетичний смак, що формується мистецтвом; саме у вихованні моральності Ф. Шиллер вбачав соціальну роль мистецтва» [47, с. 40].

Іншими представниками цього періоду становлення музично-естетичного виховання, К. Сен-Симоном і Ш. Фур'є, була розроблена програма естетичної і мистецької освіти шляхом включення особистості в творчу діяльність, зокрема навчання гри на музичних інструментах, занять співом, танцями і декламацією. Особлива роль у вихованні гармонійно розвиненої особистості належала театральному мистецтву [46].

Проблемам музично-естетичного виховання присвячено чимало праць вітчизняних філософів, науковців, педагогів, діячів культури і мистецтва. Так естетичні ідеї Стародавньої Русі розвивались протягом переходу від язичницької до християнської культури через сприйняття античної, європейської культур та традицій, закладених в епоху Візантії. Естетичні ідеї

наших пращурів відтворювали народну етику і естетику, розкриваючи зміст ритуалів і обрядів, до яких постійно залучались народна музика, поезія і танці.

Язичницька релігія, глибоко укорінена в свідомості давніх слов'ян, постійне спілкування з природою, народні пісні, оповіді, билини і ремесла удосконалювали художній ідеал людей. У давньоруських творах («Слово о полку Ігоревім», «Повість временних літ», «Ізборник» та ін.) простежується думка про зв'язок морального та естетичного, а ідеалом духовності стає служіння Батьківщині. Окрім того, не заперечувалося значення емоційної складової у пізнавальній діяльності людини. З огляду на це душа, що «відчуває», пов'язувалась із серцем, «осередням людини», якому відводиться роль органу, що з'єднує розум, почуття й волю людини. Саме серце виступає центром, завдяки якому здійснюється прилучення до трансцендентного, сакрального, позаземного» [48, с.35]. Отже, у філософській і педагогічній теорії цього періоду простежується взаємозв'язок естетичного виховання з моральним та музичним, підкреслюється значення як загальноосвітніх, так і художньо-естетичних знань у становленні культурно розвиненої людини (А. Апраксіна [49]).

Започаткована в античній традиції теорія образів залишила в українській філософській думці важливе пояснення механізму чуттєвого пізнання. Так, на філософському курсі Києво-Могилянської академії велику увагу приділяли характеристиці відчуттів, і оскільки пізнання людини розпочинається саме з них, аналіз цього процесу розпочинався з опису «чуттєвої душі». [48, с.75], що також вказує на зв'язок емоційного та інтелектуального початків. Саме тут музичній майстерності приділяється велика увага, що свідчить про значний розвиток музичної освіти, який мали такі відомі українські діячі мистецтва як М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, Г. Сковорода та інші представники української культури С. Полоцький, Д. Ростовський. До змісту музично-естетичного виховання було включено предмети естетичного циклу: музику і спів, гру на музичних інструментах, танці. Таким чином, у вітчизняній

педагогіці закладалися основи формування музично-естетичної культури, в якій велика увага приділялася художній та професійній підготовці.

Давньослов'янські філософські теорії, розроблені професорами Києво-Могилянської академії, знайшли своє відображення у філософській системі видатного українського мислителя Григорія Сковороди, який підносив у людині істинно людське, духовне начало. «Філософія серця є центральною ланкою його творчості, бо, насамперед, Г. Сковорода прагнув з'ясувати сутність людини з середини, і серце, на його думку, є органом самопізнання і тією силою, що проводить людину шляхом самовдосконалення. Музика для Г. Сковороди - це засіб ушляхетнення серця, пробудження людської думки; тому її необхідно широко використовувати у вихованні» [48, с. 89].

Подальші пошуки шляхів естетичного розвитку, його значення для духовної діяльності людини ведуть представники Київської релігійно-філософської школи (О. Новицький, С. Гогоцький, П. Юркевич). Так, позиція П. Юркевича органічно вписується в існуючі погляди українських філософських мислителів: «багатьма своїми рисами його філософія серця співзвучна ідеям Г. Сковороди, однак вона і істотно відрізняється від неї. П. Юркевич визначає серце «охоронцем носія усіх тілесних сил людини; серце виступає осередком душевного й духовного життя людини; серце є органом різноманітних душевних хвилювань, почуттів, пристрастей; серце є вихідним пунктом всього доброго і злого у словах, думках і вчинках людей». Таке ставлення, на думку філософа, дозволяє збагнути духовне життя людини як вираз неповторної, індивідуальної особистості, і в цьому він і представники релігійно-філософської школи вбачали запоруку подальшого прогресу філософського знання [48, с.148-149].

В українській філософії кінця XIX – початку XX ст. окреме місце посідає естетична концепція І. Франка, який розробляв переважно естетику художньої творчості. Особливо у творчості відомого діяча привертає увагу його дослідження специфіки естетичного освоєння дійсності, якому присвячений трактат «Із секретів поетичної творчості» [48, с.200].

Не менш відомий педагог ХІХ ст. К. Ушинський, узагальнивши та систематизувавши широкий фактичний матеріал, розкрив проблеми естетичного виховання [50], серед яких значну увагу великий педагог приділяв психолого-педагогічному обґрунтуванню ролі естетичних почуттів у духовному розвитку особистості, вказуючи на недоречну недооцінку ролі почуттів при естетичному вихованні. «У думках наших ми можемо самі себе обманювати, але почуття наші скажуть нам, хто ми є такі: чим би ми хотіли бути, але чим ми є насправді» [50, с. 557]. Підсумком становлення естетичного виховання до ХХ ст. можна вважати виділення його в самостійну галузь виховання, визначення змісту і шляхів його здійснення відповідно до рівня суспільного розвитку, напрацьованого досвіду естетичної та педагогічної теорії.

Ідеї музично-естетичного виховання пройшли тривалий шлях становлення і розвитку, увійшовши у ХХ століття значно збагаченими і змістовно розробленими. Реформаторською тенденцією в галузі музично-естетичного виховання у вітчизняній педагогіці у цей період стає залучення дітей та молоді до творчої діяльності з метою розвитку їх художньо-естетичних здібностей. Саме ці завдання розкривають у своїх працях видатні педагоги Б. Асаф'єв, Н. Гродзенська, В. Дурдуківський, М. Леонтович, М. Лисенко, С. Миропольський, І. Огієнко, Д. Огороднов, С. Русова, Б. Теплов, Я. Чепіга, С. Черкасенко, Б. Яворський. Творчо розвиваючи ідеї та положення музично-естетичного виховання попереднього періоду, вони визначають провідні напрями розвитку педагогічної думки.

На думку О. Михайличенко, «найбільш плідним і значним періодом розвитку музично-естетичної творчості в Україні, є ХІХ - початок ХХ ст. Діяльність видатних композиторів цього періоду, громадських діячів та літераторів, музикознавців, музикантів-виконавців, окремих творчих спілок і товариств та ін. значно вплинули на розвиток теорії й практики музично-естетичного виховання українського народу» [51, с 35].

Як зазначає О. Олексюк, «численні концепції естетичного виховання того часу ґрунтувалися на наукових досягненнях біогенетики (В. Кащенко, І. Сікорський, Я. Чепіга, Є. Яновська та інші), рефлексології (С. Городинська, О. Дернова, В. Диканська та інші), соціоцентризму (М. Йорданський, А. Макаренко, О. Пінкевич, В. Шульгін та інші). Учені ставили в центрі своїх наукових розробок проблему естетичного виховання дитини на основі творчої діяльності в процесі взаємодії з навколишнім середовищем» [47, с. 124].

Видатний український педагог і психолог Я. Чепіга плідно упродовжував українські ідеї про те, що школа має бути ідеальним образом культурної родини. Особливого звучання в його педагогічній діяльності набуває організація естетики життя дітей. На необхідності широкого впровадження в навчальний процес різних видів мистецтва (літератури, репродукцій картин, музичних творів) наголошував М. Лисенко. Важливість музичної просвіти та її виховну природу підкреслював Б. Асаф'єв [52].

С. Миропольський естетичному вихованню відводив роль однієї з «важливих і складних сторін системи людського виховання». Він вважав, що саме воно залучає людину до світу прекрасного, допомагає відчувати, розуміти прекрасне в навколишньому житті, цінити твори справжнього мистецтва [53, с. 58-59].

Значний інтерес для дослідження мають естетичні ідеї та широка музично-естетична діяльність талановитого діяча української культури, видатного педагога, музикознавця, етнографа, хореографа, диригента і композитора, професора В. Верховинця, який є основоположником нового сценічного жанру - театралізованої пісні. Керуючи кафедрою мистецтвознавства у Полтавському інституті народної освіти, він викладав курс мистецтвознавства і дитячої гри, очолював студентський хор. В. Верховинець створив жіночий театралізований хоровий ансамбль „Жінхоранс". Видатний педагог започаткував у вищих навчальних закладах інноваційний виховний напрям, пов'язаний з використанням комплексу мистецтв - музичного,

драматичного і хореографічного. Заснував нові синтетичні жанрові форми - рухливу музичну гру і театралізовану пісню [54].

У педагогічних поглядах В. Сухомлинського естетичне виховання посідає особливе місце [55; 56]. Ідеалом виховання у його наукових доробках було становлення справжньої людини, високодуховної, з витонченим внутрішнім духовним світом. В. Сухомлинський віддавав перевагу вихованню «емоційно-естетичної сприйнятливості дійсності, сприйняттю краси природи, краси неперевершених шедеврів мистецтва, краси людського вчинку, людських стосунків». Естетичне у педагогічних поглядах В. Сухомлинського охоплює всі елементи духовного життя особистості. Воно пронизує всі компоненти навчально-виховного процесу. «Краса, на його думку - це ознака людськості, ознака духовності, ознака громадянськості кожної особистості» [55].

У педагогічній і музикознавчій науці *радянського періоду* теоретичні аспекти музично-естетичного виховання вивчали О. Апраксіна [57], Л. Арчажнікова [58], Б. Асаф'єв [52], Н. Ветлугіна [59], Ю. Борев [60], О. Буров [61], Б. Лихачев [62], М. Киященко [16], Б. Неменський [63].

Значний поштовх для розвитку естетичної думки в Радянському Союзі дала монографія О. Бурова «Естетична сутність мистецтва» (1956), яка була видана в багатьох країнах світу і з появою якої почалася жвава дискусія навколо природи естетичного [61]. «Основу естетичного виховання, як зазначає Ю Борев, складають: естетична освіта, що закладає теоретичні і ціннісні основи естетичної культури особистості; художнє виховання в його освітньо-теоретичному та художньо-практичному вираженні, яке формує художню культуру особистості в єдності навичок, знань, ціннісних орієнтацій, смаків; естетична самоосвіта і самовиховання, орієнтовані на самовдосконалення особистості; виховання творчих потреб і здібностей» [60].

Як «цілеспрямоване формування емоційно-чуттєвої і ціннісної естетичної свідомості, актуалізацію духовно-естетичних потреб і організацію творчої діяльності, що відповідає естетичним критеріям (досконале - недосконале,

гармонійне - негармонійне, прекрасне - потворне)» розкрив сутність естетичного виховання Б. Неменський [63].

Для розвитку теорії естетичного виховання і практичної реалізації естетичного виховання особистості засобами мистецтва значну роль відіграла монографія видатних українських філософів «Искусство в мире духовной культуры» (К. Шудря, В. Шинкарук, Л. Новикова та інші) [64].

Не можна обійти увагою наукові праці А. Комарової, присвячені естетичній культурі особистості, естетичному вихованню студентів, методологічним проблемам теорії і практики естетичного виховання студентів [65, 66; 67]. Вперше в українській філософській думці естетична культура особистості розглядається як невід'ємний компонент системи духовної культури суспільства. А. Комарова розглядає естетичне виховання як «засіб розвитку естетичної культури особистості. Естетична культура у своє чергу виражає рівень розвиненості естетичної свідомості, здатність і потребу естетично сприймати дійсність, брати участь в естетичній діяльності, що втілюється в естетичних цінностях» [67, с.19].

Загальнотеоретичними проблемами естетичного виховання глибоко займалися Т. Цвелих, Л. Коваль, Н. Миропольська, [69, 70; 71].

Т. Цвелих у 70-ті рр. була створена наукова школа, з якої вийшли І. Зязюн (дослідження естетичного досвіду особи), С. Жупанін (естетичне виховання дітей початкових класів засобами пейзажної лірики), Л. Коваль (вивчення проблем естетичної оцінки творів мистецтва), Н. Миропольська (естетичне виховання на уроках іноземної мови), М. Артеменко (естетичне виховання засобами природи), В. Бутенко (естетичне ставлення до мистецтва), І. Карпенко (формування образного мислення школярів) та інші.

Значний інтерес і для сьогодення складають наукові доробки про вплив *мистецтва на духовний розвиток особистості*, які використовуються в педагогічних дослідженнях, пов'язаних з духовним розвитком особистості школярів, студентів засобами мистецтва. Питанням розвитку естетичної культури засобами мистецтва, розвитку художньої свідомості, естетичного

почуття, формування художнього смаку присвятили свої дослідження ряд науковців [73-87].

Значущість цих робіт полягає в тому, що в них розкрита специфіка мистецтва як феномена духовної культури, як способу духовно-практичного освоєння світу, розкрита культуротворча функція мистецтва в системі цивілізації. Також у цей період започатковано новий напрямок з проблеми взаємодії мистецтв у естетичному, загальнокультурному, духовному розвитку школярів та студентської молоді (Л. Артемова, Л. Коваль, Н. Волошина, Г. Падалка, В. Бутенко, Г. Шевченко, О. Рудницька, О. Семашко, С. Мельничук, Л. Масол, Н. Миропольська, Т. Танько та ін.). В роботах цих науковців зібрано багату фактичну базу про поняття, тенденції та особливості музично-естетичного виховання за історичним, регіональним принципом, і можуть використовуватися в якості джерельної бази для подальших наукових пошуків.

За роки незалежності музично-естетична наука збагатилася важливими дослідженнями, які окреслюють шляхи подолання кризи в галузі музично-естетичного виховання, яка виникла в кінці ХХ ст. (Черкасов В. Ф. [88]).

Масштабність, глибина і динамізм економічних, політичних і духовних процесів, що відбуваються в державі, вимагають особливої уваги до процесу формування загальної культури молоді людини, що пов'язані, перш за все, із новим розумінням ролі і місця людини у світі. Проте недосконалість соціального досвіду, недостатня стійкість переконань молоді, яка вчиться у закладах вищої освіти, обумовлює необхідність певного рівня культурного фундаменту, від чого залежить її майбутнє і як особистості, і як професіонала.

Тож виховання молодих фахівців, здатних перетворювати і створювати нові знання і духовні цінності - соціальна функція вищої школи, що вимагає іншої організації системи гармонійного виховання молоді у процесі здобуття нею певної професії.

Термін «музично-естетичне виховання» за останні роки глибоко вивчається у педагогічній науці. Так, О. Михайличенко пропонує таке визначення цього терміна: «музично-естетичне виховання в Україні - це

діалектична взаємодія інституцій створення, накопичення і збереження досвіду національного музичного мистецтва з процесами передачі цього досвіду із покоління в покоління у тісному суспільно-історичному та соціально-економічному зв'язках» [90].

Вирішення завдань музично-естетичного виховання та художньо-творчого розвитку дітей та молоді - основна функція вчителя музичного мистецтва. Нові соціальні умови вимагають і нової якості підготовки педагогів-музикантів до їх професійної діяльності. В умовах змін, що намітилися в економічній і соціальній сферах країни, виникає потреба у якісній підготовці кадрів для здійснення прогнозованого розвитку індивідуального стилю музично-педагогічної та художньо-естетичної, виконавської діяльності, яка неможлива без компетентної загальнопедагогічної готовності та культурно-духовного розвитку вчителя музики.

Модернізацію мистецької освіти в контексті європейських вимог досліджують Л. Масол [91], О. Михайличенко [90], Н. Миропольська [92], Г. Ніколаї [93, 94], О. Олексюк [95], М. Ткач [95], Г. Падалка [96], О. Ростовський [97], О. Щолокова [86, 98-101], В. Черкасов [88, 102] та інші.

Музично-естетична культура, як результат тривалого процесу музичного виховання й освіти, є невід'ємним компонентом загальної естетичної та художньої культури людини, і тому її рівень органічно впливає на багатство духовного світу особистості.

У ряді досліджень наголошується на необхідності переосмислення ролі мистецтва в сфері гуманітарного знання і освітньої діяльності. Так, Л. Масол зазначає, що «функція мистецтва полягає не тільки в його пізнавально-дидактичному і освітньому значенні. Естетичне ставлення людини до дійсності і мистецтва це не тільки процес сприйняття, це особливий стан людини - емоційно-естетичне переживання» [91].

Сьогодні музичне мистецтво, як явище суспільного життя, може бути розглянуто у такий спосіб. По-перше, його можна представити як самостійну естетичну цінність. У цьому випадку метою музичного навчання стають:

розвиток музичних здібностей, формування виконавських і творчих навичок, уміння сприймати музику, виконувати її і складати. По-друге, музичне мистецтво розглядається як вираження моральних цінностей суспільства (Г. Падалка [96]), тобто цілями музично-естетичного виховання, цитуючи В. Сухомлинського, стає «не виховання музиканта, а виховання людини».

Як зазначає Л. Сбітнєва, «провідне місце у процесі сучасного процесу музично-естетичного виховання в Україні відводиться *учителю музики*, робота якого - це музично-естетичний центр у масовій загальноосвітній школі» [103].

Формуванню особистості вчителя музичного мистецтва присвятили свої дослідження О. Александрова [112], Є. Проворова [107], Р. Савченко [108], С. Світайло [109], Н. Свещинська [110], С. Соломаха [111], Л. Щедролосоєва [104], О. Щербина [105], Т. Щириця [106].

Вимоги до професійної підготовки та виховання педагога-музиканта, зумовлені потребами суспільства і держави в якісних фахівцях музичної освіти, пов'язані, перш за все, з процесами модернізації в усіх сферах життя нашого суспільства. Підвищення ролі предметів художньо-естетичного профілю в сфері загальної освіти і залучення до мистецтва та культури усіх груп населення, особливо дітей, підлітків та молоді, зміцнює і підсилює значення функції вчителя музики на сучасному етапі розвитку суспільства. Ученими розроблені нові програми і проекти з професійної освіти та виховання майбутніх фахівців у соціально-економічних умовах сьогодення, що стрімко змінюються. Наголошується на спрямуванні освітньої траєкторії на безперервність освіти (освіта через все життя), зокрема музично-педагогічної у напрямку «музика для всіх».

Вибудовуються особистісно орієнтовані моделі музично-освітнього процесу, значна увага приділяється *психологічним* основам музично-естетичного виховання, пошуку шляхів формування творчої активності, емоційно-емпатійної та інтелектуальної сфер особистості.

Від класиків музичної психології Б. Теплова [113], Л. Виготського [114] до сучасних психолого-педагогічних досліджень [115-124] розкриваються

питання музично-психічного розвитку особистості; пізнавальної та сенсорно-перцептивної сфери музиканта (І. Бойчук [115]).

Актуальними дослідженнями у галузі психології та мистецтвознавства залишаються питання *сприйняття музичних творів* різних жанрів [121]. Перспективним напрямом у психологічних дослідженнях в галузі мистецтва є вивчення когнітивної сфери музиканта: розвиток його мислення, уяви, пам'яті під час роботи над музичним твором [119].

Формуванню мислення сучасного виконавця в системі інтегральних зв'язків теорії музики та інтерпретології присвячені дослідження О. Александрової [125].

Активно досліджуються такі феномени, як музична обдарованість, талант, геніальність; розробляється діагностика та характеристика загальних та музичних здібностей дітей та молоді (В. Драганчук [117]).

Важливими для нашого дослідження є також питання психологічних особливостей *індивідуального стилю музично-педагогічної діяльності* музиканта-виконавця, які активно розробляються останнім часом (С. Науменко [121]).

Сутнісні характеристики, зміст і цілі музичної освіти та музично-естетичного виховання розглядалися в *дисертаційних дослідженнях останніх років*. Так теоретичні та методичні проблеми музично-естетичного виховання успішно розробляють українські науковці: А. Болгарський, О. Дем'янчук, А. Паламарчук (формування музично-естетичних інтересів), Б. Брилін, О. Туріна, В. Шульгіна (музично-творчий розвиток), В. Бутенко, Л. Коваль (формування естетичних оцінок), В. Дряпіка, (формування естетичного смаку), О. Костюк, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, (формування естетичного ставлення), В. Орлов (формування і розвиток естетичної культури), О. Ростовський (керування музичним сприйманням), Л. Філатова (формування естетичних потреб).

Велика відповідальність у вирішенні проблем музично-естетичного виховання молодого покоління належить вищій педагогічній школі, яка є

найважливішим соціокультурним інститутом, де є необхідні передумови планомірного і цілеспрямованого розширення та поглиблення музично-естетичного виховання дітей і молоді. Саме цьому питанню присвячені такі роботи: підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія (Н. Овчаренко); теорія і методика вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на гедоністичних засадах (Л. Василенко); формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики (І. Дікун); формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи (В. Жуков); методика самопроєктування фахового розвитку студентів магістратури в процесі музичного навчання в педагогічних університетах (О. Новська); педагогічна технологія розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах (Л. Пастущенко); формування педагогічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами духовної музики (Ю. Смаковський), так і зарубіжних: формування творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано (Хуа Вей); формування методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (Лі Ліцюань); методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання (Лі Жуйцін).

Перераховані вище роботи є успішним педагогічним досвідом, узагальнення якого виконано з метою *виявлення напрямів музично-естетичного виховання в сучасній освіті*, що стосуються різних аспектів: форм і методів (комплексний характер музично-естетичного виховання, його інтеграція в інші види виховання і форми освітнього процесу; змісту (синтез різних видів мистецтв, зв'язок музичного образу з реальним життям, вибір емоційно насиченого музичного матеріалу); суб'єктів освітнього процесу (розвиток суб'єктної позиції в музично-естетичній діяльності (слухач, виконавець, творець); організація рефлексії музичного образу, виявлення естетичного сенсу

в музиці, осмислення естетичних критеріїв, формулювання і оцінка індивідуальних естетичних оцінних уявлень; результатів використання музично-естетичного виховання для розвитку якостей (емоційних, інтелектуальних, духовно-моральних) особистості, які пов'язані з музично-естетичною культурою безпосередньо; педагогічне керівництво (прогнозування, аналіз, контроль і корекція розвитку музично-естетичної культури особистості в виховній роботі школи, моніторинг системи виховної роботи школи як середовища музично-естетичного розвитку студентів).

Ці положення є важливим теоретичним підґрунтям для нашого дослідження, адже сучасний розвиток суспільства призводить до необхідності гуманізації освіти, підвищення ролі музично-естетичної освіти, що спрямовує майбутніх фахівців на опанування сукупністю наукових знань в галузі гуманітарних дисциплін, які формують естетичні погляди, уявлення, судження; забезпечує музично-педагогічну діяльність, що розвиває естетичне світовідчуття, потребу в прекрасному, здатність до художнього мислення, ціннісно-емоційним відносинам, які стимулюють активну художньо-творчу, естетичну діяльність.

Великий досвід музично-естетичного виховання та освіти накопичено в *зарубіжних країнах*. Як правило, він орієнтований на окремі групи населення, реалізується в різних сферах життєдіяльності, містить ідеї естетичного виховання засобами мистецтва, підготовки кадрів з естетичного виховання.

Так у теорії і практиці художньо-естетичного виховання Німеччини поширена ідея максимуму, яка полягає в тому, що «чим більше дитина спілкується з мистецтвом, тим більш результативним є її естетичний розвиток». Велика увага приділяється медіакulturі. [126-129].

У США, наприклад, еталоном інтегрованої і інтердисциплінарної програми в галузі музично-естетичного виховання вважається програма, створена колективом учених Центральної науково-педагогічної лабораторії в галузі мистецтва. У багатьох освітніх закладах під її керівництвом створюються Центри дозвілля, естетичного виховання, клуби за інтересами, в яких працюють

професійно підготовлені педагоги в галузі мистецтва та естетичного виховання. Основне завдання програми - через комплексне вивчення мистецтва навчити дітей та молодь аналізувати, бачити і розуміти естетичне в дійсності.

Музична освіта в Австралії характеризується багатством і різноманітністю можливостей. Для дітей молодшого віку існують спеціальні програми, які передбачають великий вибір спеціалізованих і загальних методик за підтримки міжнародних організацій, таких як Програма навчання обдарованих дітей Судзукі, системи музичного навчання корпорацій «Ямаха» або «Роланд».

В останні роки в багатьох країнах Європи сформувалася нова професія «педагог вільного часу». Це працівник сфери послуг високої кваліфікації, в завданням якого є організація культурного дозвілля на основі сучасних медіатехнологій, в той час, як велика увага приділяється саме музично-естетичному вихованню.

Отже, на підставі аналізу підходів, концепцій і теорій можна стверджувати, що в сучасній педагогічній науці склалася цілісна система музично-естетичного виховання, що спирається на тривалий розвиток вітчизняної педагогічної думки, зарубіжного досвіду у цій галузі та враховує вимоги особистісно орієнтованої освіти як одієї з ключових у розвитку виховної системи сучасної вищої педагогічної школи.

Музично-естетичне виховання майбутніх учителів музичного мистецтва є різновидом естетичного виховання, за якого відбувається формування емоційно-чуттєвої і ціннісно-естетичної свідомості студентів, актуалізуються їх духовно-естетичні потреби в процесі художньо-творчої діяльності, що відповідає естетичним критеріям, а також організоване, цілеспрямоване, кероване освоєння і емоційне переживання явищ музичного мистецтва.

Музично-естетичне виховання студентів розглядається нами як розвиток естетичних якостей особистості: сприйняття, почуття, переживання, естетичного смаку, формування потреби в естетичному освоєнні дійсності, активізація діяльності «за законами краси». «Музично-естетичний розвиток

студента як суб'єкта виховання значною мірою визначає зміст всієї виховної роботи, включаючи в нього великий соціальний емоційно насичений досвід мистецької спадщини нашої країни» [130].

Музично-естетичне виховання, спрямоване на розвиток молодого людини естетично вихованої і освіченої, духовно розвиненої, з креативним мисленням та творчою діяльністю, що поєднує професійну підготовку з культурним розвитком і реалізується в трьох напрямках: сприйняття і розуміння краси; прагнення до краси і потреба в красі; реалізація краси в творчій педагогічній та художньо-естетичній діяльності. І саме правильно організований освітній процес створює реальні умови для розвитку у студента естетичної свідомості і ставлення до дійсності, формування потреби в естетичному перетворенні свого «я» і навколишньої дійсності.

Таким чином, констатуємо, що процес соціокультурного саморозвитку молодого людини лежить в системі музично-естетичного виховання, в процесі якого особистість творчо розвивається, вбираючи в себе цінності світової музичної культури, що є безпосередньою основою формування музично-естетичної культури.

Саме в системі музично-естетичного виховання формуються індивідуальні естетичні та музично-творчі здібності майбутнього вчителя музичного мистецтва. І тільки цілеспрямоване залучення до музично-творчої діяльності, а також естетико-виховний вплив, що спирається на вимоги життя суспільства, на інтереси особистості, здатність розвинути музично-естетичні поняття, здатність сприймати і оцінювати музичне мистецтво, його красу і красу навколишнього світу, виявляти свої найкращі якості і здібності у художньо-естетичній творчості.

Результатом музично-естетичного виховання є відповідний рівень музично-естетичної культури, сутність і основні структурні компоненти якої буде розглянуто у наступному розділі.

1.2. Сутність і структура музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Кардинальною проблемою сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти є виховання всебічно розвиненої особистості вчителя, який володіє інноваційним мисленням, гуманістичним світоглядом та духовною культурою. Ключові позиції оновлення вищої школи - це її поступовий розвиток, що спирається на установки формування педагогічної майстерності вчителя, поглиблення його професіоналізму, розкриття творчих здібностей і духовного потенціалу, виховання високих громадянських і моральних якостей. Від вчителя, його соціальної активності значною мірою залежить успіх суспільних перетворень, що здійснюються в нашому суспільстві. Адже сучасні вимоги до освіти зосереджуються саме на вихованні у особистості потреби в осягненні високих цінностей культури, а відносно педагога-музиканта - у формуванні цілеспрямованості в досягненні професійних і особистих вершин на основі розвинених мистецьких професійних компетенцій. Ці вимоги співвідносяться з новим поглядом суспільства як на професію, так і на особистість учителя музичного мистецтва, в якому культура і освіта починають набувати нового звучання - професійно-персоніфікованого: вчитель високої культури виховує учня як людину високої культури.

Проблема виховання музично-естетичної культури передбачає комплексний підхід до розкриття сутності та складових цього феномена, усі компоненти якого утворюють разом певну систему особистих, професійних та духовно-естетичних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У сучасному науковому знанні існує величезна кількість трактувань культури як феномена системи цінностей, що знаходяться в певній ієрархії і соціальних процесах в певний історичний період. Філософський енциклопедичний словник визначає поняття «культура» (від лат. «cultura» – оброблення, виховання, освіта) як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; рівень розвитку

суспільства у певну епоху; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини» [131].

Інше науково-довірикове джерело констатує, що «культура - це специфічний спосіб організації й розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної й духовної праці, у системі соціальних норм і установ, у духовних цінностях, у сукупності відносин людини до природи, до інших людей і до себе» [132, с. 292].

Сучасні українські філософи (С. Кримський, Є. Бистрицький, В. Малахов, С. Пролєєв, В. Шамрай), що досліджували проблеми, пов'язані з філософським тлумаченням культури, пов'язували поняття «культура» із світом національного буття, з архетипами української культури, національним характером і українським буттям, з онтологією українського світосприймання, з соціокультурними пріоритетами [133].

Сьогодні не існує єдиного погляду на зміст поняття культури, адже для її визначення французький дослідник А. Моль нараховує близько 250 дефініцій [134]. Тлумачення поняття культури з погляду її концепцій було здійснено у 70-і роки М. Каганом у монографії «Філософія культури» [135], де здійснено систематизоване дослідження різних концепцій до визначення та класифікації культури: аксіологічної, діяльнісної, інформаційно-знакової та ін.

За інформаційно-семіотичного підходу (Ю. Лотман, Д. Дубровський, А. Кармін і ін.) «культура розглядається як сукупність знакових систем, за допомогою яких передається соціальна інформація від покоління до покоління» [136, с. 38-42].

Діяльнісний підхід (Е. Баллер, Н. Злобін, Л. Коган, М. Межуєв, Е. Маркарян, Е. Ржабек, Л. Сохань і інші) визнає культуру як процес розвитку «сутнісних сил» людини – суб'єкта конкретно-історичного етапу розвитку суспільства; визначаючи провідним чинником культурного розвитку людини і суспільства смислоутворюючу людську діяльність.

«Саме активне людське буття постає як складний і різноманітний чинник культурного становлення як окремої особистості, так і всього суспільства і

утворює загальну ціннісно-сміслову основу їхньої життєдіяльності» [136, с. 10].

Культура, як *засіб діяльності людей*, змістовно виражає саму суть культури й інтегрує всі інші її характеристики у єдине ціле. «Саме виділення цієї властивості дозволяє розглядати культуру як загальну (атрибутивну) ознаку будь-якого суспільства, як рівень його розвитку» (Є. Маркарян [137, с.86]).

Аксіологічний підхід (С. Анісімов, А. Арнольдов, І. Бех, С. Дробницький, О. Здравомислов, Л. Столович, В. Тугарінов, Н. Чавчавадзе, Е. Помиткін) до розуміння поняття «культура» пов'язаний з її ціннісною природою і визначає «сукупність досягнень людини і суспільства у матеріальному і духовному розвитку. З цих позицій культура відображає духовну природу людини, сукупність духовних цінностей і моральних норм людства» [138]. На думку Е. Помиткіна, «цінність виражає людський вимір культури, втілює в собі ставлення до форм людського буття; вона ніби стягує все духовне різноманіття до розуму, почуттів, волі людини» [139].

Концепцію культури «*як творчої діяльності людини, яку розділяють* Л. Коган [140], М. Бахтін [141], з погляду якої культура розглядається як спосіб творчого саморозвитку людини, як процес розгортання й реалізації її сутнісних сил».

Згідно з цією концепцією «розвиток людини як духовної особистості відбувається через творчість самого суб'єкта як носія діяльності, а категорією «творчість» визначається спосіб діяльності людини - як спосіб її життя в культурі» (Л. Коган [140]).

Концепція культури, як творчої діяльності людини, виокремлює її результативну й процесуальну складові, «тому становлення й розвиток культури згідно з провідними ідеями культуротворчої концепції пов'язується, перш за все, з активною творчою діяльністю людини, у якості об'єктів якої виступає не тільки природа, суспільні відносини, але й сама людина як суб'єкт культурного процесу» (С. Вітвицька [143]).

Тобто культура - це «рівень людяності» і «друге народження людини», так як тільки в процесі освіти і виховання людина отримує те, що дозволяє в процесі життєдіяльності характеризувати її як людину певної культури (І. Гердер).

На наш погляд, найбільш концептуальним є визначення, за яким «культура - це система створених людиною матеріальних і духовних цінностей, норм, способів організації поведінки та спілкування; складний суспільний феномен, що охоплює різні сторони духовної життєдіяльності суспільства і процес розвитку сутнісних сил, творчої діяльності та самореалізації людини» (Ю. Хайруліна [145]). У цьому визначенні закладено сутнісний сенс культури як середовища, в якому формуються підґрунтя у суб'єктів освітнього процесу на художньо-естетичну діяльність. Активне залучення їх в сферу цієї діяльності сприяє розкриттю творчого потенціалу, який виявляється в умінні підходити до конкретного завдання або явища нестандартно, шукати і знаходити оптимальні шляхи, ефективні методи вирішення супутніх проблем, в здатності до оціночних суджень і критичності мислення, легкості асоціювання, в здатності викликати в свідомості образи і створювати з них нові комбінації.

У контексті дослідження музично-естетичної культури – «складової професійно-педагогічної культури вчителя музичного мистецтва необхідним стає розв'язання наступних питань: що вважається важливим і корисним для педагогічної діяльності сучасного педагога і відтворюється в ній; за яких умов майбутній вчитель сповідує цінності суспільства та своєї професійної групи» (О.Олексюк [47]).

Розглянемо, як співвідносяться поняття *загальна, професійно-педагогічна та музично-естетична* культура педагога-музиканта з метою виокремлення її основних компонентів для подальшої розробки технології організації процесу її виховання.

Поняття «загальна культура особистості введено у науковий обіг як термін, що узагальнює наявність складних особистісних інтегративних характеристик, сформованих у процесі розвитку індивіда» [146].

Загальна культура є базовою у характеристиці культурного розвитку людини, «вона складається з культури життєвого самовизначення, економічної, політичної, демократичної, правової, інтелектуальної, моральної, екологічної, художньої, фізичної, культури спілкування». (Т. Браже [147]).

Культура педагога - це засіб педагогічної діяльності, у якій педагог спирається на потенційні можливості своєї особистості, а удосконалення загальної культури дозволяє йому розвивати творчість і педагогічну майстерність. Отже музично-естетична культура педагога розглядається як частина загальної і педагогічної культури особистості й співвідноситься з нею як її складник.

Проблемі педагогічної культури викладача закладу вищої освіти, її складникам, процесу її удосконалення присвятили свої наукові розвідки багато учених. Найбільш ґрунтовними є праці І. Беха [148], Л. Бондар [149], О. Вишневського [150], С. Вітвицької [151], М. Бабич [152] Н. Волкової [153], В. Гриньової [154], І. Зязюна [155], І. Зайченка [156], А. Кузьминського [157], В. Лозової, А. Троцько, О. Іонової [158], Т. Лутаєвої, Л. Кайдалової [159], В. Сластьоніна [160], О. Степанова [161], О. Уваркіної [162], П. Шербаня [163], М. Фіцули [164], В. Ягупова [165].

Найбільш повно і системно педагогічна культура вчителя розглянута у дослідженні В. Гриньової. На її думку, «педагогічна культура складається з високого професіоналізму, педагогічної майстерності, знань предмета та методики його викладання, любові до предмета; інтелігентності, любові до дітей; комунікативності» (В. Гриньова [154]).

За В. Ягуповим «педагогічну культуру викладача характеризує гармонійний розумовий та моральний розвиток; стійка педагогічна спрямованість; педагогічна майстерність; комунікативність;

самовдосконалення; культура темпераменту; наукова та художньо-естетична обізнаність; здатність творчо мислити» [165].

Т. Іванова розглядає «сутність і формування культури педагога з позицій культурологічної підготовки» [167].

О. Халабузар пов'язує «педагогічну культуру з економічною, духовною, естетичною, політичною культурою самого суспільства. що охоплює все розмаїття виявів педагогічної дійсності, є складною ієрархізованою динамічною системою» [168].

До складу педагогічної культури В. Ягупов додає «ерудицію, наукові знання, науковий світогляд; комунікативну культуру; психолого-педагогічна та методична підготовка, педагогічна майстерність» [165, с. 80].

У дослідженнях І. Бега [148], І. Зязюна[155], Г. Шевченко[7] з урахуванням тенденцій гуманізації педагогічної діяльності, підкреслюється, що «педагогічна культура педагога обумовлена духовною домінантою особистості, її емоційним ставленням до цінностей освіти й виховання, власною педагогічною позицією в розв'язанні спільних завдань, гуманістичним педагогічним світоглядом, а також індивідуальним досвідом у реалізації педагогічних систем, технологій, авторських методик, що є елементами *професійної культури* особистості».

Професійну культуру складає «комплекс знань, умінь і навичок, володіння якими робить спеціаліста конкретної галузі праці майстром своєї справи, що, безумовно, є специфічною характеристикою професійної педагогічної культури. І, що важливо, висока *професійна педагогічна* культура обов'язково містить у собі *високу загальну* культуру особистості» (В. Радул [170]).

Професійна культура вчителя завжди перебувала в центрі уваги наукових досліджень як багатоаспектний особистісний і соціальний феномен. Стрімкі зміни, що відбуваються в освіті, висувають нові вимоги до професійної культури вчителя, суспільство прагне бачити в ньому не лише носія окремих

педагогічних функцій, але й гармонійно розвинену, соціально активну особистість з конкретно визначеним духовно-творчим потенціалом.

Сьогодні ведеться пошук «оптимальних методів, здатних забезпечити постійний саморозвиток вчителя, його самовдосконалення, безперервну потребу й навички професійної та особистісної самореалізації в умовах подальшої роботи в освітніх установах. «Професійна культура, зазначає В. Радул, особистості передбачає засвоєння професійних знань, набуття професійної компетентності, сформованості професійно значущих якостей, які необхідні для участі в професійній діяльності» [170, с. 14].

Проблема формування професійної культури є актуальною на сучасному етапі інноваційних змін в освіті. Так, В. Андрущенко вказує, що «вчитель зможе залучити учня до цінностей загальнолюдської культури, якщо сам має досить високий рівень професійно-педагогічної культури» [171, с. 58–69].

В. Завалевський визначає педагогічну культуру як «професійну культуру людини, що займається педагогічною діяльністю, гармонію високорозвиненого педагогічного мислення, знань, почуттів і професійної творчої діяльності, що сприяє ефективній організації педагогічного процесу» [172, с. 121].

Найважливішою ознакою професійної культури Н. Мазур виділяє «здатність особистості до саморозвитку» [173].

Л. Хомич зазначає, що «професійна культура фахівця – це його здатність до розвитку і вдосконалення своїх творчих можливостей у розв'язанні нестандартних завдань, у здійсненні професійних обов'язків» [174, с. 13].

Отже, професійну культуру сучасного фахівця можна визначити як вид життєдіяльності, що характеризує суб'єкта професійної діяльності як особистість, яка реалізує інноваційні ідеї, забезпечує свій професійний розвиток на основі використання історико-культурної спадщини, необхідного для застосування в обраній професії, здійснює творчий підхід у професійній життєдіяльності.

Особливості педагогічної діяльності педагога-музиканта пов'язані, перш за все, з її музично-естетичною складовою, тому аналіз змістовної сутності музично-естетичної культури сприятиме визначенню структурних компонентів музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. В. Бутенко [175], Г. Ващенко [176], І. Зязюн [30, 177-178], О. Гук [179], А. Комарова [180], Н. Крилова [181], Л. Масол [182], Н. Миропольська [183], О. Олексюк [47, 184-185], О. Полатайко [186], Т. Стратан [187], В. Черкасов [188-189].

Категорія *музично-естетичної* культури в роботі розглядається в двох площинах. По-перше, як професійно значуща якість особистості вчителя музичного мистецтва, по-друге, як феномен людської діяльності, цілісна педагогічна інтерпретація, що вимагає міждисциплінарного теоретико-методологічного аналізу.

Для музичної педагогіки вищої школи інтеграція *теорій художньої культури і змісту освіти* зумовлюється специфікою професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. Тому виховання музично-естетичної культури педагога-музиканта вчені пов'язують з розвитком його творчих здібностей, професійних якостей і ерудиції, із збагаченням духовно-емоційної сфери особистості і становленням громадянської позиції [47].

Підкреслимо, що розвиток теоретичних уявлень про шляхи та засоби виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва не може бути ізольованим від аналізу сучасної соціокультурної ситуації, від тих процесів взаємодії та поновлення видів мистецтв, які обумовлені специфікою художньої діяльності людини в ХХ столітті (О. Семашко [190]).

У науковій літературі останніх років активно розробляється естетико-педагогічна професіограма вчителя музичного мистецтва (О. Дубасенюк [191], М. Мороз [192], Р. Прокопенко [193], К. Щедролосоєва [104, 194]).

Як зазначає О. Щедролосоєва, відомий вчений М. Каган в монографії «Людська діяльність» з позицій особистісно-діяльнісного підходу [195] виділяє

п'ять складових потенціалу особистості: «гносеологічний – визначається об'ємом і якістю засвоєної особистістю інформації; аксіологічний – визначається системою ціннісних орієнтації особистості, комунікативний – визначається вмінням особистості спілкуватись, характером контактів з іншими людьми; художній – визначається рівнем, змістом, інтенсивністю художніх потреб особистості; перетворювальний – визначається здатністю особистості до творчих дій та мірою їх реалізації у будь-якій сфері діяльності» [194].

«Музично-естетична культура, зазначає О. Рудницька, є складником естетичної, яка розглядається як сукупність здібностей особистості сприймати, переживати і перетворювати природу, суспільне життя, самої людини за законами краси, відкриває шлях якнайповнішого гармонійного розкриття всіх сутнісних сил людини» [196].

Слушною для нашого дослідження є характеристика естетичних якостей, знань, умінь, навичок вчителя представлена в «моделі» естетичної культури вчителя музичного мистецтва, яку запропонував М. Верб: широка науково-естетична освіченість (знання основних фактів історії художньої культури і сучасних напрямків в мистецтві); система ціннісних орієнтації в галузі естетики і мистецтва (різнобічні естетичні інтереси, потреби, смаки); емоційна сприйнятливість до краси дійсності, мистецтва, людських відносин; система художньо-творчих здібностей (сценічних, літературних, музичних, образотворчих), що дозволяють легко і вільно вносити естетичний елемент в різні види педагогічної діяльності, а також такі якості, як увага, спостережливість, образне мислення; професійні педагогічні знання, вміння необхідні для проведення роботи з естетичного виховання школярів (володіння методикою естетичного впливу на учня і колектив школярів, володіння естетичними засобами спілкування, вміння бути зовні естетично виразним, готовність постійно займатися естетичним самовдосконаленням тощо) [197].

Характеризуючи професійні якості вчителя музичного мистецтва, М. Мороз в монографії «Професіограма вчителя музики: науково-теоретичний підхід» зазначає, що «мистецька сфера надзвичайно широка, багатогранна,

включає в себе знання, поняття з різних видів мистецтва (музики, образотворчого мистецтва, літератури, архітектури, синтетичних видів мистецтва: театральне мистецтво, кіномистецтво тощо). Компетентний учитель музики повинен орієнтуватися в усіх видах мистецтва, мати достатній рівень знань та вмінь, щоб комплексно, у процесі інтеграції ознайомити молоде покоління з особливостями та досягненнями кожного із видів мистецтва» [192].

Проте у низці досліджень сучасна музично-естетична культура оцінюється як «ситуація переходу» (Г. Дадамян) до нової її якості. Це пов'язано зі змінами континіуму системи мистецтв, руйнуванням звичної ієрархії художніх цінностей, народженням нових масових жанрів музики (наприклад, рок-музика), становленням нових синтетичних видів мистецтв (телебачення, кіно тощо). Зміст вищої музично-педагогічної освіти має відображати ці процеси і містити узагальнені наукові уявлення про всі жанри докласичного, класичного і сучасного мистецтва в різноманітті його видів - література, театр, живопис, архітектура, кіно тощо. Тому і музично-естетична культура, за своєю суттю, не є самостійним явищем, а проявом загальної естетичної культури особистості.

Музично-естетична культура вчителя музики, на думку Р. Тельчарової, поєднує: *«мотиваційний компонент*, що включає різноманіття установок особистості: переконання, потреби, інтереси, цілі; *інформаційний компонент*, що охоплює систему видів і форм знань про музику; *діяльнісний компонент* як сукупність всіх форм і видів музичної діяльності; *емоційно-оцінювальний компонент*, пов'язаний з формуванням музично-естетичних почуттів, оцінок, ідеалів, смаків, переконань; *музикальність* як сукупність здібностей, що забезпечують успішність музичної діяльності» [198].

Музично-естетичну культуру розглядаємо як інтегративну професійно-значущу якість особистості вчителя музичного мистецтва, що обумовлено: по-перше, змістом професійної діяльності вчителя музики у сучасній загальноосвітній школі, заснованої на взаємодії музики з іншими видами мистецтв; по-друге, специфікою самого музичного мистецтва, стилі, форми,

жанри якого історично склалися під впливом інтеграційних тенденцій художньої культури і синтезу мистецтв.

Формування особистості вчителя музичного мистецтва відбувається протягом усього його життя в організованому культурно-освітньому середовищі, у якому заклад вищої освіти сприяє розвитку його основних професійних якостей, загальнокультурних, професійних і особистісних компетенцій. У цьому процесі необхідною умовою є плідна, культуротворча діяльність викладачів зі студентами, «гуманістична спрямованість» педагогічної діяльності, розуміння значення соціокультурної місії педагога (просвітницька робота), що дозволяє розглядати власне музично-педагогічну діяльність в широкому соціальному контексті.

Функціональний аналіз професійно-педагогічної діяльності дозволяє визначити, що музично-естетична культура вчителя музики виявляється в обізнаності у галузі музичного мистецтва, зокрема, володінні музичним матеріалом шкільної програми (інформаційно-пізнавальна функція); в оцінювальних підходах до вибору музичних творів для педагогічної роботи, у спроможності захопити дітей музикою, прищепити їм шанобливе ставлення до українського мистецтва (орієнтаційно-вибіркова функція); в інтерпретації музичних творів, призначених для слухання і виконання школярами; у музично-режисерській побудові уроку чи позакласного заняття (творчо-конструктивна функція); у спілкуванні з учнями, побудові міжособистісних стосунків (комунікативно-регулююча) [324].

В контексті цього зазначимо, що музично-естетична культура – це стрижневе утворення особистості вчителя музичного мистецтва, *системний компонент його професійної культури*, що зумовлює його готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей, гуманістичних ідеалів, які проявляються у визначальному ставленні вчителя до професії, мистецтва, особистості вихованця і до самого себе.

Музично-естетичну культуру вчителя музичного мистецтва можна розглядати також як *систему установок і відношень* особистості до

особливостей професії педагога-музиканта, що відображає зміст і сутність його професійної діяльності, які визначають її цілі і засоби, регулюють поведінку особистості в професійній, художньо-естетичній та соціокультурній діяльності.

Окрім того, музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається і як *особистісна якість педагога-музиканта*, що формується в процесі музичної та художньо-естетичної діяльності як розвиток його емоційної чутливості до музики, і характеризується наявністю музичного мислення і уяви, а також усіх компонентів музично-естетичної свідомості (естетичних почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів), що виявляється в ціннісному ставленні до музики і професійної музично-естетичної компетентності.

Отже, зробимо висновки, що складовою поняття «професійна культура вчителя» виступає категорія «професійна культура вчителя музичного мистецтва». Музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва складається з таких *домінант*: духовний світ особистості вчителя, здатного вбирати в себе естетичний, пізнавальний і виховний вплив музичного мистецтва; любов і професійний інтерес до явищ музичного мистецтва на основі особистісно-ціннісних переконань; концептуально-цілісне бачення сутності, природи і закономірностей музичного мистецтва; творча захопленість музично-педагогічною професією; активна самоосвітня пізнавально-художня діяльність в області музично-педагогічної науки (Я. Ігнат'єва [200]).

Музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва має складну структуру і включає різноманітний комплекс професійних характеристик, а саме: системні загальнохудожні знання, що дозволяють усвідомлювати художню культуру як цілісність; системні музикознавчі знання, засновані на аналізі музики в контексті художньо-естетичної культури; професійно-педагогічні вміння в області виховання школярів засобами різних видів мистецтв; досвід художньо-творчої діяльності і емоційно-ціннісних орієнтацій у світі художньо-естетичної культури.

На підставі теоретичного аналізу музично-естетичну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва визначаємо як *динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичної свідомості (почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів); у наявності комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді, що проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності* (Я. Ігнат'єва [200]).

Змістові компоненти музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва визначені «на основі компонентів структури особистості (О. Леонтьєв), за провідними видами людської діяльності (М. Каган), потенціалами: гностичним (обсяг знань і якість інформації); аксіологічним (система ціннісних орієнтацій); творчим (комплекс оригінальних вмінь і навичок і здібностями до діяльності); та функціями гносеологічною, ціннісно-орієнтуючою, культурно-творчою» [200, с. 97-107].

Музично-естетична культура як складник професійної культури вчителя музичного мистецтва багатокomпонентна, що обумовлено, перш за все, універсальністю і багатоаспектним характером педагогічної діяльності, в якій у тісному взаємозв'язку виступають такі складові:

- аксіологічна, що відображає професійно-педагогічні, загальнокультурні, музично-художні цінності;
- технологічна, що включає способи і прийоми, педагогічний супровід освітнього процесу, в якому особистістю в процесі діяльності освоюються цінності і досягнення педагогічної культури;
- особистісно-творча, яка розкриває механізм оволодіння (прийняття, присвоєння) педагогом-музикантом на особистісно-творчому рівні педагогічних цінностей, цінностей педагогічної культури, що співвідноситься з умінням перетворювати, інтерпретувати професійно-педагогічні цінності.

Тому процес виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньому просторі педагогічного закладу вищої освіти

має здійснюватися на основі цілісного педагогічного впливу на *когнітивну, емоційно-ціннісну та творчу* сферу молоді людини [200].

«При цьому виділяються три рівні педагогічного забезпечення процесу музично-естетичного розвитку і активності особистості: інтелектуальний рівень, орієнтований переважно на знання; аксіологічний рівень, що відображає переважно цінності і смисли естетичної активності, культурної поведінки особистості, усвідомлення особистістю соціальних і соціально-психологічних цінностей культури; творчий рівень, що передбачає включення студента в активну художньо-творчу діяльність» (Ігнат'єва Я. [200]).

Тож сутнісні характеристики музично-естетичної культури вчителя музичного мистецтва слід розглянути, на наш погляд, через призму її основних структурних підсистем: духовно-світоглядна, ціннісна, і творча (музично-естетична) та підсистеми професійно-педагогічної культури вчителя музичного мистецтва.

Звідси компонентами музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в дослідженні визначаємо: *когнітивний, аксіологічний, діяльнісний*.

Когнітивний компонент в структурі музично-естетичної культури вчителя музичного мистецтва визначає сукупність музично-естетичних знань, категорій і понять, професійних знань педагога-музиканта. Цей компонент також розкриває особливості музично-педагогічної діяльності, спілкування і є основою для професійної орієнтації вчителя музичного мистецтва в культурно-освітньому середовищі з його системою музично-естетичних та професійно-педагогічних цінностей.

Знання про майбутню професію - це відомості про сутність праці педагога-музиканта, про особливості музично-педагогічної діяльності та спілкування. Як професійні знання слід визначити такі: *методологічні*: знання загальних принципів вивчення музично-педагогічних явищ, закономірностей навчання і виховання; *теоретичні*: знання цілей, принципів, змісту, методів і форм музично-педагогічної діяльності, закономірностей формування і розвитку

особистості дитини; *методичні*: знання основ методики навчання і виховання; *технологічні*: знання способів і прийомів навчання та музично-естетичного виховання» [47].

Професійні знання інтегруються в деяку специфічну систему, побудовану за логікою практичного вирішення педагогічних завдань. Рішення та аналіз кожної окремої педагогічної задачі актуалізує всю систему професійних знань, визначає можливість освоєння професійного змісту майбутнім педагогом. Тому велике значення має психолого-педагогічна грамотність педагога, загальнопедагогічна готовність до професійної діяльності, підняття її на рівень сутнісного, смислового розуміння своєї професії.

Наявність системи *методологічних* знань дозволяє майбутньому вчителю музичного мистецтва цілісно сприймати педагогічний процес; є умовою ефективності педагогічного мислення; забезпечує розвиток рефлексивних здібностей, що проявляється в здатності вчителя музики рефлексувати протиріччя, що виникають у музично-педагогічній дійсності, з урахуванням її характеру і спрямованості логічно і обґрунтовано їх вирішувати; в спроможності прогнозувати способи свого ставлення до провідних ціннісних аспектів цієї дійсності.

Роль *психологічних знань* у формуванні музично-естетичної культури вчителя музики важко переоцінити. «Вони виступають каталізаторами правильного розуміння вчителем самого себе, вдосконалення відносин з іншими людьми, дбайливого ставлення до внутрішнього світу іншої людини, осмислення психологічного змісту явищ музичного мистецтва, формування відповідної мотивації» (Осадчук А.[333]).

Необхідне володіння учителем музики розвиненою системою знань з музичної психології визначається також специфікою навчального предмета. «Високе музичне мистецтво, емоційно-образне за своєю сутністю, на думку С. Науменко, - потужний засіб психічного розвитку особистості» [121].

Морально-естетичний зміст музичної класики є найважливішим психолого-педагогічним орієнтиром в діяльності вчителя музичного мистецтва.

Адже кожне музичне явище містить певну «психологічну програму», що несе художній твір. Як зазначає В. Драганчук, «учитель, який чітко орієнтується у музичній психології, не тільки розпізнає прихований психологізм у змісті музичного твору, а й живе у гармонії з собою, іншими, тонко відчуває життя і музику [117]. Досконалі знання музичної психології є найважливішим творчим чинником впливу педагога на духовний світ дитини.

Когнітивний компонент в структурі музично-естетичної культури визначає також і *музично-естетичний світогляд* педагога-музиканта як індивідуально-особистісне утворення, що формується на основі системи знань та інтересів і проявляється як стійка потреба в художньо-естетичній самоосвіті та самовдосконаленні. Музично-естетичний світогляд - це найважливіший показник, що характеризує педагога-музиканта, який включає в себе такі аспекти: освітній (обсяг і якість індивідуальних знань, навичок і умінь, пов'язаних з музикою), автономний (ступінь самостійності музичного мислення) і орієнтаційний (рівень розвитку пізнавального інтересу до музичного мистецтва) [189].

Звернення до когнітивних аспектів спрямовує процес виховання музично-естетичної культури на оволодіння професійно-педагогічними, художньо-естетичними та мистецтвознавчими знаннями для формування духовно-світоглядної складової культури особистості і визначає його як безперервний процес пізнання і оволодіння майбутньою професією через опанування основних понять, категорій, цілісної системи відповідних знань. Це і є шлях формування когнітивної сфери особистості, описаний у працях Л. Виготського [202], П. Гальперіна [203], С. Максименка [204].

Цінність когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, полягає в тому, що набуті музично-педагогічні знання стають особливими орієнтирами в професійному просторі та спрямовуються на самопізнання, самооцінку свого духовного і професійного «Я» з метою подальшого його збагачення і вдосконалення. Музична грамотність педагога, естетичний смак, естетична свідомість, уявлення про

красу на основі накопиченого досвіду сприйняття музики, реалізованого в творчій діяльності, виступають ціннісними орієнтирами для особистісного розвитку дитини, яку буде навчати та виховувати вчитель музичного мистецтва з розвиненою музично-естетичною культурою.

Розглянемо *аксіологічний компонент* в структурі музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, адже високий рівень культури вчителя музики практично не можливий без певного рівня розвитку її аксіологічного складника. Це пов'язано, перш за все, з ціннісним аспектом педагогічної діяльності як теоретичного так і практичного підґрунтя загальної та музичної педагогіки. Аксіологічний компонент в структурі музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва визначає систему ціннісних орієнтацій педагога-музиканта, а також його емоційну спрямованість.

Визначенню місця феномену «цінності» присвятили свої роботи С. Анісімов [138], С. Аваліані [205], І. Бех [206], О. Здравомислов [207], М. Кіссель [208], А. Кавалеров [209, 210], В. Сіверс [211], О. Савченко [212], Ю. Щаргородський [213], R. Perri [214], J. Dewey [215], Shepard B. Clough [216], J. Halstead and M. Taylor [217].

Спрямованість студентів педагогічних закладів вищої освіти на музично-педагогічні цінності відповідає потребам сьогодення. Адже відповіді на гострі запитання сучасності містяться саме в аксіосфері педагогіки музичної освіти, проникнення в яку можливо лише за умов здійснення ціннісного підходу до музично-педагогічного процесу. Основними ціннісними орієнтаціями майбутнього фахівця мають стати орієнтації на саморозвиток і самовдосконалення, тоді активна професійна діяльність набуває для нього сенсу. Тому освоєння цінностей професії з подальшим особистісним духовним вдосконаленням є значним поштовхом для мобілізації творчих сил і професійних досягнень майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аксіологічним аспектам професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва присвятила своє дослідження А. Щербакова [218].

Розроблена автором аксіологія музично-педагогічної освіти, як теорія орієнтації особистості в контексті музично-педагогічних цінностей, звернена до майбутнього вчителя музики, який прагне до постійного набуття нового знання, до неперервного особистісного розвитку, до зберігання і творення музично-педагогічних цінностей. «Ціннісні орієнтації майбутнього вчителя музики, зазначає А. Щербакова будуються на основі сформованої потреби до пізнання і ціннісного сприйняття музики в контексті музичної педагогіки, активної творчої позиції, постійного прагнення до духовного зростання, творчості у музично-педагогічному просторі» [218].

Аксіологічний підхід до проблем виховання музично-естетичної культури зумовлює необхідність аналізувати загальні закономірності розвитку музичного мистецтва як носія цінності, а також сам процес формування системи ціннісних орієнтацій в музично-педагогічній освіті [333].

Сформована система цінностей особистості вчителя трансформується у гуманістичний *світогляд*, що є визначальною характеристикою фахівця і є вищим регулятором його діяльності та поведінки. «Духовний стрижень світогляду, - вважає академік Г. Шевченко,- чітко відображає готовність особистості до самовіддачі, до такого вчинку, в якому чітко простежується прагнення до добра, істини, справедливості і краси» [219]. Від наявності і ступеня розвитку музично-естетичної культури залежить інтелігентність людини, творча спрямованість її прагнень і діяльності, особлива натхненність у ставленні до світу та людей. Неможливо виховувати музично-естетичну культуру людини, а особливо дитини, поза зв'язком з вихованням і розвитком її духовної культури [219].

Отже, музично-естетична культура є частиною духовної культури людини і формується в результаті пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, художньо-естетичної та культуротворчої діяльності. Вона відображає погляди людини на суспільство, на своє місце в цьому суспільстві, зумовлює почуття і проявляється в людських смислах та творчості.

Сучасна освітня діяльність неможлива без створення умов для розвитку людини культури, здатної долучатися до традицій і цінностей пращурів, прагне зберегти свою національну самобутність, унікальну етнокультуру. Зміст оновленої парадигми виховання забезпечує особистості можливість самоідентифікуватися як представнику того чи іншого етносу, створює умови для вступу особистості в рівноправний діалог з представниками інших культур, долучає до цінностей світової культури.

Цінності завжди *емоційно забарвлені*, тому емотивна складова музично-естетичної культури характеризує зміст, якість, динаміку емоцій і почуттів майбутніх педагогів, їх ціннісні ставлення до професії, людини, мистецтва. Адже емоції – це «особливий клас психічних процесів і станів ...», що відбивають у формі безпосереднього переживання значущість явищ і ситуацій, впливаючи на індивіда [220].

Емоційно-чуттєвий складник музично-естетичної культури майбутнього вчителя музики характеризує зміст, якість, динаміку емоцій і почуттів майбутніх педагогів і проявляється у ставленні до професійних знань, до їх надбання, передачі, використання, оцінювані музично-естетичних явищ. Як зазначає М. Верб, особистісні переживання є «специфічні відчуття приємного і неприємного», «емоційно забарвлений стан і явище дійсності, безпосередньо представлений в свідомості суб'єкта, що виступає для нього як подія власного життя» [221].

Л. Виготський вважав, що «емоції є основою і регулятором мислення, що кожна думка людини несе в собі його емоційне ставлення до реальності, що кожному періоду розвитку мислення відповідає певний етап розвитку афекту. Причому об'єднуються афективні і інтелектуальні процеси за допомогою свідомості, яка є динамічною смисловою системою» [202, с. 166].

Розробкою проблеми розвитку естетичних почуттів майбутніх вчителів займалися вчені Л. Божович, А. Буров, М. Верб, Л. Виготський, О. Леонт'єв, О. Лармін, Б. Лихачов, М. Овсянников, С. Рубінштейн. У їх наукових роботах простежується думка про те, що естетичне почуття, як первісна ступінь

естетичної свідомості, має глибоку соціальну обумовленість і спрямованість [220; 222; 114; 224; 225].

Аналіз наукових праць авторів дозволив нам зробити висновок про те, що необхідність розвитку естетичних почуттів майбутніх вчителів музичного мистецтва, як умови розвитку їх музично-естетичної культури, зумовлена тим, що на основі естетичних почуттів найбільш продуктивно формуються різні психофізіологічні установки, стереотипи поведінки і практичної дії, що зумовлюють потреби і інтереси особистості [220].

Естетичні почуття сприяють розвитку духовно-моральних якостей особистості і набуття досвіду професійної діяльності як чуттєвої реакції на ситуації їх передачі і засвоєння. У процесі виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва треба враховувати, що переконань поза межами почуттів не існує: переконання тим міцніші, чим більш вони наповнені такими естетичними почуттями, як прекрасне і піднесене [221].

Отже, естетичні почуття це, перш за все, різноманітні і яскраві переживання, пов'язані з мисленням, волею, моральністю, знаннями, що визначають духовний світ людини і сприяють набуттю нею морально-естетичного досвіду. Вони відображають етичний аспект світогляду вчителя музики, його культури в цілому.

Морально-етичний аспект музично-естетичної культури вчителя музики, як система моральних установок, які виступають ціннісною основою педагогічної дії, мислення і спілкування, проявляється в душевності, тактовності, емоційній чуйності до людини, художніх явищ, є проявом здатності до співпереживання. Таким чином музично-естетичне виховання розвиває чуттєво-образні форми сприйняття людиною навколишнього світу, впливає на емоційну сферу, торкаючись її понять, переконань.

Одним з найважливіших завдань музично-естетичного виховання, крім розвитку художньо-образного мислення, є формування естетичного смаку як процесу свідомості оцінювання естетичного. У понятті «естетичний ідеал»

інтегруються політичні, філософські, моральні та інші уявлення людини про життя.

Отже, наявність аксіологічного (емоційно-ціннісного) компонента в структурі музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва підтверджує думку про те, що присвоєння цінностей особистістю і вироблення нею власних ціннісних орієнтацій здійснюються як на когнітивному, так і на емоційному рівнях, оскільки цінності сприймаються і розумом, і почуттями. Підсилення емоційної домінанти в музично-естетичному розвитку особистості сприяє її гармонізації, адже моральні норми, соціальні та професійні цінності можуть стати особистісними цінностями, тільки через почуття людини.

Тому залучення до загальнолюдських, духовних цінностей, що є основою музично-естетичної культури, має особливу значущість для майбутніх учителів музичного мистецтва, які у подальшій професійній діяльності будуть здійснювати музично-естетичне виховання дітей та учнівської молоді, навчаючи їх жити за законами краси. Адже саме в цьому віці у дітей та підлітків формуються уявлення про культурні цінності, накопичується досвід музичної та художньо-естетичної діяльності, від яких багато в чому залежить їх подальший розвиток, закладаються основи музичної та загальної культури.

Діяльнісний компонент в структурі музично-естетичної культури зумовлює її практичну реалізацію в музично-педагогічній та художньо-творчій діяльності і проявляється як художньо-естетична активність студентів, самореалізація у творчій діяльності.

Опанування професією педагога-музиканта «передбачає здатність його до музично-педагогічної діяльності, що має певну структуру і визначається відповідною освітою, але підпорядковану загальним закономірностям теорії діяльності». Специфіка музично-педагогічної діяльності проявляється в тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва. Особливістю музично-педагогічної вчителя музики діяльності Л. Арчажнікова вважає «наявність у числі її складових художньо-творчого початку» [226, с. 18].

З позиції культурологічного підходу розглядає музично-педагогічну діяльність педагога-музиканта О. Олексюк, визнаючи її як «художньо-педагогічну складову професії» [47]. За Г. Падалкою. «музично-педагогічна діяльність поєднує в собі педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську і дослідницьку роботу, засновану на вмінні самостійно узагальнювати і систематизувати отримані знання» [42, с. 78-86].

Виконавська діяльність педагога має великі можливості для розкриття педагогом своїх індивідуальних творчих особливостей, адже її основою є пошукова творча діяльність. Як будь-яка діяльність, музичне виконання може здійснюватися тільки в єдності з розумовою діяльністю, бо пов'язане з розв'язанням певних завдань, вирішуючи які педагог-музикант здійснює три типи розумових дій: орієнтовні дії, власне виконавські і слуховий самоконтроль (І. Боднарук [227]).

Важливим складником музично-педагогічної діяльності є художньо-творчий, пов'язаний з професією майбутнього вчителя. Креативність, в свою чергу, розуміється як стійка характеристика особистості, яка визначає її здатність до прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великої кількості оригінальних і корисних ідей. Творча діяльність - це найвищий ступінь пізнання. Творчість проявляється у відборі і узагальненні тих чи інших життєвих явищ, в унікальній формі їх сприйняття і пізнання. Творчість учителя музичного мистецтва багато в чому обумовлена специфікою його діяльності, яка має публічний характер, здійснюється в певній аудиторії і вимагає вміння керувати своїми почуттями і емоціями. Пошук нових активних методів навчання і виховання, способів вирішення різних педагогічних завдань можна в певному сенсі назвати спільним зі студентами пошуком сенсу педагогічної діяльності. Тому творчий процес має двобічний характер: з одного боку, творчість педагога, з іншого - на основі застосування ним стимулюючих методів, виникає творча діяльність учнів. Різновиди творчості в роботі вчителя музичного мистецтва - це організація виховної роботи з естетичного виховання, а також виконавська і дослідницька діяльність з

вивчення, розробки і застосування ефективних методів проведення уроку музики та формування всебічно розвиненої особистості дітей, підлітків та молоді. Творча діяльність педагога передбачає і педагогічну імпровізацію, яка обумовлюється його здатністю швидко і правильно оцінювати ситуацію і поведінку учнів, оперативно знаходити рішення. У роботі педагога-музиканта художня творчість проявляється в умінні цікаво проводити уроки музики, яскраво, образно виконувати музичні твори.

Здатність до творчості розвивається на основі поступового накопичення *художнього досвіду*. Підвищення рівня творчої активності вчителя музичного мистецтва, застосування нових ефективних прийомів при організації слухання музики, роботі з хоровим колективом і виконанні на інструменті позитивно відбивається на якості освітньо-виховного процесу.

Окрім здатності правильно розуміти і оцінювати твір мистецтва, найважливішим завданням музично-естетичного виховання є розвиток *художніх навичок і здібностей* взаємодії з мистецтвом, що може здійснюватися як шляхом сприйняття творів мистецтва, так і через власну активність, участь в різних видах художньо-творчої діяльності. Безпосереднє залучення до виконавства через естетичне ставлення до художніх образів, а через них - і до явищ дійсності, почуттів і переживань є ефективним методом виховання музично-естетичної культури учителів музичного мистецтва. Адже набуття студентами музично-естетичних цінностей не можна уявити без широкого використання різних форм виконавства: співу, диригування, виконання твору на музичному інструменті, аккомпанування і музикування.

Творча діяльність педагога-музиканта особливо яскраво проявляється в музичній імпровізації, коли виконання твору стає живим феноменом, емоційно забарвлюючи процес спілкування з музикою. Отже, музично-педагогічна діяльність є складним комплексом багатьох взаємопов'язаних елементів, володіння якими є показником педагогічної майстерності педагога-музиканта.

Діяльнісний компонент в структурі музично-педагогічної культури передбачає також її методична складова, яка забезпечує «навички проектування

педагогічного процесу; вміння усвідомлювати, формулювати і творчо вирішувати завдання; здатність до здійснення методичної рефлексії; потребу в наукових педагогічних знаннях» [228].

Методична складова музично-естетичної культури вчителя музики є його творчою самореалізацією у процесі організації музично-педагогічної діяльності та власного професійного та художньо-виконавського рівня. що найбільшою мірою сприяє збагаченню чуттєвої сфери школярів, їх знань і норм освоєння культури, розвитку особистісної культури дітей через музику і особистість самого педагога, що передбачає формування таких якостей як естетика зовнішнього вигляду і поведінки; культура мови, її емоційність, точність, образність, виразність; високий художній і естетичний смак; єдність естетичних знань, переконань і поведінки; потреба в естетичному і художньому вихованні, самовихованні і самоосвіті; потреба в розвитку своїх творчих здібностей і обдарувань.

Отже, музично-естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва, як провідника духовної культури суспільства, стає все більш актуальною проблемою сучасної вищої школи, адже реалізація професійного потенціалу педагога-музиканта багато в чому залежить від того, наскільки педагогічний заклад вищої освіти орієнтує майбутнього фахівця на затвердження особистої відповідальності за результат своєї музично-педагогічної діяльності, на усвідомлення ним соціальної значущості і цінності професії вчителя музичного мистецтва.

Музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва інтегрує інтелектуальну, духовно-моральну, аксіологічну і діяльнісно-творчу сфери і зумовлює активність музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності. Це передбачає володіння комплексом знань про музику, її органічне проникнення в інші види мистецтва; передачу учням розуміння музики як частини загальнолюдської культури, її художньої цінності, стійкої потреби в спілкуванні з нею; виконання музики в будь-якому вигляді музичної діяльності, готовність проводити музично-просвітницьку роботу в широкому соціумі.

1.3. Фестивально-конкурсна діяльність - культуротворча і художня специфіка.

Історичні витоки сучасного фестивально-конкурсного руху простежуються від самого зародження людської культури. Так, фестивалі зародилися у ритуальних та обрядових дійствах, святкових релігійних церемоніях, містеріях, карнавалах. З поступовим розділенням церковного та світського життя фестивалі наблизились до їх сучасного розуміння.

Виникнення музичних конкурсів-змагань серед композиторів та виконавців сягають глибокої давнини. У V ст. до н. е. в Стародавній Греції почали проводитися перші конкурси, переможців яких стали називати лауреатами (від лат. laureat – увінчаний лавром) [229]. Давньогрецький звичай нагороджувати почесним вінком з гілок лавра переможців будь-яких змагань існував і в Стародавньому Римі.

У Середньовіччя стали популярними змагання трубадурів, труверів, мінезінгерів, мейстерзінгерів [230, с. 5-28]. У 18 ст. поширення набули змагання серед виконавців на органі, клавирі, клавесині, скрипці).

Починаючи з XVIII ст. фестивалі музичного мистецтва, маючи спочатку церковну направленість, поширювалися у багатьох країнах Європи, переважно в Німеччині і отримали поширення у XX ст. [231].

Значного розголосу це явище набуває у XVIII ст., поширюючи ареал свого проведення на Центральну Європу. В історію воно увійшло згодом як апофеоз музичних заходів (Зальцбурзький фестиваль, Віденські музичні тижні (Австрія), Едінбурзький музичний фестиваль, Берлінські фестивальні дні, Будапештські музичні тижні, «Варшавська осінь» тощо.

Всередині XX століття у Європі розвиток фестивального руху припав на період істотних політичних змін, коли у зовнішній політиці багатьох європейських держав почали активно розвиватися ідеї створення загальноєвропейського середовища, зокрема і культурного, в якому кожна країна, накопичуючи національні багатотисячолетні культурні надбання, могла стати

частиною загальноєвропейської культурної панорами. З появою великих міжнародних фестивалів історично складалася тенденція об'єднувати на фестивальних майданчиках представників різних народів, культур, напрямків мистецтва, що згодом стало підґрунтям для створення цілої системи міжнародних фестивалів та появи фестивальних організацій [232, с. 28-33].

Щоб зрозуміти значення поняття фестивально-конкурсного руху слід окремо розглянути терміни «фестиваль» та «конкурс». За словником української мови фестиваль – масове свято, на якому показують досягнення певного виду мистецтва. [233, с. 580].

У великому енциклопедичному словнику наведено більш широке визначення, яке враховує види мистецтва, які пов'язані з цим поняттям: «Фестиваль (франц. «festival», від лат. «festivus» – святковий), масове святкування, показ досягнень музичного, театрального, естрадного, циркового або кіномистецтва» [234, с. 1273].

М. Швед терміном «фестиваль» (стосовно саме музичних фестивалів) визначає як «цикл музичних імпрез, організованих періодично, найчастіше в той самий час і в тому самому місці, що має конкретну тематичну спрямованість; проводиться, щоб презентувати нові композиції, або спеціально дібраний репертуар, виконавців та відбуваються на різних рівнях – міському, регіональному, національному, міжнародному» [235, с. 78].

Фестиваль, як творчий захід, має ряд відмінних рис. По-перше, фестиваль -це серія подій, об'єднаних спільною темою, ідеєю або стилем музики, що не обмежує його в часі. По-друге, демократичність, святковість і творча свобода роблять фестивалі більш доступними для різних груп аудиторії. По-третє, незалежні фестивалі забезпечують можливість проявити творчу винахідливість та самобутність, що дозволяє вийти за межі повсякденної діяльності, обмеженою стінами робочих приміщень.

На відміну від інших масових заходів (конференції, церемонії, концерти, свята), музичні фестивалі частіше носять конкурсний характер і мають на меті визначити лауреатів, дипломантів, тобто найбільш яскравих учасників.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови надається таке визначення поняття «конкурс» (лат. concursus) - це змагання, яке дає змогу виявити найгідніших із його учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд [236, с. 261].

За конкурсним принципом організовується присудження спеціальних премій та нагород за результатами відбору лауреатів серед декількох номінантів.

У літературі доволі часто застосовується поняття «фестивально-конкурсний рух», але воно не має чіткого визначення. Під цим терміном загалом розуміють усі події, що пов'язані зі створенням та проведенням фестивально-конкурсних заходів у визначеному часовому просторі. Великим тлумачним словником сучасної української мови надається визначення поняття «руху» як процесу розвитку, внаслідок якого відбувається зміна якості предмета, явища, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [237, с. 914]. З огляду на це, можна дати визначення поняттю «фестивально-конкурсний рух» – це процес виникнення, розвитку та поширення фестивально-конкурсу як окремого явища мистецтва.

Фестивально-конкурсний рух надзвичайно поширений в зарубіжних країнах, а за часи незалежності набув широкої популярності і в Україні, оскільки став одним із рушіїв формування культурних осередків після розпаду радянської системи. Починаючи з 1990-х, років кількість фестивалів в Україні щороку зростає, вони урізноманітнюються та популяризуються, постійно збільшується число учасників цих подій, що вказує на активність сучасних мистецьких процесів та свідчить про інтенсивний культурний розвиток нашої держави.

За функціональними ознаками (за наявністю змагальної складової) фестивально-конкурсний рух набуває різних форм:

– орієнтація на консолідацію людей, пов'язаних однією ідеєю чи родом діяльності, та виявлення загальних тенденцій у поданому напрямку (фестиваль);

– відкрита форма змагання з метою виявити найкращого, еталонного представника в представленому напрямку (конкурс-фестиваль).

Виходячи з наведених визначень, виникає логічне питання, чи коректно поєднувати фестивальний та конкурсний рух одним терміном «фестивально-конкурсний рух».

Порівнюючи фестивальний та конкурсний міжнародний рух, український дослідник К. Давидовський наголошує, що фестивальний рух, на відміну від конкурсного, не має негативних факторів, які пов'язані з конкурентною боротьбою за розподіл призових місць та матеріальних благ, пов'язаних з грошовими преміями, подарунками, подальшою участю у подальших проектах [238].

Російський дослідник М. Примеров вважає, що проблема полягає ще й в тому, що конкурси проводяться за одним зразком, для них характерна одноманітність обов'язкових програмних вимог, а для багатьох учасників змагання в техніці, майстерності та складності перетворюється в самоціль. Він підкреслює, що фестивальний рух має більшу перспективу, ніж професійно-академічні конкурси, адже святкова «фестивальна» атмосфера не має «напруженості» конкурсних протистоянь, а самі учасники відзначають, що на фестивалях виступати легше [239].

Але, з іншого боку, елемент змагальності зобов'язує учасників музичних конкурсів більш самовіддано та емоційно насичено вибудовувати свій виступ, тим самим встановлюючи більш тісний контакт з глядачем.

Отже, головною відмінністю фестивального та конкурсного рухів є виявлення й популяризація найкращих виконавців (у випадку конкурсного руху), та популяризація видатних явищ музичного мистецтва (епох, стилів, жанрів, композиторів, виконавців та ін.) Хоча конкурсна основа і є істотною та сприяє підвищенню інтересу серед учасників та глядачів, та на сьогодні не повинна домінувати. Фестиваль більш ефективно формує нове мистецьке середовище та є джерелом нового мистецького продукту.

Однак, сучасні реалії розвитку українського фестивально-конкурсного руху вказують на те, що в чистому вигляді музичний фестиваль як святкова демонстрація досягнень музичного мистецтва трапляється дедалі рідше, частіше звучить словосполучення «фестиваль-конкурс», та і світові міжнародні конкурси перестають бути лише конкурсами, акумулюючи в своїй програмі низку творчих подій (виставки, презентації, тематичні концерти та ін.), що привертають увагу масової аудиторії. Тобто на сьогоднішній день складно провести чітку межу між конкурсом та фестивалем, тому вважаємо за доцільне послуговуватися узагальнюючим терміном «фестивально-конкурсний рух», і оперувати поняттями «фестиваль», «конкурс» та «фестиваль-конкурс» (які будуть різнитися за своїм змістом).

Головним завданням фестивалів-конкурсів є пропаганда розвитку різних музичних напрямків, залучення до творчості якомога більше учасників для популяризації мистецтва, розвиток культурних зв'язків між народами, відродження і збереження національних культурних надбань, надання можливості, здебільшого, молодим митцям продемонструвати рівень власної майстерності, познайомитись з досягненнями своїх колег, а також виявити перспективні напрямки розвитку свого таланту [240, с. 84].

Демократичність, святковість і творча свобода роблять музичні фестивалі більш доступними для різних груп аудиторії, ніж традиційні концерти в установах культури, оскільки велика частина населення або взагалі не відвідує культурні заходи в опері і концертних залах, або відвідує їх дуже рідко. Спостереження показали, що на відміну від звичайних концертів, які відвідують тільки деякі соціальні групи серед відвідувачів фестивалів налічується більше представників різних соціальних груп [241].

Організаторами фестивалів-конкурсів виступають державні або місцеві органи влади, філармонії, музичні товариства фірми або приватні особи.

Різноманіття та кількість фестивалів обумовлене цілями та завданнями мистецьких акцій. Так, фестивалі можуть бути довготривалі і одноденні; періодично повторювані чи (рідше) одноразові. За масштабом та статусом в

культурному житті виділяють місцеві; районні; обласні; національні; міжнародні тощо. Фестивалі відрізняються за музичною направленістю. Організуються фестивалі класичної музики; естрадної музики; фольклорної музики або змішаного типу.

Враховуючи міркування дослідників М. Шведа, О. Зуєва, В. Откидача, Д. Зубенко, А. Пискача, І. Заєльської та ін. стосовно функцій фестивальних заходів, а також про розвиток української культури із найдавніших часів до сьогодення у її нерозривному зв'язку і взаємозбагаченні з духовними надбаннями народів Європи [242; 243], можна виділити ряд пріоритетних функцій фестивалів-конкурсів естрадно-вокального мистецтва.

Космополітична функція. Кожний учасник постає як ідентифікатор власне національної культури і одночасно відчуває себе частиною глобалізованого світу [244].

Культуротворча та культурозберігаюча функція. Як і будь-яка мистецька подія, фестиваль-конкурс є рушійною силою розвитку і збереження культурних надбань; виконує функцію підтримки ідентичності та єдності народу; стимулює розвиток культури свого та інших народів, а також розвиток та просування виконавства як виду музичної діяльності [245, с. 218-226]. Фестивалі-конкурси допомагають у створенні нових стратегій культурних програм, які дозволяють враховувати найсучасніші тенденції у галузі музичного виконавства та рівень інтересу публіки до нових мистецьких акцій [240].

Презентаційно-популяризаційна функція, що надає можливість заявити про себе авторам та виконавцям в межах зацікавленої аудиторії: презентувати творчі здобутки або певний репертуар [246, с. 3]. Усе це слугує покращенню іміджу свого закладу, району, країни тощо.

Навчально-виховна функція. Проведення майстер-класів та функціонування творчих лабораторій в рамках фестивалю-конкурсу, на яких є можливість поспілкуватися з провідними майстрами мистецтва, сприяє розвитку професійних умінь та навичок, а також активізації творчого

потенціалу особистості не тільки виконавця, а і викладача, керівника колективу тощо [245, с. 220]. Учасники фестивально-конкурсних заходів мають можливість обмінятися досвідом, підвищити власний професійний рівень. Конкурси сприяють інтеграції різноманітних музично-педагогічних та виконавських шкіл, адже саме під час їх проведення не лише молоді виконавці, але й їх наставники у процесі активного безпосереднього спілкування обмінюються досвідом і творчими знахідками, розширюють репертуар, на практиці перевіряють власні педагогічні принципи і досягнення. Спілкування з представниками інших професійних шкіл сприяє обміну досвідом між педагогами і молодими виконавцями з різних країн, інтеграції культурних традицій, поширенню культурної інформації [240].

Комунікативна функція, що полягає не лише у можливості взаємодії людей зі схожими інтересами, а й у спілкуванні між собою критично налаштованих один до одного митців, інтерпретаторів, мистецтвознавців [247; с. 48], що дає поштовх віднаходити нові форми існування естрадно-вокального мистецтва та створювати нові проекти.

Кадроформуюча функція. Цінність фестивально-конкурсних майданчиків полягає ще й у тому, що вони стають своєрідним кадровим ярмарком для менеджерів у мистецькій галузі і надають молодим виконавцям можливість знайти таке місце працевлаштування, де вони з найбільшою силою зможуть розкрити увесь свій творчий потенціал. Багато сучасних популярних виконавців здобули популярність саме завдяки знайомству і підписанню контрактів з потенційними продюсерами саме під час фестивально-конкурсних заходів.

Рекреаційна функція. Фестиваль-конкурс є засобом пожвавлення культурного життя території як ресурсу її соціально-економічного розвитку [240] та набуває значення фактору підвищення культурного статусу міста [248].

У кожній країні існують свої власні форми та традиції проведення фестивалів, але всі вони об'єднані однією метою: популяризувати мистецтво як таке, і музичне, зокрема. Організуючись як культурні осередки, фестивально-конкурсні події є показниками інтенсивності та якості мистецького життя

країни, сприяють його активізації, визначають напрями розвитку мистецтва, формують нові ідеї, відкривають нові обрії творчої діяльності, формують новий регламент культурного життя. Зі збільшенням творчої ініціативи населення поширюється фестивально-конкурсний рух. Разом з тим зростає актуальність дослідження сучасних естрадно-вокальних фестивалів-конкурсів як важливого елементу розвитку музичного мистецтва і культури взагалі.

Розглянемо *типологію сучасних музичних фестивалів-конкурсів*. Тематична різноманітність та кількість фестивалів все далі викликає потребу систематизації фестивально-конкурсного руху України. Проблемність систематизації фестивально-конкурсного руху спричинена, по-перше, відсутністю загального документального обліку фестивалів (конкурсів), оскільки часто вони пов'язані з комерційними організаціями, тобто єдиним джерелом інформації про подію є публікації в ЗМІ та соціальних мережах; по-друге, – відносною новизною даного явища в сучасній Україні, яке недостатньо висвітлене в наукових джерелах.

Але актуальність його не викликає сумнівів, оскільки фестивально-конкурсний рух дає можливість використати його значний потенціал для вирішення проблем міжкультурної комунікації, кризи духовних цінностей, естетичного виховання молоді, організації дозвілля тощо. На основі інформації, що отримано із книжкових джерел, періодичних видань та мережі Інтернет, уточнимо типологію українських фестивалів-конкурсів (рис.1.1).

Рис. 1.1. Типологія музичних фестивалів-конкурсів

Так, фестиваль-конкурс може відбуватися одноразово або систематично повторюватися. Практика одноразових мистецьких акцій у виконавських видах мистецтв втілюється у заходах, присвячених, як правило, творчості окремих діячів мистецтва, окремим темам або історичним датам.

Тривалість фестивалів визначає їх розподіл на короткострокові (від одного до кількох днів) і довгострокові (від кількох тижнів до року) [249, с. 1]. Так, наприклад, Відкритий фестиваль-конкурс дитячої та юнацької творчості «Музи і діти» (м. Дергачі Харківської області), що з 1996 по 2013 рр. тривав майже по півроку складався з кількох відбіркових турів, півфіналів та фіналу, що проводилися раз на місяць. З 2013 р. фестиваль-конкурс проводиться у дводенному форматі.

За масштабністю та статусом у культурному житті можна виділити:

– міжнародні фестивалі-конкурси: Міжнародний конкурс виконавців естрадної пісні та сучасного танцю «Сівертон», м. Чернігів; Міжнародний фестиваль виконавців естрадної пісні «Жива вода», м. Дергачі Харківської обл.; Міжнародний фестиваль мистецтв «Пісенний Спас» ім. В. Шинкарука, м. Житомир тощо;

– національні фестивалі-конкурси: Всеукраїнський конкурс дитячо-юнацького вокального мистецтва «Vivat-Marin», м. Чорноморськ Одеської обл.; Всеукраїнський конкурс вокально-інструментального мистецтва «Пісенний край» ім. М. К. Кондратюка, м. Житомир; Всеукраїнський пісенний конкурс «Талант», м. Кам'янець-Подільський;

– регіональні фестивалі-конкурси: Обласний конкурс обдарованої молоді «Музична Слобожанщина», м. Харків; Регіональний конкурс виконавців естрадної пісні «Золота осінь», м. Первомайськ Харківської обл.;

– місцеві фестивалі-конкурси: Міський пісенний конкурс «Пісні, опалені війною», м. Дніпро; Міський конкурс юних виконавців навчальних закладів «Х - фактор», м. Біла Церква Київської обл.; Міський фестиваль-конкурс дитячої та юнацької творчості «Пісенний зорепад», м. Тернопіль; Міський відкритий фестиваль-конкурс «Пісенний водограй», м. Черкаси тощо).

Організуються фестивально-конкурсні заходи зазвичай в містах, що славляться музичними традиціями, пов'язані з життям і діяльністю великих музикантів або мають привабливі рекреаційні ресурси [249].

За місцем організації та відповідної локалізації виділяють:

– стаціонарні фестивалі-конкурси – проходять постійно в одному місті або місці (Фестиваль «Молода Галичина», м. Новояворівськ Львівської обл.; Міжнародний пісенний фестиваль «Доля», м. Буча Київської обл.; Всеукраїнський пісенний фестиваль «Дзвони Прикарпаття», м. Богородчани Івано-Франківської обл.);

– мобільні фестивалі-конкурси, проходять на різних майданчиках, у різних містах (Всеукраїнський фестиваль сучасної пісні та популярної музики «Червона рута», проходить у різних містах України; Всеукраїнський пісенний фестиваль «Співучий край» – різні майданчики м. Київ).

Для проведення таких заходів використовують як закриті приміщення, популярні громадські місця, так і майданчики «під відкритим небом» («open air»), що більш характерно для теплої пори року або країн зі сприятливими кліматичними умовами.

За способом репрезентації можна виділити:

– телевізійні фестивалі-конкурси: Міжнародний пісенний фестиваль «Прем'єра пісні», м. Буча Київської обл.; Дитячий проект «Континент талантів» (різні міста); Всеукраїнський телевізійний фестиваль пісенної поезії та авторської пісні «Оберіг», м. Луцьк; Всеукраїнський телевізійний пісенний фестиваль-конкурс «Соловейко України», м. Миргород Полтавської обл.; Всеукраїнський телевізійний фестиваль автентичної музики «Фольк-мюзик», м. Київ;

– дистанційні (онлайн) фестивалі-конкурси: Дистанційний фестиваль в Інтернеті «Золота Мрія», Міжнародний Багатожанровий Інтернет фестиваль-конкурс, м. Львів, «Співочі нації» Вокальний онлайн-конкурс.

Фестивалі можуть поділятися залежно від досягнень учасників: об'єднання переможців і призерів менш значущих акцій; переможців і призерів різних років, різних напрямів діяльності.

У свою чергу конкурси здебільшого не мають такого поділу. За складом учасників фестивалі-конкурси можна розподілити на: професійні чи аматорські; студентські, молодіжні чи дитячі. Останні більш характерні для багатожанрових фестивалів. Художня концепція кожного фестивалю або конкурсу реалізується у видовій, жанровій та тематичній спрямованості. Фестивалі можуть стосуватися різних видів мистецтва (театральний, музичний, хореографічний, кіномистецтва, змішаний – сучасного мистецтва тощо).

За жанровою направленістю, враховуючи класифікацію музичних жанрів за Т. Поповою [250], фестивалі-конкурси ділять на:

- фестивалі-конкурси народної музики;
- фестивалі-конкурси хорової музики;
- фестивалі-конкурси академічної музики (камерної, симфонічної);
- фестивалі-конкурси естрадної музики (поп, рок, джаз, в тому числі естрадно-вокальні);
- фестивалі-конкурси змішаного типу.

Так, відомими фестивалями академічної музики є «Форум музики молодих», м. Київ; «Харківські асамблеї», м. Харків; «Київ Музик Фест», м. Київ; фестиваль експериментальної музики «Два дні й дві ночі нової музики», м. Одеса; Всеукраїнський хоровий конкурс ім. М. Леонтовича, м. Київ.; Міжнародний фестиваль народної музики «Країна мрій», м. Київ.

Слід зазначити, що українські пісенні фестивалі-конкурси рідко представлені виключно естрадним напрямком, частіше «Естрадний вокал» є однією з номінацій поряд з академічним та народним співом. Досить часто естрадно-вокальне виконавство поєднується на фестивалях-конкурсах з іншими жанрами сучасного мистецтва, такими як хореографія або оригінальний жанр.

Як правило, термін «фестиваль-конкурс» використовується для багатоформатних молодіжних, дитячих чи студентських конкурсів, суто

пісенних фестивалів, фестивалів популярної музики. Що ж стосується інших видів фестивальних проєктів, то це загалом декілька, або одноденні мистецькі акції, де конкурсна складова не враховується, або втілюється у різноманітних преміях.

Естрадні фестивалі в Україні можна розподілити так (хоча цей поділ досить умовний, оскільки естрадні жанри часто переплітаються):

– фестивалі-конкурси популярної музики (Міжнародний фестиваль молодих виконавців сучасної української пісні «Молода Галичина», м. Новояворівськ Львівської обл., Всеукраїнський молодіжний фестиваль «Перлини сезону», м. Запоріжжя, Всеукраїнський фестиваль сучасного українського романсу «Осіньне рандеву», м. Миргород Полтавської області, Міжнародний студентський фестиваль естрадної пісні «На хвилях Світязя» (сmt. Шацьк Волинської обл.);

– фестивалі джазової музики (Міжнародні джазові фестивалі Alfa Jazz Fest, м. Львів; Jazz in Kiev, м. Київ; Jazz Koktebel, сmt. Затока Одеської обл.; Kharkiv Jazz Fest, м. Харків);

– фестивалі рок-музики (міжнародні фестивалі «Impuls Fest», м. Харків; «Stare Misto», м. Львів; «Файне місто», м. Тернопіль; «Рок-Екзистенція», «Рок Січ», «Чайка», «U-Park» м. Київ)

– фестивалі етнічної музики (Міжнародний етнофестиваль «Підкамінь», с. Підкамінь Бродівського району Львівської області; Фетиваль етнічної музики «Арт-Поле», м. Воробіївка Вінницької обл.; Етнічно-мистецький фестиваль «Печенізьке поле», м. Печеніги Харківської обл.);

– мультиформатні фестивалі, що охоплюють різні музичні напрями (фестивалі української музики «Woodstock Україна», м. Свірж Львівської обл.; «Захід», с. Родатичі Львівської обл., Міжнародний спортивно-музичний фестиваль Z-Games, сmt. Затока Одеської обл.; фольк-рок фестиваль «Млиноманія», с. Печера Тульчинського району Вінницької області).

Тематична спрямованість є гнучким «інструментом» репертуарної політики кожного фестивалю і визначає його стратегію. Вона може зберігатися

як стратегічна орієнтація його діяльності [249]. З огляду на це, наводимо ще один поділ фестивалів-конкурсів:

– монографічні фестивалі-конкурси, присвячені музиці одного композитора, виконавця, групи. До конкурсної програми входять тільки твори, що відповідають заявленій тематиці (Акустичний фестиваль, присвячений творчості Боба Ділана, м. Київ; Рок-фестиваль «Митьківські пісні – 2013», присвячений творчості Бориса Гребенщикова, м. Миколаїв);

– тематичні фестивалі-конкурси, об'єднані однією спільною темою, присвячені певній епосі, жанру або стилістичному напрямку (Всеукраїнський фестиваль любовної лірики та авторської пісні про кохання «Мовою серця», м. Івано-Франківськ; Всеукраїнський пісенний фестиваль різдвяних колядок і щедрівок, Києво-Печерська Лавра, м. Київ; Всеукраїнський фестиваль дитячої творчості, присвячений Всесвітньому Дню Землі, м. Кропивницький);

– фестивалі-конкурси імені композитора, творчості якого присвячена особлива увага, це означає, що його твори входять в обов'язкову програму конкурсних виступів учасників, при цьому програма конкурсу не обмежується тільки творами цього автора. Наприклад, Міжнародний конкурс молодих виконавців сучасної української естрадної пісні ім. Володимира Івасюка, м. Чернівці; Пісенний фестиваль ім. М. Машкіна, м. Іршава, Закарпатська обл.);

– фестивалі-конкурси зі змішаною програмою.

Історичні події кінця ХХ ст. поставили Україну перед вибором власних шляхів розвитку. Це спостерігалось в усіх сферах життя, і в культурі також. Процеси децентралізації в галузі культури, значне скорочення фінансування мистецьких проєктів спричинили появу комерційних структур, що займаються організацією концертної та фестивальної діяльності. Так з'явилися фестивальні організації, які проводять цілий ряд фестивалів та конкурсів, забезпечуючи постійний розвиток українського фестивально-конкурсного руху. Це такі організації: Громадська організація «Європейська фестивальна-концертна молодіжна ліга», м. Львів; «Асоціація діячів естрадного мистецтва України», Дитяча Громадська організація «Співограй», м. Київ; творче об'єднання

«Фестивальний портал», м. Дніпро; творче об'єднання «ProdiS», м. Київ; організації «АртФест-Портал», м. Полтава, Фестивальна агенція Ангеліни Броннікової, м. Харків тощо, а також відомі організатори численних конкурсів Ігор Нетлюх (м. Львів), Григорій Борзенко (м. Херсон) тощо.

На жаль, у сучасних українських реаліях комерційна складова фестивально-конкурсного руху провокує тенденцію до втрати практично-художнього і педагогічного значення фестивалю, за рахунок чого він втрачає свою концептуально-мистецьку ідею. Але, не зважаючи на це, фестивально-конкурсні заходи, як частина мистецького ринку країни, розв'язують цілий ряд соціокультурних аспектів: формування новітніх зразків музичного мистецтва в Україні; розвиток просвітницьких традицій, поширення національного культурного надбання у світі; розширення культурних кордонів; підтримка локальної культури як частини загальнонаціональної культури України.

1.4. Обґрунтування технології виховання музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Сьогодні одним з найважливіших завдань, що стоїть перед закладами вищої освіти країни, є посилення їх виховної діяльності. Саме ці осередки культури, як освітня система, мають повний арсенал і потужний потенціал інструментів для виховання майбутнього фахівця як творчого транслятора цінностей культури [251].

Вихідним пунктом у розробці моделі технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва стали концептуальні положення сучасної філософії освіти, у яких основна увага приділяється особистості, розвитку її культурного і творчого потенціалу (Г. Шевченко [252], М. Роганова [253], Г. Пономарьова [354]). Це аксіологічний напрям історично сформованої вищої педагогічної освіти з її

фундаментальністю, гуманістичними пошуками, варіативністю освітніх шляхів, серед яких виховання є першоосновою освітнього процесу.

Всебічне вивчення проблеми музично-естетичного виховання та аналіз науково-методичної літератури сприяли теоретичному обґрунтуванню та розробці моделі, проектування якої здійснювалося, спираючись на положення системного підходу І. Блауберга [255, 256], В. Бикова [257], В. Садовського [258], Е. Юдіна [259], Т. Ільїної [260].

Структурні компоненти теоретичної моделі розкривають сутність формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: мету, завдання, принципи, наукові підходи, зміст, форми і методи, засоби, критерії результативності, результат і відповідають за постійне відтворення взаємодії між елементами цього процесу.

Під терміном «модель» (англ. – model, франц. – modele, від лат. – modulus – «міра, зразок, норма, пристрій, еталон, макет») розуміють будь-який аналог (уявний, умовний) певного об'єкта, процесу, явища («оригіналу» даної моделі), що застосовується як його «замінник» [261].

Окрім того, у сучасній довідковій літературі існують різні визначення моделі, такі як

– «система об'єктів або знаків, що відбиває деякі природні властивості оригіналу, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт» [262];

– «система, яка завдяки схожості свого складу і структури з іншою системою може слугувати джерелом відомостей про неї або її змінювати» [263];

– «уявна або матеріально реалізована система, яка, відображаючи й відтворюючи об'єкт дослідження (природний чи соціальний), здатна замінити його так, що її вивчення дає нові відомості про об'єкт» [264].

В. Биков визначає такі критерії якості моделі: «новизна відображення (інтуїтивне відображення проблем, якісний їх описання, системне їх відтворення); поширеність (соціокультурна сфера в цілому, тип освітньої установи); рівень творчого вирішення проблеми за допомогою моделі

(визначена мета застосування моделі, поглиблене знання різних аспектів застосування моделі)» [257].

Процес виховання надзвичайно багатогранний і динамічний, адже забезпечується кожною з педагогічних систем, до яких залучається особистість, де відбуваються найрізноманітніші взаємодії особистості із середовищем [256]. Тому процес виховання студентської молоді в закладах вищої освіти України ускладнюється суперечливістю ситуації, що існує сьогодні. З одного боку, студент проявляє себе суверенною, вільною особистістю, яка здатна самостійно обирати тип поведінки, стиль життя, співвідносячи їх зі своїми інтересами, з професією, яку він здобуває, власним життєвим досвідом. З іншого боку, виховання студентства відбувається у край складних соціально-економічних та соціокультурних умовах, де найбільш суттєвою проблемою, що погіршує настрої і психологічну атмосферу в студентському середовищі, є несприятливі обставини буття, серед яких проблема соціальної нерівності є найгіршою. Відбувається небезпечна негативна переорієнтація моральної свідомості у деякої частини студентів щодо тих явищ, які ще нещодавно категорично засуджувалися. На думку І. Подласого, в умовах вищої школи комплексний підхід до виховання передбачає забезпечення єдності цілей, завдань, методів і форм виховного впливу і взаємодії викладачів і студентів *оновленого змісту* [265].

Таким чином, спостерігається загальна тенденція до розуміння комплексного підходу до виховання, підвищення ефективності якого мають забезпечити: визначення і постановка цілей виховання або цілепокладання; узгоджена, скоординована педагогічна діяльність всіх суб'єктів освітнього процесу; вибір оптимального змісту, методів, форм, засобів і прийомів педагогічного впливу; вивчення рівня вихованості з подальшим коригуванням та очікуваний результат.

Модель технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в цілісному освітньо-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу представлена як відкрита система,

складовими якої є змістовно пов'язані між собою етапи процесу становлення естетично розвиненої та музично підготовленої особистості, який забезпечує формування всіх структурних компонентів музично-естетичної культури (когнітивного, аксіологічного, діяльнісного) і проявляються у таких якостях педагога-музиканта: розвинена естетична свідомість, сформована система музично-естетичних цінностей, інтересів, смаків, наявність естетичних, загально-мистецьких та професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, що реалізуються у музично-педагогічній і культуротворчій діяльності.

Розглянуті в першому розділі теоретичні положення сутності проблеми музично-естетичного виховання особистості, урахування потенційних можливостей студентського віку, дозволили вийти на пректування технології процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Структурно-змістова модель враховує специфіку педагогічного закладу вищої освіти, виховні можливості освітнього середовища та культурно-розвивальний потенціал фестивально-конкурсної діяльності і включає чотири блоки: *цільовий; теоретико-методологічний змістово-технологічний; критеріально-результативний*, змістове наповнення яких показано на рис. 1.2.

Цільовий блок представлений *соціальним замовленням, метою і завданнями* музично-естетичного виховання студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва.

Соціальне замовлення орієнтує педагогічний процес ЗВО на формування морально зрілої, естетично розвиненої, творчої особистості студента – майбутнього фахівця XXI століття. Сучасні студенти – це активні споживачі освіти з високим рівнем пізнавальної мотивації, високою соціальною активністю з гармонійним поєднанням інтелектуальної й соціальної зрілості. Це вимагає оновлення технологій виховання сучасної молоді на основі плюралізму і варіативності виховних практик; передбачає збільшення ступеня свободи, особистісно-діяльнісну спрямованість освіти, культивування відповідальності, оптимізацію процесів соціалізації та індивідуалізації.

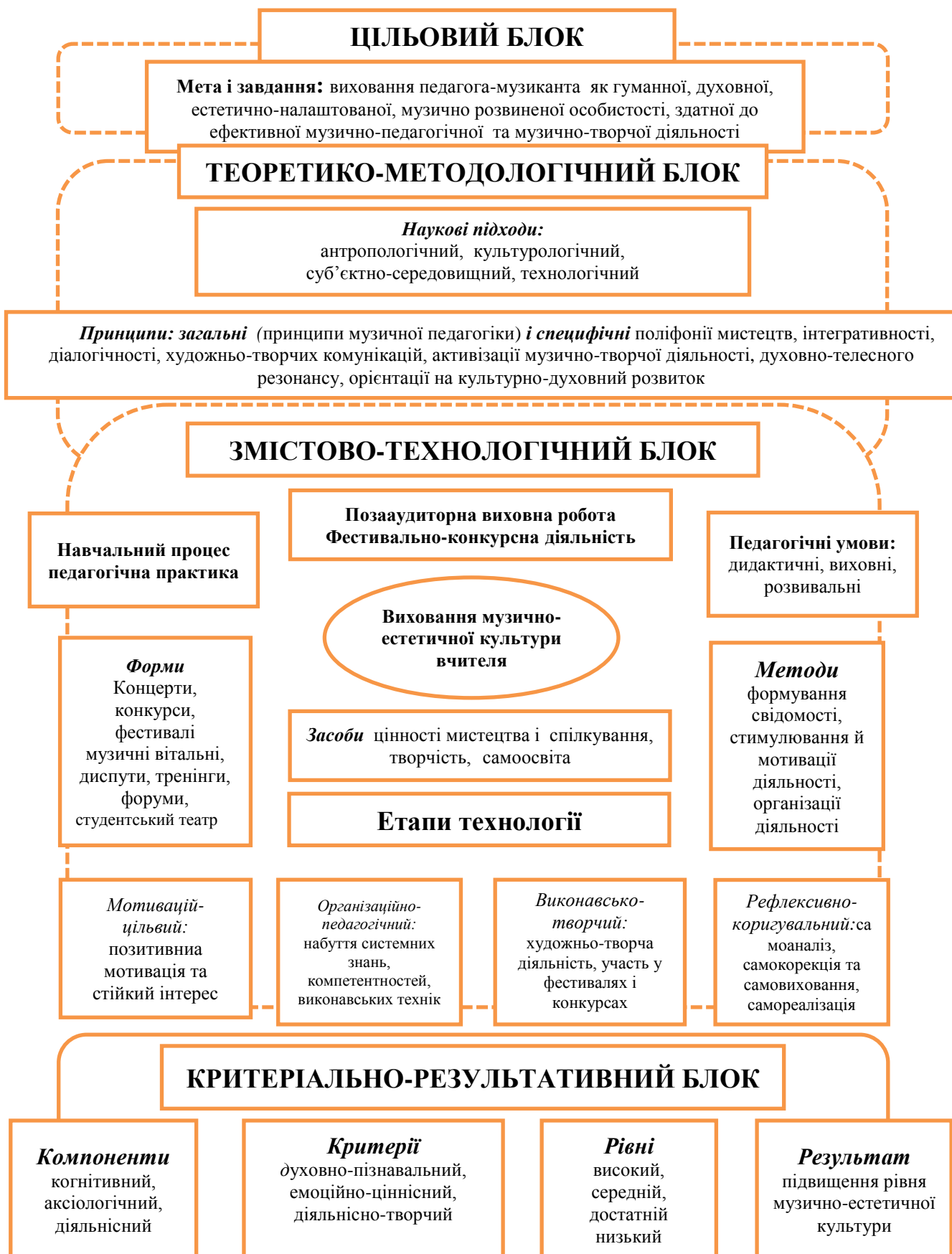

Рис. 1.2. Структурно-змістова модель технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва

Основною тенденцією, що має визначати стратегію виховання нового життєздатного покоління, є гармонізація суспільно орієнтованого і студентоорієнтованого типів освіти на основі гуманітаризації і гуманізації, що розвиває і виховує Людину культури (Г. Шевченко).

Нормативно-правова основа виховання віднайшла своє відображення в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [266]; Законах України «Про освіту» [2]; «Про вищу освіту» [3]; «Про культуру» [1]; Указі президента «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [4]; Концепції національно-патріотичного виховання [5]. Ці державні документи спрямовують педагогічну спільноту на створення комплексу необхідних умов для гармонійного розвитку, якісної підготовки конкурентоспроможної особистості, що передбачає вирішення таких основних завдань: формування людини нового соціокультурного типу: *гуманної*, яка розуміє високу цінність людського життя; *духовної*, яка відчуває необхідність у пізнанні навколишньої дійсності, тому самовдосконалюється, постійно знаходиться в пошуку сенсу життя і життєвої позиції, розуміє важливість спілкування з мистецтвом, самопізнання, розуміння власного «Я».

Мета і завдання музично-естетичного виховання майбутніх учителів музики набувають соціального значення, якщо вони детерміновані:

- соціальними зв'язками і соціальними відносинами, до яких залучається майбутній учитель музичного мистецтва;
- гуманістичним, духовним стрижнем культури, що об'єднує реальний, перспективний та ідеальний культурний зміст, забезпечуючи залучення студентів – майбутніх педагогів-музикантів до цінностей світової і національної культури, виховуючи здатність зберігати і примножувати її;
- духовними потребами особистості, що забезпечують її адаптацію в соціумі, здатність до самореалізації в художньо-естетичній та музично-педагогічній діяльності.

У зв'язку з цим, одним з головних завдань в системі вищої педагогічної освіти є підготовка фахівців-інтелектуалів, духовно і естетично розвинених, зі

сформованим гуманістичним світоглядом. У цьому контексті академік І. Бех підкреслює, що саме професійно-пізнавальна діяльність є основною соціальною детермінантою, яка визначає моральний і духовний ріст молодого людини. Саме ця діяльність, повинна бути джерелом розвитку морально і естетично досконалої особистості. Така діяльність безпосередньо трансформується у власне професійну діяльність, пов'язану з духовними пошуками [267].

Необхідно враховувати і те, що вузькопрофесійна підготовка фахівців вже не відповідає вимогам часу, і важливим компонентом професійної освіти стає особистісна культура випускника, його духовно-моральна орієнтація, ставлення до колег, суспільства, природи. Вища освіта перестає бути тільки професійною, вона стає елементом загальної культури людини, і музично-естетичної зокрема.

Освітній процес у вищій школі повинен об'єднувати в собі як завдання надання професійних знань, так і пошуку моделей для виховання «людини культури». У цьому контексті Г. Шевченко зазначає, що «організація процесу навчання у вищій школі на основі естетичної діяльності виступає потужним фактором самовдосконалення особистості в процесі професійної підготовки. Конкретним проявом, результатом естетичної діяльності у вищій школі є естетична культура фахівця. Естетична культура сприяє гармонізації відносин людини з навколишнім світом, є важливим стимулом для самоосвіти, побудови внутрішнього світу [268].

Мету естетичного виховання студентів закладів вищої освіти визначаємо як виховання особистості, яка поєднує професіоналізм і гуманізм, має сформовану естетичну свідомість і володіє способами естетичного освоєння світу. У контексті нашого дослідження, а саме виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва уточнимо *мету, як виховання особистості майбутнього педагога-музиканта з високим культурно-духовним потенціалом і професійними якостями на основі розвиненої естетичної свідомості, художньо-естетичних умінь та здатності до музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.*

Визначена мета конкретизована низкою педагогічних *завдань*, основними з яких, на наш погляд, є:

- формування естетичної свідомості особистості, естетичної поведінки, художніх поглядів і переконань;
- здатність до естетичного сприйняття і переживання, прагнення бути прекрасним у всьому: думках, справах, вчинках;
- осмислення музично-естетичних цінностей національно-культурної спадщини;
- формування системи музично-естетичних уявлень, суджень, естетичного ідеалу, виховання культури почуттів і відносин, включення в естетичну творчу діяльність;
- прагнення до креативності, потреби до музично-творчої діяльності та розвитку естетичного смаку.

Методологічним підґрунтям для побудови структурно-змістової моделі технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва ми обрали *наукові підходи*: антропологічний, культурологічний, суб'єктно-середовищний та технологічний, які складають *теоретико-методологічний блок*.

Ці підходи ґрунтуються на принципах гуманної педагогіки, а саме культурно-духовний розвиток людини, здатної до духовного та фізичного саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації; визнання цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя, соціальний захист, розвиток і прояв її здібностей, індивідуальності.

В якості гуманітарної методології виховання сучасних студентів у педагогічних ЗВО обрано *антропологічний підхід*, який вперше розробив К.Ушинський і представив його як системне використання усіх наукових доробків про людину і врахування їх в педагогічному процесі: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона має передусім пізнати її так само у всіх відношеннях» [269].

Основні ідеї педагогічної антропології відображенні у філософських дослідженнях таких вчених як: Є. Андрієнко [270], І. Аносов [271], Б. Бім-Бад [272], В. Максакова [273]. Саме педагогічна антропологія вивчає людину в різноманітні її проявів у різних сферах життєдіяльності, досліджуючи її природу, сенс життя і призначення, розвиток інтересів, прав і свобод [272]. Це дозволяє включити в педагогічний тезаурус такі антропологічні феномени, як життєві смисли, цінності, переживання, духовне планування, моральне пробудження, кризи, віру, творчість тощо.

Аналізуючи основні положення педагогічної антропології, Є. Андрієнко визначає умови реалізації її принципів в освіті: зосередження на позитивному в освіті; толерантне ставлення до себе та інших людей на основі формування почуття власної гідності; пріоритет виховання над навчанням; реалізація виховання на контекстному рівні через зміст освіти; реалізація онтогенетичного підходу в освіті; встановлення змістових, функціональних, структурних, процесуальних та інших типів зв'язків педагогіки і психології від діагностування, аналізу, розробки до практичної реалізації різних напрямків навчання і виховання в сучасній освіті [270, с. 9-10].

Такі визначальні положення антропологічного підходу, як: визнання унікальності кожної людини як найвищої цінності, урахування її інтересів; визнання суб'єктної позиції людини; акцентування уваги на здатності до рефлексії як механізму саморозвитку, до здатності займати позицію Іншого (толерантності); прагнення до безперервної освіти, самовдосконалення і саморозвитку протягом життя орієнтують суб'єктів освітнього процесу на виховання студентів як «процесу культуротворчості, людинотворчості, духотворчості...» (Г. Шевченко [274]).

Антропологічний підхід до проєктування процесу виховання музично-естетичної культури дає можливість використовувати гуманітарні методи вивчення його результативності з урахуванням унікальності кожної людини.

Культурологічний підхід до виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва органічно доповнює

антропологічний. Теоретичні основи культурологічного підходу розробляли О. Артюхова [275], М. Бастун [276], Г. Васянович [277], І. Зязюн [278], О. Лобова [279], О. Отич [280], В. Руденко [281], Г. Шевченко [274].

Культурологічний підхід визначає умови розвитку людини в єдності індивідуального, національного і загальнолюдського, відповідаючи вимогам часу, особливостям культури країни, в якій живе людина, ґрунтуючись на таких принципах як: самовизначення і самореалізація особистості завдяки культурі; прийняття різноманітностей, що властиві глобальній культурі (міжкультурна толерантність); активна участь в культурних подіях суспільства і створення культурних подій у закладі вищої освіти (фестивально-конкурсна діяльність); формування творчих здібностей і установки на споживання, збереження і створення нових культурних цінностей.

У контексті музичної педагогіки О. Олексюк [47] визначає «культурологічний підхід як конкретно-наукову методологію пізнання і перетворення педагогічної реальності, що ґрунтується на аксіології - ученні про цінності і ціннісну структуру музичного світу». На думку вченої, «Культурологічний підхід обумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою: людина не лише розвивається на основі засвоєної нею культури, а й вносить у неї дещо принципово нове, тобто стає творцем її нових елементів; у зв'язку з цим освоєння культури як системи цінностей свідчить про розвиток людини, становлення її як творчої особистості» [47].

Культурологічний підхід сприяє виявленню специфіки культурно-духовного потенціалу процесу виховання, обґрунтуванню методів, форм засобів, способів його ефективної реалізації в різних сферах педагогічної та соціокультурної діяльності, зокрема в освітньому просторі педагогічного закладу вищої освіти. Тож культурологічна функція виховання полягає в реалізації його ціннісного потенціалу в духовно-моральному, музично-естетичному становленні людини, розвитку її творчого початку в різних сферах життєдіяльності, у формуванні культурної взаємодії з природою, суспільством і людьми.

Актуалізація реалізації культурного потенціалу виховання відбувається в умовах оновленого освітнього простору - середовища формування людини - суб'єкта нової гуманістичної цивілізації. Тому наступним науковим підходом до проєктування процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва обираємо *суб'єктно-середовищний* (Ю. Мануйлов [282], О. Мудрик[283], О. Лучанінова [284], К. Приходченко [285, 286], В. Рубцов [287], В. Черкасов [189], В. Ясвін [288]).

У центрі уваги педагога-музиканта завжди знаходиться його культуротворча діяльність на основі накопичення ним естетичного досвіду. У зв'язку з цим актуалізується роль музично-освітнього, культурно-виховного середовища, його педагогічної організації, що забезпечує творчу взаємодію викладача і студента у засвоєнні ними духовних цінностей.

З огляду на положення суб'єктно-середовищного підходу в педагогіці, культурно-виховне середовище ЗВО визначаємо як сучасний освітній простір, що позитивно впливає і сприяє культурно-духовному становленню усіх учасників освітнього процесу. Культурно-виховне, музично-освітнє середовище сучасного закладу педагогічної освіти здатне виховувати багатий духовний світ студента – майбутнього вчителя музичного мистецтва, розвивати його естетичні почуття, формувати загальні і музичні здібності, культурний кругозір, сприяти становленню естетичного образу світу як необхідної складової особистісного культури людини.

Як зазначає В. Черкасов, «...створення відповідного культурноосвітнього середовища, яке не залишило б байдужих до сприймання та розуміння творів музичного мистецтва і викликало б позитивні емоції та бажання подальшого спілкування з мистецтвом, є важливим компонентом у діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва» [189, с. 391].

Саме створення культурно-виховного середовища педагогічного закладу вищої освіти є умовою активізації студентів до вмотивованої творчої діяльності як чинника життєтворчості, що включає поетапне формування

творчої активності в різних видах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.

Суб'єктно-середовищний підхід до процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлює визнання унікальності кожного студента, його інтелектуальної та моральної свободи, визнає його право на власну думку і повагу, спрямовуючи педагогічний процес на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності (С. Кузікова [289]).

Суб'єктно-середовищний підхід забезпечує розвиток задатків і творчого потенціалу особистості, вимагаючи створення для цього відповідних умов, адже «суб'єкт - це вища системна цінність сутності людини, сукупність її фундаментальних властивостей і здібностей перетворювати власну життєдіяльність» (В. Сластьонін [290]). Цю думку розвивають вчені-дослідники в галузі музичної педагогіки (О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), які наголошують, що в системі музичної освіти відбуваються корінні зміни в стилі взаємодії, що потребує ціннісного ставлення до особистості як унікальної, що не тільки опановує знання і відпрацьовує навички, а виробляє естетичні цінності, активно займається художньою творчістю.

Таким чином, суб'єктно-середовищний підхід до проектування процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає створення відповідних умов для їх саморозвитку і самореалізації, оскільки спрямований на формування важливих якостей і практичних навичок, що сприяють становленню особистості вчителя як професіонала і як людини культури.

Положення антропологічного, культурологічного та суб'єктно-середовищного наукових підходів органічно пов'язані з *технологією* організації процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Тому наступним науковим підходом обираємо *технологічний*, в дослідження якого значний внесок зробили вчені, що

займаються впровадженням новітніх педагогічних технологій в освіті (О. Антонова [291], В. Беспалько [292, 293], А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак [294], О. Дубасенюк [295], М. Левківський [296], І. Прокопенко [297], В. Доній [298], О. Пехота [299], О. Пометун [300], Г. Селевко [301]).

Як зазначає Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США: «Сьогодні технологічність стає «домінуючою характеристикою діяльності людини і означає перехід на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукоємності освітнього процесу» [302].

Педагогічна технологія - це спосіб організації педагогічного процесу, пов'язаний з побудовою системи дій педагога і застосуванням методів і форм, які створюють оптимальне середовище для досягнення поставлених освітніх цілей і завдань [291]. Крім того, педагогічну технологію можна визначити як комплексну інтегративну систему, що «містить чимало упорядкованих операцій і дій, які забезпечують педагогічне цілепокладання, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, надбання професійних умінь формування особистісних якостей студентів, що задані цілями навчання» [303].

Технологія виховання може бути представлена як провідний елемент цілісного виховного процесу, що послідовно розвивається в часі і просторі і спрямований на гарантоване досягнення цілей і результатів (В. Доній [298]).

Сутність технологічного підходу у вихованні музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва полягає: «в попередньому проектуванні процесу з подальшою можливістю відтворення цього проекту в педагогічній практиці; у цілепокладанні, що передбачає можливість об'єктивного контролю за якістю досягнення поставлених виховних цілей; у структурній і змістовній цілісності організації процесу у виборі оптимальних методів, форм і засобів; у наявності оперативного зворотнього зв'язку, що дозволяє проводити коригування процесу» [67].

Крім того, технологічний підхід проявляється в педагогічній техніці, педагогічній майстерності вчителя під час занять і, звичайно ж, в професійно

значущих особистісних якостях вчителя, які впливають на ефективність особистісної спрямованості навчання і виховання.

Дослідниками творчої особистості вчителя музичного мистецтва доведено, що наявність стійкої мотивації до творчості, до оволодіння базовими знаннями, вміннями і навичками, без яких неможливо професійне становлення і самовираження в художньо-творчій і музично-педагогічній діяльності, досягається художньо-педагогічними технологіями, які є дієвим інструментом набуття творчих здібностей майбутнього педагога, діяльність якого пов'язана з мистецтвом [182].

Однією з запропонованих нами художньо-педагогічних технологій обрана технологія організації і проведення фестивально-конкурсної діяльності, яка буде поетапно розкрита у підрозділі 2.2.

Пропонована структурно-змістова модель технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є сукупністю блоків, що забезпечують логіку освітньо-виховного процесу: мети, сформульованої з урахуванням соціального замовлення суспільства, ієрархії методологічних підходів до розробки освітньої технології; завдань, які необхідно вирішити в ході реалізації технології; педагогічних принципів (як загальнодидактичних, так і специфічних), педагогічних умов, етапів реалізації педагогічної технології, і результату, як сформованість цілісної особистості майбутнього педагога-музиканта, професійно підготовленої та культурно вихованої особистості, готової до творчості, що володіє рівнем сформованих компетентностей, достатніх для самореалізації і продовження навчання і самоосвіти.

Наукові підходи зумовлюють певні *принципи* виховання музично-естетичної культури майбутнього педагога-музиканта:

Ураховуючи загальні принципи музичної педагогіки, такі як *«орієнтація на духовний розвиток особистості засобами музичного мистецтва; зв'язок музики з життям; єдності емоційного і свідомого, художнього і технічного; особистісно-діяльнісного підходу, визнання самотності й самоцінності*

особистості, організації художньо-естетичного середовища» [97, с. 52], нами запропоновані специфічні принципи виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме: поліфонії мистецтв; інтеграції традиційних методик музичного навчання та інноваційних мультимедійних технологій; художньо-творчого спілкування; активізації музично-творчої діяльності.

«Принцип поліфонії мистецтв, як зазначають (Н. Миропольська [304], В. Орлов [305], О. Рудницька [196], О. Олексюк [185], М. Ткач [185], Г. Падалка [85], Г. Шевченко [306]), є органічним поєднанням художніх засобів різних видів мистецтва для створення цілісного твору (або ансамблю) єдиною системою художньої образності, об'єднаного спільним задумом, стилем, технікою виконання».

Принцип поліфонії мистецтв (музичного, образотворчого, театрального, хореографічного, художнього слова) забезпечує єдність варіативності і цілісності естетичного відображення і передбачає організацію різних видів музичної діяльності з метою досягнення найбільш повного розуміння музичного твору у всьому різноманітті його естетичних якостей, які чуттєво сприймаються. Поліфонія мистецтв, що реалізується в музичній освіті, має значний освітній і виховний потенціал, зокрема у різних видах музичної діяльності (сприйнятті, виконавстві, творчості); допомагає сприйняти і зрозуміти найбільш загальні музичні явища, будувати діяльність відповідно до них, і, водночас, формує у студентів цілісний художній образ. Так на думку харківських учених-мистецтвознавців, найбільш значущими є інтегровані способи дій на основі універсальних якостей музичної діяльності: орієнтування в музичному явищі, диференціація музичних образів (виявлення подібності і відмінностей), прояв емоційного ставлення до музики і способи її відтворення, прояв творчого ставлення до музичних явищ [307].

З огляду на інтеграційні процеси, що відбуваються в освіті, принцип поліфонії мистецтв є об'єднанням художніх елементів, що відображаються в

змісті мистецької освіти для створення цілісного художньо-естетичного образу мистецького твору.

Принцип інтеграції традиційних методик музичного навчання та інноваційних мультимедійних технологій орієнтує педагога на поєднання в музичній освіті «традиційного» і «інноваційного» підходів. Традиційними в музичній освіті є система індивідуальних занять (гра на музичному інструменті, диригування, постановка голосу), оркестрове і хорове виконавство, слухання музичної класики, аналіз музичних творів, що є складовими професійного становлення музиканта-педагога. Інноваційні підходи стосуються першочергово процесу застосування нових технологій (особистісно орієнтованих, інформаційно-комунікаційних, дистанційного навчання, акме-технологій професійного розвитку тощо). Традиційна система музичної освіти, враховуючи принципи зміни у сучасному освітньому та соціокультурному середовищі, не здатна повною мірою задовольняти суспільні потреби. Це вимагає створення умов активності суб'єктів освітнього процесу, здатних засвоювати і генерувати знання, здобуті з різних джерел; вивести на новий рівень інформаційну взаємодію викладачів і студентів; надаючи музично-педагогічній діяльності яскраво виражений творчий характер. Засоби мультимедіа, що застосовуються у музично-естетичному вихованні стимулюють більш глибоке пізнання музичних творів, використання різних форм музичної діяльності, активізують педагогічну творчість. Оволодіння нескладними програмами для підготовки мультимедійних та відеопрезентацій відкривають широкий простір для творчості із залученням мультимедійного контенту. Крім того, мультимедійні технології надають можливість створювати музику на комп'ютері, що становить самостійну галузь музичної діяльності (комп'ютерна музика). Ресурси мультимедіа, упроваджені у музично-естетичному розвитку майбутніх учителів музики, сприяють більш глибокому пізнанню музичних творів, використанню різних форм музичної діяльності, що, безумовно збільшує можливості для кожного студента для прояву індивідуальності.

Принцип системності й етапності передбачає виховання музично-естетичної культури як складової частини загальної базової культури особистості майбутнього фахівця. Надзвичайно важливо, щоб системність охоплювала всі аспекти: навчальні заняття та позааудиторний час; зміст, форми і методи навчальної та виховної роботи, спілкування, наукову діяльність, педагогічну практику, дозвілля студентів. Реалізація цього принципу передбачає наявність певної послідовності в розвитку музично-естетичної культури студентів: мотиваційно-ціннісний, організаційно-творчий та рефлексивно-розвивальний етапи. Кожен етап вирішує певні завдання: музично-естетична освіта (знання, уявлення); формування художньо-естетичної мотивації (інтереси); залучення до художньо-естетичною творчості (художньо-естетична активність), рефлексія та самореалізація у подальшій музично-педагогічній та художньо-естетичній діяльності.

Принцип активізації музично-творчої діяльності та спонукання до творчого самовираження забезпечує музично-естетичний розвиток майбутніх фахівців активним включенням їх в художньо-творчу діяльність, яка тісно пов'язана з розвитком ціннісних орієнтацій, творчих здібностей, світоглядом особистості. Цей принцип забезпечує передачу творчого досвіду і досвіду емоційно-ціннісного ставлення до життя через набуття власного художньо-естетичного досвіду.

Принцип духовно-тілесного резонансу забезпечує через спілкування з мистецтвом пізнання не тільки його змісту, а безпосередньо і самого себе, палітру власних почуттів, емоцій, що дозволяє людині резонансно змінювати свій внутрішній світ. З огляду на це, виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва необхідно розглядати як динамічний процес, що спирається на духовний і тілесний досвід особистості.

Принципи музично-естетичного виховання, які є педагогічною основою виховання музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва, взаємообумовлені і знаходяться в органічному взаємозв'язку, що дозволяє грамотно спроектувати зміст, форми методи і засоби музично-

естетичного виховання студентів як в навчальному процесі, так і в позааудиторній роботі.

Змістово-технологічний блок структурно-змістової моделі містить наступні складові: *напрями, форми, методи роботи, засоби, технологію та її етапи, а також педагогічні умови.*

Педагогічний заклад вищої освіти має великий потенціал у розвитку музично-естетичної культури студентської молоді: значний обсяг дисциплін гуманітарного та педагогічного циклів в навчальному плані; наявність спецкурсів з психолого-педагогічної проблематики; обов'язкове проходження студентами педагогічної практики в установах освіти і дитячих оздоровчих таборах; написання курсових і наукових робіт з психолого-педагогічних дисциплін; значна кількість годин, що відводяться на керовану самостійну роботу.

Вивчення стану освітньо-виховної діяльності вищих педагогічних закладів освіти, а також особистий досвід роботи викладачем вищої школи, *основними чинниками*, що зумовлюють роботу з виховання музично-естетичної культури у майбутніх вчителів музичного мистецтва, ми виділяємо виховання в процесі: *теоретичної, практичної підготовки та самовиховання.*

Визначаючи зміст виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, потрібно враховувати специфіку їх професійної підготовки:

– система знань і уявлень в галузі музичного мистецтва, озброєння методологічними підходами до осмислення музики, пояснення, аналізу й оцінки явищ музики з позицій естетичних канонів сучасного суспільства;

– вміння і навички слухання, виконавська і музична творчість, необхідні для задоволення музично-естетичних потреб особистості, вміння і навички рефлексії творів музичного мистецтва з позиції естетичного ідеалу;

– досвід емоційного переживання, використання і творчого перетворення музично-художнього образу в різних видах діяльності;

– досвід використання музично-естетичних критеріїв в оцінюванні своєї діяльності і явищ навколишньої дійсності.

Виховання музично-естетичної культури в процесі теоретичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва пов'язане з вирішенням завдань щодо озброєння майбутніх фахівців знаннями про сутність музично-естетичної культури та її ролі в системі сучасної музично-педагогічної освіти, а також опанування студентами компетентностями використання музично-естетичних знань у подальшій професійній діяльності. Основними засобами виховання у процесі теоретичної підготовки виступає навчальний процес і самостійна робота майбутніх педагогів-музикантів.

Виховання музично-естетичної культури в процесі *практичної підготовки* спрямоване на формування у студентів - майбутніх учителів музичного мистецтва відповідних практичних умінь і навичок музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності, закріплення набутих знань у *позааудиторній роботі* під час участі у фестивально-конкурсній діяльності і *на педагогічній практиці*;

Активне і свідоме самонавчання та *самовиховання* майбутніх вчителів музичного мистецтва відбувається з метою підвищення рівня мистецтвознавчих знань, виконавських технік та набуття культурно-духовних якостей педагога-музиканта. Отже, напрямками роботи з виховання музично-естетичної культури визначаємо *навчальну, позааудиторну виховну роботу та самоосвіту і самовиховання* майбутніх учителів музичного мистецтва.

Розглянемо кожний з цих напрямів.

Програма підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва орієнтована на реалізацію музично-педагогічної, музично-естетичної та культурно-освітньої діяльності. Згідно з освітньою програмою підготовки вчителя музичного мистецтва, розробленою кафедрами музичної підготовки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради *педагогічна діяльність* вчителя музичного мистецтва

передбачає розв'язання професійних завдань на основі набутих музично-педагогічних компетентностей.

Базові категорії компетентнісного підходу отримали нормативно-правове підґрунтя в державних освітніх стандартах і закріплені в новому Законі України «Про вищу освіту» [3], вони прописані в документах Міжнародної комісії Ради Європи, програми «DeSeCo» [308] тощо.

Визначення професійної компетентності вчителя музики у вітчизняній педагогічній теорії переважно виходить із загальнопедагогічного тлумачення цього феномену, конкретизованого завданнями музично-освітньої діяльності.

Музично-педагогічну компетентність майбутніх педагогів-музикантів визначають як:

– «інтегративну особистісну якість, що виражає здатність до самостійної успішної реалізації завдань музичної освіти дітей на основі системного зв'язку загальногромадянських, психолого-педагогічних та музично-фахових компетенцій» (Р. Савченко [309, с. 13]);

– «інтегративне утворення, що складається зі структурних компонентів (ключових компетентностей) і являє собою комплекс музично-педагогічних знань, умінь, навичок, музичних здібностей та якостей особистості, який проявляється через готовність до творчої педагогічної діяльності» (І. Полубоярина [310]);

– «професійна компетентність, що складається з інтегрованих і спеціальних фахових компетенцій у сфері вокально-хорової діяльності музикантів-педагогів» (А. Растригіна [311]);

– «специфічна інтегральна здатність, що об'єднує в собі музичні та педагогічні складники й визначається метою і змістом музично-освітньої діяльності в школі» (М. Михаськова [312]).

– «інтегративну якість майбутнього вчителя музики, яка, відображуючи його готовність і здатність професійно виконувати функції керівника учнівського музично-інструментального колективу, полягає у володінні

особистісними, професійно-педагогічними й функціональними компетенціями» (Т. Пляченко [313]).

У посібнику для вчителів «Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти» Л. Масол розробила структуру компетентностей, «які забезпечили високий художньо-естетичний розвиток: особистісні (загальнокультурні), серед яких виокремлюються: ціннісно-орієнтаційні, художньо-світоглядні, культуротворчі (зокрема етнокультурні, полікультурні, культурно-дозвіллеві); функціональні, що пов'язані з певною предметною діяльністю учнів: предметні або мистецькі (музичні, образотворчі, театральні, хореографічні тощо); міжпредметні (естетичні та гуманітарні); метапредметні (інформаційно-пізнавальні, саморегулятивні (самоосвіти, самовиховання, самореалізації), креативні); соціальні, які формуються під час різних форм колективної художньо-творчої діяльності: художньо-комунікативні та соціально практичні» [92, с. 14].

О. Горбенко в структурі музично-педагогічної компетентності виокремлює «музично-виконавську компетентність як базову, ключову в системі професійної підготовки вчителя музики й інтерпретує її як інтегровану професійно-значущу особистісну якість, що виявляється в здатності вчителя музики до художньої інтерпретації і творчого самовираження в різних видах музично-виконавської діяльності» [314, с. 10].

Т. Карпенко виокремлює «концертмейстерську компетентність майбутніх педагогів-музикантів як інтегративну здатність педагога-музиканта, що забезпечує готовність і успішність здійснення ним виконавсько-педагогічної діяльності на високому якісному професійному рівні» [315].

Н. Юдзіонок пов'язує професійну компетентність вчителя музики з музично-інтерпретаційною діяльністю і тлумачить її як «особистісно-професійну якість, що визначає його (вчителя музики) здатність до досягнення художньо-змістової сутності музичних творів та їх матеріально-звукового втілення, слугує підґрунтям створення нових сфер фахової діяльності та

набуття досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ музичного мистецтва» [316, с. 8].

Мистецька компетентність як ключова в системі мистецької освіти, на думку О. Олексюк, «відображає духовний потенціал особистості, її здатність до емоційно-ціннісного світопереживання, готовність створювати творчий стиль життя й діяльності на основі досвіду використання мистецьких компетенцій» [47, с. 222]. Вчена вказує, що мистецька компетентність вчителя музики дає змогу фахівцю «успішно здійснювати в змінних соціокультурних умовах професійні функції, самостійно розвивати й реалізувати набутий у процесі навчання фаховий потенціал». Вона вивчає мистецьку компетентність у єдності «знань з історії, теорії, методики викладання мистецтва, зокрема музичного, художньо-творчих умінь у галузі виконавства та досвіду практичної художньо-освітньої діяльності» [47, с. 214].

У складі мистецької компетентності майбутнього учителя музики О. Олексюк виокремлює цілу низку предметних компетенцій, які охоплюють різні види музичної діяльності студентів, серед яких: «здатність до вільного оперування мистецькими знаннями; уміння мобільно застосовувати наявні знання в контексті конкретного музичного твору; здатність до проведення художніх паралелей між стильовими напрямками й жанрами музики та інших видів мистецтв; відтворення об'єктивного змісту твору і вираження суб'єктивного ставлення до музики; дотримання стильових засад виконавства; артистичне втілення інтерпретаційного задуму в реальному звучанні; здатність добирати педагогічно доцільний репертуар; спроможність визначати навчально-виховний потенціал музичного твору, фахової компетентності вчителя мистецьких дисциплін» [332].

Взаємозв'язок професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтв і особистісних якостей розглядає В. Ульянова [317-319].

Ураховуючи основні положення Освітньо-професійних програм «Середня освіта (Музичне мистецтво)» першого та другого рівня вищої освіти за

спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), зазначимо, що вчитель музичного мистецтва мусить володіти такими фаховими *компетенціями*:

- здатність організовувати освітній процес у закладах загальної середньої та вищої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій;

- здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості світної діяльності та освітнього середовища у закладах загальної середньої та вищої освіти;

- здатність продемонструвати свідоме й адекватне володіння теоретико-методичним і виконавським матеріалом із скарбниці національного і світового музичного мистецтва у розмаїтті розвитку його художніх напрямів, стилів і жанрів;

- здатність застосовувати традиційні й альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, педагогічної діяльності;

- здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності;

- здатність і готовність володіти науковою спадщиною видатних педагогів, сучасних діячів музичної культури і освіти; творчістю вітчизняних і зарубіжних композиторів-класиків та сучасних композиторів;

- здатність забезпечувати високу якість організації, планування та реалізації навчального і виховного процесу в сфері музичного мистецтва в закладах загальної середньої та вищої освіти;

- здатність і готовність проводити різні за типом заняття з музичного мистецтва, різні за формою музично-виховні заходи, володіти навичками організації та керування ансамблями;

- здатність розробляти і впроваджувати авторські інноваційні педагогічні та мистецькі методики та технології;

- здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії та історії сольного, хорового співу та диригування,

усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між усіма елементами теоретичних та практичних знань вокально-хорового мистецтва та диригентської майстерності;

– здатність скласти, упорядковувати репертуарний план розвитку музичного колективу (інструментального та/або вокального ансамблю) з урахуванням вікових особливостей та творчих здібностей його учасників;

– здатність до формування стійкої потреби вдосконалення педагогічно-виконавської майстерності та підвищення рівня професійної компетентності, спрямованих на підготовку до музично-виховної й педагогічної діяльності;

– здатність взаємодіяти з аудиторією у процесі донесення музичного матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу;

– здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці [166].

Окреслені компетентності були враховані під час розробки авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності», який є інтегрованим і дозволяє узагальнювати і актуалізувати всі знання, уміння і навички студентів, необхідні для їх успішної музично-педагогічної підготовки та музично-естетичного виховання.

У структурі *змістовно-технологічного* блоку структурно-змістової моделі технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва виокремлюємо *форми та методи навчання і виховання*.

Напрями виховання музично-естетичної культури забезпечують формування особистості кожного вчителя музичного мистецтва, враховуючи всі компоненти музично-естетичної культури: *в процесі професійної підготовки*: оптимізація начальних дисциплін загальної і професійної підготовки, самостійна робота, проходження педагогічної практики за рахунок використання їх виховного потенціалу у формуванні; *виховання в*

позааудиторний час – організація фестивально-конкурсної діяльності студентів; *самовиховання та самоосвіта* майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Виховання музично-естетичної культури в освітньому процесі відбувається за рахунок використання виховного потенціалу фахових дисциплін у процесі професійної підготовки педагога-музиканта під час аудиторних занять *професійного спрямування*: «Елементарна теорія музики», «Історія зарубіжної музики», «Історія української музики», «Історія української музики ХХ ст.», «Вокал», «Хор», «Диригування», «Спеціальний музичний інструмент», «Ансамблеве виконавство», «Акомпанемент», дисциплін *культурологічного спрямування*: «Культурологія», «Українська мова», «Українська література», «Світова література», «Історія України», «Художня культура», «Релігієзнавство», «Філософія»; *психолого-педагогічного напрямку*: «Загальна педагогіка», «Психологія», «Методика музичного виховання»; інтегрованого авторського курсу *«Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика»*, що містить додатковий матеріал мистецтвознавчої та естетичної тематики [320].

В системі освіти на перший план виходить завдання підготовки фахівців, здатних до безперервного вдосконалення, здатних навчатися протягом усього життя, що володіють високим рівнем професійної компетентності, що передбачає наявність у майбутнього вчителя таких якостей, які дозволять йому найбільш ефективно здійснювати освітньо-виховну діяльність в нових соціально-економічних умовах, що забезпечує такий вид діяльності як *педагогічна практика*.

Мета педагогічної практики - формування практичної готовності студентів до проведення уроків музики, позакласних музичних заходів, факультативних занять в закладах загальної середньої освіти. Сучасному вчителю необхідно знати психологічну природу дитячої художньої творчості, завдання художньої освіти, визначати ефективність управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, творчо застосовувати авторські освітні методики. Важливо навчити дитину сприймати музику через осягнення її

змісту, володіти виконавськими навичками, поєднувати свою діяльність з різноманітними формами роботи, володіти інформаційними технологіями. Саме на вирішення цих завдань спрямовані різні види практик.

Завданнями, що вирішуються в процесі педагогічної практики, є такі: демонстрація досягнутого рівня музично-педагогічної діяльності студентів, методичної компетентності, знань сучасних технологій освіти; включення студентів в різні форми навчальної та виховної роботи в загальноосвітній школі; розвиток творчої ініціативи студентів в музично-практичній діяльності; залучення студентів до проведення музично-дослідницької роботи, необхідної для написання курсових і дипломних робіт.

Позааудиторна діяльність з виховання музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва забезпечуючи художньо-естетичний розвиток особистості.

Серед форм роботи можна виділити такі: художньо-музичні студії, уроки-вікторини, концерти-лекції, уроки-аналізи музичних творів, уроки-диспути, круглі столи, ділові та рольові ігри, індивідуальні й колективні творчі проекти, презентації, виховні години, колективні творчі справи, концерти, фестивалі, конкурси, індивідуальна музично-виконавська діяльність, а також програма самовиховання «Мій шлях до музичного Олімпу».

Умовою ефективного застосування форм позааудиторної творчої діяльності має бути створення атмосфери, у якій студент переживатиме ситуацію успіху. Це досягається завдяки організації концертних форм музично-естетичного виховання, які забезпечують повне охоплення всього студентського колективу, надають право вибору кожному студенту; забезпечують сприйняття виступу як безумовного життєвого успіху.

Засобами виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва визначаємо: знакові символи; музичні твори; матеріальні засоби, необхідні для організації художньо-музичної діяльності; способи спілкування і комунікації, що використовуються в музично-естетичному вихованні; цінності культури, творчість.

Наступним компонентом змістовно-технологічного блоку структурно-змістової моделі технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є *педагогічні умови*.

Педагогічні умови у довідковій літературі визначаються таким чином:

– «як педагогічні прийоми, форми, методи та організаційні засоби здійснення навчального процесу» [321, с. 376];

– «як система спеціально створених форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети» [322];

– «як середовище або обставини, за яких те або інше явище, процес з'являються, існують та розвиваються» [323].

Отже педагогічна умова - це зовнішня обставина, фактор, що робить істотний вплив на перебіг педагогічного процесу та інтенціонально передбачає, але не гарантує певний результат процесу. Так само, як і педагогічний засіб, умова спеціально створюється, конструюється педагогом з метою вплинути на перебіг освітньо-виховного процесу.

До педагогічних умов, що забезпечують ефективність процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, відносимо:

Дидактичні умови: естетизація педагогічних дисциплін через: акцент на проблему музично-естетичного виховання в досліджуваних темах; посилення теоретичної складової музично-педагогічної естетичної освіти, яка забезпечує формування системи естетичних знань і готовності до освоєння цінностей музично-естетичної культури суспільства; націленість на формування у студентів практичних і творчих умінь музично-естетичного характеру; якісне перетворення навчально-пізнавальної діяльності студентів, виконання творчих завдань творчого характеру; науково-методичне забезпечення (наукові та навчально-методичні видання, методичні рекомендації, розробки) процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виховні умови: наявність підготовлених фахівців (викладачів, методистів, керівників творчих об'єднань), здатних розвивати художньо-естетичні погляди, вміння і навички активної участі студентів у художньо-естетичній діяльності, включення їх в різні види фестивально-конкурсної діяльності; створення у освітній установі культурно-виховного естетичного середовища, що включає інтегративне освоєння студентами сукупності цінностей загальнолюдської і професійної педагогічної культури; поетапне формування музичної та художньо-естетичної активності молоді через систему знань, умінь, навичок на основі поєднання різних форм аудиторної та позааудиторної роботи на основі інтеграції різних видів мистецтв.

Розвивальні умови врахування індивідуальних і особистісних особливостей студентів: мотиваційної сфери особистості, особливостей рівня домагань, діяльності; стимулювання позитивної мотивації досягнень у музично-педагогічній діяльності, оволодінні художньо-естетичними здібностями та виконавською технікою; залучення студентів до художньо-творчої активної взаємодії в інтегрованому полікультурному просторі педагогічного вишу; спрямованість освітнього процесу на розвиток культурного та творчого потенціалу студентів; педагогічно доцільне поєднання естетичної просвіти з розширенням досвіду художньо-естетичної та творчої діяльності студентів.

Виховання музично-естетичної культури проявляється у технології формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як поетапний процес формування загально-художніх, мистецтвознавчих, професійних знань, емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів художньо-естетичного саморозвитку; розвиток музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду художньо-творчої діяльності, що проявляється у самореалізації у різних формах музично-педагогічної та художньо-естетичної активності.

Процес виховання музично-естетичної культури відбувається поетапно:

– на *мотиваційно-цільовому* етапі відбувається усвідомлення вчителями музичного мистецтва значущості музичної освіти, набуття позитивної мотивації та стійкого інтересу до майбутньої професії; крім того визначається вихідний рівень сформованості музично-теоретичних знань, практичних навичок студента, музично-виконавський досвід, зацікавленість студента у подальшому професійно-творчому розвитку та безпосередньо бажання студента здійснювати фестивально-конкурсну діяльність;

– на *організаційно-педагогічному* етапі здійснюється оволодіння студентами мистецтвознавчими та професійними знаннями, що сприяють вихованню компонентів музично-естетичної культури в процесі навчальної, позааудиторної роботи, педагогічної практики з набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік;

– на *виконавсько-творчому* етапі відбувається залучення студентів до участі у конкурсах (фестивалях), що потребує максимального розкриття творчої індивідуальності виконавця і передбачає власну інтерпретацію програмового матеріалу, втілення оригінального творчого задуму (ідеї та постановки номеру, вибору образу тощо);

– на *рефлексивно-коригувальному етапі* аналізуються рівні сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури на основі рефлексії набутих музично-педагогічних знань та набутого досвіду фестивально-конкурсної діяльності; студентами оцінюються результати участі у певному фестивалі (конкурсі) після оголошення результатів конкурсу.

Критеріально-результативний блок містить такі складові: *компоненти, критерії, показники* по кожному з критеріїв, що відтворюють *знання, уміння і якості* особистості, відповідні *рівні сформованості* (високий, достатній, середній низький) та *результат експериментальної роботи*: позитивна динаміка музично-естетичної вихованості завдяки сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва – це динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичної свідомості (почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів); наявності комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді, що проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності (Я. Ігнат'єва [324]).

Змістові компоненти музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва визначені на основі компонентів структури особистості (О. Леонт'єв), за провідними видами людської діяльності (М. Каган), потенціалами: гностичним (обсяг знань і якість інформації); аксіологічним (система ціннісних орієнтацій); творчим (комплекс оригінальних вмінь і навичок і здібностями до діяльності); та функціями: гносеологічною, ціннісно-орієнтуючою, культурно-творчою (Я. Ігнат'єва [200]).

Когнітивний компонент визначає систему естетичних, мистецтвознавчих знань, розуміння сутності прекрасного, мистецтва, художньої творчості, інформованість про видатні явища сучасної культури, які є основою естетичної свідомості, світогляду, художньо-естетичного досвіду і є освітнім результатом пізнавального процесу, відбитим у музично-естетичній культурі вчителя музичного мистецтва.

Аксіологічний компонент музично-естетичної культури визначає ціннісні орієнтації особистості: естетичні ідеали, принципи і норми; вміння оцінювати мистецтво в контексті масової культури, володіння «естетичною інтуїцією»; вміння оцінювати художній твір у єдності змісту і форми на основі розвиненого емоційно-чуттєвого складника.

Діяльнісний компонент музично-естетичної культури зумовлює її практичну складову як реалізацію у музично-педагогічній та художньо-естетичній діяльності педагога та прагнення розвивати ті чи інші художньо-естетичні здібності.

Для визначення рівнів вихованості музично-естетичної культури нами

були використанні наукові доробки таких науковців: як Л. Бурлачук, С. Морозов, С. Максименко [327], В. Панок [325, 326], В. Семиченко [328].

«В теорії та практиці освіти, зазначають Г. Спасибенко [329], В. Медков [330], - існують загальні вимоги до виділення та обґрунтування критеріїв, які повинні відображати основні закономірності розвитку особистості, а також з'єднувати усі компоненти кількісними та якісними показниками».

Відповідно до компонентів (*когнітивний, аксіологічний, діяльнісний*) ми виділили наступні критерії музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: *духовно-світоглядний, емоційно-ціннісний, креативно-діяльнісний*.

Сукупність критеріальних ознак складає: художньо-естетичний світогляд, систему узагальнення знань про сутність і критерії прекрасного, про закономірності взаємодії людини з красою; знання світоглядного характеру, які взяли форму естетичних поглядів, як теоретична передумова осягнення законів прекрасного; здатність до отримання естетичних знань, інформації, необхідної для естетичного освоєння світу; сформованість знань про музично-естетичні цінності, сформоване образне мислення, естетична свідомість; естетичні почуття, самореалізація в музично-естетичній діяльності та створенні художньо-естетичного образу; наявність естетичного досвіду, отриманого за допомогою сприйняття, художньої діяльності, навчання (музичної освіти); знання, вміння і навички в області музично-естетичної образної виразності.

Духовно-світоглядний критерій визначає сукупність знань про сутність праці педагога-музиканта, особливості музично-педагогічної діяльності, спілкування, розглядається як основа для професійної орієнтації особистості в освітньому середовищі та його системі музично-естетичних цінностей. *Духовно-світоглядний критерій* оцінює визначає художньо-естетичний кругозір, система узагальнення знань про сутність і критерії прекрасного, про закономірності взаємодії людини з красою; знання світоглядного характеру, які взяли форму естетичних поглядів, виступає теоретичною передумовою осягнення законів прекрасного.

Показниками сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва за *духовно-світоглядним* критерієм є:

– *сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності;*

– *розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви;*

– *розвинена естетична свідомість та ерудиція в галузі мистецтва.*

Аксіологічний компонент в структурі музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва характеризує зміст, якість, динаміку емоцій і почуттів майбутніх педагогів по відношенню до професії, а також визначає систему ціннісних орієнтацій педагога-музиканта,

Емоційно-ціннісний критерій визначає також і особистісні властивості, в яких проявляється вибірково-оцінювальна функція естетичної свідомості (естетичні ідеали, смаки, інтереси, потреби; естетичне ставлення до дійсності і мистецтва, здатність бачення світу через «призму» гармонії, переважання естетичних цінностей в особистісній мотивації, наявність естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах.

Показниками сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва за *емоційно-ціннісним* критерієм є:

– *система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта;*

– *розвинені естетичні почуття;*

– *наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах.*

Діяльнісно-креативний критерій проявляється як художньо-естетична активність студентів в музично-педагогічній діяльності і поза нею, у самореалізації у музичній творчій діяльності і характеризує художньо-творчі здібності особистості (творча уява, образне мислення, сприйнятливність до краси), за допомогою яких людина бере участь в створенні прекрасного; сформованість естетичних і художніх умінь, втілення їх в музично-творчу діяльність; уміння перетворювати навколишню дійсність у відповідності до законів краси, використовуючи творче мислення.

Показниками сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва за *діяльнісно-креативним* критерієм є:

- *сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації;*
- *володіння виоконавсько-інструментальною технікою;*
- *активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та виконавська майстерність).*

На основі розроблених діагностичних методик у відповідності з визначеними компонентами, критеріями та показниками визначено *рівні вихованості музично-естетичної культури* у майбутніх учителів музичного мистецтва високий, середній, достатній та низький.

Їх змістовну характеристику розроблено на основі таких положень:

- рівень відображає діалектичний характер розвитку будь-якого елемента і дозволяє зрозуміти предмет в різноманітті його властивостей, зв'язків і відносин;
- процес розвитку музично-естетичної культури являє собою субординацію її рівнів, перехід від рівня до рівня;
- кожна попередня стадія є підготовленим шаблоном до наступної.

Якісна характеристика наводиться в підрозділі 2.1. після висвітлення діагностичних методик.

Результат виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва сприймається нами як проєкція окресленої мети на конкретну особистість з її особливостями та індивідуальністю. Тому результатом впровадження структурно-змістової моделі в педагогічний процес педагогічного закладу вищої освіти визначаємо підвищення рівня вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Усі блоки структурно-змістової технології виховання музично-естетичної культури знаходяться в тісному взаємозв'язку, а їх реалізація в цілісному освітньому процесі педагогічного закладу вищої освіти дозволяє підвищити ефективність музично-естетичного виховання майбутніх учителів музичного

мистецтва, забезпечити їх духовно-культурний розвиток та набуття відповідних соціокультурних компетентностей у майбутній музично-педагогічній діяльності.

Педагогічна логіка формування музично-естетичної культури полягає в тому, щоб показати, як загальні закони краси (гармонії, ритму, симетрії) проявляються в багатогранних сферах людської діяльності: освіті, мистецтві, творчості. Це вкрай необхідно, щоб актуалізувати закладену в людині потребу у спілкуванні з прекрасним і сформуванню здатність до його безкорисливого переживання та отримання естетичної насолоди, що вимагає якомога більшого спілкування студентської молоді з високими зразками художньо-естетичної творчості в її класичних і сучасних проявах, адже тільки безпосередня чуттєва взаємодія з художньо-естетичною реальністю, втіленою у творах мистецтва, сприяє її розумінню і творінню за законами краси.

Отже, процес виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва представлено як структурно-змістову модель, яка на основі системного підходу, що інтегрує антропологічний, культурологічний, суб'єктно-середовищний та технологічний наукові підходи, забезпечує культурно-духовний розвиток майбутнього педагога-музиканта, формування у нього естетичної свідомості на основі ціннісних орієнтацій; здатності до набуття музично-естетичних знань; готовності до успішної музично-педагогічної та активної художньо-творчої діяльності.

Висновки до першого розділу

Кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, висувають перед вищою музично-педагогічною освітою завдання, що вимагають підготувати вчителя-музиканта з широким художнім світоглядом, гуманітарним обсягом знань, естетичними і ціннісними орієнтаціями у різних галузях мистецтв. Тому виникла потреба в розробці оновленої моделі виховання майбутніх учителів, зокрема й музичного мистецтва, до роботи в новій українській школі.

На основі аналізу таких феноменів як «культура» і «музика», «естетика», їх взаємодії, зазначимо, що поняття музично-естетична культура – це духовний феномен суспільства, що характеризує естетичну свідомість та здатність жити та творити за законами краси. Відповідно до предмету дослідження – це інтегративна професійно-значуща якість особистості вчителя музичного мистецтва, що обумовлено, по-перше, змістом професійної діяльності вчителя музики у сучасній українській школі, заснованій на взаємодії музики з іншими видами мистецтв і, по-друге, специфікою самого музичного мистецтва, стилі, форми, жанри якого історично склалися під впливом інтеграційних тенденцій художньої культури і синтезу мистецтв.

Головними домінантами музично-естетичної культури майбутнього педагога-музиканта є багатство і духовна наповненість його внутрішнього світу, фундаментальне осмислення та цілісне сприйняття явищ музичного мистецтва, усвідомленість, переконаність та потреба у професійному та духовному збагаченні, творче ставлення до професії вчителя музичного мистецтва.

Розкрито виховний потенціал фестивально-конкурсної діяльності у розвитку музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, в той час, коли сама фестивально-конкурсна діяльність розглядається як особлива форма роботи зі студентами, яка потребує не тільки достатнього рівня теоретичної та практичної музичної підготовки, але і особистого досвіду сприйняття музичного матеріалу та його індивідуальної інтерпретації, представлення учасника як індивідуальної творчої особистості.

Музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва – це динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичної свідомості (почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів); наявності комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді, що проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності.

Сукупність критеріальних ознак технологічної культури визначає: (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; естетична свідомість та ерудиція в галузі мистецтва (*духовно-світоглядний критерій*); система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах (*емоційно-ціннісний критерій*); сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; володіння виконавсько-інструментальною технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та концертна діяльність (*креативно-діяльнісний критерій*)).

Ефективність виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, першочергово, залежить від оптимально підбраної до цього процесу педагогічної технології, яка представлена у вигляді структурно-змістової моделі, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків (концептуально-цільовий (соціальне замовлення, мета, завдання); змістово-процесуальний, (зміст, методи, форми, засоби, технології, організаційно-педагогічні умови організації освітнього процесу) й критеріально-результативний (компоненти, критерії, рівні, результат). Це забезпечило поетапний розвиток взаємопов'язаних компонентів музично-естетичної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості майбутніх учителів музичного мистецтва.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Стан сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Експериментальна частина дослідження проводилася у період з 2017 р. по 2020 р. і була здійснена завдяки детальному теоретичному аналізу питання виховання музично-естетичної культури майбутніх педагогів-музикантів під час освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти та вдало підбраному змісту та програмі експериментальної роботи, яка була направлена:

- на визначення загального стану музично-естетичного виховання у вищих педагогічних закладах освіти;
- визначення вихідного рівня вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва;
- розробку й упровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності;
- аналіз дієвості впроваджені в освітній процес технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Експериментальною базою дослідження були: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Харківська державна академія культури. В експерименті взяли участь 179 студентів спеціальностей

014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво зазначених закладів вищої освіти.

До *експериментальної* групи увійшов 91 студент, учасники групи здобувають освіту у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Хмельницькій гуманітарно – педагогічній академії. *Контрольна група* була сформована із 88 студентів, які навчаються у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка та Харківській державній академії культури.

Констатувальний експеримент мав на меті з'ясувати вихідний рівень сформованості музично-естетичної культури педагогічних ЗВО.

Завдання цього етапу дослідження полягали у:

- визначенні готовності викладачів та кураторів академічних груп до участі в експерименті;
- вивченні особливостей роботи освітніх закладів, на базі яких здійснювався експеримент;
- виявленні художніх потреб, музичних інтересів студентів педагогічних ЗВО на цьому етапі експерименту;
- з'ясуванні ефективних шляхів педагогічного впливу на студентську молодь (виховний потенціал навчального процесу, позааудиторна робота та дозвілля, робота щодо саморозвитку та самовиховання студентів).

Для формування початкових уявлень про стан роботи у напрямку формування музично-естетичної культури вчителя досліджувалися навчальні плани та робочі програми дисциплін загальної та спеціальної підготовки, плани позааудиторної виховної діяльності зі студентами, інформація про роботу студентських гуртків, об'єднань та творчих формувань. Із метою з'ясування змісту та форм виховної роботи з виховання музично-естетичної культури у студентських групах проводилося анкетування викладачів, наставників груп та

кураторів, які безпосередньо задіяні у виховній роботі зі студентською молоддю. Для цього їм були запропоновані анкети для кураторів «Анкета самоаналізу виховної діяльності» та анкета для викладачів «Естетична орієнтація педагогічного процесу».

Проведений нами аналіз показав, що практично всі викладачі, які взяли участь в експерименті, зазначили важливість виховання музично-естетичної культури, яку визначили як засіб культурно-духовного розвитку та ціннісний орієнтир у величезному інформаційному потоці сучасного життя, проте вказали на загальне зниження культури серед студентської молоді. На думку педагогів (60%), є об'єктивні обставини, що пояснюють причини низького рівня культури сучасної молоді, зокрема асоціальні явища: ігроманія, наркоманія, безпритульність, комп'ютерна залежність, складні матеріальні умови, погіршення екології та багато інших чинників. Проте, переважна більшість (57%), зазначили той факт, що низький рівень культури - це результат не тільки зовнішніх обставин, але й наслідки несистематичного, вибіркового виховного впливу на особистість, обмеженість та мала ефективність педагогічних методів та прийомів процесу естетичного виховання молоді. 25% викладачів показали формальне розуміння процесу виховання музично-естетичної культури особистості. У той же час опитування студентів 1-2 курсів показало, що студенти (65%) мають вибіркові знання з художньо-естетичної сфери діяльності, обмежений загальнокультурний світогляд, не сформовані естетичні потреби і цінності; мотиви участі в культурно-масовій роботі у них не розвинені, естетичні та культурні інтереси чітко не окреслені.

Однією з важливих соціальних вимог, що висуває сьогодні суспільство до установ вищої освіти, зокрема педагогічних, викладачі, які взяли участь в інтерв'юванні, відмітили орієнтацію, перш за все, на розвиток загальної культури майбутніх учителів, а потім вже набуття ними професійних знань і навичок. Варто зазначити, що дієвим засобом культурно-духовного розвитку майбутніх педагогів називали саме виховання естетичної культури засобами

мистецтва, яка через особливу натхненність відносин до світу, до інших людей, через сприйняття і перетворення дійсності за законами краси розвиває емоційно-чуттєву сферу особистості. Опитування та проведені бесіди з викладачами педагогічних ЗВО показали, що більшість з них (76%) достатньо приділяють уваги духовно-культурному розвитку студентів, використовуючи різні форми і методи виховної роботи, проте (54%) констатують невідповідність викладачів фахових дисциплін до реалізації виховних можливостей навчальних курсів у формуванні головних «магнітів» музично-естетичної культури здобувачів освіти, зокрема естетичної свідомості, художньо-естетичного смаку, музично-естетичних потреб та інтересів.

Також була відмічена тенденція щодо скорочення обсягу аудиторних годин, відведених на викладання дисциплін гуманітарного циклу і збільшенням часу на самостійну роботу студентів, тому важливим є завдання формування стійкого інтересу та позитивної мотивації до освоєння та набуття музично-естетичних цінностей.

Опитування кураторів академічних груп показало, що основні можливості виховання музично-естетичної культури майбутніх педагогів-музикантів реалізуються в основному під час позааудиторної роботи зі студентами та в сфері дозвілля. За таких умов необхідно виявити нереалізовані можливості виховного культурно-розвивального середовища вищого навчального закладу для цілеспрямованого формування художньо-естетичного досвіду студентів як необхідної умови розвитку музично-естетичної культури особистості педагога. Серед різних форм позааудиторної роботи відмічено потужний виховний потенціал фестивально-конкурсної діяльності студентів (80%).

Практично всі викладачі (91%) відмітили відсутність у студентів художньо-естетичного досвіду, навіть на старших курсах. За оцінками викладачів дисциплін професійної підготовки саме художньо-естетичний досвід, що включає естетичне сприйняття, художні інтереси і знання, естетичне почуття, естетичні уявлення, практичну художньо-творчу діяльність забезпечує

високий рівень сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Також було відмічено значущість цього важливого показника для подальшої професійної самореалізації педагогів-музикантів, адже чим багатше естетичний досвід людини, тим більше розширюються її пізнання в галузі мистецтва, виразніше проявляється естетичне ставлення до дійсності, що, безумовно, забезпечує готовність вчителя до музично-естетичного виховання дітей в школі.

Отже, бесіди, опитування, інтерв'ювання показали, що увесь освітній процес у педагогічних ЗВО має потужні можливості для забезпечення культурно-духовного розвитку студентів, формування у них естетичного світогляду, духовно-естетичних потреб, розвиненого образного мислення, проте, як зазначили переважна більшість респондентів, необхідна додаткова підготовка до освоєння нових технологій виховання у ЗВО, зокрема виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Наступним завданням констувального етапу педагогічного експерименту була *діагностика вихідного стану вихованості музично-естетичної культури у студентів, які здобувають кваліфікацію «Учитель музичного мистецтва».*

Повна методика комплексної діагностики рівнів вихованості кожного компонента музично-естетичної культури за відповідними критеріями (*духовно-світоглядним, емоційно-ціннісним, креативно-діяльним*) та відповідними показниками, подана в табл. 2.1.

На підставі теоретичного аналізу було визначено змістовні характеристики рівнів сформованості музично-естетичної культури майбутнього учителя музичного мистецтва:

високий рівень – творчий, креативний;

середній рівень – евристичний рівень, пізнавальний;

достатній рівень – репродуктивний;

низький рівень – адаптивний.

Таблиця 2.1.

Критерії, показники та діагностувальні методики
визначення рівня сформованості музично-естетичної культури майбутніх
учителів музичного мистецтва

Рівні	Компоненти, критерії та показники музично-естетичної культури	Діагностичні методики
<p><i>Когнітивний</i> <i>Духовно-світоглядний</i></p> <p>- сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; - розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; - розвинена естетична свідомість та ерудиція в галузі мистецтва.</p>		
високий	Сформована система теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-педагогічною та художньо-естетичною діяльністю, розвинена естетична свідомість, образне мислення та асоціативна творча уява, художнє сприйняття творів мистецтва відрізняється оригінальністю та містить власну думку.	<p>Тестові завдання з дисциплін</p> <p>Авторська методика «музично-естетична компетентність педагога-музиканта».</p> <p>Тести на виявлення ступеня музично-естетичної ерудованості</p> <p>Тест «Незакінчені речення»</p>
середній	Система теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, сформована, проте потребує удосконалення; естетична свідомість, образне мислення й асоціативна творча уява проявляється залежно від інтересу і потреб; художнє сприйняття творів мистецтва вибіркове.	
достатній	Система знань, необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності на рівні, достатньому для подальшої професійної роботи, але потребує систематизації та конкретизації; образне мислення вибіркове, відсутність асоціативної творчої уяви; інтегративний музично-естетичний досвід проявляється фрагментарно залежно від інтересу.	
низький	Відсутність сформованої системи теоретичних та практичних знань, необхідних для музично-естетичної діяльності; відсутність образного мислення, асоціативної творчої уяви; інтегративний музично-естетичний досвід не спостерігається.	

<p><i>Аксіологічний</i> <i>Емоційно--ціннісний</i> - система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; - розвинені естетичні почуття; - наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах</p>	
високий	Сформована система ціннісних орієнтацій; спостерігається художньо-творча спрямованість особистості; розвинені естетичні почуття, що характеризуються сильним емоційним відгуком на спілкування з мистецтвом, інтересом та співпереживанням; оригінальний прояв музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах;
середній	Практично сформована особистісна системи музично-естетичних цінностей; художньо-творча спрямованість особистості виражена вибірково залежно від інтересів і потреб; естетичні почуття характеризуються помірним відгуком на спілкування з мистецтвом; вибірковий інтерес та оцінювання музичного твору. Музично-естетичні уподобання, що виражаються в естетичних поглядах, смаках і потребах в залежності від інтересу;
достатній	Початок формування особистісної системи ціннісних орієнтацій та бажання розширити коло своїх інтересів та спілкування з мистецтвом; наявність певного емоційного відгуку на твори мистецтва; художньо-естетичний інтерес виражений не надто явно, проте прояви естетичної емпатії присутні повною мірою; Спостерігається прояв співпереживання, налаштованість на емоційний світ іншої людини; прагнення до ціннісного осмислення та оцінювання творів мистецтва сформовані не повністю; творча взаємодія викликає певні труднощі.
низький	Відсутність сформованої системи музично-естетичних цінностей; слабкий емоційний відгук на спілкування з мистецтвом; художньо-естетичний інтерес вибірковий; співпереживання виникає рідко; ефект емпатії надзвичайно не стійкий. Відсутня налаштованість на емоційний світ іншої людини. Ціннісне осмислення і оцінювання музичного твору викликають значні труднощі; спостерігається відсутність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах.

Анкета
«Ціннісно-смилова
сфера педагога-
музиканта»

Методика оцінювання
емоційного інтелекту
(опитувальник EQ)

Діагностика
емоційної
спрямованості
особистості
Б. Додонова

Карта художньо-
естетичного-смаку
студента

<p style="text-align: center;"><i>Діяльнісний</i> <i>Креативно-діяльнісний</i> - сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості; - потреба у самореалізації; - володіння виконавською технікою; - активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та виконавська майстерність)</p>		
високий	<p>Високий рівень сформованих і художньо-творчих здібностей, оволодінням широким комплексом артистичних якостей: яскравим і виразним словом, гнучкістю, імпровізацією, артистичним темпераментом, здатністю захопити і зацікавити учнів; спостерігається потреба у їх реалізації; досконале володіння інструментально-виконавською, вокально-виконавською технікою; Високий рівень творчої активності у формах музично-естетичної діяльності; здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.</p>	<p style="text-align: center;">Есе «Інтеграція мистецтв в професійній діяльності вчителя»</p> <p style="text-align: center;">Анкета «Художній образ в музичному мистецтві»</p> <p style="text-align: center;">Імпровізація «Занурення у світ мистецтва»</p> <p style="text-align: center;">Участь у фестивалях і конкурсах</p>
середній	<p>Помірний рівень сформованих і художньо-творчих здібностей в оволодінні комплексом артистичних якостей, здатністю захопити і зацікавити учнів; наявність потреби у їх реалізації; виконавсько-інструментальна техніка на середньому рівні; вибіркова активність у формах музично-естетичної діяльності; здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності залежно від інтересу.</p>	
достатній	<p>Достатній рівень сформованих і художньо-творчих здібностей, спостерігається оволодіння комплексом артистичних якостей: яскравим і виразним словом, гнучкістю, здатністю захопити і зацікавити учнів; потреба у їх реалізації відсутня. Помірне володіння інструментально-виконавською технікою; рівень творчої активності у формах музично-естетичної діяльності на достатньому рівні, відсутня здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.</p>	
низький	<p>Художньо-творчі здібності проявляються фрагментарно, відсутність артистичних якостей та потреби у їх реалізації не може зацікавити і залучити учнів до художньо-творчої діяльності; володіння інструментально-виконавською технікою на початковому рівні, низька творча активності у формах музично-естетичної діяльності; неспроможність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності з колегами та школярами</p>	

Високий рівень вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає сформованість всіх компонентів в їх взаємозв'язку та динаміці, цілісність музично-педагогічної підготовки як особистісно-професійної характеристики майбутнього фахівця; наявність сформованої системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, високий рівень розвинутого образного мислення й асоціативної творчої уяви, розвинене музичне мислення, художнє сприйняття творів мистецтва; високий рівень сформованості особистої системи ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта та художньо-творча спрямованість особистості; високий рівень сформованих художньо-творчих здібностей; оволодіння широким комплексом артистичних якостей: яскравим і виразним словом, гнучкістю, імпровізацією, артистичним темпераментом, здатністю захопити і зацікавити учнів; наявність потреби у їх реалізації; досконале володіння інструментально-виконавською технікою; високий рівень творчої активності у формах музично-естетичної її діяльності, здатністю до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.

Середній рівень вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва характеризується певною сформованістю системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, образне мислення й асоціативна творча уява проявляється вибірково; розвинене музичне мислення, художнє сприйняття творів мистецтва має постійний прояв; сформована особиста система музично-естетичних цінностей майбутнього педагога-музиканта; художньо-творча спрямованість особистості виражена вибірково; розвинені естетичні почуття, що характеризуються помірним емоційним відгуком на спілкування з мистецтвом; інтересом і естетичною емпатією - співпереживанням, налаштованістю на емоційний світ музичного твору, готовністю до ціннісного осмислення й оцінки музичного твору, спрямованістю до творчої взаємодії, співтворчості; спостерігається прояв музично-естетичних уподобань, що виражаються в естетичних поглядах, смаках і потребах. На цьому рівні

сформовані художньо-творчі здібності, спостерігається наявність артистичних якостей педагога-музиканта; наявність потреби у їх реалізації; володіння інструментально-виконавською технікою та вибіркова активність у формах музично-естетичної діяльності.

Достатній рівень вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва характеризує помірне володіння теоретичними та практичними знаннями необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; образне мислення, асоціативна творча уява розвинені, проте проявляються вибірково; несформована особистісна система ціннісних орієнтацій; бажання розширити коло своїх інтересів та спілкування з мистецтвом вибірково; спостерігається незначний прояв співпереживання, налаштованість на емоційний світ іншої людини; оцінювання музичних творів викликає певні труднощі; художньо-творчі здібності та потреба у їх реалізації спостерігається залежно від ситуації; інструментально-виконавська техніка на достатньому рівні; творча активність у формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності проявляється вибірково, здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності відсутня.

Низький рівень вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва характеризується відсутністю сформованої системи теоретичних та практичних знань, необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; несформоване образне мислення та відсутність творчої уяви; система музично-естетичних цінностей на низькому рівні; розуміння значущості музично-педагогічної діяльності практично не сформовано; спостерігається слабкий емоційний відгук на спілкування з мистецтвом; відсутність емпатії; оцінювання музичних творів викликають значні труднощі; не сформовані художньо-творчі здібності; інструментально-виконавська техніка на початковому рівні; спостерігається відсутність творчої активності у формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.

Виділення рівнів вихованості усіх компонентів музично-естетичної культури за відповідними критеріями і показниками забезпечило можливість скласти загальну картину культурного розвитку здобувачів освіти, а також перспективи диференційованого підходу до виховання.

Діагностика проводилася відповідно до кожного компонента музично-естетичної культури за визначеними критеріями та показниками.

Враховувалася також оцінка саморозвитку музично-естетичної сфери, самооцінка інструментально-виконавської, вокально-виконавської складової музично-педагогічної діяльності, визначення її ролі в особистісному та музично-естетичному розвитку.

Для виявлення рівня сформованості *когнітивного компонента* музично-естетичної культури за *духовно-світоглядним критерієм* та відповідними показниками (*сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; естетична свідомість та ерудиція в галузі мистецтва*) було проведено діагностичний зріз.

Перш за все, було з'ясовано рівень теоретичних (музично-педагогічних) знань, художньо-естетичної ерудиції студентів, мистецької освіченості, необхідних для подальшої професійної діяльності.

Діагностику когнітивного компонента музично-естетичної культури проводили за допомогою опитувальника, розробленого нами на основі необхідних для здійснення музично-педагогічної діяльності компетентностей. Окрім того, з'ясовувалося розуміння студентами сутності основних понять, що складає поняття музично-естетичної культури особистості. Важливим було також з'ясувати наявність естетичних, моральних якостей студентів, що взяли участь в експерименті, оцінити власний рівень музично-естетичної культури.

Анкета складалась з загальних питань: як студент розуміє феномен музично-естетичної культури, як оцінює вплив соціальних інститутів на її формування, чи вважає себе естетично вихованою та культурно розвинутою особистістю, як оцінює рівень музично-естетичної культури найближчого

оточення, суспільства в цілому. Під час оцінювання відповідей на цю частину анкети бали виставлялися за словниковий запас, індивідуальні судження, оригінальність відповідей на питання, грамотність і логіку, щирість і повноту відповіді.

Для визначення теоретичних знань з музичної педагогіки, музичної психології, історії музичного мистецтва студентам були запропоновані тести дидактичного характеру, які були розроблені на репродуктивному, альтернативному та творчому рівнях.

Для визначення вихідного рівня обізнаності в галузі музичного мистецтва були запропоновані тестові завдання *«Музична ерудованість»*, які дозволили з'ясувати розуміння змісту програмних творів, специфіку музичного мистецтва, його жанрів; здатність до сприйняття художньо-образної виразності творів мистецтв; розкриття поняття «поліфонія мистецтв». Доповнили загальний аналіз когнітивної складової *«Тести на виявлення ступеня усвідомленості студентами музично-теоретичних понять та категорій»*. Розвиненість абстрактного мислення та асоціативної творчої уяви визначалася за методикою *«Незакінчені речення»*. Для з'ясування ерудиції у галузі мистецтва було використано опитувальник *«Світова скарбниця мистецтва»* (за Г. Турук).

Аналіз відповідей дозволив оцінити художні та естетичні інтереси студентів: так більшу перевагу вони віддають видовищним (синтетичним) і тимчасовим (динамічним) видам мистецтва. Найбільш популярними з видів мистецтва студенти вважають кіно (82%), література (67%), театр (44%), музика (89%), тоді як просторові (пластичні) види мистецтва – живопис (24%), архітектура (13%), скульптура (32%) користуються меншою популярністю серед студентів. Серед них виділяється фотомистецтво, інтерес до якого виявляє більше половини опитаних (58%). Ймовірно, це пов'язано з тим, що студентам імпонують чіткі, зрозумілі, «готові» образи, які відтворюють дійсність у формах самої дійсності. На підтвердження цього кіномистецтво отримало більш високий рейтинг, ніж художні образи, створені художником, архітектором, скульптором, дизайнером. На нашу думку, ці твори мистецтв

викликають певні труднощі як під час сприйняття, так і під час оцінювання. Це пояснюється тим, що сприйняття таких образів вимагає від суб'єкта певного рівня художньої грамотності та навичок, тобто певного художньо-естетичного досвіду, що підтверджується певною невизначеністю респондентів виявлення особистісного інтересу до скульптури, архітектури, дизайну та живопису. Аналіз показників когнітивного компонента за духовно-світоглядним критерієм дозволив визначити рівні його вихованості.

Таблиця 2.2

Рівні вихованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва контрольної та експериментальної груп за духовно-світоглядним критерієм (у %) (констатувальний етап).

Рівні сформованості	Результати дослідження			
	Експериментальна група (ЕГ) (91 особа – 100%)		Контрольна група (КГ) (88 осіб – 100%)	
	%	Осіб	%	Осіб
Високий рівень	-	-	-	-
Середній рівень	41,7	38	40,9	36
Достатній рівень	46,2	42	45,5	40
Низький рівень	12,1	11	13,6	12

Результати зрізу показали, що високого рівня сформованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва не має жоден студент. На середньому рівні когнітивний компонент за духовно-світоглядним критерієм спостерігався на рівні 41,7% в експериментальній та 40,9% у контрольній групі; достатній рівень було зафіксовано у 46,2% студентів експериментальної і 45,5% – контрольної груп; відповідно низький – 12,1 % експериментальної і 13,6 % – контрольної груп (рис. 2.1)

Як свідчать результати зрізу в експериментальній та контрольній групі - когнітивний компонент музично-естетичної культури за духовно-світоглядним критерієм розвинений здебільшого на середньому та достатньому рівні.

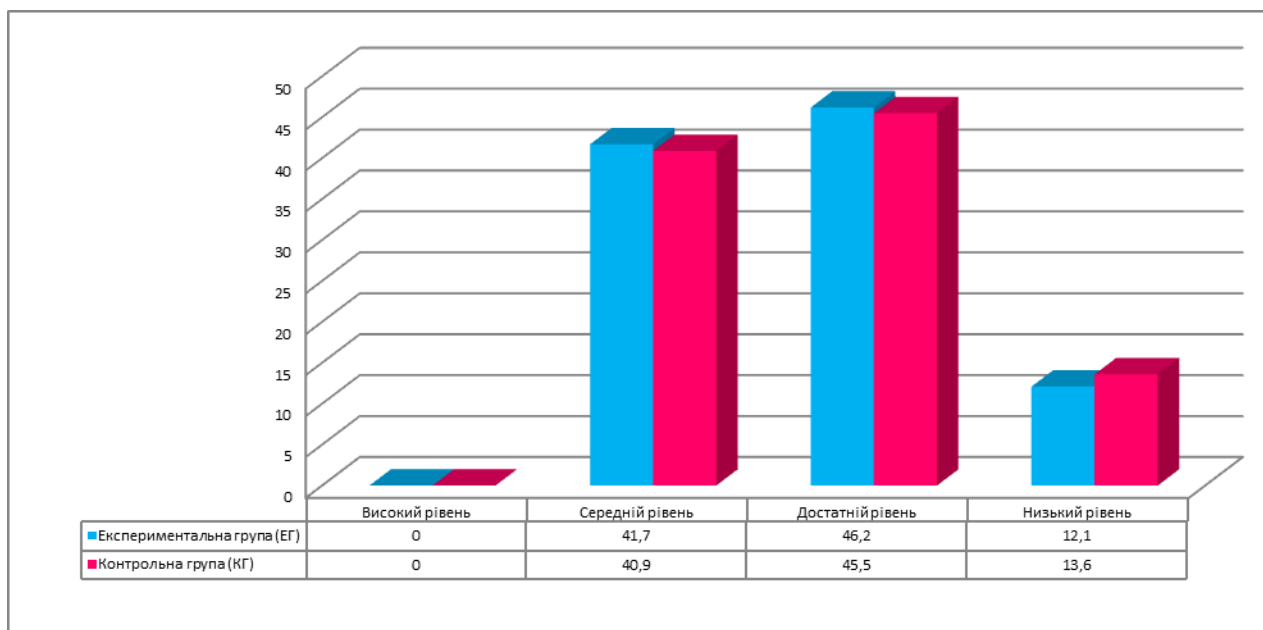

Рис. 2.1. Рівні сформованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва за духовно-світоглядним критерієм у студентів експериментальної і контрольної груп (констатувальний етап)

Наступним етапом було дослідження рівнів сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутнього педагога-музиканта за *емоційно-ціннісним критерієм*, показниками якого є (система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в естетичних поглядах, смаках і потребах.

Естетично-емоційна сфера та рівень її розвитку досліджувався за допомогою авторських та існуючих діагностичних методик, адаптованих до педагогічного експерименту. Проводилися також бесіди із кураторами та викладачами, відбувалося спостереження.

В дослідженні використовувалися: опитувальник для виявлення індивідуальних цінностей Ш. Шварца (в адаптації Н. Лебедєвої); тест-анкета «Емоційна спрямованість особистості» (Б. Додонова); діагностика рівня емпатійних здібностей (В. Бойко); анкета для визначення інтересів та духовних потреб студентів.

Аналіз анкет показав, що в системі цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва переважають такі цінності як – активна життєва позиція – 35% ; здоров'я (фізичне і психічне) – 89%; цікава робота – 65%; краса природи і мистецтва – 34%; любов (духовна близькість з коханою людиною) – 87%; матеріально-забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів) – 67%; наявність хороших і вірних друзів; впевненість в собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів) – 32%; пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, а також інтелектуальний розвиток) – 43%; свобода як незалежність у вчинках і діях – 32%; щасливе сімейне життя – 65%; творчість (можливість творчої діяльності) – 64%..

Серед найменш значущих сфер життєдіяльності майбутні вчителі називають творчість, пізнання, красу природи і мистецтва, активну життєву позицію. Більш значущим для майбутніх педагогів матеріально-забезпечене життя, щасливе сімейне життя, свобода як незалежність у вчинках і діях, цікава робота. Такий вибір пояснюється тим, що в студентському віці, поки не з'ясоване питання майбутнього місця роботи, відповідно немає стабільності з матеріальним становищем, а також відсутність партнера для створення шлюбу, всі ці фактори впливають і визначають відповіді студентів у процесі проходження цієї методики. Отриманий результат свідчить про те, що система цінностей майбутніх вчителів музичного мистецтва має свою специфіку, відрізняється акцентом на індивідуальних і матеріальних цінностях; соціальний простір ціннісних орієнтацій суперечливий і невизначений. В ієрархії ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів провідне місце належить цінностям емоційно насиченого життя, які досягаються за допомогою цінностей міжособистісного спілкування. Цінності, які орієнтують на саморозвиток творчої індивідуальності, що дозволяють здійснити самореалізацію, відносяться до цінностей нижче середнього і нижчого статусу. Даний факт є найбільш негативним, оскільки, наявність саме цих цінностей є необхідною умовою для реалізації успішної музично-педагогічної діяльності.

Визначення емоційної спрямованості особистості було одним з важливих в процесі діагностування вихідного рівня музично-естетичного розвитку студентів, адже дало можливість глибше пізнати їх внутрішній світ, перевагу емоційних станів, і, відповідно, підібрати методи та форми роботи для більш ефективного процесу виховання музично-естетичної культури.

На наш погляд, найбільш дієвою для виявлення емоційної спрямованості особистості є діагностична методика (шкала емоційної спрямованості), розроблена Б. Додоновим, який створив змістовну класифікацію емоцій, розділивши їх на такі групи: *романтичні, діяльнісні, глористичні, гедоністичні, альтруїстичні, інтелектуальні, пугністичні, комунікативні, естетичні, евристичні*.

За результатами методики, альтруїстичні, гедоністичні та комунікативні емоції переважали у 33% опитаних майбутніх педагогів-музикантів, а емоції, пов'язані, з оцінкою явищ мистецтва виявилися лише у 17,4% респондентів.

Додатково для визначення емоційної спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва було застосовано методику діагностики емоційного інтелекту за Н. Холлом [331],

Шкала: *емоційна поінформованість*: 32% - низький рівень, 41% – середній рівень, 27% – високий рівень, що свідчить про те, що студенти недостатньо обізнані з власними емоційними станами та можуть їх диференціювати.

Шкала *управління своїми емоціями*: 43% - низький рівень, 41% - середній рівень і 16% - високий рівень, що свідчить про наявність емоційної ригідності, негнучкості.

Шкала *самотивація*: 19% - низький рівень, 62% - середній рівень; 19% - високий рівень, що свідчить про сформованість уміння управляти поведінкою за рахунок управління емоціями.

Шкала *емпатії*: 29% - низький рівень, 35% - середній рівень, 36% - низький рівень, що свідчить про здатність зрозуміти емоційний стан іншої

людини за допомогою співпереживання, проникнення в її суб'єктивний світ та готові надати підтримку.

Шкала *розпізнавання емоцій інших людей* – низький мають 31 % респондентів, середній рівень - у 57% високий рівень – 12%, що свідчить про труднощі в оцінці та диференціації студентами емоційних станів людей, що оточують.

Шкала *інтегративний емоційний інтелект* - 82 % мають середній рівень його розвитку

Якісний та кількісний аналіз аксіологічного компонента музично-естетичної культури за емоційно-ціннісним критерієм дав змогу визначити рівні його сформованості у контрольній та експериментальній групах (табл.. 2. 3)

Таблиця 2.3

Рівні вихованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва контрольної та експериментальної груп за емоційно-ціннісним критерієм на констатувальному етапі.

Рівень сформованості	Результати дослідження, %			
	Експериментальна група (ЕГ) (91 особа– 100%)		Контрольна група (КГ) (88 осіб –100%)	
	%	Осіб	%	Осіб
Високий рівень	-	-	-	-
Середній рівень	39,6	36	43,2	38
Достатній рівень	52,7	48	47,7	42
Низький рівень	7,7	7	9,1	8

Таким чином, визначення рівня вихованості аксіологічного компонента за *емоційно-ціннісним критерієм* та відповідними показниками: системою ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвиненими естетичними почуттями; наявністю музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах, так само виключило наявність високого рівня як у експериментальній, так і в контрольній групі студентів. Середній рівень вихованості аксіологічного компонента виявили 39,6% студентів

експериментальної та 43,2% контрольної груп. Достатній рівень визначено у 52,7% респондентів експериментальної та 47,7% контрольної групи. Низький рівень вихованості аксіологічного компонента за *емоційно-ціннісним критерієм* становив 7,7% у студентів експериментальної та 9,1% – контрольної груп (рис. 2.2).

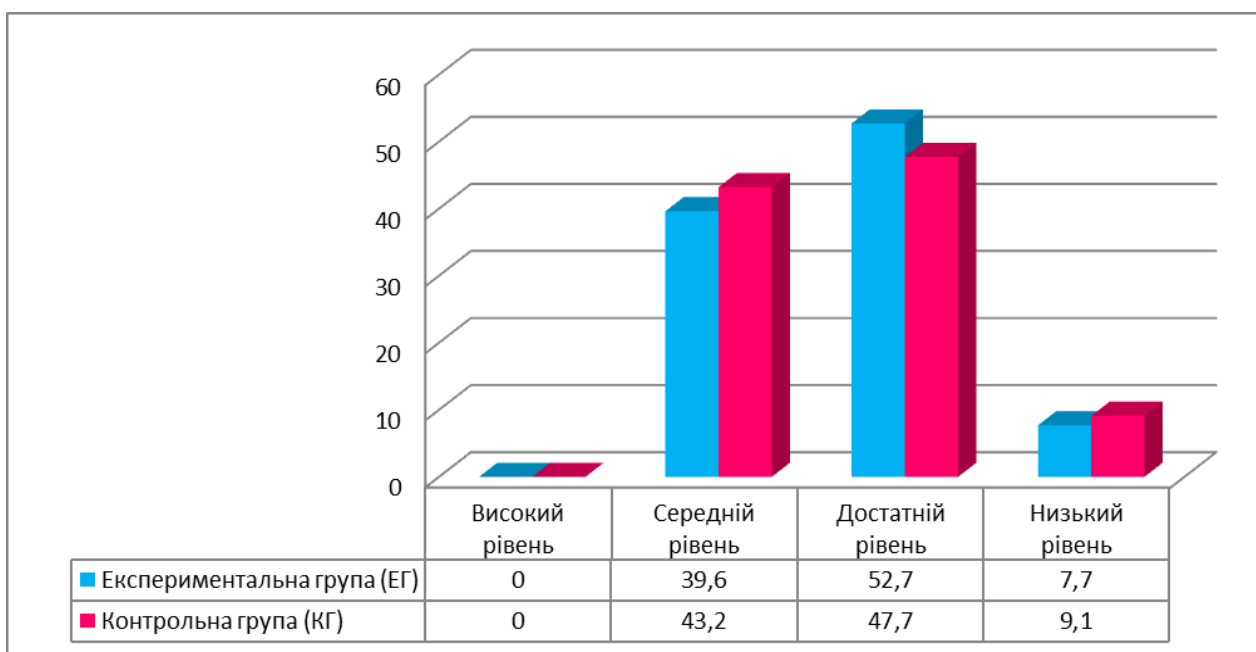

Рис.2.2. Рівні сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної і контрольної груп за емоційно-ціннісним критерієм (констатувальний етап).

Як видно з діаграми, аксіологічний компонент музично-естетичної культури розвинений на достатньому та середньому рівнях, тому необхідна цілеспрямована робота щодо розвитку емоційно-ціннісної сфери майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва.

Відповідно до плану експеримента, були досліджені рівні сформованості *діяльничого компонента* музично-естетичної культури за *креативно-діяльничим критерієм* та відповідними показниками (сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації, володіння

виконавсько-інструментальною технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та концертна діяльність).

Студентам було запропоновано написати есе «Поліфонія мистецтв в професійній діяльності вчителя» для самовизначення сформованості художньо-творчих здібностей. Було проведено опитування на тему «Художній образ в музичному мистецтві». Для визначення рівня володіння виконавсько-інструментальною та вокально-виконавською технікою запропоновано було здійснити імпровізацію «Занурення у світ мистецтва». Серед студентів було проведено сейшн-вечірок, де вони мали змогу продемонструвати свої навички музикування у вільному форматі, імпровізуючи на задані теми, презентуючи відомі твори мистецтва через призму власного сприйняття та досвіду. Такий підхід дозволив спрямувати студентів до активізації образної музичної уяви, спонукати до творчих пошуків та самовдосконалення.

Важливим для визначення вихідного рівня музично-естетичної культури було виявлення у студентів досвіду художньо-творчої та музично-естетичної діяльності. Студентам пропонувалося відповісти, чи вони брали участь в роботі творчих гуртків, факультативів, студій. Результати відповідей показали, що 65% студентів до навчання в ЗВО мали досвід художньо-творчої діяльності. Далі ми встановили, яка частина студентів продовжила свої заняття художньою творчістю, таких виявилось 50% від загального числа респондентів. При цьому з'ясувалося, що 22% опитаних займаються в гуртках, секціях закладу вищої освіти, 16% - в міських центрах творчості, палацах культури і 62% - самостійно. Далі студентам пропонувалося відзначити види художньо-творчої діяльності, якими вони займалися. Результати відповідей показали, що художньо-естетична творчість студентів характеризується різноманіттям видів діяльності. Так було відзначено наявність досвіду в таких видах творчих практик: декоративно-прикладне мистецтво - 45%, хореографія - 36%, акторська майстерність - 31%, літературна творчість - 23%, фотографія - 35%, вокально-виконавська діяльність - 32%, інструментальне музикування - 30%, малювання - 29%, ораторське мистецтво - 12%, дизайн - 12%, написання музики - 4%. При

цьому, студенти відмічали наявність досвіду відразу в декількох видах діяльності. Тож можна зробити висновок, що більше половини опитаних мають досвід художньо-естетичної творчості.

Методика імпровізації «Занурення у світ мистецтва» дозволила визначити шляхи усвідомленого прояву художньо-естетичних цінностей у творчій діяльності.

Креативно-діяльнісний критерій, у якості практичної складової музично-естетичної культури, є також рушієм самовиховання, самореалізації а самовдосконалення в художньо-естетичній та музично-педагогічній діяльності, тому такий показник як «активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та концертна діяльність)» було визначено *в процесі залучення студентів до участі у фестивалях і конкурсах.*

Окрім того, креативно-діяльнісний критерій показує рівень педагогічного професіоналізму майбутніх учителів музики, який містить творчий потенціал педагога, професійний досвід міжособистісної взаємодії, розвинену емоційно-естетичну сферу викладача, що необхідні для музично-педагогічної діяльності та її складових.

Для виявлення професіоналізму майбутнього педагога-музиканта були проведені спостереження на педагогічній практиці (самостійного проведення музичного заняття в ЗДО або уроку музики в школі) та аналізувалися звіти студентів-практикантів після її проходження в процесі бесіди. Результати аналізу педагогічної практики показали, що студенти розуміють, що для організації ефективної професійної діяльності необхідно володіти не тільки практичними знаннями в галузі музичного мистецтва, виконавської техніки, методик викладання, а й вміти управляти своїм психологічним станом в процесі спілкування; налаштовувати настрій на конкретний урок; адекватно висловити і передати учням необхідні естетичні емоції, викликати інтерес до занять мистецтвом.

Після якісного та кількісного аналізу усіх показників діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва за

креативно-діяльнісним критерієм було отримано такі результати, які наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за креативно-діяльнісним критерієм (констатувальний етап).

Рівень сформованості	Результати дослідження, (%)			
	Експериментальна група (ЕГ) (91 особа – 100%)		Контрольна група (КГ) (88 осіб – 100%)	
	%	Осіб	%	Осіб
Високий рівень	-	-	-	-
Середній рівень	36,3	33	34,1	30
Достатній рівень	50,5	46	51,1	45
Низький рівень	13,2	12	14,8	13

Дослідження діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва вказало на відсутність високого рівня його вихованості за креативно-діяльнісним критерієм. Слід зазначити, що в обох групах результати виявилися ідентичними. Середній рівень вихованості продемонстрували 36,3% респондентів у експериментальній та 34,1% у контрольній групі. На достатньому рівні креативно-діяльнісний компонент сформований у 50,5% студентів експериментальної та 51,1% контрольної групи.

13,2% експериментальної та 14,8% контрольної групи виявили низький рівень сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури за креативно-діяльнісним критерієм, що видно на рис.2.3.

Результати на цьому етапі вказують на те, що студенти і експериментальної, і контрольної групи виявляють достатній рівень сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури за креативно-діяльнісним критерієм.

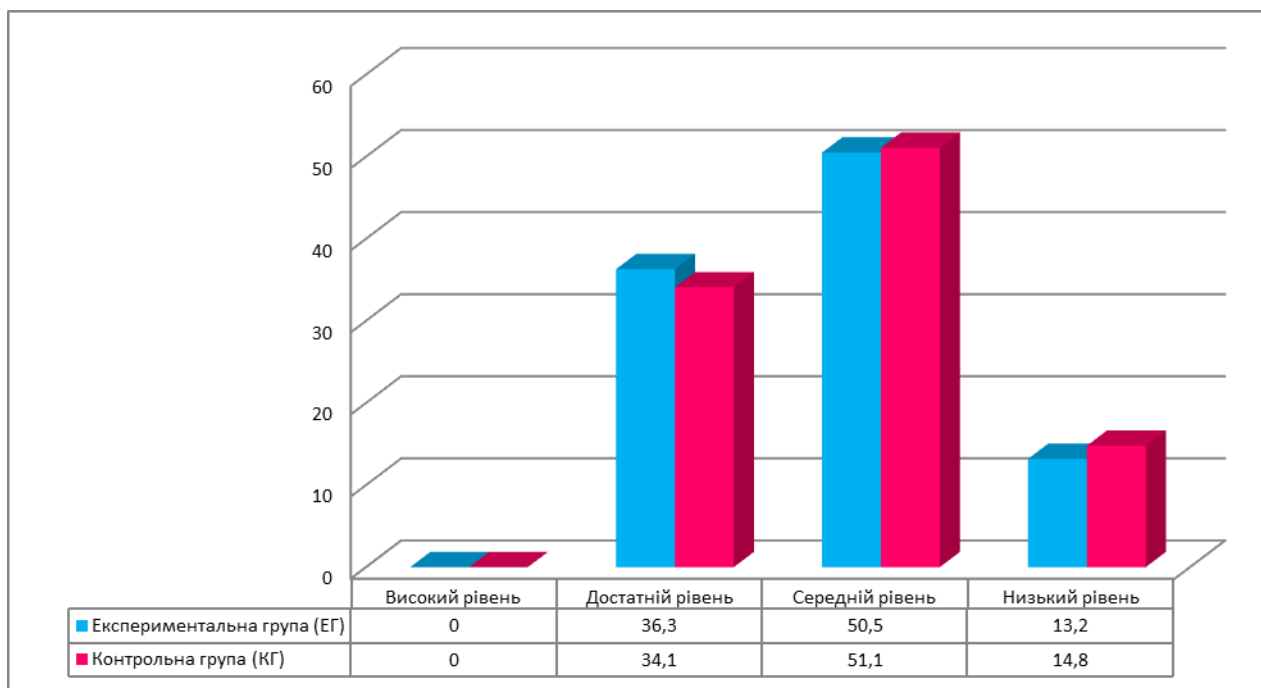

Рис. 2.3. Рівні вихованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за креативно-діяльним критерієм.

Загальний рівень сформованості музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва на констатувальному етапі в експериментальній та контрольній групах відображено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва (констатувальний етап)

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	Експериментальна група (ЕГ) (91 особа– 100%)		Контрольна група (КГ) (88 осіб – 100%)	
	%	Середня кількість осіб	%	Середня кількість осіб
Високий рівень	-	-	-	-
Середній рівень	39,5	36	39,8	35
Достатній рівень	49,5	45	47,7	42
Низький рівень	11,0	10	12,5	11

Таким чином, з таблиці видно, що високий рівень сформованості музично-естетичної культури у студентів експериментальної та контрольної груп відсутній, середній рівень показали 39,5% учасників експериментальної групи і 39,8% контрольної. На достатньому рівні музично-естетична культура сформована у 49,5% учасників експериментальної групи експерименту та 47,7% контрольної. Низький рівень демонструють 11,0% студентів з експериментальної групи та 12,5% - контрольної.

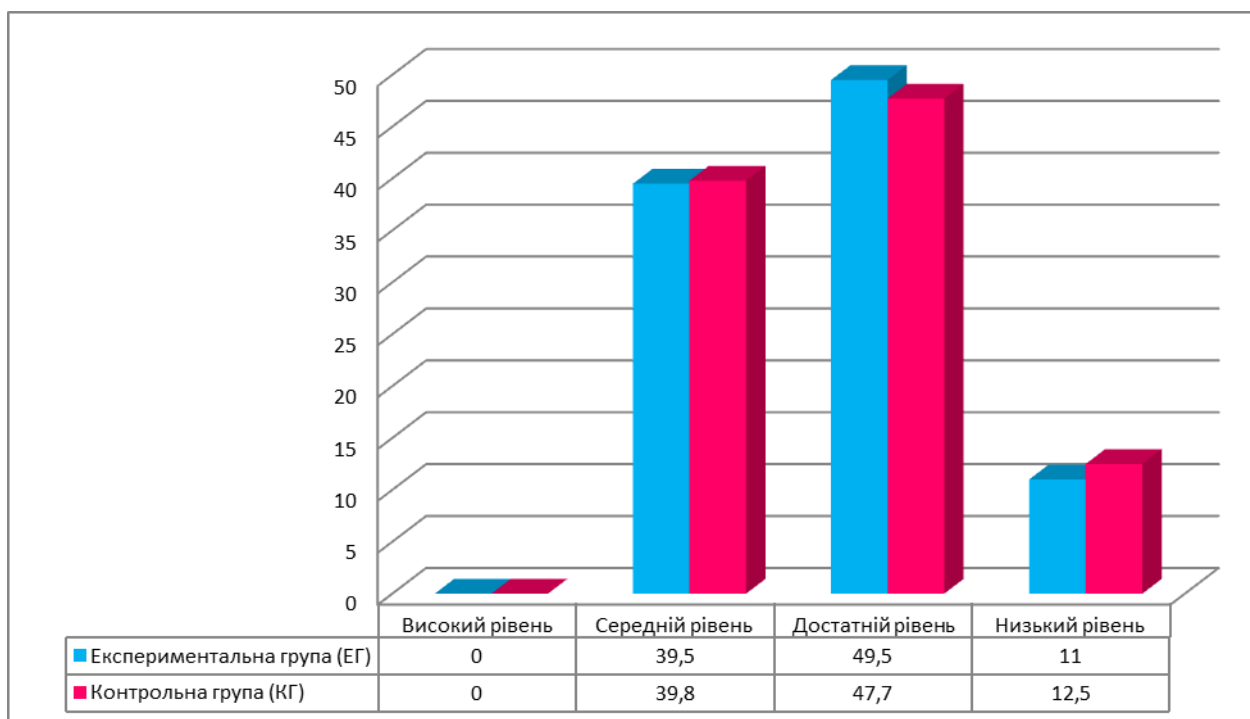

Рис. 2.4. Рівні сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва у експериментальній та контрольній групах на констатувальному етапі педагогічного експерименту..

Отже, за результатами констатувального етапу можна зробити висновки про необхідність вдосконалення процесу виховання музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва та корекції рівнів сформованості музично-естетичної культури у здобувачів освіти закладів вищої освіти.

2.2. Реалізація технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Проведений теоретичний аналіз проблеми музично-естетичного виховання майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема вихідного стану вихованості у них музично-естетичної культури, теоретично обґрунтував розробку структурно-змістової моделі та спроектованої технології, яка забезпечує ефективність цього процесу, представлена як поетапний процес формування загальнохудожніх, мистецтвознавчих, професійних знань; емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів саморозвитку; розвиток музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду художньо-творчої діяльності, що проявляється в самореалізації у різних формах музично-естетичної активності.

Програма експериментальної роботи відображала план здійснення освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти і була спрямована на вирішення ключових завдань у музично-педагогічній діяльності та естетичному вихованні майбутніх вчителів музичного мистецтва, а саме:

- розкрити роль музично-естетичної культури як цілісної інтегративної особистісної якості вчителя музичного мистецтва у його культурно-духовному і професійному становленні в процесі освіти;
- показати необхідність включення музично-естетичної культури як структурного елементу професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва;
- забезпечити засвоєння змісту основних компонентів музично-естетичної культури;
- сформувати у студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва творчий рівень музично-естетичної культури за кожним з критеріїв як рівня оволодіння оптимальними функціями музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності;

– забезпечити готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до реалій педагогічної діяльності в нових соціально-економічних умовах, що обумовлено об'єктивною потребою суспільства і школи у висококваліфікованих фахівцях у галузі музичної культури, здатних до кваліфікованої музично-виконавської діяльності.

Програма формувального експерименту була представлена:

– роботою студії педагогічної майстерності «Музична палітра» для викладачів та кураторів академічних груп з розробкою методичних рекомендацій «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти»;

– оптимізацією навчальних дисциплін шляхом введення додаткових змістовних модулів, розкриваючи сутність понять «музично-естетична культура», «музичне мистецтво», «естетичне виховання засобами мистецтва»;

– упровадженням авторського інтегрованого спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика»;

– програмою самовиховання для студентів «Мій шлях до музичного Олімпу»;

– методиками психолого-педагогічної діагностики сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, що відображені у Додатках

Програма експерименту відповідає загальному напрямку освітнього процесу педагогічних закладів освіти та була спрямована на вирішення ключових завдань музично-естетичного виховання майбутніх педагогів-музикантів, а саме:

– вдосконалення професійної компетентності викладачів у напрямку музично-естетичного виховання молоді;

– реалізація виховного впливу навчальних дисциплін

- організація позааудиторної діяльності студентської молоді, наповнення її художньо-естетичним, духовним змістом;
- організація і проведення фестивалів, конкурсів;
- робота у напрямку самовиховання та саморозвитку студентів.

Підготовчим етапом для упровадження розробленої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва було проведення роботи з підвищення педагогічної майстерності викладачів та кураторів студентських груп, які брали участь в експерименті.

Задля вдосконалення професійної компетентності викладачів у напрямку музично-естетичного виховання молоді було організовано діяльність студії педагогічної майстерності «Музична палітра», під час діяльності якої викладачі, куратори академічних груп та самі студенти мали змогу брати участь у підготовці та проведенні педагогічного експерименту, усвідомити його значущість, збільшити свою спроможність до сучасного музично-естетичного виховання студентської молоді – майбутніх учителів музичного мистецтва, а головне усвідомити партнерство у суб'єкт-суб'єктних відносинах освітньо-виховного процесу.

До експериментальної робочої групи увійшли ті педагоги, які, на нашу думку, розділяли наші погляди на підходи до виховання музично-естетичної культури майбутнього педагога-музиканта, її сутність та зміст, мали перспективне бачення використання на практиці нових форм і методів музично-естетичного виховання майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для цього було здійснено:

- організацію широкого обговорення теоретичних положень даних дослідження в педагогічних колективах;
- презентацію систем музично-естетичного виховання перед викладацькою аудиторією, колективами здобувачів освіти та інших зацікавлених суб'єктів;
- актуалізацію культурно-історичного досвіду музично-естетичного виховання в Україні;

– представлення найбільш успішних форм та методів музично-естетичного виховання в процесах показових занять.

Студія педагогічної майстерності «Музична палітра» слугувала своєрідною «творчою екосистемою», де кожен учасник міг креативно мислити і самореалізовуватися, втілювати свої інноваційні ідеї і, водночас, взаємозбагачуватись, взаєморозвиватися та самовдосконалюватися разом з іншими учасниками експерименту.

Творча співпраця в студії педагогічної майстерності була спрямована на реалізацію викладачами, що здійснюють освітньо-виховний процес, можливостей:

– підвищення рівня теоретичної, методологічної, філософської, педагогічної, психологічної та фахової підготовки у галузі музично-педагогічної освіти;

– вдосконалення свого культурно-духовного розвитку, створення умов для самоосвіти та творчої самореалізації, професійного та особистісного зростання;

– освоєння специфіки оновленого змісту і методів виховання сучасної вищої школи за допомогою системи дидактичних завдань, сприяння впровадженню найбільш ефективних педагогічних та виховних технологій сучасної мистецької світи;

– придбання дослідницького досвіду самостійної організації професійно-творчої діяльності у напрямку виховання музично-естетичної культури й засвоєння відповідних раціональних технологій її виховання;

– можливості інноваційної музично-педагогічної діяльності, ефективного поєднання різних форм навчальної та позааудиторної роботи.

На основі проведеної роботи були розроблені методичні рекомендації «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» [336].

В основу методичних рекомендацій лягли теоретичні положення про появу та розвиток фестивально-конкурсного руху як мистецького явища в

Україні та світі, його культуротворча та художня специфіка, роль та місце таких заходів у соціокультурному просторі. Основним акцентом розроблених методичних рекомендацій було визначення вагомого виховного потенціалу фестивально-конкурсної діяльності в процесі підготовки фахівців у сфері музичної освіти.

Завданнями розробки вказаних методичних рекомендацій були: залучення студентів до активної професійно-творчої діяльності у галузі музичного мистецтва, спонукання до розвитку ініціативно-пошукового ставлення до своєї професії, вміння орієнтуватися у різних видах та жанрах мистецтва, поєднувати та взаємодоповнювати їх у своїй педагогічній діяльності, виходячи з педагогічних пріоритетів, залучення до творчості якомога більше учасників для популяризації мистецтва, розвиток навичок культурної комунікації, пробудження прагнення до відродження і збереження національних культурних надбань, надання можливості молодим митцям вдосконалювати рівень власної майстерності через специфічну організацію виконавської діяльності та практики постановочної діяльності.

У роботі послідовно розкриваються такі питання, як:

- історіографія та типологізація сучасних мистецьких проєктів,
- методика підготовки й проведення фестивально-конкурсних заходів, процес організації фестивалів та конкурсів в умовах сьогодення,
- організаційні особливості підготовки здобувачів освіти до участі у фестивально-конкурсних заходах,
- принципи підбору фестивально-конкурсного репертуару, особливості підготовки до сценічних виступів.

У процесі практичної складової роботи студії педагогічної майстерності «Музична палітра» викладачі мали змогу освоїти технології організації фестивалів різних жанрів: фестивалі-конкурси народної музики; фестивалі-конкурси хорової музики; фестивалі-конкурси академічної музики (камерної, симфонічної); фестивалі-конкурси естрадної музики (поп, рок, джаз, в тому числі естрадно-вокальні); фестивалі-конкурси змішаного типу.

Практична значущість такої роботи знайшла своє відображення у вдосконаленні та збагаченні викладачами, кураторами академічних груп, студентами педагогічних ЗВО знань та власного практичного досвіду в сфері організації фестивально-конкурсної діяльності та проведення фестивально-конкурсних заходів мистецького спрямування.

Таким чином, на цьому етапі порушувалися проблеми комплексного підходу до підготовки вчителів-музикантів, включаючи не тільки освітню складову, але й активне залучення студентів до опанування нових та експериментальних форм роботи, створюючи підґрунтя для педагога-музиканта проявити в своїй професійно-творчій діяльності найкращі здобутки національної культури та перебувати в процесі постійного професійного розвитку.

Робота з підвищення професійної майстерності викладачів та кураторів дала істотні зрушення у здатності викладачів якісно та результативно організувати музичну та художньо-естетичну діяльність студентів закладів вищої освіти, можливості проектувати її на практику впровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти, проводити психолого-педагогічну діагностику та моніторинг стану сформованості музично-естетичної культури студентської молоді.

Наступною стадією експериментальної роботи було поетапне впровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності в освітньо-виховний процес навчальних закладів.

Впровадження розробленої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності зі студентами ЕГ відбувалася поетапно, з першого курсу і мала чотири етапи: мотиваційно-цільовий, організаційно-педагогічний, виконавсько-творчий, рефлексивно-коригувальний.

Слід зазначити, що педагогічний процес формування музично-естетичної культури особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва неможливо

здійснити лише в навчальній, або лише у позанавчальній виховній роботі, тільки їх взаємодієвість і взаємозалежність можуть здійснювати позитивний педагогічний вплив. Високий рівень викладання навчальної програми обумовлює більшу зацікавленість студентів та одночасно підвищують інтерес до позааудиторної діяльності. Водночас самодіяльна позаурочна діяльність провокує потребу до нових знань та досліджень.

Робота велась у таких напрямках:

- оптимізація навчальних дисциплін та реалізація їх виховного впливу;
- упровадження авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика»;
- музично-естетична спрямованість позааудиторної виховної роботи
- організація та участь у фестивалях і музичних конкурсах;
- самоводосконалення та самореалізація студентів під час проходження педагогічної практики.

На першому, *мотиваційно-цільовому* етапі реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності проводилася робота для усвідомлення майбутніми вчителями музичного мистецтва значущості музичної освіти, набуття позитивної мотивації та стійкого інтересу до майбутньої професії; крім того визначався вихідний рівень сформованості музично-теоретичних знань, практичних навичок студента, музично-виконавський досвід, зацікавленість студента у подальшому професійно-творчому розвитку та безпосередньо бажання студента здійснювати фестивально-конкурсну діяльність.

З цією метою було проведено *оптимізацію дисциплін*, що формують *функціональний апарат музично-естетичної* культури шляхом застосування *інтерактивних методів і форм* навчання та *введення* у зміст цих дисциплін понять «музично-естетична культура», «фестивально-конкурсна діяльність».

Програми вивчення таких дисциплін, як «Історія зарубіжної музики», «Історія української музики», «Історія української музики ХХ ст.» розширено додатковим лекційним та дидактичним матеріалом щодо формування уявлень про музично-естетичну культуру, генезу та еволюцію фестивально-конкурсного руху в Україні та світі, сучасні тенденції розвитку музичного мистецтва у контексті глобалізації.

Дисципліну «Аналіз музичних творів» доповнено практичними інтерактивними заняттями «Розбір зіркових кейсів», «Скарби класики в сучасності».

На цьому етапі з метою підвищення інтересу до вивчення спеціальних дисциплін «Вокал», «Хор», «Диригування», «Спеціальний музичний інструмент», «Ансамблеве виконавство», «Акомпанемент» були переглянуті фільми про музикантів: «Амадей» (1984), «Піаніст» (2002), «Життя в рожевому кольорі» (2002), «Рей» (2004), «Як Бетховен» (2006), «Дівчата мрії» (2006), «Август Раш» (2007) «Вівальді, рудий священник» (2009); вистави провідних харківських театрів: «Сільва» (І.Кальман) - Харківський академічний театр музичної комедії, «Житейське море» (за І.Карпенко-Карим) – Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Т. Шевченка, «Наталка-Полтавка» (за М. Лисенком) – Харківський національний театр опери та балету ім. М. Лисенка, «Діти Райка» (за Ж. Превером) – Харківський державний академічний театр ляльок ім. А.Афанасьєва, «Мойсей» (за мотивами поеми І.Франка) – Харківський театр для дітей та юнацтва та ін.; а також концерти, творчі вечори, мистецькі акції, фестивалі, конкурси, були проведені конференції, семінари, майстер-класи, воркшопи, вебінари відповідно до культурних можливостей міста. Особливий акцент робився на розвиток комплексного підходу до формування культурно-ціннісних орієнтацій студентів.

Посиленню мотивації до опанування професії вчителя музичного мистецтва сприяло проведення позааудиторної роботи, зокрема лекцій («Музика та мозок. Еволюція та біологічні основи музики», «Музика як основа

синтезу мистецтв»), мотиваційних тренінгів («Нова місія педагога-музиканта у суспільстві майбутнього», «Майбутнє дітей у твоїх руках», «Психологічні складові виконавства»), диспутів («Культура чи антикультура?», «Домінанти духовності», «Сучасний артист: виконавець чи митець?»), виховних заходів («Аукціон цінностей», «Калейдоскоп талантів», конкурсів творчих робіт «Музична вітальня», «Фестивальна мозаїка»), студентських свят професійного та культурно-виховного спрямування.

Рушійним фактором мотиваційно-цільового етапу було створення своєрідного художньо-освітнього середовища, яке забезпечило творчу взаємодію учасників та можливість реалізації власних творчих ініціатив. Окрім цього відбувалася акцентуація над художніми образами різних видів мистецтва під час знайомства з новими творами мистецтва, що мало глибокий особистісний відгук та сприяло набуттю навичок творчого осмислення феномену мистецтва, формуванню критичного мислення та власної оцінної позиції явищ мистецтва. Обмінюючись враженнями від побаченого та почутого, студенти набули навичок формулювання та відстоювання власної думки, підсилили вміння комунікації, почуття взаєморозуміння та взаємоповаги, емпатії.

Методологічну основу експериментальної роботи склали евристичні, синергетичні, інтерактивні методи навчання, які допомогли усвідомити сутність мистецької освіти та значущість професії педагога-музиканта.

Результатом мотиваційно-цільового етапу реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності стало набуття студентами нових знань про універсальність професії вчителя музичного мистецтва, розвиток мотивації до майбутньої професії вчителя, прагнення застосовувати набуті знання в професійній діяльності.

На другому, *організаційно-педагогічному* етапі реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності упровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів

музичного мистецтва здійснювалося оволодіння студентами мистецтвознавчими та професійними знаннями, що сприяють вихованню компонентів музично-естетичної культури в процесі навчальної, позааудиторної роботи, педагогічної практики з набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік.

Крім того, робота проводилася щодо засвоєння системи знань, які складають *сутність музично-естетичної культури* та її структурних компонентів, що зумовлюють готовність студентів до професійної діяльності шляхом засвоєння змісту спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика».

Спецкурс «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» є складовою частиною дисципліни за вибором. До її завдань у процесі професійної підготовки бакалаврів музичного мистецтва входить удосконалення якості освітнього процесу в галузі музичного мистецтва за допомогою оновлення існуючої системи організації виховного процесу майбутніх учителів музичного мистецтва та приведення її у відповідність до сучасних вимог модернізації освіти на основі її гуманізації та гуманітаризації, інтенсифікації навчально-виховного процесу за рахунок включення в програму практичних методів навчання, необхідних для підвищення рівня сформованості музично – естетичної культури та удосконалення професійно-педагогічних знань, умінь та навичок.

Мета спецкурсу – формування на достатньому та високому рівнях музично-естетичної культури як складової професійної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва; накопичення сукупності знань, умінь та навичок, що допомагають здійснювати музично-естетичну діяльність та формують світогляд та поведінку, які необхідні для самоосвіти й самовиховання особистості майбутнього учителя; опанування науково-педагогічними концепціями «культура», «естетика», «музично-естетична

культура», «фестивально-конкурсна діяльність», теоретико-методологічними та практичними основами організації фестивально-конкурсної діяльності.

Завдання спецкурсу:

– *теоретико-методологічні* – сформувати інформаційно-комунікативний тезаурус, який необхідний для розуміння явищ музичного мистецтва та культурних процесів у суспільстві; сформувати уявлення про музично-естетичну культуру фахівця як невід’ємної частини його професійної культури; сформувати уміння і навички музично-естетичної діяльності, які необхідні для організації фестивально-конкурсної діяльності, самоосвіти та саморозвитку; виховання творчого ставлення до якісного виконання будь-якого виду діяльності;

– *когнітивні* – поглиблення знань в сфері музичного виховання різних вікових груп; знань про види і жанри мистецтва, аналіз феноменів «культура», «естетика», «музика», «фестиваль», «конкурс», «фестивально-конкурсний рух»; розкриття виховного потенціалу фестивально-конкурсної діяльності; вивчення методики організації фестивально-конкурсної діяльності;

– *практичні* – удосконалення умінь та навичок слухання, аналізу, виконання та інтерпретації музичних творів; сприйняття явищ мистецтва; застосування творчих методів, форм, засобів в організації освітнього процесу, позааудиторній діяльності; фестивально-конкурсній діяльності; використання інформаційних ресурсів, принципів створення, наповнення та використання інформаційного контенту у професійній діяльності.

Спецкурс «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» містив два змістовних модуля «Музично-естетична культура вчителя як складова професійної культури» і «Фестивально-конкурсна діяльність як засіб виховання музично-естетичної культури вчителя».

Відповідно до структури музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка визначається духовно-світоглядним, емоційно-ціннісним, креативно-діяльнісним критеріями, теоретичний і

практичний аспект поетапно розглядаються під час вивчення спецкурсу. Зміст спецкурсу відповідає також етапам реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва: *мотиваційно-цільовий*: налаштування на стійку мотивацію до освоєння знань майбутньої професії вчителя музичного мистецтва; потреби в удосконаленні педагогічної майстерності, усвідомлення цінності музичного мистецтва; готовності до реалізації музично-естетичної культури у своїй діяльності; *організаційно-педагогічний*: набуття студентами системи музично-естетичних знань та опанування практичними навичками; *виконавсько-творчий* як безпосереднє залучення студентів до фестивально-конкурсної діяльності; *рефлексивно-коригувальний*: наявність рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості музично-естетичної культури з подальшим коригуванням; прагнення до професійного саморозвитку та самореалізації учителя музики.

Теоретична підготовка охоплювала такі питання: музично-естетична культура вчителя як наукова проблема, музичне мистецтво в духовному та естетичному розвитку людини, сутність і структура музично-естетичної культури, виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, пізнання як основа розвитку музично-естетичної культури, аксіологічна обумовленість культурно-особистісного становлення педагога-музиканта, креативно-діяльнісний підхід до вивчення і формування особистості майбутнього вчителя, фестивально-конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва, формування музично-естетичної культури вчителя засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Для самостійної роботи були підібрані досить цікаві питання стосовно ролі музичного мистецтва в духовному та естетичному розвитку людини (біологічні основи музики, вплив естетичних чинників оточення та інтересів батьків на формування смаків дітей, духовна музика в житті людини, синтез мистецтв, національні чинники у розвитку естетичної культури, ціннісні орієнтири вчителя музичного мистецтва, інноваційні підходи до професійної діяльності вчителя музичного мистецтва) та фестивально-конкурсної діяльності

майбутнього вчителя музичного мистецтва (креативний потенціал учителя музики, виконавська майстерність та концертна діяльність майбутнього учителя, авторська творчість майбутнього вчителя, сценічна культура, артистизм, синтез мистецтв, секрети роботи з фестивально-конкурсним репертуаром) тощо.

Практичний складник спецкурсу був представлений двома напрямками: *«Набуття практичних навичок з розвитку компонентів музично – естетичної культури»* (для студентів були розроблені групові та індивідуальні завдання творчого характеру: інтелектуально-пізнавальна гра на тему мистецтва «Хто перший?», створення відеоблогу про сучасне музичне мистецтво, постановка міні-мюзиклу за мотивами відомих творів) та *«Практикум з розробки та організації фестивально-конкурсного заходу під загальною назвою «Фестиваль від А до Я»»*, який містив групові та творчі завдання з організації фестивально-конкурсного заходу та охоплював кілька етапів. На організаційно-підготовчому етапі студенти набували навичок формування ідеї, цілей, концепції фестивалю, розробки положення, підготовки організаційного плану, розробки програми фестивалю, створення медіаконтенту, просування заходу в медіа.

Творчо-постановчий етап передбачав розробку сценарного плану фестивалю, підготовку номерів, роботу над художнім образом, організацію репетиційного процесу тощо. На завершальному етапі відбувалася презентація творчого проекту «Фестиваль від А до Я». За період експерименту було проведено такі заходи: «Конкурс фортепіанної музики «Молодий піаніст»», «Пісенний фестиваль-конкурс, присвячений творчості М. Мозгового», «Конкурс художньої самодіяльності «Містер і міс академія»», «Фестиваль військово-патріотичної пісні «Героям слава!»», «Фестиваль хорової творчості «Різдвяні вогні»» та інші.

На цьому етапі мало важливе значення можливість доступу до різнобічної художньої інформації; реалізація взаємозв'язків мистецьких дисциплін, стимулювання пізнавальної активності учнів, активізація творчого мислення учнів у процесі виконання художніх завдань; актуалізація суб'єктно-оцінного

ставлення до художніх образів). Досягнення результатів на даному етапі забезпечувалося за рахунок таких методів роботи, як словесні (бесіда, пояснення, лекція, дискусія, обговорення, розповідь, та ін.), презентативні (покази, демонстрації), методи спостереження (перегляд вистав, відеоперегляди, аудіопрослуховування), аналітичні (аналіз, узагальнення, порівняння та ін.), методи емоційного сплеску (емоційного співпереживання художніх образів, емоційної драматургії тощо).

Отже, впровадження спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» дало змогу здобувачам освіти оволодіти та поглибити свої знання з теорії і практики музично-естетичного виховання з основами фестивально-конкурсної діяльності, методикою підготовки та проведення фестивально-конкурсних заходів, а також спецкурс окреслив студентам можливість застосовувати набуті знання оказало в своїй професійній діяльності.

Результатом другого *організаційно-педагогічного* етапу реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності стало збагачення ціннісних уявлень студентів у галузі естетичної культури і музичного мистецтва, набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік, розширення мистецьких знань учнів, їхньої ерудованості у сфері музично-естетичної культури шляхом засвоєння інформації щодо закономірностей розвитку і функціонування мистецтва, його стильових напрямків, жанрових особливостей, художньо-виражальних засобів, художньо-образного змісту тощо.

На третьому, *виконавсько-творчому* етапі реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності відбувалося безпосереднє залучення студентів до системної фестивально-конкурсної діяльності, що вимагало максимального розкриття творчої індивідуальності виконавця і

передбачало власну інтерпретацію програмового матеріалу, втілення оригінального творчого задуму (ідеї та постановки номеру, вибору образу тощо).

Виконавсько-творчий етап включав у себе кілька послідовних підетапів, для кожного з яких були підібрані форми і методи виховної роботи:

- визначення мети і завдань участі у фестивалі (конкурсі), вибір фестивалю (конкурсу), що відповідає рівню підготовки студента та поставленим цілям;

- вивчення тематики, особливостей, умов проведення фестивально конкурсного заходу (ознайомлення з положенням або правилами проведення заходу, вимог до конкурсантів, добір інформації про членів журі, учасників та переможців, тощо);

- добір репертуару, що відповідає конкурсним вимогам та виконавським можливостям учасника;

- робота над програмним матеріалом в класі (втілення оригінального творчого задуму, включаючи розбір твору, відпрацювання технічних прийомів, ідеї та постановки номеру, вибору образу тощо);

- репетиційний процес (відпрацювання програмного матеріалу на сцені, робота зі сценічним обладнанням тощо);

- вирішення організаційних питань участі конкурсанта в заході (визначення місць для розміщення, відпочинку та підготовки до номеру);

- участь у конкурсному відборі або фестивальній програмі (демонстрація власної конкурсної (фестивальної) програми);

- участь у інших заходах фестивально-конкурсних проектів (майстер-класи, лекції, зустрічі, прийоми, спілкування).

Успіх фестивально-конкурсного виступу конкурсанта значною мірою залежав від обраного програмового матеріалу, що потребувало від викладача перспективного бачення педагогічного процесу як цілісної та послідовної

системи, враховуючи індивідуальні здібності студента-музиканта: музикальні дані, темперамент та загальний рівень музичної культури.

Серед основних принципів формування фестивально-конкурсного репертуару були: відповідність творів індивідуальним технічним та віковим можливостям вокаліста або інструменталіста; перспектива підвищення виконавської майстерності (репертуар повинен бути настільки складним, щоб студент, працюючи над ним, долав певні труднощі, постійно відчував своє зростання, і разом з тим, вирішення технічних задач виконання не впливало на якісне виконання та художній рівень твору); різноманітність за стилями, характером і змістом (у репертуарі кожного колективу чи соліста мають бути твори різної стильової направленості: класичні, популярні, джаз тощо; різної тематики, саме різноманіття сприяє всебічному розвитку педагога-музиканта); виховний потенціал (важливо підбирати твори з глибоким змістом високою художністю та досконалістю форми).

Вдало підібрані твори розвивали технічні навички, сценічну культуру, волюві якості, одночасно сприяли моральному та естетичному вихованню студента, формуванню його художнього смаку та сприйняття дійсності.

Набуття досвіду сценічної роботи у процесі фестивально-конкурсної діяльності, вивчення принципів концертних виступів, формування навичок перевтілення, роботи над художнім образом, виховання волевих якостей за рахунок подолання психологічної напруги та вдосконалення самоконтролю стали важливим здобутком у процесі проведення експериментальної роботи. Протягом 2018 – 2020 рр. 91 студент експериментальної групи брав участь і перемагав у конкурсах різного рівня: Міжнародному конкурсі «Дніпровські хвили», «Чарівний камертон», Обласному мистецькому фестивалі-конкурсі «The voice of art», Всеукраїнському фестивалі-конкурсі «Формат-UA», Міжнародному фестивалі-конкурсі «Барви осені», Міжнародному професійному конкурсі «Зірки Європи», Міжнародному багатожанровому фестивалі-конкурсі «Острів злагоди», Міжнародному фестивалі-конкурсі «Stella future-онлайн», Міжнародному конкурсі сучасного мистецтва «Art prima

fest», Всеукраїнському юніорському конкурсі (м. Ніжин), Харківському міському конкурсу студентської творчості «Студентська весна», Всеукраїнському хоровому конкурсі імені Миколи Леонтовича, Міжнародному конкурсі-фестивалі «Мир искусство и море» Болгарія «Золотые пески» (Болгарія, м. Варна) та ін.

Так, наприклад студенти Харківської гуманітарно-педагогічної академії, що навчаються на 2-5 курсах стали лауреатами більше, ніж 25 фестивалів та конкурсів різного рівня у якості сольних виконавців та у складі художніх колективів: Зразкового колективу жіночого хору «Розмай», Народного аматорського колективу профспілок України хору «Світанок», Народного вокального колективу «Дівочі співаночки», Театру танцю «Престиж» тощо.

Так на VIII Всеукраїнському хоровому конкурсі імені Миколи Леонтовича (м. Київ) серед 42 професійних хорів з усієї України Зразковий колектив жіночий хор «Розмай» (художній керівник та диригент Юлія Іванова) посів III місце, виконавши "Ой, сивая зозуленька" М. Леонтовича. Хор став дипломантом I ступеня Міжнародного фестивалю-конкурсу студентської творчості «Барви осені» (м. Київ) із твором "Весняні заклички" (муз. Г. Фролова), стали дипломантами I ступеня V Всеукраїнського конкурсу-фестивалю «Art-Dominanta» (м. Харків), лауреатом I ступеня V Міжнародного фестивалю-конкурсу «Київський колорит» (м. Київ), дипломантом I ступеня Міського конкурсу художньої самодіяльності «Студентська весна» (м. Харків) та Відкритого фестивалю-конкурсу «Битва Хорів» (м. Харків), Гран-прі Міжнародного благодійного конкурсу «Запали свою зірку» (м. Харків). Хор «Розмай» виконує різноманітний репертуар, до якого входять обробки старовинних народних пісень, духовної музики, музики композиторів-класиків, твори сучасних українських та зарубіжних композиторів, твори поп-музики. Хор не перестає бути сучасним і прогресивним, втілюючи інноваційні форми виконавської презентації, поєднуючи академічні традиції з сучасними течіями в музиці, влучною хореографією, сміливо використовуючи сучасні здобутки театру, кіно, образотворчого мистецтва тощо. Під час виступів часто

застосовуються поєднання вокалу з різними мовними прийомами, складами, звуками, імітаціями, шумовими ефектами. Студенти з цікавістю відвідують заняття, а до конкурсних виступів готуються з особливим натхненням.

Народний аматорський колектив профспілок України хор «Світанок» (керівник Галина Варганич) веде активну концертну та фестивально-конкурсну діяльність. В його арсеналі відомі твори українських та зарубіжних композиторів, українські народні та сучасні пісні. Колектив став переможцем II Всеукраїнського конкурсу професійного музичного мистецтва «Чарівний камертон» (м. Дніпро), IV Всеукраїнського конкурсу учнівської та студентської творчості «Змагаймося за нове життя!», присвяченого Лесі Українці (м. Полтава), дипломантом II ступеня Міського конкурсу художньої самодіяльності «Студентська весна» (м. Харків), лауреатом I ступеня Інтернаціонального фестивалю «Балтійський бриз», лауреатом I ступеню на Міжнародному конкурсі-фестивалі «Мир, мистецтво і море» (м. Варна, Болгарія), лауреатом III ступеню Міжнародного фестивалю-конкурсу «International Music competition» (м. Белград, Сербія), володарем Гран-прі II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Формат –UA». Колектив має на меті розширення кордонів своєї творчості та пошук співпраці з художніми колективами України і близького зарубіжжя. Для цього учасники разом з колективом часто подорожують, завжди знаходячи можливість презентувати свою творчість за межами академії.

Репертуар Народного вокального колективу «Дівочі співаночки» (художній керівник Іван Мартиненко) надзвичайно різноманітний і охоплює автентичні пісні, обробки народних українських пісень різних регіонів, традиційні пісні Слобожанщини, сучасний репертуар. Колектив має на меті популяризацію української народної пісенної творчості, зберігаючи її традиції та збагачуючи її надбаннями сучасності. «Дівочі співаночки» стали переможцями Всеукраїнського дистанційного конкурсу «Талановита країна» (м. Київ), Міського конкурсу художньої самодіяльності «Студентська весна» (м. Харків).

Також і сольні виконавці поповнюють скарбничку творчих здобутків академії, отримуючи призові місця на студентських та професійних мистецьких конкурсах. Студентка факультету фізичної культури та мистецтв Нагорнюк Валерія отримала першу премію в номінації «вокал» у 114-му Всеукраїнському конкурсі-фестивалі «Різдвяні зоряні мости» з піснею «Три зорі» із репертуару Еріки, а також посіла 1 місце в номінації «естрадний вокал» у Міжнародному професійному конкурсі «Зірки Європи» (м. Київ) та разом із своїм викладачем Ігнат'євою Я. В. стала учасником інноваційного освітнього культурного процесу на платформах «Сузір'я Україна» та «AdverMan Education». Студентка Ігнат'євої Я. В. Худавердієва Катерина посіла I місце на Міжнародному конкурсі виконавців естрадної пісні «Жива вода» (м. Дергачі), Поступаленко Марія виборола диплом I ступеня на Міжнародному конкурсі сучасного мистецтва «Art Prima Fest» тощо. Робота викладача спрямована на опанування сучасних вокальних технік з урахуванням зарубіжного досвіду, що є досить цікавим для студентів, адже дає змогу знайомитися з різними вокальними школами. Студенти мають стійку мотивацію до саморозвитку та самовдосконалення, чітко усвідомлюють свої професійні перспективи та впевнено обирають пріоритети вокального розвитку у подальшій професійній діяльності.

Студенти заслуженої артистки України, доцента кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Олени Плаксіної - постійні учасники фестивалів та конкурсів, що проводяться в Харкові та інших містах. Так, на Міжнародному фестивалі-конкурсі «Культура народів» одразу дві студентки Крамаренко А. та Латиш Н. стали лауреатами I ступеня, Чегодаєва Н. посіла II місце на Міжнародному фестивалі-конкурсі «Stella future-онлайн», Полякова Ю. стала лауреатом I ступеня Міжнародного багатожанрового фестивалю-конкурсу «Острів злагоди». Особливістю роботи викладача зі студентами є поєднання різних жанрів мистецтва, креативний підхід до створення художнього образу та театралізація у підготовці конкурсних номерів.

Основним напрямком роботи викладача Клімової О.О. є професійна сучасна ансамблева підготовка здобувачів освіти, студенти активно задіяні у фестивально-конкурсній діяльності у складі ансамблю «DIVA», у виконанні якого є багатоголосні обробки із репертуару сучасних українських та зарубіжних виконавців. Колектив став переможцем Харківського міського конкурсу студентської творчості «Студентська весна» та Міжнародного конкурсу сучасного мистецтва «Art prima fest». Студенти кафедри беруть участь також і в диригентських конкурсах, наприклад, у XVIII Всеукраїнському юніорському конкурсі (м. Ніжин) студентка викладача Данильченко Л.Т. Савченко В. стала переможницею. За результатами участі у фестивалях та конкурсах студентами було складено портфоліо «Мій шлях до зіркового Олімпу». Крім того програми літньої та виробничої практики здобувачів освіти були оновлені творчими завданнями: творчий фестивальний тиждень «Занурення», марафон «Створи дитячий фестиваль» та конкурсами на кращу фестивальну ідею та втілення їх у життя. Організація фестивально-конкурсної діяльності студентів у педагогічних закладах освіти сприяла творчому розвитку особистості майбутнього музиканта-педагога в результаті обміну досвідом і творчими здобутками, розширенню репертуару, перевірці на практиці власних досягнень. Спілкування з представниками інших професійних шкіл сприяло обміну досвідом між педагогами і молодими виконавцями з різних міст та країн, інтеграції культурних традицій, поширенню культурної інформації, збагаченню власного мистецького досвіду та вихованню музично-естетичної культури майбутнього вчителя.

Результатом третього *виконавсько-творчого* етапу реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності стало розкриття талантів і артистичності студентів, удосконалення їх творчого потенціалу за рахунок стимулювання творчої активності учнів у реалізації власних рішень та особистих творчих можливостей у мистецькій діяльності.

На четвертому *рефлексивно-коригувальному етапі* упровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності відбувався аналіз рівнів сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури на основі рефлексії своєї фестивально-конкурсної діяльності; оцінювалися результати проведення творчих проєктів-фестивалів та конкурсів, участі у певному фестивалі (конкурсі) після оголошення результатів конкурсу, вівся пошук ефективних шляхів самооцінки та самокорекції для подальшого планування саморозвитку та самовдосконалення.

Головним на рефлексивно-коригувальному етапі реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва було розуміння студентами того, що знання, які вони здобували і усвідомлювали в процесі їх музично-педагогічної освіти та художньо-естетичного виховання, мають реально регулювати їх практичні дії, коли знання перетворюються у внутрішнє надбання людини, в її особистісні цінності, в її переконання, що емоційно пережиті і практично втілені у педагогічну діяльність. Тому кожен майбутній педагог, як суб'єкт практичної діяльності, будував свій власний досвід, особисто створював стратегію вирішення педагогічних завдань і проєктував свій індивідуальний стиль діяльності на основі емоційно-ціннісного ставлення до цього процесу.

Засвоєння навчальної інформації набуває для педагога особистісного сенсу тільки в контексті його загальної гуманістичної позиції, яка визначає інтерпретацію інформації, що одержується з різних галузей знань, спрямовує стратегію практичних дій, коли майбутній вчитель музичного мистецтва залучається до вивчення різноманітних педагогічних технологій щодо музично-педагогічної діяльності, вкрай необхідних для його подальшої роботи. Оволодіння технологічними прийомами діяльності стає для нього умовою реалізації загальних педагогічних ідей як професіонала, які втілюють більш загальні ідеали педагога як гуманної особистості.

Саме рефлексивний аналіз змісту музично-педагогічної освіти допоміг усвідомити її глибокий виховний потенціал, оскільки в цьому змісті закладені цінності, пов'язані з пошуком істини, добра, краси, людяності, вкрай необхідні майбутньому вчителю музичного мистецтва. На основі рефлексій власного досвіду участі у конкурсно-фестивальній діяльності і бажання набути нових етапів розвитку музично-естетичної культури кожен студент розробляв *індивідуальну програму музично-естетичного саморозвитку*, яка передбачала: розвиток естетичної свідомості як цілісної системи естетичних знань, потреб, інтересів; шляхи саморозвитку та самовдосконалення музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.

Основним досягненням даного етапу було сприяння реалізації творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі фестивально-конкурсної діяльності, спрямування музично-естетичного виховання на самореалізацію, формування потреби у саморозвитку та самовдосконаленні особистості. Для вирішення проблеми самовиховання студентів, важливою була робота з усвідомлення ними власних мотивів саморозвитку та самовдосконалення, внутрішнього бажання покращувати свої професійні навички, свідомо обирати перспективні напрямки свого розвитку. Тому основу цього етапу склали принципи самопізнання, інтегративності, особистої зорієнтованості, саморефлексії, аксіології.

Робота проводилася за такими напрямками: перегляд та аналіз своїх відео-, аудіозаписів та записів інших конкурсантів, консультації з членами журі, корекція та самокорекція вектору художнього розвитку, усвідомлення настанов у художньо-практичній діяльності, планування подальшої роботи відповідно до отриманих результатів.

На цьому етапі окрім групової роботи значна увага приділялася індивідуальній роботі зі студентами з метою формування у них необхідних умінь та навичок самостійної художньо-творчої діяльності. Обрання індивідуального творчого «вектору» мало на меті виховання самобутнього артиста з яскраво вираженою індивідуальністю, здатного до самостійного

творчого перевтілення та самореалізації. Сценічна майстерність стала важливою умовою виховання музично-естетичної культури вчителя в процесі фестивально-конкурсної діяльності, адже вокальне, інструментальне виконавство в сучасному світі неможливе без сценічного представлення та індивідуального бачення, власної художньої інтерпретації. Важлива увага приділялася принципу поліфонії мистецтв (поєднанні у художніх програмах різних видів мистецтв: інструментального, вокалу, хореографії, театру тощо).

На даному етапі використовувалися художньо-творчі методи (сценографія, театралізація, імпровізація тощо) за суцільної єдності особистісно зорієнтованого, індивідуалізованого, диференційованого, творчо-діяльнісного підходів.

Методи, які застосовувалися на цьому етапі (*діалогічні* обговорення, дискусії; *емоційного впливу* - співчуття, співпереживання; *самоаналізу* - роздуми, есе; творчі-презентації, блоги, колажі, фото-, відеозвіти), були спрямовані на цілісне сприйняття майбутнім вчителем музичного мистецтва себе як індивідуальної творчої особистості зі сформованими смаками, потребами, здатної до якісної професійно-творчої діяльності у галузі мистецької педагогіки та музичного мистецтва, особистістю з високим рівнем вихованості музично-естетичної культури. За результатами участі у фестивалях та конкурсах студентами було складено портфоліо «Мій шлях до зіркового Олімпу», що стало програмою самовиховання студентів.

Основним досягненням четвертого етапу було чітке усвідомлення студентами себе як творчої, естетично-розвиненої, духовно-збагаченої особистості, здатної до самонавчання, саморозвитку і самовиховання. Нашим головним завданням у процесі проведення експерименту було сформулювати високий рівень музично-естетичної культури студентів-учасників експерименту, для чого необхідно було навчити студентів перебувати і постійно практикуватися в тих відносинах і діяльності, які повинні привести до набуття необхідних якостей їх особистості. Відмінністю самовиховання від виховання є те, що суб'єкт і організатор цього процесу є сам студент -

майбутній педагог-музикант, тому на цьому етапі приходиться розуміння того, що успіх у майбутній діяльності залежить від власної стійкої потреби до оволодіння необхідними професійними і особистісними якостями. Ідеал такої особистості складається поступово на основі читання наукової і художньої літератури, спостережень в школі і в ЗВО, слухання лекцій, власної педагогічної та виконавської практики, власних роздумів і колективних обговорень, соціокультурного середовища. Той ідеал особистості, який складається у студента у період навчання у ЗВО, з розвитком суспільства і поступовим оволодінням основами професійної майстерності поступово змінюватиметься і вдосконалюватиметься. Важливо, щоб майбутні вчителі були вимогливими до себе та прагнули постійного самовдосконалення.

Тому студентам було запропоновано самостійно розробити власну Програму самовиховання «Мій шлях до музичного Олімпу» у вигляді портфолію, в якому рекомендувалося відобразити основні кроки з самовиховання:

- уточнення та *визначення свого ідеалу особистості*, формулювання і конкретизація мети самовиховання (на цьому кроці ефективними були написання творів-роздумів, есе, розробка колажів, запис інтерв'ю на теми «Хто я?», «Ким я хочу бути через 5 років», «Моє майбутнє», «Мій життєвий ідеал»);

- *визначення шляхів* досягнення ідеалу особистості, підвищення рівня свого мислення, свідомості і інтелекту, професійної компетентності, наведення конкретних дієвих заходів для досягнення мети (робота з літературою, візуальною інформацією, опанування наукових шкіл, підвищення професійної майстерності, розвиток творчого обдарування, розвиток комунікативних навичок тощо.);

- *практична реалізація програми самовиховання*, застосування набутих знань у професійній діяльності, втілення основних життєвоважливих знань в глибокі і тверді переконання; пошук себе в тій чи іншій сфері діяльності; вдосконалення повсякденної поведінки; зміцнення волі і піднесення почуттів.

– *рефлексія* своєї діяльності із самовиховання, оцінка саморозвитку, проектуються нові завдання та шляхи їх вирішення. Ефективність самовиховання залежить і від того, наскільки учні усвідомлюють перспективи свого зростання і відчувають при цьому радість від досягнутого успіху.

Результатом виконання цього завдання стало створення студентами своєрідного «маршруту» свого особистісного розвитку із ідеалами, планами та здобутками.

Однією з основних форм роботи на рефлексивно-коригувальному етапі реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва була *педагогічна практика*.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень у першому розділі роботи дозволив встановити, що музично-естетична культура в умовах вищої педагогічної освіти характеризує майбутніх фахівців з позицій їх поведінково-вольової готовності до музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності. У цьому ракурсі музично-естетична культура характеризує педагога-музиканта в плані соціально осмисленої і практичної готовності до компетентно вибудованої професійної діяльності на основі гнучкої самореалізації духовних і творчих сил особистості. Вищим рівнем морально-етичної регуляції діяльності вчителя, який має бути відображений в змісті педагогічної практики, є морально-правовий рівень, який полягає в тому, що педагог в складній правовій ситуації бере відповідальність за свої вчинки і вчинки дітей на самого себе.

Студенти виходили на практику в школі після прочитаних спеціальних курсів та циклу лекцій для педагогічної практики з методики музичного виховання, на основі яких вони могли: виявити рівень музично-естетичної вихованості класного колективу; визначити конкретні виховні завдання в сфері музичної педагогіки з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, класного колективу і на цій основі скласти план музично-естетичного виховання; скласти психолого-педагогічну характеристику учнів; визначити і реалізувати конкретні форми і методи роботи музично-естетичного виховання;

враховуючи вікові особливості кожного школяра, встановити з ними педагогічні відносини для успішної роботи.

Також під час педагогічної практики проводилася психолого-педагогічна робота з педагогами та батьками, яка проходила у формі бесід, консультацій, діалогу, зворотного зв'язку, дискусійних акваріумів, вебінарів, круглих столів та інших заходів з музичної освіти.

Для вчителів шкіл, де проходила практика, були проведені відповідні заходи: обмін досвідом та підвищення компетентності в музично-педагогічній та художньо-естетичній сферах, підготовка тьюторів для роботи з дітьми шкільного віку, надання нових знань і практичних навичок, необхідних педагогу при організації роботи з виховання музично-естетичної культури дітей та молоді.

Діти ЗОШ, де проходила педагогічна практика, були залучені до обласного конкурсу обдарованої молоді «Музична Слобожанщина», який вже 16 років поспіль проводиться в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. У конкурсі беруть участь діти від 11 років, що навчаються у ЗЗСО, школах естетичного виховання, музичних школах, ліцеях та школах мистецтв. Кожного року конкурс дає можливість розкрити свої таланти близько 50 юним даруванням у номінаціях фортепіано, народних інструментів, скрипки, гітари, народного, академічного та естрадного вокалу, сценічної майстерності тощо, а найяскравішим учасникам отримати змогу навчатися улюбленій справі в академії. Метою конкурсу є виявлення музично обдарованих молодих талантів та спонукання розвитку їх творчих здібностей, артистизму, виховання у молоді розуміння, поваги та любові до явищ мистецтва, формування у них музично-естетичної культури, а також обмін досвідом між викладачами та фахівцями в галузі музичного мистецтва з метою вдосконалення мистецької освіти. У період проведення формувального етапу експерименту, студенти старших курсів були залучені до роботи над підготовкою та проведенням конкурсу: входили до організаційного комітету, брали участь у розробці положення, вирішенні організаційних питань,

співпрацювали з делегаціями, готували концертну та конкурсну програму, були ведучими, а студенти-магістри брали участь у конкурсі у якості журі.

У ході підготовки до конкурсів студентами було підготовано та проведено музичні івенти «Арт-академія», «Музичні магістралі», «Діалоги з мистецтвом», круглі столи «Секрети успіху зірок», «Професія музикант», дискусії «Сучасний артист», «Чи актуальна класика?», презентації «Хор – моя музична сім'я!», «Народні інструменти в дзеркалі епох», майстер-класи «Фортепіанний ансамбль», «Актуальні питання розкриття голосу», «Сцена як сплетіння мистецтв» тощо.

Участь у чинному проекті сприяла зростанню творчої активності студентів, підготовча пошукова робота розширила коло інтересів учасників заходів, вдосконалила творчо-художні вміння, показала нові шляхи самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва у художньо-творчій діяльності, а саме: у проведенні конкурсів *учнівської художньої самодіяльності*: «Стежками української пісні», «Пісенна спадщина моєї батьківщини», «Музика життя», конкурс шумових оркестрів «ШУМ» фестивалі творчості «Українські вечорниці», «Творчі етно-посиденьки», «Купальські мелодії», «Дружба, музика, життя!», «Музична родина-сильна Україна!».

Результатом *рефлексивно-коригувального* етапу реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музично-естетичної культури засобами фестивально-конкурсної діяльності стало усвідомлення та саморефлексія музично-естетичної та педагогічної діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва, високий розвиток естетичної свідомості, сформована система мотивів і потреб в удосконаленні педагогічної майстерності на основі світогляду, що репрезентує сукупність професійних та музично-естетичних знань та реалізації їх у музично-педагогічній діяльності та художньо-естетичної практиці.

Отже, у процесі експериментальної роботи були реалізовані всі етапи виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

2.3. Аналіз результатів дослідження виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Завершенням педагогічного експерименту був *контрольний етап*, основною метою якого був аналіз, узагальнення та інтерпретація отриманих результатів, а також оцінка ефективності розробленої та впровадженої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Завданнями контрольного етапу були такі:

- за допомогою педагогічного моніторингу визначити динаміку вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за результатами впровадження розробленої технології з відповідним комплексом освітньо-виховних заходів;

- здійснити порівняльний аналіз рівнів вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у експериментальній та контрольній групах;

- провести статистичну обробку отриманих даних в процесі педагогічного експерименту та сформулювати висновки.

Дослідження рівнів вихованості компонентів музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва здійснювалося завдяки використанню діагностичних методик, які проводилися на констатувальному етапі педагогічного експерименту та аналізувалися на контрольному етапі відповідно для експериментальної та контрольної груп.

Контрольний етап передбачав використання діагностичних засобів, таких як спостереження, опитування, анкетування, інтерв'ю, тестування, бесіди, самооцінювання власної участі у конкурсах і фестивалях, що дало змогу порівнювати результати контрольного етапу з результатами, отриманими на констатувальному етапі

Для дослідження динаміки рівнів сформованості музично-естетичної культури майбутніх педагогів-музикантів засобами діагностики на контрольному етапі експерименту були: тестування, спостереження, анкетування, експертні оцінки, проведення підсумкових практикумів, що дало змогу порівняти якісні та кількісні зміни рівнів вихованості як у контрольній, так і в експериментальній групі.

Одержані результати унаочнені у таблицях та рисунках. Вважаємо доцільним докладніше зупинитися на одержаних результатах контрольного етапу, охоплюючи усі компоненти та визначені критерії.

Дослідження вихованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за *духовно-світоглядним критерієм* відбувалося за певними критеріями: так показник *«сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності»* визначався за допомогою дидактичних тестів трьох рівнів (репродуктивний, альтернативний та творчий), розроблених відповідно до дисциплін фахової підготовки та авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика», що дозволило з'ясувати, як студенти розуміють сутність феномену «музично-естетична культура» та її компонентів.

Розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви майбутніх учителів музичного мистецтва перевірявся за допомогою методики «Незакінчені речення»; ступінь розвиненої естетичної свідомості та ерудиції в галузі мистецтва було повторно перевірено за допомогою тестів на виявлення знань з тем «Світова скарбниця мистецтва» (за Г. Турук) і «Ваші художньо-естетичні інтереси».

Детальний аналіз отриманих у процесі експерименту даних дозволив виявити рівень сформованості духовно-світоглядного компонента у структурі музично-естетичної культури учасників експерименту дав можливість оцінити наявність сформованої системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, рівень розвиненого образного

мислення й асоціативної творчої уяви, ступінь розвиненого художнього мислення, художнє сприйняття творів мистецтва.

Аналіз рівнів сформованості когнітивного компоненту музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва контрольної та експериментальної групи за духовно-світоглядним критерієм до та після формувального експерименту наведений у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Рівні сформованості когнітивного компоненту музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва контрольної (КГ) та експериментальної груп (ЕГ) за духовно-світоглядним критерієм, (у %) (контрольний етап)

Рівні сформованості	До експерименту		Після експерименту					
	ЕГ, (%)	КГ, (%)	ЕГ, (%)	ЕГ, (осіб)	динаміка	КГ, (%)	КГ, (осіб)	динаміка
Високий	-	-	30,7	28	+30,7	11,4	10	+10,0
Середній	41,7	40,9	52,8	48	+11,1	51,1	45	+10,2
Достатній	46,2	45,5	9,9	9	-36,3	28,4	25	-17,1
Низький	12,1	13,6	6,6	6	-5,5	9,1	8	-4,5

Порівнюючи результати у експериментальній та контрольній групі, слід звернути увагу на зміни у рівнях вихованості когнітивного компонента музично-естетичної культури за духовно-світоглядним критерієм. Зокрема, 30,7% студентів експериментальної групи та 11,4% контрольної групи показали високий рівень, на відміну від нульового результату для обох груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту досягли високого рівня, тоді як на констатувальному етапі цього показника не було у жодного респондента. Відбулося зростання середнього рівня на 11,1% в експериментальній групі. Відзначається стрімкий спад достатнього рівня сформованості когнітивного компонента за духовно-світоглядним критерієм у студентів експериментальних груп – на 36,3% та низького – на 5,5%.

У контрольній групі зміни теж відбулися, проте порівняно з

експериментальною групою незначні: так високий рівень сформованості когнітивного компонента за духовно-світоглядним критерієм підвищився на 10%, середній рівень збільшено на 10,2%, а показники достатнього і низького рівнів – відповідно зменшилися на 17,1% та 4,5%.

Зведений розрахунок рівня сформованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за духовно-світоглядним критерієм показані на рис. 2.5.

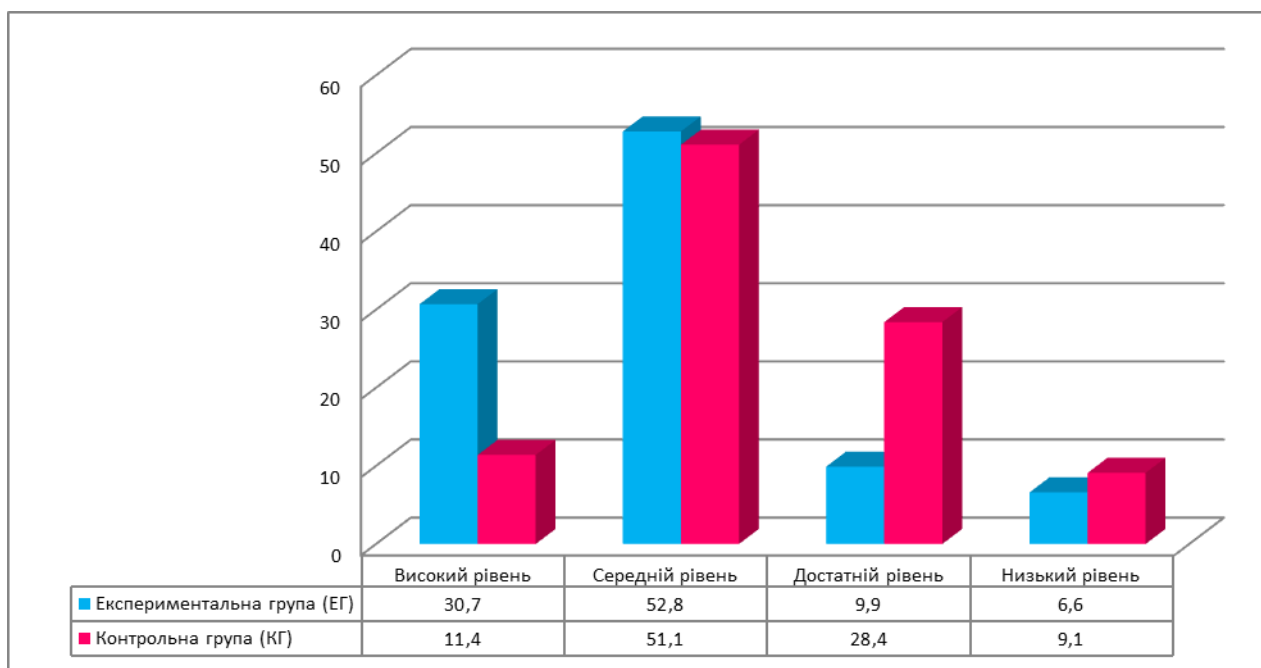

Рис.2.5. Рівні сформованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва контрольної та експериментальної груп за духовно-світоглядним критерієм на контрольному етапі дослідження, (у %)

Аналізуючи результати контрольного етапу експерименту, можна прийти до висновку, що в експериментальній та контрольній групах відбулися зміни у рівнях сформованості когнітивного компонента музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва за духовно-світоглядним критерієм. У експериментальній групі суттєво збільшився процент студентів з високим та

середнім рівнем сформованості музично-естетичної культури, тоді як, у контрольній групі відбулися незначні зміни.

Таким чином, можна стверджувати, що впроваджена технологія виховання музично-естетичної культури дала поштовх для студентів експериментальної групи до підвищення рівня свого культурного та духовного розвитку, що приводить студентів до сформованої системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, високого рівня розвинутого образного мислення й асоціативної творчої уяви, розвинутого музичного мислення, художнього сприйняття творів мистецтва.

Велику користь для формування духовно-світоглядного критерію музично-естетичної культури мав прочитаний спецкурс «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика». 54 % студентів, які прослухали спецкурс зазначили, що на основі набутих знань у них з'явився інтерес до конкурсно-фестивальної діяльності, технологію організації та проведення якої вони мали змогу вивчити як на теоретичних заняттях так і під час безпосередньої участі у музичних конкурсах. Студенти експериментальних груп продемонстрували здатність сприймати, оцінювати власну художньо-естетичну діяльність з використанням естетичних критеріїв, характерних для такого виду мистецтва як музика.

Для студентів експериментальних груп властива розвинена естетична свідомість, яка характеризується проявом естетичної чуттєвості (естетичне сприйняття, емоції, переживання, почуття і чуттєва частина естетичного смаку) і естетично розвинений інтелект (раціональна частина естетичного смаку, естетичний ідеал, естетичні потреби, погляди, переконання). Це у свою чергу вплинуло на становлення музично-естетичного світогляду, у якому студенти експериментальної групи продемонстрували теж значні зміни: готовність до музично-педагогічної діяльності, який включає в себе такі аспекти: освітній (обсяг і якість індивідуальних знань, навичок і умінь, пов'язаних з музикою),

автономний (ступінь самостійності музичного мислення) і орієнтаційний (рівень розвитку пізнавального інтересу до музичного мистецтва).

Досягненню високого и середнього показників когнітивного компоненту музично-естетичної культури за духовно-світоглядним критерієм сприяло упровадження *дидактичних* педагогічних умов, посилення теоретичної складової музично-педагогічної та естетичної освіти, органічне включення в лекції і семінарські заняття додаткової інформації культурологічного характеру (мистецтво, музика, література), що розширює загальнокультурний світогляд студентів; націленість на формування у студентів практичних і творчих умінь музично-естетичного характеру; активізує навчально-пізнавальну діяльність, виконання творчих завдань творчого характеру; науково-методичне забезпечення (наукові та навчально-методичні видання, методичні рекомендації, розробки) процесу, що стало необхідною умовою для досягнення основної мети музично-естетичної освіти – виховання творчо розвиненої особистості майбутнього вчителя.

Для дослідження аксіологічного компонента за *емоційно-ціннісним* критерієм та його показниками в структурі музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва використовувалися діагностичні методики, застосовані в даному експерименті на констатувальному етапі.

Показник «система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта» перевірявся за допомогою опитувальника для виявлення індивідуальних цінностей (за Ш. Шварцем. в адаптації Н. Лебедєвої), методик визначення ціннісних орієнтацій М. Рокича «Ціннісні орієнтації» та «Система ціннісних орієнтацій та очікувань», діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла.

Показник «розвинені естетичні почуття» перевірявся за тест-анкетною для діагностики емоційної спрямованості особистості (за Б. Додоновим) та методикою діагностики рівня емпатійних здібностей (за В. Бойко).

Показник «наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах» перевірявся за анкетною для

визначення інтересів та духовних потреб студентів та картою «Художньо-естетичний смак».

Порівняльний аналіз рівнів сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за емоційно-ціннісним критерієм у експериментальній та контрольній групах до та після формувального експерименту показаний у табл. 2.7.

Таблиця 2.7.

Рівні сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у контрольній та експериментальній групах за емоційно-ціннісним критерієм, (у %) на контрольному етапі.

Рівні	До експерименту		Після експерименту					
	ЕГ (%)	КГ (%)	ЕГ (%)	ЕГ, осіб	динаміка	КГ (%)	КГ, осіб	динаміка
Високий	-	-	22,0	20	+22,0	13,6	12	+13,6
Середній	39,6	43,2	56,0	51	+16,4	52,3	46	+9,1
Достатній	52,7	47,7	19,9	18	-32,8	29,6	26	-18,1
Низький	7,7	9,1	2,1	2	-5,6	4,5	4	-4,6

Виходячи з даних таблиці, можна зробити висновок, що після формувального етапу експерименту високого рівня вихованості аксіологічного компонента за емоційно-ціннісним критерієм досягли 22,0% студентів експериментальної групи та 13,6% студентів контрольної групи. Відбулося зростання середнього рівня на 16,4% у експериментальній та 9,1% у контрольній групах.

Зауважимо, що показники достатнього рівня в експериментальній та контрольній групах відповідно зменшилися на 32,8% та 18,1%, а показники низького рівня – відповідно на 5,6% та 4,6%.

Отримані дані можна представити у вигляді діаграми (рис. 2.6.)

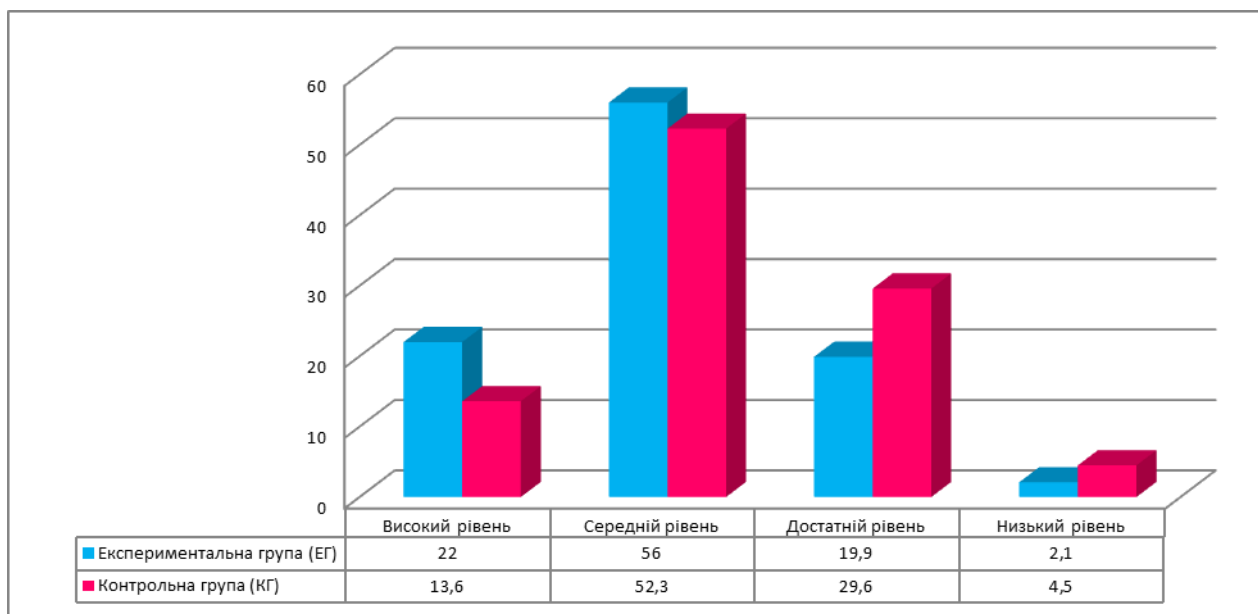

Рис. 2.6. Рівні сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у контрольній та експериментальній групах за емоційно-ціннісним критерієм, (у %) на контрольному етапі.

Виходячи з отриманих результатів, можна стверджувати, що впровадження розробленої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності вплинуло на стан сформованості аксіологічного компонента музично-естетичної культури за духовно-ціннісним критерієм. Так, у студентів експериментальної та контрольної групи на відміну від констатувального етапу з'явився високий рівень та значно збільшився середній рівень сформованості духовно-ціннісних орієнтацій, за рахунок чого показники достатнього рівня суттєво знизилися. Це свідчить про загальне збільшення частки аксіологічного компонента як складника музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз якісних змін під час контрольного етапу педагогічного експерименту показав позитивні зрушення у напрямку формування у студентів ціннісних орієнтацій. Так в ієрархії системи цінностей майбутніх педагогів-музикантів стали переважати такі цінності як: *гуманістичні цінності*

педагогічної діяльності (45%): учень, дитинство, унікальність і індивідуальність особистості, розвиток учня, його самореалізація, самовдосконалення кожної особистості в освітньому процесі; *професійні цінності (34%)*: інтелектуальне і духовно-моральне зростання учня, професійні вміння, фізичне і психічне здоров'я, педагогічна рефлексія; *професійно-етичні цінності (67%)*: відповідальність, свобода, милосердя, мир, вірність, довіра, професійний обов'язок, вдячність, справедливість, гуманізм, порядність, чесність, патріотизм, доброта, обов'язковість, довіру, гуманізм, честь і гідність; *цінності творчої самореалізації (53%)*: професійне спілкування, самоосвіта, самореалізація, саморозвиток, ініціативність, інноваційна діяльність; *інтелектуальні цінності (43%)* : істина, професійні знання, професійне мислення, вільний доступ до інформації; *соціальні цінності (45%)*: професійна корпоративність, соборність, традиції, звичаї, національні особливості, сім'я, реліквії, святині; *естетичні цінності (60%)*: краса, гармонія, мистецтво.

Студенти експериментальної групи демонстрували сформованість естетичних почуттів та розуміння їх ролі в діяльності майбутнього вчителя і взагалі в житті людини. Так, більшість студентів відмітили, що чим більше розвинені естетичні почуття, тим яскравіше і гармонійніше їхнє життя.

Позитивним є такий факт, що студенти експериментальних груп пов'язували розвиток естетичних почуттів з формуванням педагогічної майстерності у своїй музично-педагогічній діяльності і вважали необхідною умовою розвитку естетичних почуттів учнів. Про це свідчать відповіді студентів: «за допомогою мови почуттів учитель викликає у школярів співпереживання, налаштовує власним ставленням до певних поглядів, вчинків, морально-естетичних цінностей», «для прояву і передачі своїх почуттів вчитель використовує, перш за все, інтонаційно-фонетичні засоби мови, а також жести, міміку, що викликає відповідні емоції в учнів»; «сформовані естетичні почуття вчителя – це своєрідний каталізатор його пізнавальної та практичної діяльності, прагнення до емоційної гармонії», «вчитель отримує можливість активно впливати на чуттєвий світ своїх учнів; «естетичні почуття органічно

поєднані з науковою свідомістю і емоційним ставленням, є основою формування світогляду школярів, розвитку їх духовності».

Аналізуючи діяльність студентів під час проходження педагогічної практики, можна зазначити, що більшість студентів (78%) визначили, що основна мета музично-естетичного виховання учнів досягається емоційним переживанням, естетичною оцінкою і осмисленням, творчим перетворенням музики на основі естетичної свідомості.

На позитивних зрушеннях в емоційно-ціннісній сфері майбутніх педагогів музикантів експериментальної групи наголошують викладачі та куратори, які брали участь у експерименті. Вони відзначають збільшення рівня емпатії, гуманності, доброзичливості у студентів-учасників експерименту; звертають увагу на більший інтерес саме до емоційного сприйняття та перетворення явищ музичного мистецтва та світу взагалі; зосереджують увагу на здатності студентів керувати своїми емоціями, демонструвати розвиненість естетичних почуттів.

Таким чином, студенти експериментальної групи демонструють високий рівень сформованості особистої системи ціннісних орієнтацій майбутнього педагога - музиканта та художньо-творчу спрямованість особистості, розвинену емоційно-ціннісну сферу.

Визначення рівня сформованості *діяльнісного* компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за *креативно-діяльнісним* критерієм та відповідними показниками: сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; володіння виконавсько-інструментальною технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та виконавська майстерність) відбувалося за результатами повторної діагностики, що відбувалась у процесі написання студентами есе «Інтеграція мистецтв в професійній діяльності вчителя», імпровізації «Занурення у світ мистецтва», проведення виховного заходу «Художній образ в мистецтві» під час педагогічної практики, а також у

процесі участі у фестивалях і конкурсах. Крім того, студентам було запропоновано розробити портфоліо «Мій шлях до музичного Олімпу».

При аналізі імпровізації концертного виконання пісні із використанням сценічного руху (*бодіперкусія*) увага зверталась, перш з все на точне інтонування мелодії, точне виконання ритмічного рисунку, правильне дихання, чітку дикцію, рішення художньо-творчих завдань, творчий підхід до вибору сценічних рухів.

Свідченням результативності впровадженої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва стали якісні зміни, що відбулися у різних видах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності, як от: оволодінням широким комплексом артистичних якостей: яскравим і виразним словом, гнучкістю, імпровізацією артистичним темпераментом, здатністю захопити і зацікавити учнів; наявність потреби у їх реалізації; досконале володіння інструментально-виконавською технікою; високий рівень творчої активності у формах музично-естетичної її діяльності, здатністю до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.

Для порівняльного аналізу рівнів сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутнього вчителя до та після проведення формувального етапу експерименту сформовано табл. 2.8.

Таблиця 2.8.

Рівні сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури в експериментальній та контрольній групі за креативно-діяльнісним критерієм на контрольному етапі експерименту. (у %)

Рівні	До експерименту		Після експерименту					
	ЕГ (%)	КГ (%)	ЕГ (%)	ЕГ, осіб	динаміка	КГ (%)	КГ, осіб	динаміка
Високий	-	-	28,6	26	+28,6	15,9	14	+15,9
Середній	36,3	34,1	59,3	54	+23,0	52,3	46	+18,2
Достатній	50,5	51,1	11,0	10	-39,5	27,3	24	-23,8
Низький	3,2	14,8	1,1	1	-12,1	4,5	4	-10,3

Аналіз отриманих даних показав, що у експериментальній групі значно збільшилися показники високого та середнього рівнів сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури за креативно-діяльнісним критерієм (відповідно на 28,6% та 23,0%), та значно зменшився показник достатнього рівня (на 39,5%). Контрольна група показала приріст на високому рівні (+15,9), на середньому рівні збільшення на (+18,2%); на достатньому рівні зменшення (-23,9) та на низькому рівні незначне зменшення на (+2,4).

Динаміку змін рівнів сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за креативно-діяльнісним критерієм експериментальної і контрольної груп на контрольному етапі дослідження показано на рис. 2.7.

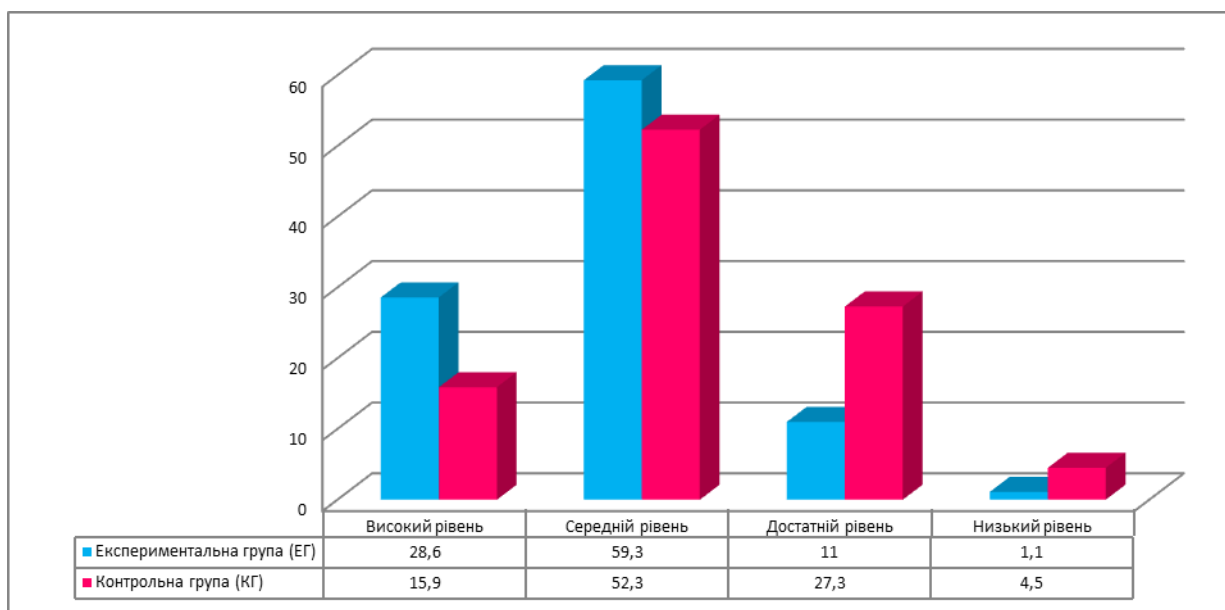

Рис. 2.7. Рівні сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за креативно-діяльнісним критерієм експериментальної і контрольної груп на контрольному етапі експерименту.

Якісний аналіз сформованості діяльнісного компонента музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за креативно-

діяльнісним критерієм на контрольному етапі показав наявність у студентів потягу до власного творчого переосмислення та інтерпретації творів мистецтва.

Викладачі, які брали участь у експерименті відзначають покращення у студентів виконавсько-технічних навичок, бажання ускладнювати та урізноманітнювати виконуваний репертуар, використовуючи в тому числі і твори відомих професіоналів у різних видах, жанрах та напрямках музичного мистецтва.

Студенти експериментальної групи, окрім програмового матеріалу обирали твори сучасних авторів, проявили інтерес до синтетичних видів мистецтва, використовуючи у своїх виступах поєднання музики, театру, хореографії, фото-, кіномистецтва тощо.

Участь у фестивально-конкурсних заходах дало змогу студентам збагатити загальний світогляд та ерудованість, познайомитися з іншими мистецькими школами, вдосконалити практику та навички сценічної роботи, загартувати свої вольові якості.

Збільшення активності у формах музично-естетичної діяльності та вказані зрушення у експериментальній групі дають можливість стверджувати про сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потребу у самореалізації студентської молоді. А це, в свою чергу, свідчить про певний рівень сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ефективність розробленого нами педагогічного експерименту з виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності оцінювалася за результатами діагностики усіх компонентів музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за відповідними критеріями та показниками до та після експерименту.

Узагальнені дані після проведення експерименту наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9.

Узагальнені дані аналізу рівнів сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва (%) до і після проведення експерименту

Рівень сформованості	Експериментальна група (91 особа)		Контрольна група (88 осіб)	
	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
Високий рівень	0 % (0 осіб)	27,5 % (25 осіб)	0 % (0 осіб)	13,6 % (12 осіб)
Середній рівень	39,5 % (36 осіб)	56,0 % (51 особи)	39,8 % (35 осіб)	52,3 % (46 особи)
Достатній рівень	49,5 % (45 осіб)	13,2 % (12 осіб)	47,7 % (42 осіб)	28,4 % (25 осіб)
Низький рівень	11,0 % (10 осіб)	3,3 % (3 особи)	12,5 % (11 осіб)	5,7 % (5 осіб)

Головним досягненням педагогічного експерименту є те, що 27,5% студентів експериментальної групи показали високий рівень сформованості музично-естетичної культури, що характеризувалося:

– на *духовно-світоглядному рівні*: сформованою системою теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, високим рівнем розвиненої естетичної свідомості, образного мислення й асоціативної творчої уяви, художнім сприйняттям творів мистецтва;

– на *емоційно-ціннісному рівні*: сформованою особистою системою ціннісних орієнтацій майбутнього педагога музиканта, художньо-творчою спрямованістю особистості, розвиненими естетичними почуттями;

– на *діяльнісно-творчому рівні*: сформованими художньо-творчими здібностями, наявністю артистичних якостей, гнучкістю, імпровізацією, темпераментом, здатністю захопити і зацікавити учнів; потребою у їх реалізації; досконалим володінням виконавською технікою; творчою активністю у різних формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності, здатністю до створення атмосфери колективної співтворчості.

Порівняльний розподіл респондентів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів

музичного мистецтва до та після формувального етапу експерименту показаний на рис. 2.8.

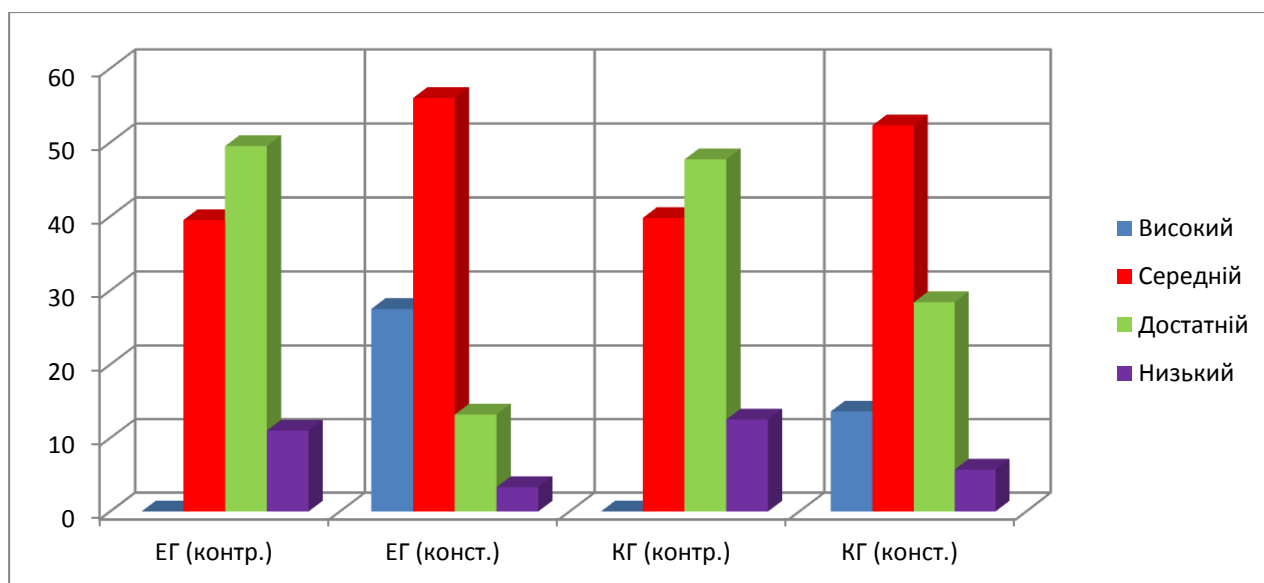

Рис. 2.8. Порівняльний розподіл респондентів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва до та після формувального етапу експерименту показаний на рис. 2.8.

Таким чином, виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, зміст і технологія якого спроектована на основі антропологічного, культурологічного, суб'єктно-середовищного та технологічного підходів та комплексу загальнодидактичних принципів музичної педагогіки та специфічних, тісно пов'язується з основним змістом музичної освіти вчителя музичного мистецтва, забезпечуючи формування високого рівня музично-естетичної культури майбутніх фахівців, стимулює розкриття і розвиток художньо-творчого потенціалу студентів, наділяючи їх комплексом різноманітних культурологічних, мистецтвознавчих знань, художньо-творчих умінь, виконавських навичок, розвинених особистісних якостей і здібностей.

Як результат музично-естетичного виховання сформована музично-естетична культура особистості забезпечує естетизацію всієї діяльності за

рахунок чого посилюються можливості виховної системи вищої школи у формуванні соціально значущих якостей особистості.

Порівняльний аналіз динаміки рівнів сформованості когнітивного, аксіологічного та діяльнісного, компонентів музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за відповідними критеріями та показниками дає можливість зробити висновок, що в експериментальній групі, у якій відбувалося впровадження розробленої нами технології, розвиток музично-естетичної культури студентів відбувався більш ефективно, ніж у контрольній групі.

Отже, результативність та ефективність розробленої нами та упровадженої в освітній процес закладів вищої освіти технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності вважаємо доведеним.

Для підтвердження ефективності упровадження результатів дослідження маємо перевірити отримані результати за методами математичної статистики. Для перевірки обираємо критерій узгодженості χ^2 (коефіцієнт Пірсона), але спочатку розглянемо, чи відповідають наші умови умовам застосування цього критерію.

Критерій узгодженості Пірсона застосовується для порівняння об'єктів двох сукупностей за станом певної властивості на основі вимірювання за шкалою найменувань у двох незалежних вибірках. Вимоги до застосування критерію χ^2 : вибірки випадкові; вибірки незалежні, члени кожної вибірки також незалежні між собою (наприклад, маємо контрольний та експериментальний масив, виміри виконуємо до і після введення педагогічної інновації); сума обсягів двох вибірок ($(1 + 2) N = n + n$) більше 20, тобто вимоги відповідають нашим умовам. Для визначення ефективності експерименту застосуємо перевірку однорідності незалежних вибірок (ЕГ та КГ) за критерієм узгодженості χ^2 Пірсона на початку та наприкінці дослідження [335].

Сформулюємо нульову (H_0) й альтернативну (H_a) гіпотези:

H_0 : емпіричний розподіл в експериментальній та контрольній групах не відрізняється, що дає підстави вважати рівень сформованості технологічної культури майбутніх учителів інформатики практично однаковим.

H_α : емпіричний розподіл в експериментальній та контрольній групах відрізняється, що дає підстави вважати рівень сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва таким, що відрізняється й має значущість.

Для спрощення розрахунків занесемо дані в табл. 2.10.

Таблиця 2.10.

Обчислення емпіричних частот за показниками констатувального експерименту

Рівень сформованості	Емпіричні частоти		Разом
	експериментальна група (ЕГ) (91 особа)	контрольна група (КГ) (88 осіб)	
Середній рівень	36 (А)	35 (Б)	71
Достатній рівень	45 (В)	42 (Г)	87
Низький рівень	10 (Д)	11 (Е)	21
Разом	91	88	179

Таблиця 2.11.

Обрахунки χ^2 - критерію за показниками констатувального етапу експерименту

Комірки таблиці частот	Емпірична частота f_j	Теоретична частота f_t	$f_j - f_t$	$(f_j - f_t)^2$	$\frac{(f_j - f_t)^2}{f_t}$
1(А)	36	36,1	-0,1	0,01	0,001
2(Б)	35	34,9	0,1	0,01	0,001
3(В)	45	44,2	0,8	0,64	0,014
4(Г)	42	42,8	-0,8	0,64	0,015
5(Д)	10	10,7	-0,7	0,49	0,046
6(Е)	11	10,3	0,7	0,49	0,048
Суми	179	179	0		0,125

Після виконання арифметичних дій і розрахунків ми отримали фактичні значення критерію $\chi^2_{\text{емпір.}}$ для досліджених груп. Величина критерію $\chi^2_{\text{емпір.}}$ за показниками констатувального етапу експерименту становила 0,125. Для

знаходження критичного значення критерію $\chi^2_{\text{крит.}}$. знайдемо кількість ступенів свободи за формулою $n = (s - 1)(r - 1) = (3-1)(2-1)=2$ (де s – число категорій первинної таблиці, r – кількість розподілів, що порівнюються).

За таблицями критичних значень критерію $\chi^2_{\text{крит.}}$ для рівня значущості 0,05 знаходимо $\chi^2_{\text{крит.}}=5,9912$.

Отже, справедливою є нерівність $\chi^2_{\text{емпір.}} > \chi^2_{\text{крит.}}$ ($0,125 < 5,9912$) на рівні значущості 0,05. Тобто, відповідно до правила прийняття рішення, отримані результати дають достатні підстави для відхилення гіпотези H_α . Інакше кажучи, маємо прийняти гіпотезу H_0 про те, що емпіричний розподіл в експериментальній та контрольній групах на початку експерименту не відрізняється з імовірністю 0,95 (тобто в 95 випадках зі 100), що дає підстави вважати рівень сформованості музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва практично однаковим, тому маємо рівні умови на початку експерименту.

Застосуємо перевірку однорідності незалежних вибірок за критерієм узгодженості χ^2 (Пірсона) наприкінці нашого дослідження.

Для спрощення розрахунків занесемо дані в табл. 2.12.

Таблиця 2.12.

Обчислення емпіричних частот за показниками контрольного експерименту

Рівень сформованості	Емпіричні частоти		Разом
	експериментальна група (ЕГ) (91 особа)	контрольна група (КГ) (88 осіб)	
Високий рівень	25 (А)	12 (Б)	37
Середній рівень	51 (В)	46 (Г)	97
Достатній рівень	12 (Д)	25 (Е)	37
Низький рівень	3(Ж)	5(З)	8
Разом	91	88	179

Обчислення χ^2 -критерію за показниками контрольного експерименту

Комірки таблиці частот	Емпірична частота f_j	Теоретична частота f_t	$f_j - f_t$	$(f_j - f_t)^2$	$\frac{(f_j - f_t)^2}{f_t}$
1(А)	25	18,8	6,2	38,44	2,04
2(Б)	12	18,2	-6,2	38,44	2,11
3(В)	51	49,3	1,7	2,89	0,06
4(Г)	46	47,7	-1,7	2,89	0,06
5(Д)	12	18,8	-6,8	46,24	2,46
6(Е)	25	18,2	6,8	46,24	2,54
7(Ж)	3	4,07	-1,07	1,14	0,28
8(З)	5	3,93	1,07	1,14	0,29
Суми	179	179	0		9,84

В результаті розрахунків фактичне значення критерію $\chi_{\text{емпір.}}^2$ у досліджуваних групах за показниками формувального етапу експерименту становило 9,84.

Для обчислення критичного значення критерію $\chi_{\text{крит.}}^2$, знаходимо кількість ступенів свободи за формулою $n = (s - 1)(r - 1) = 3$, де s - число категорій первинної таблиці, r - кількість порівнюваних розподілів.

За таблицями критичних значень критерію $\chi_{\text{крит.}}^2$ для рівня значущості 0,05, знайдемо $\chi_{\text{крит.}}^2 = 7,815$.

Таким чином, нерівність $\chi_{\text{емпір.}}^2 > \chi_{\text{крит.}}^2$ на рівні значущості 0,05 має значення $9,84 > 7,815$. Звідси, керуючись правилом прийняття рішення, можна відхилити гіпотезу H_0 , і прийняти гіпотезу H_α , яка свідчить, що емпіричний розподіл в експериментальній та контрольній групах в результаті експерименту відрізняється зімовірністю 0,95.

Отже з імовірністю 95% можна стверджувати, що розроблена технологія формування музично-естетичної культури майбутніх учителів мистецтва є ефективною й може бути запропонована для запровадження в освітній процес.

Висновки до другого розділу

Відповідно до розробленої нами структурно-змістової моделі технології виховання музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва проведено педагогічний експеримент. Головним завданням на етапі констатувального експерименту було визначення вихідного рівня вихованості усіх компонентів музично-естетичної культури за відповідними критеріями та показниками.

Під час констатувального експерименту було визначено готовність викладацького складу педагогічного закладу освіти до участі в експерименті та виявлено їх рівень компетентності в галузі інноваційних технологій виховання та організації освітньо-виховного процесу у закладі вищої освіти. В результаті констатувального експерименту доведено, що в процесі традиційної системи виховання майбутніх учителів музичного мистецтва більша частина студентів, як ЕГ так і КГ мають середній і достатній рівні вихованості музично-естетичної культури. Кількість таких студентів становить відповідно в ЕГ - 39,5% і 49,5% та в КГ – 30,8% і 47,7%. Високий рівень музично-естетичної культури на констатувальному етапі дослідження не виявив жодний студент. А низький рівень продемонстрували – ЕГ - 11,0% і КГ – 12,5%. Отже виникає необхідність оновлення системи виховання майбутніх учителів музичного мистецтва шляхом розробки технології виховання музично-естетичної культури.

Формувальний етап експериментально-дослідної роботи був спрямований на впровадження технології виховання музично-естетичної культури у майбутніх вчителів музичного мистецтва в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти.

Під час *підготовчо-організаційного* етапу було розроблено: програму педагогічного експерименту; сформовано склад його учасників; створено перелік спецкурсів, факультативів, гуртків, педагогічних програмних продуктів, методичних рекомендацій і науково-методичних посібників, які сприяли підвищенню рівня ефективності музично-естетичної культури

майбутніх учителів музичного мистецтва.

Окрім того, підготовчий етап передбачав підвищення педагогічної майстерності викладачів, що взяли участь в експерименті, набуття ними методичних знань щодо інноваційних методів виховання музично-естетичної культури в процесі проведення конкурсно-фестивальної діяльності.

Для цього було створено студію педагогічної майстерності «Музична палітра», яка працювала за двома напрямками: «Музично-естетична культура педагога-музиканта», що стало основою для розробки авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» та «Фестивально-конкурсна діяльність педагога-музиканта», метою якої було створення науково-практичного підґрунтя для розробки методики впровадження фестивально – конкурсної діяльності у позааудиторну діяльність студентів, у результаті чого підготовлено методичні рекомендації «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти». Апробація розробленої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності зі студентами експериментальної групи відбувалася поетапно, з першого курсу.

На *мотиваційно-цільовому* етапі відбувається усвідомлення майбутніми вчителями музичного мистецтва значущості музичної освіти, набуття позитивної мотивації та стійкого інтересу до майбутньої професії; крім того визначається вихідний рівень сформованості музично-теоретичних знань, практичних навичок студента, музично-виконавський досвід, зацікавленість студента у подальшому професійно-творчому розвитку та безпосередньо бажання студента здійснювати фестивально-конкурсну діяльність.

На *організаційно-педагогічному* етапі здійснювалося оволодіння студентами мистецтвознавчими та професійними знаннями, що сприяють вихованню компонентів музично-естетичної культури в процесі навчальної, позааудиторної роботи, педагогічної практики з набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік. Робота проводилася щодо засвоєння

системи знань, які складають *сутність музично-естетичної культури* та її структурних компонентів, що зумовлюють готовність студентів до професійної діяльності шляхом засвоєння змісту спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика»

На *виконавсько-творчому* етапі відбувалось залучення студентів до участі у фестивалях і конкурсах для реалізації набутих знань на практиці та розкриття творчої індивідуальності виконавця, що передбачало власну інтерпретацію програмового матеріалу, втілення оригінального творчого задуму (ідеї та постановки номеру, вибору образу). Протягом 2018 – 2020 рр. 99 студентів 2-5 курсів взяли участь та стали переможцями у 25 фестивалях та конкурсах.

На *рефлексивно-коригувальному* етапі відбувався аналіз рівнів сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури на основі рефлексії фестивально-конкурсної діяльності; оцінювання результатів участі у певному фестивалі (конкурсі), пошук дієвих сценаріїв самокорекції для наступної самоосвіти та самовиховання.

На контрольному етапі при повторному діагностичному зрізі високого рівня вихованості музично-естетичної культури в експериментальній групі досягли 27,5% студентів, у контрольній результат збільшився до 13,6%; на середньому рівні помітилася позитивна динаміка (зростання з 39,5% до 56% - в експериментальній групі та з 39,8% до 52,3% - в контрольній); достатній рівень зменшився з 46,5% до 13,2% в експериментальній та з 47,7% до 28,4% в контрольній; низький рівень сформованості усіх компонентів після упровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх педагогів-мезикантів засобами фестивально-конкурсної діяльності зменшився в експериментальній групі – з 11% до 3,3%; в контрольній лише з 12,5% до 5,7%.

Позитивні зрушення у знаннях, уміннях і навичках здобувачів освіти вказують на сформованість якостей особистості майбутнього педагога - музиканта з високим рівнем музично-естетичної культури, що свідчить про результативність упровадження розробленої технології в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти.

ВИСНОВКИ

Кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, висувають перед вищою музично-педагогічною освітою завдання, що вимагають підготувати вчителя-музиканта з широким художнім світоглядом, гуманітарним обсягом знань, естетичними і ціннісними орієнтаціями у різних галузях мистецтв. Тому виникла потреба в розробці оновленої моделі виховання майбутніх учителів, зокрема музичного мистецтва, до роботи в новій українській школі.

1. На виконання першого завдання розглянуто процес виховання музично-естетичної культури як психолого-педагогічну проблему. На основі аналізу таких феноменів як «культура» і «музика», «естетика», їх взаємодії, визначено поняття «музично-естетична культура» – як духовний феномен суспільства, що характеризує естетичну свідомість та здатність жити та творити за законами краси. Відповідно до предмету дослідження – це інтегративна професійно-значуща якість особистості вчителя музичного мистецтва, що обумовлено, по-перше, змістом професійної діяльності вчителя музики у сучасній українській школі, заснованої на взаємодії музики з іншими видами мистецтв і по-друге, специфікою самого музичного мистецтва, стилі, форми, жанри якого історично склалися під впливом інтеграційних тенденцій художньої культури і синтезу мистецтв.

Головними домінантами музично-стетичної культури майбутнього педагога-музиканта є багатство і духовна наповненість його внутрішнього світу, фундаментальне осмислення та цілісне сприйняття явищ музичного мистецтва, усвідомленість, переконаність та потреба у професійному та духовному збагаченні, творче ставлення до професії вчителя музичного-мистецтва.

2. На виконання другого завдання розкрито сутність і структуру поняття «музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва». Музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва – це

динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичної свідомості (почуттів, потреб, інтересів, смаків, ідеалів); наявності комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді, що проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності.

Структуру музично-естетична культури вчителя музичного мистецтва складають когнітивний, аксіологічний та діяльнісний компоненти. Сукупність критеріальних ознак музично-естетичної культури визначає: (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; естетична свідомість та ерудиція в галузі мистецтва (*духовно-світоглядний критерій*); система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах (*емоційно-ціннісний критерій*); сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; володіння виконавською технікою; активність у формах музично-естетичної діяльності - музичній творчості та концертній діяльності (*креативно-діяльнісний критерій*).

3. На виконання третього завдання з'ясувано роль і місце фестивально-конкурсної діяльності в процесі виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Акцентовано на значному виховному потенціалі фестивально-конкурсної діяльності як особливої форма роботи зі студентами, яка потребує не тільки достатнього рівня теоретичної та практичної музичної підготовки, але і особистого досвіду сприйняття музичного матеріалу та його індивідуальної інтерпретації, представлення учасника як індивідуальної творчої особистості.

4. На виконання четвертого завдання теоретично обґрунтовано структурно-змістову модель та спроектовано технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами

фестивально-конкурсної діяльності. Ефективність виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, у першу чергу, залежить від оптимально підібраної до цього процесу педагогічної технології, яка представлена у вигляді структурно-змістової моделі, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків (цільовий (соціальне замовлення, мета, завдання); теоретико-методологічний (наукові підходи, завдання і принципи функціонування цілісної системи виховання музично-естетичної культури), змістово-технологічний (зміст, методи, форми, засоби, технології, організаційно-педагогічні умови організації освітнього процесу) й критеріально-результативний (компоненти, критерії, рівні, результат). Це забезпечило поетапний розвиток взаємопов'язаних компонентів музично-естетичної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості майбутніх учителів музичного мистецтва.

Технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва визначено як поетапний процес формування загально-художніх, мистецтвознавчих, професійних знань; емоційно-ціннісних орієнтацій, мотивів саморозвитку; розвиток музично-естетичних потреб та здібностей через набуття досвіду художньо-творчої діяльності, що проявляється самореалізації у різних формах музично-естетичної активності.

5. На виконання п'ятого завдання експериментально перевірено технологію виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності.

У результаті констатувального експерименту доведено, що в процесі традиційної системи виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва більша частина студентів, як експериментальної так і контрольної груп мають середній і достатній рівні вихованості музично-естетичної культури. Кількість таких студентів становить відповідно в ЕГ - 39,5% і 49,5% та в КГ – 30,8% і 47,7%.. Високий рівень музично-естетичної культури на констатувальному етапі дослідження не виявив жодний студент. Отже виникає необхідність оновлення системи виховання студентів –

майбутніх учителів музичного мистецтва, розробки технології виховання музично-естетичної культури засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Формувальний етап експериментально-дослідної роботи був спрямований на впровадження розробленої технології в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти. Під час підготовчо-організаційного етапу було розроблено: програму педагогічного експерименту; сформовано склад його учасників; створено перелік спецкурсів, факультативів, гуртків, педагогічних програмних продуктів, методичних рекомендацій і науково-методичних посібників, які сприяли підвищенню рівня виховності музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для підвищення педагогічної майстерності викладачів, що взяли участь в експерименті, набуття ними методичних знань щодо інноваційних методів виховання музично-естетичної культури в процесі проведення конкурсно-фестивальної діяльності було створено студію педагогічної майстерності «Музична палітра», яка працювала за двома напрямками: «Музично-естетична культура педагога-музиканта», що стало основою для розробки авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» та методичних рекомендацій «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти».

Апробація розробленої технології виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності зі студентами ЕГ відбувалася поетапно, з першого курсу.

На *мотиваційно-цільовому* етапі відбувається усвідомлення майбутніми вчителями музичного мистецтва значущості музичної освіти, набуття позитивної мотивації та стійкого інтересу до майбутньої професії; крім того визначається вихідний рівень сформованості музично-теоретичних знань, практичних навичок студента, музично-виконавський досвід, зацікавленість студента у подальшому професійно-творчому розвитку та безпосередньо бажання студента здійснювати фестивально-конкурсну діяльність.

На *організаційно-педагогічному* етапі здійснювалося оволодіння студентами мистецтвознавчими та професійними знаннями, що сприяють вихованню компонентів музично-естетичної культури в процесі навчальної, позааудиторної роботи, педагогічної практики з набуття студентами відповідних методичних знань та виконавських технік. Робота проводилася щодо засвоєння системи знань, які складають сутність музично-естетичної культури та її структурних компонентів, що зумовлюють готовність студентів до професійної діяльності шляхом засвоєння змісту спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика»

На *виконавсько-творчому* етапі відбувалось залучення студентів до участі у фестивалях і конкурсах для реалізації набутих знань на практиці та розкриття творчої індивідуальності виконавця, що передбачає власну інтерпретацію програмового матеріалу, втілення оригінального творчого задуму (ідеї та постановки номеру, вибору образу. Протягом 2018 – 2020 рр. 99 студентів 2-4 курсів взяли участь та стали переможцями у 25 фестивалях та конкурсах.

На *рефлексивно-коригувальному* етапі відбувався аналіз рівнів сформованості кожного з компонентів музично-естетичної культури на основі рефлексії фестивально-конкурсної діяльності; оцінювання результатів участі у певному фестивалі (конкурсі), пошук дієвих сценаріїв самокорекції для наступної самоосвіти та самовиховання.

На контрольному етапі при повторному діагностичному зрізі високого рівня вихованості музично-естетичної культури в експериментальній групі досягли 27,5% студентів, у контрольній результат збільшився до 13,6%; на середньому рівні помітилася позитивна динаміка (зростання з 39,5% до 56% - в експериментальній групі та з 39,8% до 52,3% - в контрольній); достатній рівень зменшився з 46,5% до 13,2% в експериментальній та з 47,7% до 28,4% в контрольній; низький рівень сформованості усіх компонентів після упровадження технології виховання музично-естетичної культури майбутніх

педагогів-мезикантів засобами фестивально-конкурсної діяльності зменшився в експериментальній групі – з 11% до 3,3%; в контрольній лише з 12,5% до 5,7%.

Позитивні зрушення у знаннях, уміннях і навичках здобувачів освіти вказують на сформованість якостей особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва з високим рівнем музично-естетичної культури, що свідчить про результативність упровадження розробленої технології в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про культуру : Закон України від 14 груд. 2010 № 2778-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 05.08.2020).
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text> (дата звернення: 15.07.2020).
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 05.08.2020).
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента від 25.06.2013 № 344/2013. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 05.08.2020).
5. Концепція національно-патріотичного виховання : додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ (дата звернення: 05.08.2020).
6. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
7. Шевченко Г. П. Тенденції модернізації виховного процесу у вищій школі. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. пр. : в 5 т. Київ : Педагогічна думка, 2012. Т. 5 : *Вища школа*. С. 241–254.
8. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2004. 261 с.
9. Авер'янова Н. Національне виховання в контексті глобалізації. *Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Сер. : Українознавство*. Київ, 2007. Вип. 11. С. 53–56.
10. Авксентьева Т. А. Формування моральної свідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук :

13.00.07 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Тернопіль, 2005. 198 с.

11. Антоненко Т. Л. Психологія духовності. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. ред Г. П. Шевченко ; Східноукр. нац. ун-т імені В. Даля. Луганськ, 2005. Вип. 4. С. 15–18.

12. Культура почуттів у структурі духовної культури учнівської молоді. *Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва* : монографія / Т. Л. Антоненко та ін. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. С. 85–113.

13. Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді : монографія / В. Ф. Баранівський та ін.; за ред. М. Михальченко. Київ : Педагогічна думка, 2012. С. 163–184.

14. Бартків О. С. Система виховної роботи у педагогічному інституті. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : ВНУ ім. Л. Українки, 2011. № 17 : Педагогічні науки. С. 36–40.

15. Безкоровайна О. В. Теоретико-методичні засади виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2010. 460 с.

16. Киященко Н. И. Художественное и эстетическое образование - фундаментальное основание культуры. *Искусство и образование*. 2001. № 3. С. 4-9.

17. Белова Л. О. Виховна система ВНЗ : питання теорії і практики. Харків : НУА, 2004. 264 с.

18. Бобко Л. О. Гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів фінансово-економічного профілю у позанавчальній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2004. 250 с.

19. Борисов В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 342 с.

20. Васянович Г. Моральне виховання студентів засобами народознавства. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2002. № 5. С. 198–203.

21. Вишневський О. Сучасне українське виховання. : пед нариси. Львів : Львівське обл. пед. т-во ім. Г. Ващенко, 1996. 238 с.

22. Горіна О. Т. Вплив педагогічного середовища на формування духовно-культурних цінностей особистості студента. *Духовно-культурні цінності освіти і виховання* : матеріали IV наук. практ. конф., 14-15 жовт. 2009 р. Луганськ, 2009. С. 134–138.

23. Пономарьова Г. Ф. Духовні домінанти системи виховної роботи *Духовний розвиток особистості і: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / Східноукр. нац. ун-т імені В. Даля; Наук.-дослід. ін-т духовного розвитку людини ; Кафедра ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти». Северодонецьк : СНУ імені Володимира Даля, 2015. Вип. 1 (64). С. 242–250.

24. Роганова М. В. Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання : теорія і практика : монографія / ЗАТ «Міжнар. наук.-техн. ун-т ім. Ю. Бугая». Краматорськ, 2010. 365 с.

25. Зеленов Є. А. Планетарне виховання студентської молоді в умовах глобалізаційних процесів : монографія / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ : Ноуліж, 2009. 208 с.

26. Сопівник Р. В. Теоретичні і методичні засади формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Луганськ, 2013. 40 с.

27. Бутенко В. Г. Вплив естетичного фактору на формування духовних цінностей особистості. *Гуманітарна освіта. Сер. : Психологія і педагогіка / Гуманітар. ін-т Київ. ун-ту імені Бориса Грінченка. Київ, 2000. Вип. 1. С. 113–124.*
28. Дем'янчук О. Н. Психолого-педагогічні проблеми естетичного виховання учнівської молоді. Київ : Ін-т пед. АПН України, 1994. 60 с.
29. Дзвінка Р. І. Естетичне виховання студентів педвузів засобами українського музичного фольклору : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1995. 24 с.
30. Виховання естетичної культури школярів : навч. посіб. / І. А. Зязюн, Н. Є. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін. Київ : ІЗМН, 1998. 153 с.
31. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах / за ред. В. Ф. Передерій. Київ : Вища школа, 1976. 207 с.
32. Кутузова Г. І. Підготовка студентів гуманітарних факультетів до естетичного виховання школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 1998. 18 с.
33. Мельничук С. Г. Формирование эстетической культуры будущих учителей (историко-педагогический аспект, 1860-1980 гг.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ин-т педагогики АПН Украины. Киев, 1995. 383 с.
34. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01; 13.00.04 / Київський державний інститут культури. Київ, 1997. 333 с.
35. Семашко А. Н. Развитие эстетической культуры молодежи. Москва : Знание, 1980. 64 с.
36. Рудницька О. Професійна освіта і мистецтво (традиції, пошуки, перспективи). *Мистецтво та освіта*. 1996. № 1. С. 39–44.
37. Шевченко Г. П. Естетичне одухотворення студентської молоді. *Педагогічна та психологічна наука в Україні : до 15-річчя АПН України* : зб. наук. праць : у 5 т. / Акад. пед. наук України. Київ: Педагогічна думка, 2007. Т. 4 : Педагогіка і психологія вищої школи. С. 215–226.

38. Шевченко Г. П. Естетичні цінності в структурі духовної культури. *Формування духовної культури учнівської молоді* : зб. наук. праць / за ред. Г. П. Шевченко. Луганськ : СУДУ, 1997. С. 24–29.

39. Кучай Т., Кучай О. Теоретичні засади професійної культури майбутніх фахівців. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер. : Педагогічні науки* : зб. наук. праць / за ред. Т. Степанової. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. Вип. 4 (63). С. 61–63.

40. Джола Д. М. Щербо А. Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів : навч.-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1988. 392 с.

41. Естетика : навч. посіб. / за ред. В. О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 208 с.

42. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ : Муз. Україна. 1982. 144 с.

43. Естетика: підручник / за ред. Л. Т. Левчук. Київ : Вища шк., 1997. 399 с.

44. Естетика : навч. посібник / за ред. Л. Б. Мартиненко. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 137 с.

45. Асмус В. Ф. Античная философия (история философии). Москва : Высшая школа, 2003. 400 с.

46. Історія філософії : проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології : навч. посібник зі словником. 4-е вид. перероб. та допов. Київ : КНТ, 2016. 396 с.

47. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk770972.pdf> (дата звернення : 23.06.2020).

48. Горський В. С. Історія української філософії : курс лекцій. Київ : Наукова думка, 1997. 286 с.

49. Из истории музыкального воспитания : хрестоматия / за ред. А. Апраксіної. Москва : Просвещение, 1990. 172 с.

50. Ушинский К. Д. Собрание сочинений : в 11-ти т. / гл. ред. А. М. Еголин. Москва ; Ленинград: АПН РСФСР, 1948. Т. 2 : Педагогические статьи 1857-1861 гг. 656 с.

51. Михайличенко О. В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра пед.наук : 13.00.01 / Луганський національний педагогічний університет імені Т. Шевченка. Луганськ, 2007. 388 с.

52. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Ленинград : Музыка, 1973. 144 с.

53. Рзаев Ш. Р. Система естетичного виховання С. І. Миропольського. *С. І. Миропольський : вчений, педагог, методист. Сер. : Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Харків : ХДПУ, 1997. Вип. 3. С. 58–65.

54. Шевченко Г. П., Джабер Х. М. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2004. 208 с.

55. Сухомлинський В. О. Естетичне виховання і культура почуттів. *Вибрані твори* : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1 : Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу. С. 177–184.

56. Сухомлинський В. О. Значення естетичного почуття в моральному житті юнаків та дівчат. *Вибрані твори* : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1 : Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу. С. 388–392.

57. Апраксина О. А. Методика музикального виховання в школі : учеб. пособие. Москва : Просвещение, 1983. 224 с.

58. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки : кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1984. 111 с.

59. Методика музикального виховання в детському саду / И. Л. Держинская, Л. Н. Комиссарова и др. ; под ред. Н. А. Ветлугиной. 2-е изд. Москва : Просвещение, 1982. 271 с.

60. *Борев Ю. Б. Эстетика : учебник.* Москва : Высш. шк., 2002. 511 с.
61. *Буров А. И. Эстетическая сущность искусства.* Москва : Искусство, 1956. 290 с.
62. *Эстетическое воспитание в школе : вопросы системного подхода /* под ред. *Б. Т. Лихачева.* Москва : Педагогика, 1980. 136 с.
63. *Неменский Б. М. Мудрость красоты : о проблемах эстетического воспитания.* 2 изд. перер. и доп. Москва : Просвещение, 1987. 192 с.
64. *Искусство в мире духовной культуры /* Е. П. Шудря, В. И. Шинкарук, Л. И. Новикова и др. Київ : Наукова думка, 1985. 238 с.
65. Комарова А. І., Табачківський В. Г., Кучерук І. М., Виговська Л. П. Духовність, духовний розвиток особистості і православ'я. *Духовність як основа консолідації суспільства* : Міжвідом. наук. зб. Київ : Наук.-досл. ін-т «Проблеми людини», 1999. Т. 16. С. 17–46.
66. Комарова А. И. Методологические проблемы теории и практики эстетического воспитания студентов. *Эстетическое воспитание в техническом вузе : учеб.-метод. пособие/* Л. Кадцъш, Г. Квасов, В. Лисовский и др. ; под ред. Г. Гуна. Москва : Высшая школа, 1991. С. 23–32.
67. Комарова А. И. Эстетическая культура личности. Київ : Вища школа; КГУ, 1988. 150 с.
68. Інститут педагогіки АНН України : 70 років. / редкол.: М. Д. Ярмаченко (відп. ред.) та ін. Київ : Пед. думка, 1996. 177 с.
69. Коваль Л. Г. Виховання почуття прекрасного : метод. посібник. Київ : Радянська школа, 1983. 120 с.
70. Коваль Л. Г. Музично-естетичне виховання підлітків. Київ : Знання, 1979. 48 с.
71. Миропольська Н. Є. Формувати почуття прекрасного. Київ : Т-во «Знання» УРСР, 1987. 32 с.
72. Художественная культура и эстетическое развитие личности / В. И. Мазепа, А. В. Азархин, В. П. Михалев и др.; отв. ред. В. И. Мазепа. Київ : Наукова думка, 1989. 296 с.

73. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах / ред. кол. : В. Ф. Передерій (відп. ред.), В. О. Кудін та ін. Київ : Вища школа, 1976. 207 с.

74. Киященко Н. И. Художественное и эстетическое образование - фундаментальніе основания культуры. *Искусство и образование*. 2001. № 3. С. 4–9.

75. Петрушин В. И. Музыкальная психология : учеб. пособие для вузов. 3-е изд. Москва : Академ. Проект ; Гаудеамус, 2009. 400 с.

76. Крылова Н. Б. Социокультурные контексты эстетического воспитания. Современные подходы к теории эстетического воспитания. Москва : ИХО РАО, 1999. С. 61–65.

77. Кутузова Г. Естетична самоосвіта студентів гуманітарних факультетів. *Мистецтво та освіта*. 1998. № 3. С. 41–45.

78. Миропольская Н. Е., Локарева Г. В. Формирование эстетического отношения у будущих учителей. *Социально-педагогические проблемы воспитания детей и учащейся молодежи*. Запорожье, 1991. С. 121–126.

79. Рудницька О. Професійна освіта і мистецтво (традиції, пошуки, перспективи). *Мистецтво та освіта*. 1996. № 1. С. 39–44.

80. Рудницька О. П. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості. *Художня освіта : проблеми виховання молоді* : зб. наук. статей. Київ, 1997. С. 3–10.

81. Рудницька О. П. Музыка і культура особистості : проблеми сучасної педагогічної освіти. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.

82. Черкасов В.Ф. Основи наукових досліджень у музично-освітній галузі: підручник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, Харків :ФОП Озеров, 2017. 316с.

83. Шевченко Г. П. Взаимодействие искусств в эстетическом воспитании и развитии личности. *Целостный процесс эстетического развития личности* : тезисы док. и выст. на Всесоюзн. науч.-прак. семинаре, 18-21 апр. 1989 г. г. Херсон / сост. В. Г. Бутенко. Москва, 1989. С. 373–375.

84. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня : теорія і практика. Київ : Парламентське видавництво, 2002. 204 с.
85. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 278 с.
86. Щолокова О. П. Світова художня культура : тести і творчі завдання : навч. посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 122 с.
87. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2004.
88. Черкасов В. Ф. Музично-педагогічна освіта на межі двох тисячоліть (1991-2010 рр.). Кіровоград: ТОВ. «Імекс- ЛТД», 2011. 380 с.
89. Кучай Т. П. Управління якістю фахівців музики у педагогічних ВНЗ. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів та природокористування України. Сер. : Педагогіка, психологія, філософія / редкол. : С. М. Ніколаєнко (відп. ред) та ін. Київ : Міленіум, 2016. Вип. 253. С. 149–153.*
90. Михайличенко О. В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретроспективно-теоретичний аспект) : монографія. Суми : ВАТ «Сумська обласна друкарня, 2007. 356 с.
91. Масол Л. М. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій. *Мистецтво та освіта*. 2001. № 1. С. 2–5.
92. Масол Л., Миропольська, Н., Рагозіна, В. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти : посіб. для вчителя. Київ, 2010. 232 с.
93. Ніколаї Г. Ю. Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2008. 46 с.
94. Ніколаї Г. Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі : історія та сучасність : монографія. Суми : СумДПУ ім. А. Макаренка, 2007. 396 с.

95. Олексюк О. М., Ткач М. М., Лісун Д. В. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті : кол. монографія. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 164 с.
96. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
97. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
98. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя : монографія. Київ : ВІПОЛ, 1996. 172 с.
99. Щолокова О. П. Професійна компетентність як стратегічний напрямок модернізації мистецької освіти України. *Вісник Глухівського державного університету. Сер. : Педагогічні науки*. Глухів : ГДПУ, 2006. Вип. 8. С. 19–23.
100. Щолокова О. П. Компетентнісний підхід у просвітницькій діяльності вчителя музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 14 : Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 11(16). С. 15–19.
101. Щолокова О. П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей. *Теорія і методика мистецької освіти*. 2007. № 4 (9). С. 11–15.
102. Черкасов В. Ф. Модель формування наукової компетентності майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки. *Наукові записки. Сер. : Педагогічні науки / Центральноукр. держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка. Кропивницький*, 2017. № 163. С. 48–52.
103. Сбітнева Л. М. Музично-естетичне виховання дітей і молоді в Україні : проблеми й перспективи. *Online Библиотека* : сайт. URL : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=8602&chapter=1> (дата звернення 6 04.05.2020).

104. Щедролосоєва К. Провідні принципи формування професійної майстерності магістра музичного мистецтва. *Педагогіка і психологія професійної освіти* 2015. № 1-2, С. 107–117.
105. Щербініна О. М. Професійна діяльність музиканта-педагога: сучасні вимоги та критерії оцінювання. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 1. С. 85–89.
106. Щириця Т. Духовність і музична культура майбутніх учителів музики. *Мистецтво та освіта*. 2005. № 4. С. 6–8.
107. Проворова Є. М. Теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 39 с.
108. Савченко Р. А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2014. 45 с.
109. Світайло С. В. Зміст і структура фахової компетентності майбутніх учителів музики, які здобувають диригентсько-хорову підготовку. *Імідж сучасного педагога*. 2011. № 7(116). С. 17–20.
110. Свещинська Н. В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів засобами сучасної фортепіанної музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2005. 25 с.
111. Соломаха С. О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури : посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013.
112. Александрова О. О. Духовно-семантичний підхід до вивчення музичного твору. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти* : зб. наук. ст. / ХДУМ ім. І. П. Котляревського / ред.-упоряд. Л. В. Шаповалова. Харків : ТОВ «С.А.М.», 2018. Вип. 46. С. 154–165.

113. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей : монографія / АПН РСФСР. Москва ; Ленинград : АПН, 1947. 345 с.
114. Выготский Л. С. Психология искусства / сост. автор послесл. М. Г. Ярошевский. Ростов н/Дону: «Феникс», 1998. 479 с.
115. Бойчук І. І. Психологічні особливості творчості майбутніх учителів музики. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць / Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка. Київ : Логос, 2008. Т. 7. Вип. 16. С. 27–34.
116. Бочкарёв Л. Психология музыкальной деятельности: Москва : Классика - XXI, 2008. 352 с.
117. Драганчук В. М. Музична психологія і терапія : навч. посіб. для студ. спец. «Музичне мистецтво» / Східноєвр. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. 230 с.
118. Кирнарская Д. К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности. Москва : Таланты – XXI век, 2004. 496 с.
119. Музыкальная психология : учеб. пособие / Р. Г. Кадыров ; отв. ред. Р. Ю. Юнусов. Ташкент : Мусика, 2005. 80 с.
120. Музыкальная психология и психология музыкального образования : теория и практика : учеб. для студ. муз. фак. учреждений высш. пед. проф. образования / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др. ; под ред. Г. М. Цыпина. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Академия, 2011. 384 с.
121. Науменко С. І. Психологія музичної діяльності. Чернівці : ПП Видавничий дім «Родовід», 2015. 408 с.
122. Овсянкина Г. П. Музыкальная психология : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Союз художников, 2007. 240 с.
123. Психология музыкальной деятельности : теория и практика : учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др.; под ред. Г. М. Цыпина. Москва : Академия, 2003. 368 с.

124. Психология музыки и музыкальных способностей : хрестоматия / сост.- ред. А. Е. Тарас. Москва : АСТ ; Минск : Харвест, 2005. 720 с.
125. Александрова О. В. Формування мислення сучасного виконавця в системі інтегральних зв'язків теорії музики та інтерпретології. *Modern culture and art history: an experience of Ukraine and EU* : Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. P. 1–20.
126. Kunst. Richtlinien und Lehrplane Gymnasium. Sekundarstufe 1. Düsseldorf, 1993. 134 s.
127. Erziehung und Wissenschaft. *Schule ist mehr als Unterricht* / red. J. Lenz. Frankfurt, 1995. 208 s.
128. Selle G. Kultur der Sinne und ästhetische Erziehung : Alltag, Sozialisation, Kunstunterricht in Deutschland vom Kaiserreich zur Bundesrepublik. Köln : Du Mont, 1981. 245 s.
129. Staudte A. Ästhetische Erziehung. 1-4. München ; Wien, Baltimore : Urban und Schwarzenberg, 1980. 18 s.
130. Мельничук С. Г. Формирование эстетической культуры будущих учителей (историко-педагогический аспект, 1860-1980 гг.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Институт педагогики АПН Украины. Киев, 1995. 383 с.
131. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія/ за ред. В. І. Шинкарук. Київ. 2002. 744 с.
132. Словник-довідник з курсу «Філософія» для студентів 2, 3, 4 курсів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / уклад. А. Г. Чичков, О. М. Башкеєва, О. М. Патеріло. Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ. 2014. 20 с.
133. Феномен української культури : методологічні засади осмислення : зб. наук. пр. Київ : Фенікс, 1997. 477 с.
134. Моль А. Социодинамика культуры : пер. с фран. Москва, 1973. 406 с.
135. Каган М. С. Философия культуры : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Петрополис, 1996. 416 с.

136. Кармин А. С. Основы культурологии. Морфология культуры. Санкт-Петербург : Изд-во Лань, 1997. 512 с.
137. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука (логико-методологический анализ). Москва : Мысль, 1983. 284 с.
138. Анисимов С. Ф. Духовные ценности. Производство и потребление. Москва : Мысль, 1988. 256 с.
139. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія. Київ : Наш час, 2007. 280 с.
140. Коган Л. Н. Всестороннее развитие личности и культура. Москва : Знание, 1981. 63 с.
141. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского. Москва: Художественная литература, 1972. 412 с.
142. Шпенглер О. Закат Европы : пер. с нем. Новосибирск : ВО «Наука», Сибирская издательская фирма. 1993. 584 с.
143. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка* : наук.-метод. журнал / Акад. міжнар. співроб. з креативної пед. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 63–67.
144. Зязюн І. Аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. праць. Київ ; Полтава, 2011. С. 9–24.
145. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурнофункціональний аналіз : монографія. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 235 с.
146. Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; за ред. Н. А. Побірченко. Київ : Наук. світ, 2007. 274 с.
147. Браже Т. Г. Из опыта развития общей культуры учителя. *Педагогика*. 1993. № 2. С. 70–75.
148. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості : в 2-х т. Чернівці : Букрек, 2015. Т. 2. 640 с.

149. Бондар Л. С. Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3. С. 13–16.
150. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 566 с.
151. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістратури. Київ : Центр навч. л-ри, 2003. 316 с.
152. Бабич М., Вітвицька С. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : зб. наук. праць. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 77–80.
153. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник. 2-ге вид., перероб., допов. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
154. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Київ, 2000. 417 с. Харків : Основа, 1998. 300 с.
155. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Вища шк., 2004. 422 с.
156. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. Київ : Освіта України, 2008. 528 с.
157. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
158. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посібник / уклад. : В. І. Лозова, А. В. Троцько, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна. Харків : Апостроф, 2011. 408 с.
159. Лутаєва Т. В., Кайдалова Л. Г. Педагогічна культура : навч. посіб. Харків : НФаУ, 2013. 156 с.
160. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. Москва : Академия, 2002. 576 с.

161. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посібник. Вид. 2-ге, випр., допов. Київ : Академвидав, 2006. 520 с.
162. Уваркіна О. Сутність і зміст професійної культури спеціаліста. *Вища освіта в Україні*. 2005. № 4. С. 68–78.
163. Щербань П. Сутність педагогічної культури. *Вища школа України*. 2004. № 3. С. 67–71.
164. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 168 с.
165. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
166. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта / О. О. Александрова. Харків, 2020. URL : http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/opp/muz_magistr.pdf
167. Іванова Т. В. Професійна культура майбутнього вчителя. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 2. С. 86–93.
168. Халабузар О. А. Педагогічна культура як інтегративний концепт професійної підготовки майбутнього вчителя. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*. 2014. Вип. 1. С. 265–272. URL : <http://bdpu.org/pedagogy/ua/files/2014/1/42.pdf> (дата звернення : 20.08.2020).
169. Гриньова В. М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Вища освіта України*. 2006. № 4. С. 58-62.
170. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2007. 252 с.
171. Андрущенко В. І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1(10). С. 58–69.
172. Завалевський Ю. Шляхи і рівні підготовки вчителя до професійної діяльності на основі компетентнісного підходу. *Науковий часопис НДУ імені*

М. П. Драгоманова. Сер. 17 : Теорія і практика навчання та виховання. 2010. 202 с.

173. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи. *Рідна школа*. 2007. № 4. С. 12–14.

174. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр-S, 1998. 125 с.

175. Естетичний досвід вчителя: теорія і практика : монографія / В. Г. Бутенко, І. А. Зязюн, М. П. Лещенко та ін. Херсон, 1997. 214 с.

176. Ващенко Г. Основи естетичного виховання. Мюнхен ; Лондон : Авангард, 1957. 46 с.

177. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи; формування і сфери вияву. Київ : Вища шк., 1976. 174 с.

178. Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів : бібліогр. покажч. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; упоряд. : Л. Н. Штома ; наук. ред. І. А. Зязюн. Київ ; Кіровоград : Імекс, 2013. 150 с.

179. Гук О. Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 18. С. 193–199.

180. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

181. Крылова Н. Б. Эстетический потенциал культуры. Москва : Прометей, 1990. 146 с. Латишева Т., Манжелеев Г., Тарапата М. Культура здоров'я старшокласника (ліцеїста-медика). *Донецький вісник Наукового товариства імені Шевченка*. Донецьк : Донецьке відділення НТШ. 2008. Т. 20. С. 133–144.

182. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі : єдність навчання і виховання : метод. посібник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с. : іл.

183. Миропольська Н. Виміри сформованості художньої культури школярів. *Мистецтво і освіта*. 2003. № 1. С. 20–23.

184. Олексюк О. М., Бондаренко Л. А. Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі : навч. посібник. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 112 с.

185. Олексюк О. М., Ткач М. Педагогіка духовного потенціалу особистості : сфера музичного мистецтва : навч. посібник. Київ : Знання України, 2004. 264 с.

186. Полатайко О. М. Герменевтичний підхід до формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання* : зб. наук. пр. / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; редкол. : Г. Ю. Ніколаї, А. Валюха, Н. П. Гуральник та ін. Суми : ВВП «Мрія», 2016. Вип. 1(7). С. 3–11.

187. Стратан Т. Б. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів музики засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1996. 25 с.

188. Cherkasov V. F. Theoretical-methodological basics musical and pedagogical education. *Теоретико-методологічні засади музично-педагогічної освіти. Сер. : Педагогічні науки* / ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. Вип. 178. С. 71–76.

189. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 472 с.

190. Соціологія культури : навч. посібник / О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін. Київ : Каравела, Львів : «Новий світ – 2000», 2002. 334 с.

191. Професіографічний підхід у системі вищої освіти : монографія / кол. авт., за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во О. О. Євенок, 2019. 328 с.

192. Мороз М. О. Професіограма вчителя музики : науково-теоретичний підхід. *Професіографічний підхід у системі вищої освіти* :

монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во О. О. Євенок, 2019. С. 175–192.

193. Прокопенко Р. В. Специфіка змістового наповнення інтересу до педагогічної діяльності майбутніх учителів музики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2011. Вип. 11. С. 78–81.

194. Щедролоєва К. О. *Професіограма вчителя музики і художньої культури*. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 2008. № 1(49). С. 332–337.

195. Каган М. С. Человеческая деятельность : Опыт системного анализа. Москва : Политиздат, 1974. 328 с.

196. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посібник. Київ : ТОВ Інтерпроф, 2002. 270 с.

197. Верб М. А. Педагогические основы формирования эстетической культуры старших школьников. Ленинград : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1980. 80 с.

198. Тельчарова Р. А. Музыка и культура. Москва : Знание, 1986. 64 с.

199. Винничук Р. В. Аксіологічний та культурологічний підходи як аспекти методології сучасної підготовки фахівців у вищій школі. *Young Scientist* 2018. № 2.2 (54.2). URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.2/19.pdf> (дата звернення : 09.04.2020).

200. Ігнат'єва Я. В. Формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Духовність особистості: методологія, теорія, практика. 2019. Вип. 5 (92), С. 97–107. URL: <http://domtpsnu.snu.edu.ua/index.php/Domtp/article/view/59> (дата звернення : 09.04.2020).

201. Додонов В. И. Эмоциональная направленность. Диагностика эмоционально-нравственного развития. Санкт-Петербург, 2002. 132 с.

202. Выготский Л. С. Педагогическая психология / ред. : Л. М. Штутина, Л. М. Малова. Москва : Педагогика-Пресс, 1999. 536 с.

203. Гальперин П. Я. Введение в психологию. Москва : Моковский ун-т, 1976. 150 с.
204. Максименко С. Д. *Загальна психологія* : навч. посібник. Вид. 3-є, перероб. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с .
205. Авалиани С. Ш. Природа знания и ценностей. Тбилиси : Мецниереба, 1989. 182 с.
206. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 124–129.
207. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. Москва : Политиздат, 1986. 223 с.
208. Киссель М. Ценностей теория. *Философский энциклопедический словарь*. Москва, 1983. С. 763–764. Определение «Ценностей теория» в *Большой Советской Энциклопедии*. URL : <http://bse.sci-lib.com/article120491.html> (дата обращения : 20.09.2020).
209. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації. Одеса : Астропринт, 2002. 221 с.
210. Кавалеров А. А. Найвища цінність – людина. *Перспективи*. Одеса, 2001. № 3(15). С. 28–32.
211. Сіверс В. А. Цінність як предмет етико-філософського аналізу : автореф. дис... д-ра філос. наук : 09.00.07. Київ, 1997. 33 с.
212. Савченко О. Я. Від людини освіченої – до людини культури : ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів. *Педагогіка*. 1995. № 3. С. 5–16.
213. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості : формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2010. № 1(39). С. 94–106.
214. Perri R. B. *General theory of value. Its Meaning and Basic Principles Construed in Terms of Interest*. Cambridge : Harvard University Press, 1926. 702 p.
215. Dewey J. *Theory of valuation (International Encyclopedia of Unified Science)*. Chicago : The University of Chicago Press, 1939.V. II. № 4. 67 p.

216. Shepard B. C. Basic values of western civilization. New York : Columbia University Press, 1960. 132 p.

217. Halstead J., Taylor M. Values in education and Education in values. London, 1996. 297 p.

218. Щербакова А И. *Аксиологическая подготовка учителя музыки на современном этапе* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Московский педагогический университет. Москва, 2004. 568 с.

219. Шевченко Г. П. Формування духовної культури учнівської молоді засоба-ми мистецтва : методологія, теорія, практика. *Формування духовної культури учнівської молоді засоба-ми мистецтва: методологія, теорія, практика* : наук. зб. Луганськ, 2000. Вип. 2. С. 5–8.

220. Божович Л. И. Избранные психологические труды : Проблемы формирования личности / под ред. Д. И. Фельдштейна. Москва : Междунар. пед. акад., 1995. 212 с. (Библиотека школьного психолога).

221. Верб М. А. Взаимосвязь эстетической и педагогической культуры будущего учителя. *Проблемы эстетического образования и воспитания студентов педагогических институтов*. Свердловск, 2008. С. 3–10.

222. Буров А. И. Эстетика : проблемы и споры. Методологические основы дискуссий в эстетике . Москва : Искусство, 2003. 279 с.

223. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики : монография. Москва : МГУ, 1959. 412 с.

224. Лихачев Б. Т. Теория эстетического воспитания школьников : учеб. пособие по спецкурсу для студ. пединститутов. Москва : Просвещение, 1985. 176 с.

225. Лармин О. В. Эстетическое развитие и воспитание молодежи. Москва : Московский ун-т, 1978. 326 с.

226. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1984. 111 с.

227. Боднарук І. М. Взаємозв'язок музично-виконавських дисциплін під час педагогічної практики студентів. *Науковий вісник Чернівецького*

університету Сер. : Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. Чернівці : ЧДУ, 1999. Вип. 43. С. 186–191.

228. Боднарук І. М. Методична підготовка майбутнього вчителя музики в системі університетської освіти. *Науковий вісник Чернівецького університету Сер. : Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. Чернівці : Рута, 2000. Вип. 99. С. 23–26.

229. Лауреат. Большая Советская Энциклопедия : сайт. URL : <http://bse.sci-lib.com/article068946.html> (дата обращения : 04.09.2020).

230. Пуришев Б. Лирическая поэзия средних веков. Поэзия трубадуров. Поэзия миннезингеров. Поэзия вагантов. Москва, 1974. 132 с.

231. Музыкальный фестиваль. *Большая Советская Энциклопедия* : сайт. URL : <http://bse.sci-lib.com/article078909.html> (дата звернення : 07.10.2020).

232. Доманська О. Україна і міжнародне культурне співробітництво. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2014. № 3. С. 28–33.

233. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; гол. ред. І. К. Білодід. Київ : Наук. думка. 1979. Т. 10 : Т.-Ф / ред. тому : А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 658 с.

234. Фестиваль. *Slovar.cc* : сайт. URL : <https://slovar.cc/enc/bolshoy/2127775.html> (дата звернення : 07.10.2020).

235. Швед М. П. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики. Львів : Сполом, 2010. 440 с.

236. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; гол. ред. І. К. Білодід. Київ : Наукова думка. 1973. Т. 4 : І-М / ред. тому : А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 840 с.

237. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні ; гол. ред. І. К. Білодід. Київ : Наукова думка. 1977. Т. 8 : Природа-Ряхтливий / ред. тому : В. О. Винник та ін. 927 с.

238. Давидовський К. Ю. Соціокультурні виміри міжнародного фестивального руху : за результатами IV Міжнародного музичного фестивалю

«Віртуози планети». *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури* : зб. наук. праць. Київ : Міленіум, 2011. Вип. XXVI.

239. Примеров Н. А. Роль конкурсов и фестивалей в воспроизводстве народной музыкальной культуры. *Вестник КемГУКИ. Культурология* : сб. науч. тр. 2012. № 21. С. 74–85. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-konkursov-i-festivaley-v-vosproizvodstve-narodnoy-muzykalnoy-kultury#ixzz49fdCbV9z> (дата обращения : 16.03.2020).

240. Ущапівська О. М. Музичні фестивалі і конкурси як важлива складова культурно-мистецького життя Донецького краю. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 2. С. 84--89.

241. Blau DiMaggio, Judith *The Economic Approach to Human Behavior*. Chicago : Chicago University Press. 1989.

242. Богущкий Ю. Культурна політика в Україні в контексті євроінтеграційного досвіду. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : прогр. Міжнар. наук. конф. (24-25 листоп. 2016 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. Харків : ХДАК, 2016. С. 281--284.

243. Богущкий Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті. Київ : Знання, 2007. 679 с.

244. Chalcraft J. *Ethnographic Expectations : Working WOMAD. Euro-Festival Newsletter*. 2008. № 1. November. P. 5--6.

245. Откидач В. Естрадний спів і шоу-бізнес : навч.-метод. посібник. Вінниця: Нова книга, 2013. 368 с.

246. Пискач А. А.. Фестивальний рух у культурному житті України кінця ХХ – початку ХХІ ст. : неофольклорні тенденції. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку* : зб. наук. праць. Рівне, 2011. Вип. 17. С. 46–54.

247. Oehlschlagel R. *Das Festival der Neue Musik : Analyse und These. Neue Musik und Festival. Studien zur Wertungsforschung*. Graz, 1973. Heft 6. S. 45–54.

248. Зуєв С. Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова) : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.01. Харків, 2007. 18 с.

249. Зубенко Д. Розвиток фестивального руху в сучасній Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2011. № 4(12). С. 110–114. URL : <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/124992> (дата звернення : 07.10.2020).

250. Попова Т. Музыкальные жанры и формы. Ленинград : Гос. муз. изд-во, 1954. 254 с.

251. Павлицька К. М. Виховні аспекти у діяльності педагогічного університету. *Витоки педагогічної майстерності. Сер. : Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2011. С. 203–208.

252. Шевченко Г. П. Педагогіка духовності. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць. Луганськ. 2004. Вип. 1. С.3–9.

253. Роганова М. В. Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: за матеріалами Міжнар. пед. прогресу «Розвиток особистості в сучасному медіа просторі».* Луганськ. 2013. № 13 (272) липень. Ч. IV. С. 187–195.

254. Пономарьова Г. Ф. Професіоналізм як інтегративна якість учителя-вихователя. *Посилання професійної спрямованості навчально-виховного процесу* : зб. матеріалів засідання проблемного столу викладачів пед. вузів I–II рівнів акредитації Східного регіону. Харків : Константа, 2005. С. 53–56.

255. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва : Наука, 1973. 270 с.

256. Блауберг И. В., Садовский В.Н., Юдин Э.Г. Философский принцип системности и системный подход. *Вопросы философии.* 1978. № 8. С. 39–53.

257. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка. 2008. 684 с.

258. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ. Москва : Наука, 1974. 280 с.

259. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности : методологические проблемы современной науки. Москва : Наука, 1978. 392 с.
260. Ильина Т. А. Структурно-системный подход к организации обучения. Москва : Знание, 1972. Вып. I. 34 с.
261. Философский словарь / под ред. И. Г. Фролова. Москва : Политиздат, 1989. 480 с.
262. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Ф. Губский и др. Москва : ИНФРА-М, 2007. 576 с.
263. Балл Г. А. Теория учебных задач. Психолого-педагогический аспект. Москва : Педагогика, 1990. 184 с.
264. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібник / за ред. З. І. Тимошенко. Київ : Європейський ун-т, 2004. 127 с.
265. Подласый И. П. Педагогика : 100 вопросов–100 ответов : учеб. пособие для вузов. Москва : ВЛАДОС-пресс, 2004. 365 с.
266. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лист. 1993 р. № 896. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення : 09.02.2020).
267. Бех І. Д. Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді. *Виховна робота у вищому навчальному закладі : симбіоз нового і традиційного* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. / АПН України, Ін-т проблем виховання АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, МОН України, Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т. Кам'янець-Подільськ, 2001. С. 14–20.
268. Шевченко Г. П., Євтух М. Б. Духовна культура і педагогіка. *Формування духовної культури учнівської молоді* : зб. наук. праць. / за заг. ред. член-кор. АПН України, д-ра пед. наук, професора Г. П. Шевченко. Луганськ : СУДУ, 1997.
269. Ушинский, К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Т. 2. Изд. 11-е. Санкт-Петербург : Тип. М. Меркушева, 1905. 444 с.

270. Андриенко Е. В. Антропологический подход к проблемам образования. *Идеи и идеалы* : науч. журнал. 2010. № 1(3). Т. 2. С. 2–10. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/antropologicheskiiy-podhod-k-probleмам-obrazovaniya/viewer> (дата обращения : 09.02.2020).

271. Аносов І. П. Антропологізм як чинник гуманізації освіти(теоретико-концептуальні основи) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2004. 44 с.

272. Бим-Бад Б. М.. Педагогическая антропология : учеб. пособие. Москва : УРАО, 2002. 208 с.

273. Максакова В. И. Педагогическая антропология : учеб. пособие для вузов по спец. «Педагогика» / Междунар. акад. наук пед. образования. Москва : Академия, 2008. 208 с.

274. Шевченко Г. П. Виховання–процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 3. С. 288–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2015_3_28 (дата звернення: 07.08.2020).

275. Артюхова О. В. Культурологічний підхід до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей. *Збірка наукових праць. Педагогічні науки*. Харків, 2008. Вип. 1. Ч. 2. С. 47–50.

276. Бастун М. В. Культурологічний підхід в освіті та його психолого-педагогічне забезпечення. *Горизонты образования*. 2012. № 3. Т. 2(36). С. 170–175.

277. Васянович Г. П., Дегтярьова Г. Л., Клос Є. Б. Дидактичні аспекти культурологічної підготовки спеці-аліста у вищій школі. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 5. С. 214–222.

278. Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук.-метод. посібник. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

279. Лобова О. В. Формування основ музичної культури молодших школярів : теорія і практика : монографія. Суми : Мрія, 2010. 516 с.

280. Отич О. М. Культурологічна педагогічна парадигма як методологічна основа сучасної освіти. URL : <https://docplayer.net/107358176-Udk-377-378-olena-otich-m-kiyiv-kulturologichna-pedagogichna-paradigma-yak-metodologichna-osnova-suchasnoyi-osviti.html> (дата обращения : 09.02.2020).

281. Руденко В. Н. Культурологические основы целостности содержания высшего образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Ростовский государственный университет. Ростов н/Д. 2003. 454 с.

282. Мануйлов Ю. С. Средовой подход в воспитании. 2-е изд., перераб. Москва ; Нижний Новгород : Волго-Вятской акад. гос. службы. 2002. 157 с.

283. Мудрик А. В. Социализация и воспитание. Москва : Сентябрь 1997. 96 с.

284. Лучанінова О. П. Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти як фактор духовної безпеки студентської молоді *Духовність особистості: методологія, теорія, практика*. 2018. Вип. 2(83). С. 86–96.

285. Приходченко К. І. Педагогічні основи формування творчого освітньо-виховного середовища в загальноосвітніх навчальних закладах гуманітарного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Луганский Национальный университет им. Владимира Даля. Луганськ. 2008. 465 с.

286. Приходченко К. І. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу : навч. посібник. Харків : Основа, 2007. 152 с.

287. Рубцов В. В., Улановская И. М., Яркіна О. В. Психологический климат как характеристика образовательной среды школы. *Экспериментальные площадки в московском образовании* : сб. статей. 2001. Вып. 2. С. 51–66.

288. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию. 2 -е изд., испр. и доп. Москва : Смысл, 2001. 366 с.

289. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Суми : СумДПУ. 2020. 324 с.

290. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Общая педагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2 ч. Москва : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2002. Ч. 1. 288 с.

291. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання* : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського ; упоряд. : Т. В. Філімонова та ін. Київ, 2015. С. 8–15.
292. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.
293. Беспалько В. П. Теория создания и применения : учебник. Москва : НИИ школьных технологий, 2006. 192 с.
294. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Просвіта, 2000. 368 с.
295. Дубасенюк О. А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*: навч. посібник / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Житомир. держ. пед.ун-т, 2001. С. 4–12.
296. Левківський М. В. Інноваційні навчальні технології. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*: навч. посібник / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. С. 12–18.
297. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і перероб. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
298. Педагогіка і психологія життєтворчості : навч.-метод. посібник / ред. Рада : В. М. Доній (голова), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. Київ : ІЗМН, 1996. 792 с.
299. Освітні технології : навч. метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
300. Пометун О. І., Піроженко Л. В. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник. Київ : А.С.К., 2005. 192 с.
301. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП. Москва : НИИ школьных технологий, 2005. 288 с.

302. Педагогічні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. напряму підготовки «Початкова освіта» / авт.-уклад. С. М. Дубяга. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.

303. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Знання 2008. URL:http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy (дата звернення : 24.03.2020).

304. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. Київ : Парламентське видавництво, 2002. 204 с.

305. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія / за заг. ред. І. А. Зязюна. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

306. Шевченко Г. П. Взаимодействие искусств в эстетическом воспитании и развитии подростков : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13. 00. 01. Киев, 1986. 48 с.

307. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. *Когнітивне музикознавство* : зб. наук. ст. / Харків. нац. ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків : ХНУМ імені І. П. Котляревського, 2019. Вип. 52. 204 с.

308. Definition and Selection of Key Competencies – Executive Summary (2005). URL : <http://www.deseco.admin.ch/bfs/deseco/en/index/02.html> (дата звернення : 24.03.2020).

309. Савченко Р. А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів : автореф. дис ... д. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2014. 43 с.

310. Полубоярина І. І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2008. 21 с.

311. Растригіна А. М. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього магістра музичного мистецтва. *Сучасні стратегії*

університетської освіти: якісний вимір : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 501–509.

312. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ніжинський державний ун-т імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2007. 228 с.

313. Пляченко Т. М. Компетентнісна модель у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. *Сучасні стратегії університетської освіти : якісний вимір*. 2012. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/570/1/T_Plyachenko_Kompetentnisna%20model.pdf (дата звернення : 15.06.2020).

314. Горбенко О. Критерії сформованості музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. Вип. 87. С. 56–61.

315. Карпенко Т. П. Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 23 с.

316. Юдзіонук Н. М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у музично-інтерпретаційній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2011. 20 с.

317. Ульянова В. С. Сутність і структура професійної компетентності майбутніх учителів художньої культури та майбутніх учителів музичного мистецтва, етики й естетики в теорії педагогічної думки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2015. Вип. 41(94). С. 465–474.

318. Ульянова В. С. Особистісні якості в структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва та художньої культури. *Теорія і методика професійної освіти* : електрон. наук. фах. вид. / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. 2015. Вип. 7. URL : <http://tmpe.profua.info/index.php/editions/122-editions-7> (дата звернення : 15.06.2020).

319. Ульянова В. С. Визначення структури професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання гуманітарних наук* : матеріали Міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 19. Т. 1. С. 229–232.
320. Ігнат'єва Я. В. Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності : теорія і практика : робоча програма спецкурсу / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2018. 21 с.
321. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
322. Биков В. Ю. Інформатизація освіти. *Енциклопедія освіти України* / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 360–362.
323. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / уклад. : Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник ; за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «Школа», 2009. 1008 с.
324. Овчаренко Л. В., Турукіна О. В. Розвиток естетичної культури студентів засобами української музики. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. 2014. Вип. 3. С. 75–79. URL : http://apmp.kgpa.km.ua/Files/APMP_03/16.pdf (дата звернення : 15.06.2020)
325. Панок В. Г. Українська практична психологія: визначення, структура та завдання. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 1. С. 5–8.
326. Практична психологія у системі освіти. Питання організації та методики / під ред. В. Г. Панка. Київ, 1995. 131 с.
327. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ : НДІП, 1990. 240 с.
328. Семиченко В. А. Використання психології в навчально-виховному процесі вищої школи. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 33–43.
329. Спасибенко Г. Человеческое измерение социума. *Социально-*

гуманитарные знания. 2000. № 3. С. 56–73.

330. Медков В. М. Индекс человеческого развития. *Человек и современный мир*. 2002. С. 241–257.

331. Люсин Д. В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник. *Психологическая диагностика*. 2006. Т. 4. С. 3–22.

332. Гаврілова Л. Г. Професійна компетентність майбутніх учителів музики як педагогічний феномен. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / за ред. Г. П. Шевченко. 2017. № 2(17). С. 71–82. URL : <http://oaji.net/articles/2017/690-1498472456.pdf> (дата звернення : 15.06.2020).

333. Осадчук А. Ю Професійна культура викладача музичних дисциплін в процесі фахової підготовки студентів. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/37.pdf (дата звернення : 15.06.2020).

334. Ihnatieva Y. Stages of implementation of technology of education of music and aesthetic culture of future teachers of musical art in the course of competitive-festival activity. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. Praha : Publishing house Education and Science. 2021. № 1 (67). P. 80–84.

335. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ, 2010. 219с. URL : https://bahmat.at.ua/MET_NAUK_DOSL/S.VYGOVSJKA_POSIBNYK.pdf

336. Ігнат'єва Я. В. Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти : метод. рекомендації / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2017. 36 с.

337. Ігнат'єва Я. В. Роль професійно-творчої діяльності в духовному розвитку майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / за ред. Г. П. Шевченко. Северодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 2 (77). С. 137-143.

338. Ігнат'єва Я. В. Фестивально-конкурсний рух в еволюції зарубіжного та українського музичного мистецтва. *Актуальні питання*

гуманітарних наук : матеріали Міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка / за ред. В. Ільницького. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2018. Вип. 20. Т. 1. С. 142–146.

339. Ігнат'єва Я. В. Музично-естетична культура як складова професійної культури вчителя музичного мистецтва. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі* : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. № 12 (56). Ч. 6. С. 69–73.

340. Ігнат'єва Я. В. Фестивально-конкурсний рух як засіб виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка* : наук. журнал. Одеса, 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 71–75.

341. Ігнат'єва Я. В. Фестиваль «Червона рута» як арена відтворення нових тенденцій у сучасному естрадно-вокальному виконавстві. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених, 21-22 квіт. 2016 р. Харків : ХДАК, 2016. С. 125–126.

342. Ігнат'єва Я. В. Роль фестивально-конкурсної діяльності у вихованні майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання сучасних педагогічних і психологічних наук*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 лют. 2018 р. Одеса, 2018. С. 82–85.

343. Ігнат'єва Я. В. Педагогічні умови формування музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: матеріали Міжрегіон. наук.-практ. конф., 27-28 груд. 2019 р. Харків, 2019. С. 52–55.

344. Ігнат'єва Я. В. Естрадно-вокальне виконавство: генеза та еволюція. *Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації* : матеріали регіон. наук.-практ. конф., 22 квіт. 2020 р. Харків. 2020. С.98-103.

345. Ігнат'єва Я. В. Формування вокального фестивально-конкурсного репертуару. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування* : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 груд. 2020 р. Львів : ГО «Львів. пед. спільнота». 2020. С. 153–155.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій, опублікованих за темою дисертаційної роботи

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Ігнат'єва Я. В.** Роль професійно-творчої діяльності в духовному розвитку майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / за ред. Г.П. Шевченко. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 2 (77). С. 137-143.

2. **Ігнат'єва Я. В.** Фестивально-конкурсний рух в еволюції зарубіжного та українського музичного мистецтва. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / за ред. В. Ільницького. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2018. Вип. 20. Том 1. С. 142 – 146.

3. **Ігнат'єва Я. В.** Музично-естетична культура як складова професійної культури вчителя музичного мистецтва. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький. 2019. № 12 (56). Ч. 6. С. 69–73.

4. **Ігнат'єва Я. В.** Формування музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць. Сєверодонецьк. 2019. Вип. 5 (92). С. 97–107.

5. **Ігнат'єва Я. В.** Фестивально-конкурсний рух як засіб виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*: науковий журнал. Одеса. 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 71-75.

Статті, опубліковані в закордонних виданнях

6. **Ihnatieva Y.** Stages of implementation of technology of education of music and aesthetic culture of future teachers of musical art in the course of competitive-festival activity. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. Praha: Publishing house Education and Science. 2021. № 1 (67). P. 80 – 84.

*Публікації у збірниках тез
всеукраїнських та міжнародних конференцій:*

7. Ігнат'єва Я. В. Фестиваль «Червона рута» як арена відтворення нових тенденцій у сучасному естрадно-вокальному виконавстві. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених 21–22 квітня 2016 р. Харків: ХДАК, 2016. С. 125–126.

8. Ігнат'єва Я. В. Роль фестивально-конкурсної діяльності у вихованні майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання сучасних педагогічних і психологічних наук*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 16 – 17 лютого 2018 р. Одеса. 2018. С. 82-85.

9. Ігнат'єва Я. В. Педагогічні умови формування музично-естетичної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: матер. Міжрегіон. наук.-практ. конф. 27-28 грудня 2019 р. Харків. 2019. С. 52-55.

10. Ігнат'єва Я. В. Естрадно-вокальне виконавство: генеза та еволюція. *Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації*: матер. регіон. наук.-практ. конф. 22 квітня 2020 р. Харків. 2020. С.98-103.

11. Ігнат'єва Я. В. Формування вокального фестивально-конкурсного репертуару. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. 25 – 26 грудня 2020 р. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2020. С. 153–155.

Навчально-методичні роботи,

які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Ігнат'єва Я. В. Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти: методичні рекомендації. Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2017. 36 с.

13. Ігнат'єва Я. В. Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної

діяльності: теорія і практика: робоча програма спецкурсу. Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. 2018. 21 с.

Методики діагностики та анкети для кураторів студентських груп

1. Анкета самоаналізу виховної діяльності кураторів студентських груп

Шановні викладачі, куратори студентських груп, просимо дати відповіді на запитання анкети, здійснюючи самоаналіз своєї виховної діяльності.

1. Ваше ставлення до проблем музично-естетичного виховання молоді.
2. Чи потрібна в наш час система музично-естетичного виховання у педагогічних ЗВО?
3. Чи хотілося б Вам займатися будь-якою виховною діяльністю у коледжі?
4. Якщо Ви бажаєте займатися громадською роботою, то у якому напрямку виховної діяльності?
5. Які навчальні дисципліни, на Вашу думку, впливають на морально-естетичне виховання студентів технічних спеціальностей?
6. Назвіть сім основних моральних та естетичних якостей студента, які ви хотіли б в ньому бачити. Як ви розумієте кожен з цих якостей?
7. Сформулюйте мету виховання цих якостей, визначте педагогічні умови, що сприяють досягненню цієї педагогічної мети.
8. Які психологічні закономірності вам необхідно враховувати для досягнення такої мети виховання?
9. Які педагогічні умови, на вашу думку, допомагатимуть вихованню таких якостей студента?
10. Які чинники можуть перешкоджати досягненню цілей виховання таких якостей студента?

11. На підставі чого викладачі можуть дізнатися про бажання і можливість студента сприймати виховне завдання як значуще для нього?

12. На підставі чого ви оцінюєте свій особистий і професійний потенціал для успішного вирішення завдань з виховання музично-естетичної культури студента?

13. Чи умієте ви використовувати свої професійні і особисті якості у виховній роботі?

14. Які форми, методи, прийоми, технології ви використовуєте при вирішенні виховних завдань?

15. Які трапляються труднощі при вирішенні завдань виховання у студентів цінностей культури і цінностей освіти?

16. Що вас не задовольняє у виховній роботі коледжу?

17. За якими критеріями ви визначаєте успішність результатів своєї виховної діяльності?

2. Анкета для викладачів

«Естетична орієнтація педагогічного процесу».

1. Наскільки важливий для Вас, як викладача, Ваш естетичний і художній розвиток?

2. Поясніть, чому.

3. Яким чином і як часто ви прагнете підвищувати свій культурний рівень?

4. Чи визначаєте Ви задачі естетичного виховання студентів при викладанні навчальних дисциплін? Якщо так, то зазначте, які.

5. Які форми і методи роботи Ви використовуєте для музично-естетичного виховання студентів під час освітнього процесу.

6. Як Ви вважаєте, чи існує необхідність формування естетичних почуттів у студентів? Поясніть свою думку.

7. Чи використовуєте Ви твори мистецтва на навчальних заняттях. Якщо так, то з якою метою?

8. Яким видам мистецтва Ви віддаєте перевагу на заняттях? На що спирається Ваш вибір?

Просимо написати декілька слів про себе.

1. Ваше місце роботи (заклад, кафедра).
2. Навчальні дисципліни, які Ви викладаєте.
3. Стаж роботи в ЗВО.
4. Чи маєте Ви спеціальну художню освіту. Якщо так, то вкажіть, яку.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Ваші пропозиції і побажання Ви можете написати на звороті.

**Діагностичні методики когнітивного компонента
музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за
духовно-світоглядним критерієм**

1. Тести на виявлення ступеня музичної ерудованості.

1. До програмних творів належить:

а) тільки вокальна музика, тому що в ній поєднуються поетичний текст і музика; б) інструментальні твори, яким автор або слухачі додали назву; в) музичні твори, в яких специфічними засобами (назва, епіграф, малюнок) автор стимулює асоціативне уявлення слухача з метою більш повного й точного сприйняття художньо-образного змісту твору.

2. Специфіка музичного мистецтва полягає у тому, що:

а) музичне мистецтво реалізується у часі та потребує обов'язкової участі виконавців; б) музичний звук, на відміну від природних звуків, це спеціально організований рух звуків; в) воно відтворює почуття людей у спеціально чинном організованому звуковому русі.

3. До музики, яку можуть повноцінно сприймати школярі молодшого шкільного віку, належать:

а) усі високохудожні твори класичної музики; б) твори, які будуються на близьких для дітей образах і почуттях та емоційно виразна музична мова; в) сучасна дитяча естрадна музика.

4. У шкільних програмах мають міститися народні твори:

а) з українського фольклору; б) з дитячого фольклору; в) з вітчизняного та зарубіжного фольклорного мистецтва.

5. Романс – це жанр, в якому:

а) відбиваються особисті переживання композитора й виконавця; б) музика написана на професійний поетичний текст; в) відбиваються особисті, ліричні почуття автора, виконавця й слухача.

6. Художньо-образна виразність творів досягається:

а) завдяки цілісному впливу всіх складових музичної мови та засобів виконавської виразності; б) завдяки яскравому вираженню емоційного стану виконавцем; в) за рахунок технічної досконалості виконання.

7. Європейська система музично-теоретичного освіти придатна:

а) для підготовки музикантів будь-яких національних систем; б) для підготовки музикантів всіх європейських країн; в) для підготовки музикантів, які хочуть мати освіту в цій системі, незалежно від місця проживання.

8. Мелодія - це

а) важливий засіб виразності; б) втілення художніх уявлень композитора; в) частка музичного твору.

9. Романтизм у музиці пов'язаний:

а) із створенням пісень на романтичні тексти; б) із вираженням ліричних почуттів людини; в) з відтворенням внутрішнього світу особистості.

10. Речитатив використовується, переважно

а) в творах пісенного жанру; б) в творах оперного жанру; в) у мюзиклах.
Правильні відповіді на всі запитання оцінювались у 4 бали, наявність 1-2 помилок – у 3 бали, від 3 до 4-х помилок – у 2 бали, більше 4-х – у 1 бал.

2. Тести на виявлення ступеня усвідомленості студентами музично-теоретичних понять

1. Гама – це

а) правильне чергування ступенів ладу; б) послідовний рух по ступенях ладу; в) висхідний та низхідний поступовий рух по звуках ладу; г) висхідний та низхідний поступовий рух по звуках ладу від тоніки до тоніки.

2. Синкопа – це:

а) зміщення акценту з сильної долі на слабку; б) акцентування метрично слабкої долі різними засобами; в) припадання довгої ноти на метрично слабку долю; г) різність метричного та ритмового акцентів.

3. Музичний ритм – це:

а) чергування різних довгот; б) послідовність звуків різної довготи; в) організована послідовність звуків різної довготи; розмаїття звуків різної довготи.

4. Різниця між розмірами 6/4 і 3/2:

а) не існує, бо кількість четвертей у такті однакова; б) полягає у більш рухливому та спокійному темпах; в) полягає в кількості долів у такті та довготі кожної долі; г) вказує на різні опорні долі у його виконанні тощо.

5. Діатонічними називають інтервали:

а) які є не більше октави; б) утворені ступенями натурального ладу; в) утворені ступенями гармонічного й мелодичного ладів; г) всі, крім тритонів.

6. Музичний час вимірюється:

а) за допомогою диригування; б) на основі спостереження за пульсом; в) на основі рівномірного руху долів метра.

7. Усталеними називають звуки:

а) які входять до складу тонічного тризвуку; б) які не потребують розв'язання; в) на яких зупиняється мелодія.

8. Мелодією називають:

а) послідовність звуків, які можна заспівати; б) організовану послідовність звуків, які передають музичну думку; в) верхній голос у багатоголосному творі.

9. Метром в музиці називають:

а) послідовність сильних і слабких долів; б) періодична послідовність сильних і слабких долів; в) чергування сильних і слабких метричних долів і т.д.

10. Вміння чисто сольфеджувати залежить від:

а) правильного звукоутворення; б) розвиненої музичної пам'яті та правильного звукоутворення; в) від того, як часто людина співає.

Правильні відповіді на всі запитання оцінювались у 4 бали, наявність 1-2 помилок – у 3 бали, до 3-4-х помилок – у 2 бали, більше 4-х – у 1 бал.

3. Методика незакінчених речень

Мета: виявлення індивідуального сенсу музично-естетичної культури, її компонентів, взаємодії людини і мистецтва, естетичних проблем.

Музично-естетична культура педагога-музиканта - це ...

Музично-естетична культура включає ...

Для мене естетично вихована людина - це ...

У житті педагога-музиканта музично-естетична культура займає велике місце, тому що, ...

У процесі музично-педагогічної освіти дисципліни, що мають естетичну спрямованість - це ...

Музично-естетична культура вчителя музичного мистецтва формується під впливом ...

Проблеми музично-естетичного виховання студентів у ЗВО -...

Естетика побуту в моєму розумінні - це ...

Навчальні предмети естетичної спрямованості - ...

Розвивати свою музично-естетичну культуру - значить ...

4. Анкета «Світова скарбниця мистецтва» (за Г. П. Турук)

1. У наведеному списку письменників минулих століть підкресліть Ваших найулюбленіших.

Шевченко Т. Г., Франко І. Я., Леся Українка, Олена Пчілка, Нечуй-Левицький І. С., Іван Карпенко-Карий, Коцюбинський М. М., Хвильовий М., Довженко О., Котляревський І. П., Куліш П. О., Пушкін О. С., Гоголь М. В., Лермонтов М. Ю., Толстой О. К., Тургенєв І. С., Достоевський Ф. М., Некрасов М. А., Толстой Л. М., Чехов А. П.

2. Кого ще з вітчизняних письменників минулих століть Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

3. У наведеному списку письменників ХХ-ХХІ століття підкресліть Ваших найулюбленіших.

Костенко Л., Жадан С., Забужко О., Андрухович Ю., Дереш Л., Вишня О., Стус В. С., Тичина П. Г., Гончар О., Горький М., Бунін І. А., Брюсов В. Я., Блок А. А., Грін О. С., Толстой О. М., Маршак С. Я., Ахматова А. О., Пастернак Б. Л., Булгаков М. О., Паустовський К. Г., Цветаєва М. І., Маяковський В. В., Єсенін С. О., Шолохов М. А., Симонов К. М., Шукшин В. М.

4. Кого ще з письменників ХХ-ХХІ століття Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

5. У наведеному списку зарубіжних письменників підкресліть Ваших найулюбленіших.

Аліг'єрі Д., Сервантес М., Шекспір У., Мольєр, Гете І. В., Шиллер Ф., Байрон Дж. Г., Гейне Г., Бальзак О., Гюго В., Діккенс Ч., Лондон Дж., Ремарк Е. М., Хемінгуей Е.

6. Кого ще із зарубіжних письменників Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

7. У наведеному списку художників минулих століть підкресліть Ваших найулюбленіших.

Васильківський С.І., Пимоненко М., Курилас О., Рубльов А., Брюллов К. П., Іванов А. А., Федотов П. А., Айвазовський І. К., Шишкін І. І., Перов В. Г., Крамської І. Н., Куїнджі А. І., Верещагін В. В., Рєпін І. Є., Полєнов В. Д., Суриков В. І., Васнецов В. М., Врубель М. А., Левітан І. І., Серов В. А.

8. Кого ще із художників і скульпторів минулих століть Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

9. У наведеному списку художників ХХ-ХХІ століття підкресліть найулюбленіших Ваших художників і скульпторів.

Криволап А., Марчук І.С., Поляков О., Приймаченко М., Нестеров М. В., Кандинський В. В., Грабар І. Е., Реріх Н. К., Чюрльоніс М. К., Кончаловський П. П., Кустодієв Б. М., Петров-Водкін К. З., Шагал М. З., Мухіна В. І., Корін П. Д., Пластов А. А., Дейнека А. А., Глазунов І. С., Васильєв К., Малевич К. С., Лопата В.І., Архипенко О.

10. Кого ще з художників і скульпторів ХХ століття Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

11. У наведеному списку зарубіжних художників і скульпторів підкресліть Ваших найулюбленіших.

Боттічеллі С., Веласкес Д., Ван Гог В., Леонардо да Вінчі, Гойя Ф., Далі С. Матісс А., Мікеланджело, Моне К., Пікассо, П.Рафаель, Рубенс П. П., Рембрандт, Ренуар О., Сезанн П., Тіціан.

12. Кого ще з зарубіжних художників і скульпторів Ви віднесли б до своїх найулюбленіших?

13. У наведеному списку композиторів минулих століть підкресліть найулюбленіших Ваших.

Аляб'єв А. А., Бородин А. П., Варламов А. Е., Глінка М. І., Гулак-Артемівський С. С., Даргомижський А. С., Леонтович М. Д., Лисенко М. В., Мусоргський М. П., Римський-Корсаков Н. А., Скрябін А. Н., Чайковський П. І.

14. Кого ще з композиторів минулих століть Ви віднесли б до своїх найулюбленіших композиторів?

15. У наведеному списку вітчизняних композиторів ХХ століття підкресліть найулюбленіших Ваших композиторів.

Дунаєвський І, Івасюк В., Кабалевський Д. Б., Караєв К., Людкевич С. П., Лятошинський Б. М., Мозговий М., Пахмутова А., Паулс Р. В., Петров А. П., Прокоф'єв С. С., Рахманінов С. В., Свиридов Г. В., Скорик М. М., Соловйов-Сєдой В., Стравінський І. Ф., Стеценко К., Таривердієв М. Л., Тухманов Д., Хачатурян А. І., Хрєнніков Т. Н., Шнітке А. Г., Шостакович Д. Д.

16. Кого ще з композиторів ХХ-ХХІ століття Ви віднесли б до своїх найулюбленіших композиторів?

17. У наведеному списку зарубіжних композиторів підкресліть найулюбленіших Ваших композиторів.

Бах Й. С., Бетховен Л., Брамс І., Бізе Ж., Вагнер Р., Верді Дж, Вівальді А., Гайдн Й., Гендель Г. Ф., Глюк К. В., Гріг Е., Моцарт В. А., Лист Ф., Мендельсон Ф., Шопен Ф., Шуман Р. Шуберт Ф. Штраус І.

1. Кого ще із зарубіжних композиторів Ви віднесли б до своїх найулюбленіших композиторів?

5. Анкета для студентів «Ваші художньо-естетичні інтереси»

1. На скільки важливо для Вас особисто і як для майбутнього вчителя знайомство з різноманітними видами мистецтва?

2. Визначте, що приваблює Вас у мистецтві? Позначте знаком “+” одну або декілька потрібних для відповіді граф.

Відпочинок, “розрядка”	Пізнання життя	Засіб само-виховання	Естетична насолода	Можливість відволіктися	Засіб підвищення емоційності життя	Поштовх до роботи, творчості	Розвага	Інші можливі варіанти

3. Як часто Ви звертаєтеся до різних видів мистецтва?

Позначте знаком “+”.

Види мистецтва	кожен день	декілька разів на тиждень	декілька разів на місяць	раз на місяць	раз на декілька місяців	ще менше	не звертаюся
Архітектура							
Література							
Живопис							
Графіка							
Художнє фото							
Музика							
Хореографія							
Театр							
Кіномистецтво							
Художня самодіяльність							
Балет							
Естрадне мистецтво							
Дизайн							
Декоративно-прикладне							
Садово-паркове							

4. Які види мистецтва Вас:

приваблюють _____

не приваблюють _____

Ви їх не розумієте _____

5. Які жанри Ви можете назвати серед перерахованих видів мистецтва?

Підкресліть ті, що найбільше приваблюють Вас:

Література _____

Живопис _____

Музика _____

Театр _____

Кіно _____

6. Які стилі і напрямки у різних видах мистецтва Ви знаєте? Перерахуйте.

Ті, що цікавлять Вас, підкресліть:

Архітектура _____

Література _____

Живопис _____

Скульптура _____

Музика _____

Кіно _____

Естрадне мистецтво _____

Декоративно-прикладне мистецтво _____

7. Які засоби художньої виразності характерні для:

Архітектурних проєктів _____

Літературних творів _____

Для живопису _____

Музичних творів _____

8. Перерахуйте, яким темам Ви віддасте перевагу при виборі художніх творів: _____

9. Назвіть твори мистецтва, які Вам більш всього подобаються. Вкажіть, за можливістю, їхніх авторів та ті враження, які вони у Вас викликали.

10. Які імена вітчизняних та зарубіжних художників, письменників, поетів, музикантів, хореографів, режисерів та ін. вам більше всього запам'яталися, які їхні твори _____

11. Які будинки культури і мистецтва Ви відвідуєте і як часто? Якщо не відвідуєте, то вкажіть причину. _____

12. Чи займаєтеся Ви самостійною художньою творчістю? У чому це виявляється? _____

13. Ви вибираєте для знайомства ті художні твори, які Вам рекомендує викладач, чи керуєтеся власним смаком? Поясніть. _____

14. Яким чином і як часто Ви прагнете підвищувати свої знання у галузі мистецтва? _____

15. Розкрийте значення поняття «естетичне почуття» _____

16. Визначте значущість сформованого естетичного почуття для майбутнього педагога, його педагогічної діяльності. Поясніть. _____

17. Оцініть ступінь розвиненості естетичного почуття у себе за 10-ти бальною шкалою. Мотивуйте обраний бал. _____

18. Назвіть найбільш сильні естетичні враження, які Ви відчули за останній час від зіткнення з:

реальним життям _____

творами мистецтва _____

19. Розкрийте зміст нижче перерахованих естетичних понять і категорій:

художня уява _____

грація _____

імпровізація _____

естетичний смак _____

іронія _____

колорит _____

симетрія _____

пластика _____

реалізм _____

художній образ _____

гармонія _____

А тепер, будь ласка, декілька слів про себе.

Ваше ім'я, прізвище _____

Ви навчаєтеся на _____ курсі, зі спеціальності _____

До вступу в ЗВО Ваше життя пройшло (підкреслити):

у місті (вказіть) _____;

у селищі міського типу _____;

у сільській місцевості _____.

Які додаткові курси, студії, художні школи тощо Ви відвідували до вступу в ЗВО: _____

Хто Ваші батьки? Підкресліть відповідь, що підходить (можна 2 відповіді, якщо у Ваших батьків різне соціальне походження):

робітники

адміністративно-керівні працівники

селяни

працівники освіти та охорони здоров'я

службовці

художня інтелігенція

науково-технічні працівники

робітники сфери обслуговування

інші категорії (уточнити)

**Діагностичні методики аксіологічного компонента
музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного
мистецтва за емоційно-ціннісним критерієм**

1. Опитувальник для виявлення індивідуальних цінностей

Ш. Шварца (в адаптації Н. М. Лебедєвої)

Інструкція: Нижче наведено опис деяких людей. Будь ласка, прочитайте кожен опис і подумайте, наскільки кожна людина схожа або не схожа на Вас.

1. Для неї важливо завжди бути ввічливою з іншими людьми. Вона впевнена, що завжди повинна поважати батьків та старших за віком.

2. Для неї важливо постійно розвивати нові ідеї та займатися творчістю. Їй подобається робити все по-своєму, оригінально.

3. Для неї дуже важливо бути успішною в житті. Їй подобається справляти враження на людей.

4. Вона вважає, що все треба робити так, як навчили в сім'ї. Вона хоче слідувати сімейним традиціям

5. Вона вважає важливим однакову позицію для всіх людей. Вона впевнена, що всі повинні мати рівні можливості в житті.

6. Для неї важливо різноманітність у житті. Вона завжди прагне спробувати що-небудь нове.

7. Безпека її країни дуже важлива для неї. Вона хоче, щоб її країна була захищена від ворогів

8. Для неї дуже важливо допомогти іншим. Вона хотіла б бути корисною іншим людям.

9. Їй подобається вказувати людям, що треба робити. Для неї також важливо нести відповідальність за інших.

10. Вона любить насолоджуватися життям. Їй важливо добре проводити час.
11. Їй подобається самій вирішувати, що робити. Для неї важлива свобода вибору та планування своїх дій.
12. Вона вважає, що важливо не вимагати більше того, що має. Вона вважає, що людина задоволена тим, що в неї є.
13. Вона впевнена, що люди зобов'язані піклуватися про природу. Збереження навколишнього середовища важливе для неї.
14. Вона вважає, що людям слід робити те, що їм сказано. Вона вважає, що потрібно завжди слідувати правилам, навіть якщо ніхто тебе не бачить.
15. Чесність дуже важлива для неї. Вона впевнена в тому, що повинна бути завжди чесною і говорити правду в будь-яких ситуаціях.
16. Для неї важливі чистота і порядок. Вона абсолютно не сприймає безлад.
17. Вона постійно шукає розваг і забав. Для неї важливо робити те, що доставляє задоволення.
18. Для неї важливо бути багатою. Вона хоче мати багато грошей та дорогих речей.
19. Вона любить малювати. Вона постійно шукає пригод.
20. Для неї важливо слухати людей, несхожих на неї. Навіть якщо вона не погоджується з ними, вона все ж хоче їх зрозуміти.
21. Безпека її сім'ї важлива для неї. Більше того, вона хотіла б захистити свою сім'ю.
22. Вона хоче, щоб люди знали, що вона робить все добре. Їй це необхідне для успіху.
23. Для неї важливо цікавитися різними речами. Вона допитлива і намагається дізнатися і зрозуміти якомога більше.
24. Вона не любить хвастати і привертати увагу до того, що вона робить. Вона хоче бути скромною.

25. Для неї дуже важливо бути слухняною. Вона намагається нікого не дратувати і не викликати занепокоєння в інших.

26. Вона вважає, що всі повинні намагатися жити у світі один з одним. Мир на всій планеті дуже важливий для неї.

27. Для неї важливо, щоб люди довіряли їй. Вона хоче, щоб інші почули, що на неї можна покластися.

28. Для неї важливо бути амбіційною. Вона готова наполегливо працювати, щоб просуватися.

29. Вона хоче самостійно приймати рішення. Їй подобається бути лідером.

30. Вона любить усе нове. Для неї важливо, щоб її життя було повне несподіванок.

31. Для неї важливо все робити правильно. Вона намагається уникати дій, які інші можуть вважати поганими або неправильними.

32. Наявність стабільної влади важливе для неї. Вона хоче порядку в суспільстві.

33. Для неї важливо бути в гармонії з природою і відчувати себе її частиною. Вона переконана, що люди не повинні змінювати природу.

34. Для неї важливо бути відданою своїм друзям. Вона вважає, що треба бути поруч із ними, щоб не трапилося.

35. Для неї дуже важливо отримувати задоволення від життя. Їй подобається «балувати» себе.

36. Для неї важливо показати свої можливості. Вона хоче, щоб люди захоплювалися тим, що вона робить.

37. Релігія дуже важлива для неї. Вона в усьому слідує своїм релігійним переконанням.

38. Вона не хоче залежати від інших. Вона хоче сама керувати своїм життям.

39. Для неї важливо бути обережною. Вона уникає дій або ситуацій, які можуть загрожувати її безпеці.

40. Вона хоче справедливості для кожного, навіть для тих, кого вона не знає. Для неї важливо захищати слабких.

2. Тест-анкета «Емоційна спрямованість особистості»

(за Додоновим В. І.)

- **альтруїстичні** емоції (виникають на основі потреби допомоги іншим людям);
- **комунікативні** емоції (виникають на основі потреби у спілкуванні);
- **глоричні** емоції (від лат. gloria - слава, пов'язані з потребою в самоствердженні, визнанні іншими);
- **праксичні** емоції (викликаються діяльністю, її успішністю чи неуспішністю);
- **пугністичні** емоції (від лат. pugna - боротьба, походять від потреби в подоланні небезпеки, на основі якої пізніше виникає інтерес до боротьби);
- **романтичні** емоції (виникають на основі прагнення до всього незвичайного, таємничого);
- **акізитивні** емоції (від франц. acquisition - придбання, виникають у зв'язку з інтересом до накопичення);
- **гедоністичні** емоції (пов'язані із задоволенням потреби в тілесному і душевному комфорті);
- **гностичні** емоції (часто описуються під рубрикою інтелектуальних почуттів, їх пов'язують з потребою в отриманні будь-якої нової інформації та з потребою в «когнітивній гармонії»);
- **естетичні** емоції (є відображенням потреби людини бути в гармонії з навколишнім світом).

Інструкція. Анкета призначена для встановлення емоційної спрямованості особистості. Уважно прочитайте нижче наведений перелік переживань і проранжуйте їх у порядку зменшення ваги. Тобто, на перше місце

поставте найприємнішу для себе емоцію, на друге місце - наступну за ступенем задоволення. На останнє місце поставте найменш цінну для Вас емоцію.

Перелік переживань:

– Почуття незвичайного, таємничого, незвіданого, що з'являється в незнайомій обстановці, місцевості.

– Радісне хвилювання, нетерпіння при придбанні нових речей, предметів колекціонування, задоволення від думки, що скоро їх стане ще більше.

– Радісне збудження, підйом, захопленість, коли робота йде добре, коли бачиш, що досягаєш успішних результатів.

– Задоволення, гордість, підйом духу, коли можеш довести свою цінність як особистість або перевагу над суперниками, коли тобою щиро захоплюються.

– Веселощі, безтурботність, хороше фізичне самопочуття, насолода смачною їжею, відпочинком, природним оточенням, безпекою та безтурботністю життя.

– Почуття радості і задоволення, коли вдається зробити щось хороше для дорогих тобі людей.

– Інтерес, насолода від пізнання нового, при знайомстві з вражаючими науковими фактами. Радість і глибоке задоволення при досягненні суті явищ, підтвердженні ваших здогадок і припущень.

– Бойове збудження, почуття ризику, захоплення їм, азарт, гострі відчуття у хвилину боротьби, небезпеки.

– Радість, гарний настрій, симпатія, вдячність, коли спілкуєшся з людьми, яких поважаєш і любиш, коли бачиш дружбу і взаєморозуміння, коли сам отримуєш допомогу і схвалення з боку інших людей.

– Своєрідне солодке і красиве почуття, що виникає при сприйнятті природи або музики, віршів та інших творів мистецтва.

Обробка та інтерпретація результатів

Даний нижче ключ співвідносить описані емоційні переживання та їх види згідно з класифікацією. У таблиці знаходяться види емоційних

переживань в тому порядку, як вони надаються у переліку, тобто першими в списку представлені романтичні емоції і т. д.

Види емоційних переживань		Порядковий номер в переліку
романтичні	1	
акізітивні	2	
праксічні	3	
гноричні	4	
гедоністичні	5	
альтруїстичні	6	
гностичні	7	
пугністичні	8	
комунікативні	9	
естетичні	10	

Виділені в числі перших емоційні переживання дозволяють зробити висновок про пріоритети випробуваного, виявивши таким чином його емоційну спрямованість.

3. Діагностика рівня емпатійних здібностей (за В. Бойко)

Мета дослідження: виявити здатність особистості до співпереживання проблем інших людей.

Інструкція для учасників дослідження:

Дайте відповідь на зазначені запитання (+) або (-):

1. Я маю звичку уважно вивчати обличчя і поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, схильності, здібності.
2. Якщо оточуючі нервують, я, зазвичай, залишаюсь спокійним.
3. Я більше довіряю доказам свого розуму, ніж інтуїції.

4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами своїх співробітників.
5. Я можу легко увійти в довіру до людини, коли в цьому виникає потреба.
6. Зазвичай, я з першої ж зустрічі вгадую «споріднену душу» у новій людині.
7. Я з цікавості, як правило, розпочинаю розмову про життя, роботу, політику з випадковими супутниками у потязі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо оточуючі мене люди чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція - надійніший спосіб розуміння оточуючих, ніж знання чи досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості - нетактовно.
11. Своїми словами я часто ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якоюсь твариною, відчутти її звички і дії.
13. Я майже не розмірковую над причинами вчинків людей, які мають до мене безпосереднє відношення.
14. Я рідко приймаю до серця проблеми своїх друзів.
15. Як правило, за кілька днів я відчуваю: щось повинно трапитися з близькою мені людиною, і очікування збуваються.
16. Коли я спілкуюсь з діловими партнерами, я, зазвичай, намагаюсь уникати розмов про особисте життя.
17. Іноді рідні дорікають мені за черствість, неувагу до них.
18. Мені легко вдається скопіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.
19. Мій зацікавлений погляд часто бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх, зазвичай, передається і мені.

21. Часто, діючи навмання, я все ж таки знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя - дурниця.
23. Я здатний цілком злитися з близькою для мене людиною, ніби розчинитися в ній.
24. Мені рідко зустрічалися люди, яких би я розумів без зайвих слів.
25. Я мимоволі часто підслуховую розмови сторонніх людей.
26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені набагато легше підсвідомо відчувати сутність людини, ніж зрозуміти її, аналізуючи поведінку.
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, які трапляються у когось із членів сім'ї.
29. Мені було б складно щиро і довірливо вести бесіду з настороженою, замкнутою людиною.
30. У мене творча натура - поетична, художня, артистична.
31. Я без особливої цікавості слухаю сповіді нових знайомих.
32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину в сльозах.
33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я прагну перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що у когось з рідних погано на душі, то ж, як правило, стримуюсь від розпитувань.
36. Мені складно зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей.

Обробка даних:

Підраховується кількість правильних відповідей (відповіді до «ключа») за кожною шкалою, а потім визначається сума оцінки:

1. Раціональний канал емпатії: + 1, + 7, -13, + 19, +25, -31;

2. Емоційний канал емпатії: -2, +8, -14, +20, - 26, +32;
3. Інтуїтивний канал емпатії: -3, +9, +15, +21, +27, - 33;
4. Установки, які сприяють емпатії: +4, -10, -16, -22, -28, -34;
5. Здатність до емпатії: + 5, -11, - 17, - 23, -29, -35,
6. Ідентифікація в емпатії: +6, +12, +18, - 24, + 30, -36.

Інтерпретація результатів:

Аналізуються показники окремих шкал і загальна сумарна оцінка рівня емпатії. Оцінки над кожною шкалою може варіюватися від 0 до 6 балів і вказувати на значущість конкретного параметру в структурі емпатії.

Шкальні оцінки виконують допоміжну роль в інтерпретації основного показника рівня емпатії. Сумарний показник теоретично може змінюватися у межах від 0 до 36 балів. За наявними попередніми даними, можна вважати: 30 балів і вище – надзвичайно високий рівень емпатії; 29-22 – середній; 21-15 - знижений ; менше 14 балів – дуже низький.

4. Акета для визначення інтересів та духовних потреб студентів

Які теми цікавлять Вас найбільше:

	Знайомлюсь із більшістю матеріалів	Не регулярно	Не є цікавими
1. Питання духовного стану людини і суспільства.			
2. Глобальні проблеми сучасності.			
3. Взаємостосунки статей.			
4. Розваги.			
5. Новини мистецтва, музики, культури.			
6. Кримінальні новини.			
7. Інші теми (вказати які).			

Нижче наведений список основних цілей, які люди прагнуть досягнути у своєму житті. Які з них є для Вас найбільш значущими. Значущість кожного пункту цього списку проставте у балах від 1 до 5, де «5» – найвищий бал, «1» – найнижчий.

Мета	Бал
1. Вірні і порядні друзі.	
2. Цікава робота.	
3. Здоров'я.	
4. Повага оточуючих.	
5. Матеріальна незалежність (відсутність матеріальних труднощів у житті).	
6. Самостійність і незалежність в оцінках і судженнях.	
7. Можливість інтелектуального розвитку.	
8. Щасливе сімейне життя.	
9. Життєва мудрість.	

Оцініть значущість деяких духовних цінностей (оцінка в балах від 1 до 10). Найбільша значущість – 10 балів, найменша – 1 бал.

Добродійність, чесність, справедливість, тверда воля, освіченість, цінність іншої людини, раціоналізм, самодисципліна, чуйність, почуття обов'язку, багатство, інші (назвіть які).

**Діагностичні методики діяльнісного компонента
музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного
мистецтва за креативно-діяльнісним критерієм**

1. Оцінка здатності до саморозвитку та самоосвіти

(за В. І. Андрєєвим)

1. За що Вас цінують друзі?
 - а) За те, що відданий і вірний товариш.
 - б) Сильний і готовий у важку хвилину за них постояти.
 - в) Ерудований, цікавий співбесідник.
2. На основі порівняльної самооцінки, виберіть, яка характеристика Вам більше підходить?
 - а) Цілеспрямований.
 - б) Працелюбний.
 - в) Співчутливий.
3. Як Ви ставитесь до ідеї ведення особистого щоденника, до планування своєї роботи на рік, місяць, найближчий тиждень, день?
 - а) Уважаю, що найчастіше це пуста трата часу.
 - б) Я б спробував це робити, але не регулярно
 - в) Позитивно, так як я давно це роблю.
4. Що Вам більш за все заважає професійно самовдосконалюватися, краще вчитися?
 - а) Немає достатньо часу.
 - б) Немає літератури й належних умов.
 - в) Не завжди вистачає сили волі й наполегливості.
5. Які типові причини Ваших помилок та промахів?
 - а) Неуважний.
 - б) Переоцінюю свої можливості.

в) Не знаю.

6. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам більше підходить?

а) Наполегливий.

б) Посидючий.

в) Дружелюбний.

7. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам більше підходить?

а) Рішучий.

б) Допитливий.

в) Справедливий.

8. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам більше підходить?

а) Генератор ідей.

б) Критик.

в) Організатор.

9. На основі порівняльної самооцінки виберіть, які якості у Вас найбільше розвинуті?

а) Сила волі.

б) Пам'ять.

в) Обов'язковість.

10. Що найчастіше Ви робите, коли у Вас з'являється вільний час?

а) Займаюсь улюбленою справою, у мене є хобі.

б) Читаю художню літературу.

в) Проводжу час з друзями або в колі сім'ї.

11. Яка з наведених сфер останнім часом викликала у Вас пізнавальний інтерес?

а) Наукова фантастика.

б) Релігія.

в) Психологія.

12. Ким би Ви могли себе максимально реалізувати?

а) Спортсменом.

б) Ученим.

в) Художником.

13. Яким найчастіше всього вважають або вважали Вас вчителі?

а) Працелюбним.

б) Кмітливим.

в) Дисциплінованим.

14. Який з трьох принципів Вам найближчий і якого Ви дотримуєтесь?

а) Живи та насолоджуйся життям.

б) Жити, щоб більше знати і вміти.

в) Життя прожити – не поле перейти.

15. Хто найближчий до Вашого ідеалу?

а) Людина здорова, сильна духом.

б) Людина, яка багато знає і вміє.

в) Людина незалежна й впевнена в собі.

16. Чи вдасться Вам у житті добитися того, про що Ви мрієте, у професійному та особистісному плані?

а) Вважаю, що так.

б) Скоріш за все так.

в) Як пощастить.

17. Які фільми Вам подобаються найбільше?

а) Пригодницько-романтичні.

б) Комедійно-розважальні.

в) Філософські.

18. Уявіть, що Ви заробили мільйон. На що б Ви його потратили?

а) Подорожував би й поглянув на світ.

б) Поїхав би навчатися за кордон чи вклав гроші в улюблену справу.

в) Купив би котедж з басейном, меблі, шикарне авто та жив би у власне задоволення.

Ваші відповіді на питання тесту оцінюються таким чином:

Питання	Бали	Питання	Бали
1	а) 2 б) 1 в) 3	10	а) 2 б) 3 в) 1
2	а) 3 б) 2 в) 1	11	а) 1 б) 2 в) 3
3	а) 1 б) 2 в) 3	12	а) 1 б) 3 в) 2
4	а) 3 б) 2 в) 1	13	а) 3 б) 2 в) 1
5	а) 2 б) 3 в) 1	14	а) 1 б) 3 в) 2
6	а) 3 б) 2 в) 1	15	а) 1 б) 3 в) 2
7	а) 2 б) 3 в) 1	16	а) 3 б) 2 в) 1
8	а) 3 б) 2 в) 1	17	а) 2 б) 1 в) 3
9	а) 2 б) 3 в) 1	18	а) 2 б) 3 в) 1

За результатами тестування Ви можете визначити рівень Вашої здатності до саморозвитку та самоосвіти.

Сумарна кількість балів	Рівень здібностей до саморозвитку та самоосвіти
18 -2 5	1 – дуже низький
26 - 28	2 – низький
29 – 31	3 – нижче за середній
32 – 34	4 – трішки нижче за середній
35 – 37	5 - середній
38 – 40	6 – трішки вище за середній
41 – 43	7 – вище за середній
44 – 46	8 – високий
47 - 54	9 – дуже високий

2. Методика вивчення загальної самооцінки (за Е. Гуцало)

Інструкція. Заповніть опитувальник, що містить 32 судження, з приводу яких можливі п'ять варіантів відповідей. Кожна відповідь кодується балами за схемою: дуже часто - 4, часто - 3, іноді - 2, рідко - 1, ніколи - 0.

1. Мені хочеться, щоб мої друзі підбадьорювали мене.
2. Постійно відчуваю свою відповідальність за процес роботи.
3. Мене хвилює моє майбутнє.
4. Багато хто ненавидить мене.
5. Я менш ініціативна, ніж інші.
6. Мене хвилює мій психічний стан.
7. Я боюсь здатися невігласом.
8. Зовнішність інших набагато привабливіша, ніж моя.
9. Я боюсь виступати з промовою перед незнайомими людьми.
10. Я часто роблю помилки.
11. Шкода, що я не вмю говорити з людьми так, як слід.
12. Шкода, що мені не вистачає впевненості у собі.
13. Я воліла би, щоб інші люди частіше схвалювали мої дії.
14. Я занадто скромна.
15. Моє життя марне.
16. Багато хто неправильно думає про мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди чекають від мене забагато.
19. Люди не дуже цікавляться моїми досягненнями.
20. Я трохи соромлюсь.
21. Я відчуваю, що багато людей не розуміє мене.
22. Я не відчуваю себе у безпеці.
23. Я часто хвилююсь, та даремно.
24. Я почуваю себе ніяково, коли входжу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я почуваю себе скуто.
26. Я відчуваю, що люди говорять про мене за мою спиною.

27. Я впевнена, що люди майже все сприймають легше, ніж я.
28. Мені здається, що зі мною має статись якась прикрість.
29. Мене непокоїть думка про те, як люди ставляться до мене.
30. Шкода, що я не вельми комунікабельна.
31. У суперечках я висловлююсь тільки тоді, коли впевнена у своїй правоті.
32. Я думаю про те, чого чекають від мене інші.

Обробка даних: Для виявлення рівня самооцінки потрібно підсумувати бали за всіма 32 судженнями.

Сума балів:

від 0 до 25 – свідчить про високий рівень самооцінки, за якого людина, як правило, не обтяжена «комплексом неповноцінності», правильно реагує на зауваження і рідко піддає сумніву власні дії;

від 26 до 45 – свідчить про середній рівень самооцінки, коли людина рідко страждає від «комплексу неповноцінності» й лише іноді намагається підлаштуватися під думку інших;

від 46 до 128 – вказує на низький рівень самооцінки, за якого людина болісно сприймає критичні зауваження на свою адресу, намагається завжди зважати на думку інших і часто страждає від «комплексу неповноцінності».

3. Визначення самооцінки музично-естетичних цінностей

«Я вважаю...»

Вам пропонується тест, спрямований на визначення самооцінки Ваших цінностей. Перш, ніж виконати завдання, прочитайте, будь ласка, уважно інструкцію.

Інструкція: нижче наводиться 17 незакінчених речень. Прочитайте їх і закінчіть, описуючи першу думку, яка з'явилася у Вас. Робіть це якнайшвидше. Якщо не можете відразу закінчити яку-небудь пропозицію, то обведіть її номер кружком і поверніться до неї пізніше.

1. Найбільш важливими музично-естетичними цінностями для мене є...
2. Щира духовність – це...

3. Музика для мене – це...
4. Гадаю, що естетичні цінності важливі для ...
5. Естетичні цінності існують для того ...
6. До музично-естетичних цінностей загальнолюдського значення належать...
7. На мій погляд, справжніми естетичними цінностями володіють...
8. Музично-естетична культура особистості - це ...
9. Музично-естетична культура включає ...
10. Для мене естетично вихована людина - це ...
11. Краса морального вчинку полягає
12. У житті людини морально-естетична культура посідає чільне місце, тому що....
13. Морально-естетична культура особистості формується під впливом
14. Проблеми естетичного виховання студентів у технічних закладах освіти ...
15. Естетика побуту в моєму розумінні - це ...
16. Навчальні предмети естетичної спрямованості у ЗВО – це ...
17. Розвивати свою музично-естетичну культуру – це ...

4. Діагностика особистості на мотивацію до успіху

(автор Т. Елерс)

Інструкція. Вам запропоновано 41 твердження, на які необхідно дати один з 2 варіантів відповідей: «так» чи «ні». Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що збігаються з ключем.

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкласти на потім.
2. Я нервую, коли помічаю, що не можу виконати завдання на 100 відсотків.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.

4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, то я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи є нижчими за «норму».
7. Я до себе більш вимогливий, ніж до інших.
8. Я більш привітний, ніж інші.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом сурово себе засуджую, бо переконаний, що зміг би впоратися із завданням.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – основна риса моєї вдачі.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однаково успішні.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якою я займаюся.
14. Зауваження стимулюють мою активність, ніж похвала.
15. Я переконаний в тому, що колеги сприймають мене діловою людиною.
16. Перешкоди допомагають мені приймати більш тверді рішення.
17. На моєму честолюбстві легко зіграти.
18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Під час виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю на завтра те, що можу зробити сьогодні.
21. Слід покладатися лише на власні сили.
22. У житті мало речей, які важливіші за гроші.
23. Завжди, коли я маю виконати важливе доручення, я не відволікаюся на інші проблеми.
24. Я менш честолюбивий, ніж багато інших.
25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли робота мені до вподоби, я виконую її більш якісно, ніж іншу.
27. Мені приємніше мати справу з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.

29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше за інших.
30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.
31. Іноді друзі вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаю, яку роботу доведеться виконувати.
35. Якщо в мене щось не вдається зробити, я стаю нетерплячим.
36. Я зазвичай мало уваги звертаю на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.
38. Багато за що я брався, я не доводив до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне влади і положення.
41. Коли я впевнений, що йду по правильному шляху, для доказу своєї правоти піду на крайні заходи.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

КЛЮЧ

Номери запитань з відповіддю «ТАК» (+)	Оцінка	Номери запитань з відповіддю «НІ» (-)	Оцінка
2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41	1	6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39	1

Одержані бали підсумовуються. Кількісні результати за цією методикою означають:

1 – 10 балів: мотивація до успіху має низький рівень. Особа не прагне досягти перемоги, не схильна докладати власних зусиль у роботу, апатична, має пасивне ставлення до життя.

11 – 16 балів: середній рівень до мотивація. При такій мотивації людина не боїться ризикувати, вона не є скованою у своїх діях, бо ймовірна невдача не надто хвилює її.

17 – 20 балів: високий рівень мотивації. Такі особи здатні ризикнути для досягнення бажаного, схильні орієнтуватися на власні сили, гнучко і наполегливо добиватися поставленої мети.

Вище від 21 бала: мотивація до успіху занадто висока. Це може спричиняти надмірну самокритичність до власних можливостей. При цьому особа може зазнавати надмірного хвилювання та страху зазнати невдачі. Підсвідома зневіра у власні сили викликає в людини неготовність до ризику, особистісну скованість. У результаті при надмірній мотивації до успіху людина може втрачати віру в те, що вона доб'ється бажаного.

Робоча програма спецкурсу
«Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів
музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Кафедра вокально – хорової підготовки вчителя

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____

О.В. Халєєва

«29» травня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ
ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ЗАСОБАМИ ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

напрям, спеціальність 014. 13 Середня освіта (Музичне
мистецтво)

факультет фізичного виховання та музичного мистецтва

Харків
2018

Робоча програма спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» розроблена для студентів, галузь знань 01 Освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр, кваліфікація – вчитель музичного мистецтва

Розробник: Я. В. Ігнат'єва, викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри вокально-хорової підготовки вчителя.

Протокол від "29" травня 2018 року № 11

Завідувач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя

_____ (О.В. Халєєва)

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» є складовою частиною дисципліни за вибором. До її завдань у процесі професійної підготовки бакалаврів музичного мистецтва входить удосконалення якості освітнього процесу в галузі музичного мистецтва за допомогою оновлення існуючої системи організації виховного процесу майбутніх учителів музичного мистецтва та приведення її у відповідність до сучасних вимог модернізації освіти на основі її гуманізації та гуманітаризації, інтенсифікації навчально-виховного процесу за рахунок включення в програму практичних методів навчання, оволодіння системою знань, формування професійних умінь та навичок, необхідних для підвищення рівня сформованості музично-естетичної культури.

Музично-естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається як динамічне інтегративне особистісне утворення, що проявляється у сформованості музично-естетичних знань, у розвитку естетичних почуттів та системи естетичних цінностей; складається з комплексу методичних знань з музично-естетичного виховання дітей та молоді і проявляється у здатності застосовувати їх у майбутній професійно-педагогічній та художньо-естетичній діяльності [13].

Формування музично-естетичної культури є нагальною потребою у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, адже в якості учителів сучасне суспільство потребує творчих, ініціативних, всебічно розвинених особистостей, що володіють не тільки теорією та практикою музичної педагогіки, а й інноваційними ідеями, системним баченням розвитку українського та зарубіжного мистецтва, яскраво вираженими лідерськими та вольовими якостями. Тому перед закладами вищої педагогічної освіти постає завдання підготовки спеціалістів з позицій системного підходу з урахуванням багатьох соціальних чинників, звертаючи увагу на провідну роль музично-педагогічного аспекту.

1.ОПИС СПЕЦКУРСУ

Найменування показників	Галузь знань, напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 01 Освіта	За вибором
Змістових модулів -2	Напрямок, спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	Рік підготовки 2
Загальна кількість годин –60		Семестр <i>III</i>
Тижневих годин для денної форми навчання- 2 аудиторних – 26 самостійної роботи студента - 34	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції 10 годин
		Практичні заняття 12 годин
		Семінарські заняття 4 години
		Самостійна робота 34 години
		Вид контролю: підсумково-модульний, залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ СПЕЦКУРСУ

Мета вивчення спецкурсу – формування на достатньому та високому рівнях музично-естетичної культури як складової професійної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва; накопичення сукупності знань, умінь та навичок, що допомагають здійснювати музично-естетичну діяльність та формують світогляд та поведінку, які необхідні для самоосвіти й самовиховання особистості майбутнього учителя; опанування науково-педагогічними концепціями «культура», «естетика», «музично-естетична культура» «фестивально-конкурсна діяльність», теоретико-методологічними та практичними основами організації фестивально-конкурсної діяльності.

Структура музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається духовно-світоглядним, емоційно-ціннісним, креативно-діяльнісним компонентами, теоретичний і практичний аспект яких поетапно розглядаються під час вивчення спецкурсу. Робоча програма відповідає етапам реалізації технології виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва:

мотиваційно-цільовий: налаштування на стійку мотивацію до освоєння знань майбутньої професії вчителя музичного мистецтва; потреби в удосконаленні педагогічної майстерності, усвідомлення цінності музичного мистецтва; готовності до реалізації музично-естетичної культури у своїй діяльності;

організаційно-педагогічний: набуття студентами системи музично-естетичних знань та опанування практичними навичками;

виконавсько-творчий: безпосереднє залучення студентів до фестивально-конкурсної діяльності;

рефлексивно-коригувальний: наявність рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості музично-естетичної культури з подальшим коригуванням; прагнення до професійного саморозвитку та самореалізації учителя музики.

Робоча навчальна програма відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання, складається з навчальних модулів, в яких мінімальною структурною одиницею є тема; визначає обсяг знань, яким повинен опанувати бакалавр з даної дисципліни, необхідне методичне забезпечення, складові та оцінювання навчальних досягнень студентів.

Завдання спецкурсу:

- *теоретико-методологічні* - сформувати інформаційно-комунікативний тезаурус, який необхідний для розуміння явищ музичного мистецтва та культурних процесів у суспільстві; сформувати уявлення про музично-естетичну культуру фахівця як невід'ємної частини його професійної культури; сформувати уміння і навички музично-естетичної діяльності, які необхідні для організації фестивально-конкурсної діяльності, самоосвіти та

саморозвитку; виховання творчого відношення до якісного виконання будь-якого виду діяльності.

- *когнітивні* – поглиблення знань в сфері музичного виховання різних вікових груп; знань про види і жанри мистецтва, аналіз феноменів «культура», «естетика», «музика», «фестиваль», «конкурс», «фестивально-конкурсний рух»; розкриття виховного потенціалу фестивально-конкурсної діяльності; вивчення методики організації фестивально-конкурсної діяльності.

- *практичні* – удосконалення умінь та навичок слухання, аналізу, виконання та інтерпретації музичних творів; сприйняття явищ мистецтва; застосування творчих методів, форм, засобів в організації освітнього процесу, позааудиторній діяльності; фестивально-конкурсній діяльності; використання інформаційних ресурсів, принципів створення, наповнення та використання інформаційного контенту у професійній діяльності;

За підсумком вивчення спецкурсу студент повинен **знати:**

- основні поняття, які застосовуються у спецкурсі;
- сутність та структуру музично-естетичної культури;
- зміст та методи розвитку компонентів музично-естетичної культури;
- культуротворчу та педагогічну специфіку фестивально-конкурсного руху;
- систематизацію фестивально-конкурсного руху;
- методику організації фестивально-конкурсних заходів та підготовки вихованців до фестивально-конкурсної діяльності;
- необхідність самоосвіти та самовиховання;

уміти:

- володіти понятійно-категоріальним апаратом музично-естетичного виховання;
- мати практичний досвід сприйняття, аналізу та інтерпретації мистецьких явищ у професійній діяльності;
- визначати доцільність використання різноманітних методів навчання залежно від розвитку дитини;
- аналізувати існуючий рівень впровадження інноваційних технологій у виховний процес ЗВО;
- правильно оцінювати ситуацію й приймати вірні навчально-професійні рішення, враховуючи раціональні, естетичні й морально-етичні аспекти.

3. ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Змістовний модуль 1

Музично-естетична культура вчител як складова професійної культури

Тема 1. Музично – естетична культура вчителя як наукова проблема.

Тема 2. Музичне мистецтво в духовному та естетичному розвитку людини.

Тема 3. Сутність і структура музично-естетичної культури. Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Тема 4. Пізнання як основа розвитку музично-естетичної культури.

Тема 5. Аксиологічна обумовленість культурно-особистісного становлення педагога-музиканта.

Тема 6. Креативно-діяльнісний підхід до вивчення і формування особистості майбутнього вчителя.

Змістовний модуль 2

Фестивально – конкурсна діяльність

як засіб виховання музично – естетичної культури вчителя

Тема 1. Фестивально-конкурсний рух: культуротворча та художня специфіка.

Тема 2. Систематизація фестивально – конкурсного руху.

Тема 3. Фестивально -конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Тема 4. Формування музично-естетичної культури вчителя засобами фестивально-конкурсної діяльності.

Тема 5. Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура і зміст спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» розраховані на усвідомлення та саморефлексію музично-естетичної та педагогічної діяльності учителя музичного мистецтва, високий розвиток естетичної свідомості, сформованою системою мотивів і потреб в удосконаленні педагогічної майстерності на основі світогляду, що репрезентує сукупність професійних та музично-естетичних знань та реалізацію їх у практиці.

Цей спецкурс дає можливість вирішувати завдання навчання та виховання студентів у їх органічній єдності, припускаючи використання як традиційних, так і оригінальних методів і форм проведення навчальних занять. Кожний модуль є цілісним навчальним об'єктом з визначеною кількістю аудиторних та позааудиторних заходів. У робочій навчальній програмі розкривається зміст кожного модуля (перелік тем), визначається структура всієї роботи з навчальної дисципліни. Вдосконалення всіх видів навчальної діяльності відбувається за принципом логічної і методично виправданої послідовності протягом терміну навчання. Весь навчальний матеріал, всі види роботи (аудиторна, самостійна) розподіляються на змістові модулі з відповідною кількістю підсумкових або залікових кредитів на кожен семестр. Навчання за кредитно-модульною технологією забезпечує більш чітку послідовність і систематичність набуття вмій і навичок з хорového диригування, сприяє кращій підготовці майбутніх фахівців та їх особистому зростанню.

Під час спецкурсу студенти мають можливість виконувати спеціально розроблені творчі завдання, спрямовані на формування стійкої потреби в пізнанні та з метою застосування отриманих знань у професійній діяльності, в розвитку рефлексивних і аналітико-синтетичних навичок мислення, сприяти емоційному переживанню і співпереживанню студентами, творчого проектування і самоорганізації своєї діяльності, розвивають комунікативні та соціально-спрямовані якості особистості.

Критеріями оцінки результатів спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» і відповідними показниками музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є: духовно-світоглядний (сформованість системи теоретичних та практичних знань для музично-естетичної діяльності; розвиненість образного мислення, асоціативної творчої уяви; ерудиція в галузі мистецтва); емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтацій педагога-музиканта; розвинені естетичні почуття; наявність музично-естетичних уподобань, що виражаються в певних естетичних поглядах, смаках і потребах); креативно-діяльнісний (сформовані художньо-творчі здібності, артистичні якості, потреба у самореалізації; виконавській діяльності; активність у формах музично-естетичної діяльності (музична творчість та виконавська діяльність)).

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
		Разом	Лекційних	Семінарських	Практичних	Самостійна робота
Змістовий модуль 1						
Музично-естетична культура вчителя як складова професійної культури						
1.	Музично-естетична культура вчителя як наукова проблема.	5	2			3
2.	Музичне мистецтво в духовному та естетичному розвитку людини.	5		2		3
3.	Сутність і структура музично-естетичної культури. Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.	5	2			3
4.	Пізнання як основа розвитку музично-естетичної культури.	5			2	3
5.	Аксіологічна обумовленість культурно-особистісного становлення педагога-музиканта.	5			2	3
6.	Креативно-діяльнісний підхід до вивчення і формування особистості майбутнього вчителя.	5			2	3
	Разом за модуль	30	4	2	6	8

Змістовий модуль 2						
Фестивально-конкурсна діяльність						
як засіб виховання музично – естетичної культури вчителя						
7.	Фестивально-конкурсний рух: культуротворча та художня специфіка.	4	2			2
8.	Систематизація фестивально-конкурсного руху.	4	2			2
9.	Фестивально-конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва.	4		2		2
10.	Формування музично-естетичної культури вчителя засобами фестивально-конкурсної діяльності.	4	2			2
11.	Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу. Організаційно-підготовчий етап.	5			2	3
12.	Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу. Творчо-постановчий етап.	5			2	3
13.	Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу. Завершальний етап.	4			2	2
	Разом за модуль	30	6	2	6	16
	Разом	60	10	4	12	34

5. ЗМІСТ ТЕМАТИЧНИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1 *Музично-естетична культура вчителя* *як складова професійної культури*

Цілі модуля:

- формування уявлень про поняття «музика», «естетика», «музично-естетичне виховання», «музично-естетична культура»; «професійна культура педагога»;
- усвідомлення ролі вчителя як провідника у світ мистецтва, значення особистості вчителя для професійної діяльності;
- виховання критичного відношення до явищ мистецтва, розвиток уміння аналізувати та давати оцінку мистецьким явищам, персоналіям та подіям та використовувати набутий досвід у подальшій роботі;
- розвиток компонентів музично-естетичної культури, їх практичне осмислення.

Музично-естетична культура особистості. Поняття і зміст культури особистості. Поняття «музика», «естетика», «музично-естетичне виховання», «музично -естетична культура»; «професійна культура педагога». Мистецтво і художня культура як основні складники музично-естетичної культури особистості. Загальнохудожні і музичні знання в структурі музично-естетичної культури. Музично-естетична свідомість як внутрішній ідеальний план музично-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Поняття музично-естетичної емоції, оцінки, смаку, ідеалу; головні показники їх сформованості. Мотиваційний компонент музично-естетичної культури

особистості. Аксіологічна обумовленість культурно-особистісного становлення. Діяльнісний підхід до формування і вивчення особистості. Співтворчість-сприйняття, творчість-виконання і творчість-імпровізація в діяльнісному аспекті музично-естетичної культури. Комплекс основних знань, умінь і навичок: інтерпретаційного аналізу; художньо-виконавського втілення задуму; ансамблевого, творчого музикування. Семантична і комунікативна функції музично-естетичного виховання.

Змістовий модуль 2

Фестивально-конкурсна діяльність

як засіб виховання музично-естетичної культури вчителя

Цілі модуля:

- вивчення феномену фестивально-конкурсного руху, основних понять, складових, функцій, типології та специфіки фестивально-конкурсних заходів України;
- осмислення фестивально-конкурсної діяльності як дієвого фактору розвитку музично-естетичної культури майбутнього вчителя;
- набуття практичних навичок організації та проведення фестивально-конкурсних заходів;
- відпрацювання навичок підготовки конкурсних програм, роботи над втіленням творчого задуму;
- виховання критичного відношення до власної фестивально-конкурсної, музично-педагогічної діяльності;
- усвідомлення потреби та необхідності самоосвіти та самовиховання.

Загальні уявлення про генезу та розвиток фестивально-конкурсного руху у світі та в Україні. Поняття «фестиваль», «конкурс», «фестивально-конкурсний рух». Визначення складових, функцій, місця фестивально-конкурсного руху в соціокультурному просторі. Систематизація фестивально-конкурсного руху, типологія сучасних фестивально-конкурсних заходів України. Функції фестивально-конкурсного руху.

Фестивально-конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва - педагогічний аспект. Виховний потенціал фестивально-конкурсної діяльності майбутнього вчителя. Творчий потенціал учителя музики. Виконавська майстерність та концертна діяльність майбутнього учителя. Авторська творчість майбутнього вчителя. Сценічна культура, артистизм. Принцип поліфонії мистецтв.

Етапи формування музично-естетичної культури вчителя засобами фестивально-конкурсної діяльності (мотиваційно-цільовий, організаційно-педагогічний, виконавсько-творчий, рефлексивно-коригувальний). Основні принципи організації та проведення фестивально-конкурсних заходів. Основи роботи з фестивально-конкурсним репертуаром.

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	<p>Роль музичного мистецтва в духовному та естетичному розвитку людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Біологічні основи музики. Вплив музики на організм людини. 2. Музика і сім'я, вплив естетичних інтересів батьків на формування смаків. 3. Духовна музика в житті людини. 4. Вплив оточення на формування естетичного смаку. 5. Сучасне музичне мистецтво. Синтез мистецтв. 6. Національні чинники у розвитку естетичної культури. 7. Сутність професії вчителя музичного мистецтва. 8. Духовно-пізнавальна діяльність майбутнього вчителя. 9. Ціннісні орієнтири вчителя музичного мистецтва. 10. Інноваційні підходи до професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. 	2
2.	<p>Фестивально-конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особистість і діяльність вчителя музичного мистецтва. 2. Музично-естетична діяльність вчителя музики. Слухання, аналіз, оцінювання, інтерпретація музичних творів. 3. Креативний потенціал учителя музики. Чи треба вчителю бути артистом? 4. Виконавська майстерність та концертна діяльність майбутнього учителя. 5. Авторська творчість майбутнього вчителя. 6. Сценічна культура, артистизм. 7. Вольові якості вчителя – приклад для учнів. 8. Педагогічний аспект фестивально-конкурсної діяльності вчителя. 9. Учитель-тренер. Секрети роботи з фестивально-конкурсним репертуаром. 10. Учитель-організатор. Принципи організації фестивально-конкурсних заходів. 	2
	Всього	4

7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1</i>		
1.	Когнітивний компонент музично-естетичної культури Завдання творчого характеру. Робота в групах. Інтелектуально-пізнавальна гра на тему мистецтва «Хто перший?»	2
2.	Аксіологічний компонент музично-естетичної культури. Індивідуальне творче завдання. Створення відеоблогу про сучасне музичне мистецтво.	2
3.	Креативно-діяльнісний компонент музично-естетичної культури. Групове творче завдання (рольова гра). Постановка міні-мюзиклу за мотивами відомих творів.	2
	<i>Усього за модуль</i>	6
<i>Змістовий модуль 2</i>		
1.	Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу. Організаційно-підготовчий етап. Групове творче завдання «Фестиваль від А до Я»: а) визначення ідеї, цілей, концепції фестивалю; б) розробка положення; в) підготовка організаційного плану, визначення відповідальних; г) розробка програми фестивалю; д) створення медіа-контенту, просування заходу в медіа.	2
2.	Практикум з організації фестивально-конкурсного заходу. Творчо-постановчий етап. Групове творче завдання «Фестиваль від А до Я»: а) розробка сценарного плану фестивалю; б) організація репетиційного процесу. Індивідуальні творчі завдання «Фестиваль від А до Я» Творчо-постановочний етап (підготовка конкурсантів): а) визначення мети участі у заході; б) вибір програми, підготовка; в) робота над художнім образом, постановкою номера; г) репетиції.	2
3.	Практикум з організації фестивально – конкурсного заходу. Завершальний етап.	2

	Презентація творчого проекту «Фестиваль від А до Я». Підбиття підсумків.	
	<i>Усього за модуль</i>	6
	<i>Загальна кількість годин</i>	12

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	<i>Перегляд фільмів про музикантів: «Амадей» (1984), «Піаніст» (2002), «Життя в рожевому кольорі» (2002), «Рей» (2004), «Як Бетховен» (2006), «Дівчата мрії» (2006), «Август Раш» (2007) «Вівальді, рудий священник» (2009) та ін.</i>	3
2.	Музичне мистецтво в духовному та естетичному розвитку людини (<i>робота з літературою, інтернет-ресурсами</i>).	3
3.	<i>Перегляд вистав провідних харківських театрів «Сільва» (І.Кальман) - ХАТМК, «Житейське море» (за І.Карпенко-Карим) -ХДАУДТ ім. Т. Шевченка, «Наталка-Полтавка» (за М. Лисенком) – ХНАТОБ ім. М. Лисенка, «Діти Райка» (за Ж. Превером) – ХДАТЛ ім. А.Афанасьєва, «Мойсей» (за мотивами поеми І.Франка) – ХТДЮ та ін. Складання коротких повідомлень за змістом переглянутого матеріалу.</i>	3
4.	Інтелектуально-пізнавальна гра «Хто перший?». <i>Робота з літературою.</i>	3
5.	Аналіз переглянутих фільмів, вистав та відомих фестивально-конкурсних проектів за попередніми темами. Створення відеоповідомлень за змістом переглянутого матеріалу.	3
6.	Постановка міні-мюзиклу за мотивами відомих вистав. Рольова гра. Вивчення ролей.	3
7.	Фестивальний світ сьогодні (огляд сучасного фестивально-конкурсного руху). <i>Робота з інтернет-ресурсами. Перегляд архівів фестивалів різних років, їх аналіз.</i>	2
8.	Систематизація фестивально-конкурсного руху. Фестивальний пазл. Фестивальна мапа України. Індивідуальне творче завдання. <i>Аналіз типології фестивально-конкурсних заходів України та складання блок-схеми «Фестивальний пазл» або «Фестивальна мапа України»</i>	2
9.	Фестивально-конкурсна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва (<i>робота з літературою, інтернет-</i>	2

	<i>ресурсами).</i>	
10.	<i>Групове творче завдання «Фестиваль від А до Я» Міні-конкурс на кращу ідею студентського фестивалю.</i>	2
11.	<i>Групове творче завдання «Фестиваль від А до Я» Організаційно-підготовчий етап. Розробка проекту фестивалю, положення, організаційного плану.</i>	3
12.	<i>Групові та індивідуальні творчі завдання «Фестиваль від А до Я». Творчо-постановчий етап.</i>	3
13.	<i>Групове творче завдання «Фестиваль від А до Я» Завершальний етап. Створення відеопрезентації за матеріалами проведеного заходу.</i>	3

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення спецкурсу використовуються методи: за характером подачі (викладення) навчального матеріалу: словесні, наочні, практичні; за організаційним характером навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, методи емоційного сплеску та заохочення, методи контролю та самоконтролю у навчанні; за логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: репродуктивні, проблемні.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Тестова перевірка знань, опитування, методи самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

	Поточне тестування та самостійна робота										Сума	
	<i>Змістовий модуль 1</i>					<i>Змістовий модуль 2</i>						
	<i>T1</i>	<i>T2</i>	<i>T3</i>	<i>T4</i>	<i>T5</i>	<i>T6</i>	<i>T1</i>	<i>T2</i>	<i>T3</i>	<i>T4</i>	<i>T5</i>	
<i>min</i>	30						30					60
<i>max</i>	50						50					100

12. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

<i>Сума балів за всі види навчальної діяльності</i>	<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	
		<i>для екзамену, курсового проекту (роботи), практики</i>	<i>для заліку</i>
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	

74-81	C		зараховано
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**13. ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЯ ОВОЛОДІННЯ МАТЕРІАЛОМ ІЗ
ПОДАЛЬШИМ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯМ РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ
ЗАСТОСОВУВАТИ ТАКІ РІВНІ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ**

№ з/п	Рівень досягнення	Бали, оцінка за ECTS	Значення оцінки ECTS	Еквівалент оцінки за п'яти-бальною шкалою	Рівень компетентності	Залік
1.	Сформованість всіх компонентів в їх взаємозв'язку та динаміці, цілісність музично-педагогічної підготовки як особистісно-професійної характеристики майбутнього фахівця; наявність сформованої системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, високий рівень розвинутого образного мислення й асоціативної творчої уяви, розвинене музичне мислення, художнє сприйняття творів мистецтва; високий рівень сформованості особистої системи ціннісних орієнтацій майбутнього педагога музиканта та художньо-творча спрямованість особистості; високий рівень сформованих і художньо-творчих здібностей, оволодінням широким комплексом артистичних якостей: яскравим і виразним словом, гнучкістю, імпровізацією, артистичним темпераментом, здатністю захопити і зацікавити учнів;	90-100 A	відмінно	5	Високий (творчий)	Зараховано

	досконале володіння виконавською, технікою; високий рівень творчої активності у формах музично-естетичної діяльності, здатністю до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.					
2.	Цілісність музично-педагогічної підготовки як особистісно-професійної характеристики майбутнього фахівця; наявність сформованої системи теоретичних та практичних знань, розвинене музичне мислення, художнє сприйняття творів мистецтва; достатній рівень мотивації та сформованості ціннісних орієнтацій майбутнього педагога музиканта; досконале володіння інструментально-виконавською технікою; високий рівень творчої активності у формах музично-естетичної діяльності, здатністю до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності.	82-89 В	дуже добре	4	Достатній (конструктивно-варіативний)	Зараховано
3.	Характеризується певною сформованістю системи теоретичних та практичних знань, пов'язаних з професійною музично-естетичною діяльністю, образне мислення й асоціативна творча уява проявляється вибірково; розвинене музичне мислення, художнє сприйняття творів мистецтва має постійний прояв; сформована особиста система музично-естетичних цінностей майбутнього педагога музиканта; художньо-творча спрямованість особистості виражена вибірково; розвинені естетичні почуття, що характеризуються помірним емоційним відгуком на спілкування з мистецтвом, інтересом і естетичною емпатією, налаштованістю на емоційний світ музичного твору, готовністю до ціннісного осмислення й оцінки музичного твору, спрямованістю до творчої взаємодії, співтворчості. Спостерігається достатній прояв музично-естетичних уподобань, що виражаються в естетичних поглядах, смаках і потребах.	74-81 С	добре	4	Достатній (конструктивно-варіативний)	Зараховано

	Достатній рівень сформованих і художньо-творчих здібностей, наявність артистичних якостей здатністю до музично-естетичного виховання учнів; вибіркова активність у формах музично-естетичної діяльності,					
4.	Помірне володіння теоретичними та практичними знаннями, необхідними для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; образне мислення, асоціативна творча уява розвинені достатньо; формування особистісної системи ціннісних орієнтацій, та бажання розширити коло своїх інтересів та спілкування з мистецтвом знаходяться на середньому рівні; художньо-естетичний інтерес виражені не надто явно; спостерігається незначний прояв співпереживання, налаштованість на емоційний світ іншої людини; спостерігається прагнення до ціннісного осмислення й оцінювання музичних творів, проте викликає певні труднощі; знижена мотивація; художньо-творчі здібності та потреба у їх реалізації спостерігається залежно від ситуації; середнє володіння виконавською технікою; творча активність у репродуктивних формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності, здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності відсутня.	64-73 D	задовільно	3	Середній (репродуктивний)	Зараховано
5.	Посереднє володіння теоретичними та практичними знаннями необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; образне мислення, асоціативна творча уява не надто виражені; формування особистісної системи ціннісних орієнтацій, та бажання розширити коло своїх інтересів та спілкування з мистецтвом знаходяться не є основоположним; художньо-естетичний інтерес виражені не надто явно; викликає труднощі ціннісне осмислення й оцінювання музичних творів; художньо-творчі здібності та потреба у їх реалізації спостерігається залежно	60-63 E	достатньо	3	Середній (репродуктивний)	Зараховано

	від ситуації; володіння виконавською технікою на репродуктивному рівні; творча активність низька, здатність до створення атмосфери колективної співтворчої діяльності відсутня.					
6.	Низький рівень теоретичних та практичних знань, необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; недостатність образного мислення та творчої уяви; системи музично-естетичних цінностей слабо розвинена; розуміння значущості музично-педагогічної діяльності в професійній практиці практично не сформоване; спостерігається слабкий емоційний відгук на спілкування з мистецтвом, емпатія не простежується; оцінювання музичних творів викликають значні труднощі; відсутність сформованих і художньо-творчих здібностей, артистичних якостей; володіння виконавською технікою на початковому рівні; відсутність мотивації, ініціативи, низька творча активність у формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.	35-59 FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	2	Низький (рецептивнопродуктивний)	Не зараховано
7.	Відсутність сформованої системи теоретичних та практичних знань, необхідних для музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності; відсутність образного мислення та творчої уяви; системи музично-естетичних цінностей відсутня; розуміння значущості музично-педагогічної діяльності в професійній практиці практично не сформована; відсутній емоційний відгук на спілкування з мистецтвом, емпатія не простежується; оцінювання музичних творів викликають значні труднощі; відсутність сформованих і художньо-творчих здібностей, артистичних якостей; володіння інструментально-виконавською технікою на низькому рівні; відсутність мотивації, відсутність творчої активності у формах музично-педагогічної та художньо-естетичної діяльності.	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	1	Низький (рецептивнопродуктивний)	Не зараховано

14.МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Башевська М. Л. Деякі аспекти диригування у творчому процесі виховання вчителів музики: методична розробка / М.Л.Башевська, Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2017. – 38 с.
2. Дадикіна Т.В. Формування творчо-пошукових умінь майбутніх учителів музичного мистецтва / Т. В. Дадикіна; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2017. – 41 с.
3. Ігнат'єва Я. В. Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти : методичні рекомендації / Я. В. Ігнат'єва, Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2017. – 37 с.
4. Краснощок К. Ю. Методичні рекомендації щодо роботи над «фортепіанною партитурою» в контексті створення виконавської інтерпретації / К. Ю. Краснощок; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2017. – 38 с.
5. Левченко А.А., Левченко В.І. Сутність та специфіка вокально виконавської творчості: методичні настанови / А. А. Левченко; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2017. – 50 с.
6. Плаксіна О.Ф. Основні методи формування розвитку творчих здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі естрадно-вокальної підготовки в педагогічних ВНЗ: методичні рекомендації / О.Ф. Плаксіна. – Харків, 2017. – 50 с.
7. Юришева Л.В., Коржавих І.М. Підготовка майбутніх фахівців до виконавської діяльності: методичні рекомендації. / Л.В. Юришева, Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. – Харків, 2012. – 63 с.

15.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд А. И. Человек и мир культуры: Введение в культурологию / А. И. Арнольд – М., 1992. – 321 с.
2. Бабков. В. Фестивальный менеджмент/ В. Бабков. - Москва: ART-менеджер, 2007. - 426 с.
3. Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников. / под общ. ред. Г. П. Шевченко, В. П. Юсова. – М., 1990. – 180 с.
4. Герасимов С.В., Тульчинский Г.Л, Лохина Т.Е. Менеджмент специальных событий в сфере культуры: учебное пособие / под общ. ред.С.В. Герасимова, - СПб.: Изд-во «Лань», 2009. - 384 с.
5. Гойхман, О.Я. Организация и проведение мероприятий / О. Я. Гойхман. - Москва: ИНФРА-М, 2008. - 119 с.
6. Дряпіка В. І. Соціально-педагогічні основи формування студентської молоді на цінності музичної культури: дис. д-ра пед. наук 13.00.01., 13.00.05 / В. І. Дряпіка. – К., 1997. – 399 с.

7. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Г. П. Шевченко, Х. М. Джабер. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.
8. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ навч. посібник / В. П. Зайцев. – К. Дакор, 2003г 1-е изд. 304 с.
9. Зубенко Д. Розвиток фестивального руху в сучасній Україні [Електронний ресурс]. Зубенко Д.. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/VKPI_soc/2011_4/Zubenko.pdf. — Загол. з екрану.
10. Зуєв С. Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Спеціальність 17.00.01 – теорія та історія культури / С. Зуєв. – Харків, 2007. – 18 с.
11. Зязюн І. А. Краса педагогічної творчості: навч. посібник / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. 1997. – 290 с.
12. Ігнат'єва Я. В. Роль професійно-творчої діяльності в духовному розвитку майбутніх вчителів музичного мистецтва // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. редактор Г.П. Шевченко. Вип. 2 (77). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. С. 137-143.
13. Формування музично-естетичної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. редактор Г.П. Шевченко. Вип. 5 (92). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2019. С. 97-107.
14. Козлова, Т.В. Современные технологии организации массовых мероприятий: учебно - методическое пособие/ Т.В. Козлова. - М.: АПРИКТ, 2006. - 171с.
15. Качура Н. М. Культурно-естетична домінанта національного світогляду та її ідеологічназначущість: автореф. дис.на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.12 — українознавства / Н.М.Качура. – Київ, 2009. – 20с.
16. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л. М. Масол.– К.: Промінь, 2006. – 432 с.
17. Мистецтво розвитку особистості / За ред. Н. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
18. Михалюк А. М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Дис. ... канд. пед. наук. / А. М. Михалюк.–Київ, 2014. – 252 с.
19. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки : дис. ...д-ра пед.наук : 13.00.04; 13.00.04 / О. М. Олексюк ; Київський держ. ін.-т культури. – Київ 1997. – 333 с.
20. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія / В. Ф. Орлов. – К., 2007. – 360 с.
21. Откидач В. Естрадний спів і шоу-бізнес / В. М. Откидач. - Вінниця: Нова книга, - 2013. - 368 с.

22. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 278 с.
23. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02; 13.00.02 / О. М. Полатайко. – К., 2009. – 20 с.
24. Пономарьова Г.Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія / Г. Ф. Пономарьова. – Х.: Вид-во «Ранок», 2014. – 405 с.
25. Поплавський М. Шоу-бізнес: теорія, історія, практика / М. Поплавський. – К.: [Б.в.], 2001. – 559с.
26. Примеров Н. А. Роль конкурсів та фестивалів у відтворенні народної музичної культури. Вісник КемДУКМ. № 21. С. 74-85. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-konkursov-i-festivaley-v-voisproizvodstve-parodnoy-muzykalnoy-kultury#ixzz49fdCbV9z> (дата звернення 15.06.2017).
27. Роганова М. В. Культурологічні аспекти виховання у вищому навчальному закладі : наук.-метод. посіб. / М. В. Роганова. – Краматорськ, 2008. – 112 с.
28. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання / О. Я. Ростовський. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
29. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навчальний посібник / О. П. Рудницька, АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1998. – 247 с.
30. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна і мистецька / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
31. Сбітнева Л. М. Вплив музичного мистецтва на розвиток емоційної культури особистості / Л. М. Сбітнева // Вісник ЛДПУ ім. Тараса Шевченка №6(50). – 2002. – С.101–105.
32. Сбітнева Л. М. Методика музичного виховання (навчально-методичний посібник). Навчально-методичний посібник з дисципліни «Методика музичного виховання для студентів спеціальності «Музичне мистецтво» / Л. М. Сбітнева, Луганськ-Старобільськ. – 2014, 280 с.
33. Сбітнева, Л. М. Розвиток системи музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні (друга половина ХХ ст.) [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук : 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. М. Сбітнева; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Київ, 2016. – 40 с.
34. Танько Т. П. Музично-педагогічна освіта в Україні / Т. П. Танько. – Харків: Основа, 1998. – 192 с.
35. Тельчарова Р. А. Уроки музикальної культури / Р. А. Тельчарова. – М.: Просвещение, 1991. – 158 с.
36. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей // Теплов Б. М. Избранные труды: в 2 т. – М.: Педагогика, 1985. – Т.1. – 328 с.

37. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник / [М. М. Закович, І. А. Зазюн, О. М. Семашко та ін.]; за ред. М. М. Заковича. – К.: Знання, КОО, 2000. – 622 с.
38. Хрестоматія по методике музикального виховання в школі: учебное пособие для студ. пед. ин-тов по спец. №2119 «Музыка» / сост. О. А. Апраксина. – М.: Просвещение, 1987. – 272 с.
39. Черкасов В. Ф. Музично-педагогічна освіта на межі двох тисячоліть (1991 – 2010 рр.) / В. Ф. Черкасов. – Кіровоград: ТОВ. «Імекс-ЛТД», 2011. – 380 с.
40. Швед М. П. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики / М. П. Швед, - Львів, 2010. 438 с.
41. Шевнюк О. Л. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / О. Л. Шевнюк. – [2-ге видання, виправлене]. – Київ: «Знання –Прес», 2003. – 277 с.
42. Шевченко Г.П., Пастухова Ю. Художньо-естетичне виховання студентської молоді / Г.Шевченко, Ю.Пастухова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 180 с. Шевченко Г. П.
43. Шевченко Г. П. Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва : монографія / Г. П. Шевченко [та ін.]. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського нац. ун-ту імені В. Даля, 2006.– 256 с.
44. Шмитт Б. Бизнес в стиле шоу / Б. Шмитт, Д. Роджерс, К. Вроцос. – М.: Вильямс, 2005. – 399с.
45. Щолокова О. П. Система професійної підготовки студентів педагогічних вузів до художньо-естетичної освіти школярів: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. П. Щолокова. – К., 1996. – 43 с.

16. РЕСУРСИ

1. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.
2. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. Станіславського.
3. Бібліотека КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Відомості про апробацію результатів дисертації

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

61001, м. Харків, провулок Руставелі, 7, тел/ факс (057) 732-46-30, e-mail hgpa@kharkov.com
Розрахунковий рахунок UA248201720344290001000032413, UA408201720344281001200032413,
UA678201720344291001300032413 Держказначейська служба України м.Київ
МФО 820172, Код 02125591

26.01.2021 № 01-13/66

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему **«Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»** здобувача наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні та педагогічні науки (спеціалізація– теорія і методика виховання) **Ігнат'євої Яни Володимирівни**

Результати дисертаційного дослідження Ігнат'євої Яни Володимирівни успішно впроваджувалися у процесі професійної підготовки вчителів музичного мистецтва у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради впродовж 2018-2020 років при викладанні фахових дисциплін, організації педагогічної практики та в позааудиторній діяльності студентів.

Інтерес до практичних занять, присвячених питанням формування музично-естетичної культури, організація фестивально-конкурсної діяльності студентів академії та значна кількість призових місць підтверджують практичну значущість дослідження Ігнат'євої Я. В.

Упровадження в освітній процес спецкурсу для бакалаврів музичного мистецтва «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика» та методичних рекомендацій для кураторів академічних груп «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» сприяло підвищенню інтересу здобувачів освіти до майбутнього фаху і, як наслідок, покращенню якості теоретичних знань та практичних умінь здобувачів освіти – майбутніх учителів музичного мистецтва.

Довідка видана для подання до спеціалізованої Вченої ради.

Проректор з науково-педагогічної роботи

Іван СТЕПАНЕЦЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013,
тел./факс: (0382) 72-09-23, 65-65-52, тел.: 79-53-55, 79-59-45
E-mail: kgpa@ukr.net Код ЄДРПОУ 02138872

Від 27.01.2011 № 38
на _____ від _____

ДОВІДКА

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему **«Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»** здобувача наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні та педагогічні науки, (спеціалізація – теорія і методика виховання)

Ігнат'євої Яни Володимирівни

Наукові здобутки Я. В. Ігнат'євої, представлені в дисертаційній роботі **«Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»**, впроваджувались в освітній процес Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії на гуманітарному факультеті впродовж 2018-2020 років.

Теоретичні напрацювання та емпіричні факти, зокрема у розробленому авторському спецкурсі **«Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика»**, а також методичних рекомендацій для кураторів академічних груп **«Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти»** активізували інтерес здобувачів освіти до обраного фаху, розширили творчий потенціал студентів, поглибили їх теоретичні знання та спонукали до вдосконалення своїх виконавських навичок. Результати дисертаційного дослідження використовувалися при підготовці студентів до фестивально-конкурсної діяльності, написанні наукових та кваліфікаційних робіт.

Позитивну оцінку апробованих матеріалів зумовлюють їх наукова обґрунтованість, що на думку викладачів академії, позитивно впливає на процес підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців в галузі музичного мистецтва.

Довідка видана для подання до спеціалізованої Вченої ради.

Проректор з наукової роботи,
доктор педагогічних наук, професор

О.М.Галус

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100; тел. (0324) 41-04-74, факс (03244) 3-38-77
e-mail: dspu@dspu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125438

Від « 31 » грудня 2020 р. № 1818

ДОВІДКА

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження
на тему: «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного
мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»

здобувача наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
спеціалізація 13.00.07 – теорія і методика виховання

Ігнатської Яни Володимирівни

Результати дисертаційної роботи Ігнатської Я.В. були апробовані впродовж 2017-2020 років шляхом впровадження авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика», а також методичних рекомендацій для кураторів академічних груп «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» в освітній процес Інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Інтерес та дієва участь у підготовці до виховних заходів, присвячених питанням музично-естетичного виховання студентів, написання науково-дослідницьких робіт підтверджують практичну значущість дослідження Ігнатської Я.В. Це дало змогу розширити і поглибити знання майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, урізноманітнити позааудиторну діяльність студентів, активізувати власні творчі пошуки. Матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагоме теоретичне та практичне значення у процесі підготовки майбутніх спеціалістів у галузі музичного мистецтва.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Ігнатської Я.В. на тему «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності» обговорені та затверджені на засіданні кафедри народних музичних інструментів та вокалу (протокол № 13 від 28 грудня від 2020 р.).

Завідувач кафедри народних музичних
інструментів та вокалу
кандидат педагогічних наук, доцент

А.І. Душний

Проректор з наукової роботи
доктор педагогічних наук, професор

М.П. Пантюк

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Бурсацький узвіз, 4, м.Харків, 61057, Україна
тел./факс (057) 731-51-05, 731-13-85
код ЄДРПОУ 30036001
E-mail: rector@ic.ac.kharkov.ua,

Bursatski Uzviz, 4, Kharkiv, 61057, Ukraine
tel./fax (057) 731-51-05, 731-13-85
code ЄДРПОУ 30036001
Web: http://www.ic.ac.kharkov.ua

02.02.21 № *01-03-61*
на № _____

ДОВІДКА

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження
на тему «**Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного
мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності**»
здобувача наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні та педагогічні науки,
(спеціалізація – теорія і методика виховання)
Ігнат'євої Яни Володимирівни

Результати дисертаційної роботи Ігнат'євої Я.В., були апробовані впродовж 2018-2020 років шляхом упровадження авторського спецкурсу «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика», а також урахування методичних рекомендацій для кураторів академічних груп «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» в освітній процес Харківської державної академії культури за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені у доповідях на наукових конференціях, круглих столах, семінарах, а також пройшли апробацію у процесі організації фестивально-конкурсної діяльності студентів.

Упровадження розробок Ігнат'євої Я.В. дало змогу розширити і поглибити знання майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, урізноманітнити позааудиторну діяльність студентів, активізувати власні творчі пошуки.

Матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагоме теоретичне та практичне значення у процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва.

Довідка видана для подання до спеціалізованої Вченої ради.

Проректор з наукової роботи
Харківської державної академії культури
доктор педагогічних наук, професор

Олена ГОНЧАР

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

вул. Гетьманська, 20 м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72300, тел. (0619) 44-04-64,
факс (0619) 44-03-60 E-mail: rectorat@mdpu.org.ua, www.mdpu.org.ua,

код ЄДРПОУ 02125237

01.02.2021

№ 01-29/130

На № _____

ДОВІДКА

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження
на тему: «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів
музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності»

здобувача наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні та педагогічні науки,
спеціалізація – теорія і методика виховання

Ігнат'євої Яни Володимирівни

Наукові здобутки Ігнат'євої Я. В., представлені в дисертаційній роботі «Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності», впроваджувались в освітній процес навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького впродовж 2018-2020 років.

Теоретичні напрацювання та емпіричні факти, викладені у дисертаційному дослідженні, зокрема у розробленому авторському спецкурсі «Виховання музично-естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності: теорія і практика», а також методичних рекомендаціях для кураторів академічних груп «Організація фестивально-конкурсної діяльності в педагогічних закладах освіти» активізували інтерес до обраного фаху, розширили творчий потенціал студентів, поглибили їх теоретичні знання та спонукали до вдосконалення своїх виконавських навичок. Результати дисертаційного дослідження використовувалися при підготовці студентів до фестивально-конкурсної діяльності, написанні наукових робіт, курсових, бакалаврських та магістерських робіт.

Позитивну оцінку апробованих матеріалів зумовлюють їх наукова обґрунтованість, що на думку викладачів у, позитивно впливає на процес

підготовки висококваліфікованих та культурно розвинених фахівців в галузі музичного мистецтва.

Результати дослідження Ігнат'євої Я.В., обговорено і схвалено на засіданні кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 9 від 28.01.2021 р.).

Анатолій СОЛОНЕНКО